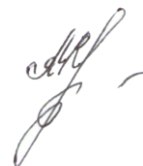

Міністерство освіти і науки України
Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

На правах рукопису

БОГОВИК ОКСАНА АУРЕЛІВНА

УДК 81'373.222'37 [811.111+ 811.133.1+811.161.2]

СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНА ТИПОЛОГІЯ ПРЕДИКАТІВ ЗНАННЯ
В АНГЛІЙСЬКІЙ, УКРАЇНСЬКІЙ ТА РОСІЙСЬКІЙ МОВАХ

10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

Науковий керівник:
Ожоган Василь Михайлович,
доктор філологічних наук, професор

Кіровоград – 2016

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.	4
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПРЕДИКАТІВ ЗНАННЯ У СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНІЙ СТРУКТУРІ РЕЧЕННЯ	17
1.1 Передумови становлення семантико-синтаксичної типології речення	17
1.2 Предикати у семантико-синтаксичній структурі речення.	21
1.3 Морфологічне вираження предиката у семантико- синтаксичній структурі речення англійської, української та російської мов	24
1.4 Відношення суб'єкт – предикат у семантико-синтаксичній структурі речення	27
1.5 Валентні характеристики дієслівних предикатів	32
1.6 Дієслівні предикати знання: їх класифікація і типи.	40
Висновки до розділу 1.	52
РОЗДІЛ 2 МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА АНАЛІЗУ ПРЕДИКАТІВ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ	56
2.1 Методики аналізу предикатів у мовознавстві	56
2.2 Комплексна методика зіставно-типологічного аналізу предикатів знання в англійській, українській та російській мовах	66
Висновки до розділу 2.	71
РОЗДІЛ 3 СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНИЙ ТИП ПРЕДИКАТІВ ЗНАННЯ-ІНФОРМУВАННЯ.	73
3.1 Предикати із семантикою «мати знання»	73
3.2 Предикати на позначення набуття знання	94
3.3 Предикати на позначення передавання знання	110
Висновки до розділу 3.	127

РОЗДІЛ 4 СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНИЙ ТИП ПРЕДИКАТІВ ЗНАННЯ-ЗНАЙОМСТВА	132
4.1 Предикати з ядерним значенням «бути знайомим з кимось» . . .	133
4.2 Предикати зі значенням «знайомитися з кимось».	142
4.3 Предикати зі значенням «знайомити когось з кимось».	152
4.4 Предикати з семантикою знання-уявлення	156
Висновки до розділу 4.	167
РОЗДІЛ 5 СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНИЙ ТИП ПРЕДИКАТІВ ЗНАННЯ-КОМПЕТЕНТНОСТІ	170
5.1 Стативні предикати знання-компетентності	171
5.2 Предикати зі значенням «здобувати знання».	187
5.2.1 Предикати учіння	188
5.2.2 Предикати вивчення-дослідження	200
5.3 Предикати на позначення передавання знань	212
Висновки до розділу 5.	232
ВИСНОВКИ.	237
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.	246
СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ.	262
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.	265
Додаток А Варіанти відповідників предикатів знання та фразеологізмів у трьох мовах	292
Додаток Б Зіставна характеристика предикатів знання в англійській, українській та російській мовах	311
Додаток В Типи дієслівних предикатів знання в англійській, українській та російській мовах	312
Додаток Г Валентний потенціал предикатів знання в англійській, українській та російській мовах	316

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АГСУ – Англо-русский словарь. Английский глагол: сочетаемость и управление. / С. С. Хидекель, М. Р. Кауль, И. С. Кесельман. – М. : ООО «Изд-во АСТ»: ООО «Изд-во Астрель»: ЗАО НПП «Ермак», 2004. – 765 с.

АРФС – Англо-русский фразеологический словарь / А. В. Кунин [ред. М. Д. Литвинова] – 4-е изд. перер. и доп. – М. : Рус. яз. – 1984. – 944 с.

БЭС – Предикат / Н. Д. Арутюнова // Языкознание. Большой энциклопедический словарь / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. – 2-е изд. – М. : Большая Росс. энциклоп., 1998. – 392 с.

ВТССУМ – Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.

ЕСМ – Электронный словарь мультитран. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.multitran.ru/>.

ЛЭС – Лингвистический энциклопедический словарь. – М., 1990. – 162 с.

ОРАС – Оксфордский русско-английский словарь / [сост. Маркус Уилер; отв-ный за вып. З. С. Баркалая]. – М. : Престиж, 1995. – 913 с.

ССРЯ – Словарь синонимов русского языка : в 2-х т. / [под ред. А. П. Евгеньевой]. – Л. : Наука, 1970 – 1971.

СССРЯ – Системный семантический словарь русского языка / Л. М. Васильев // Предикатная лексика. Ментальные предикаты : [уч. пособие]. – Уфа : РИО БашГУ, 2003. – Вып. 5. – 124 с.

СУМ – Словник української мови : в 11 т. – К. : Наук. думка, 1970 – 1980.

СФУМ – Словник фразеологізмів української мови: словник / [уклад. В. Білоноженко, І. Гнатюк, В. Дятчук]. – К. : Наук. думка, Нац. Акад. Наук України, Ін-т укр. мови, Укр. мовно-інформ. фонд; 2003. – 1096, [3] с.

ТАС – Трудности английского словоупотребления : англо-русский словарь – справочник / С. С. Хидекель, М. Р. Кауль, Е. Л. Гинзбург; [под ред. С. Д. Шелова. – М. : Менеджер, 1998 – 592 с.

ТСРЯ – Толковый словарь русского языка [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.vedu.ru/expdic/10164/>

УМ – Українська мова: енциклопедія / [редкол. В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін.] – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.

ЯБЭС – Языкознание. Большой энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. — 2-е изд. — М. : Большая Российская энциклопедия, 1998. — 685 с.

DC – [Электронный ресурс] – Режим доступа : dictionary.cambridge.org.

Farlex – The Free Dictionary by FARLEX [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com>

Hornby – Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English : в 2-х т. / A. S. Hornby, A. P. Cowie. – Oxford : Oxford University Press; М. : Русский язык, 1981.

LD – Learners’ dictionary / [Электронный ресурс] – Режим доступа : learnersdictionary.com.

OLD – Oxford learners’ dictionaries / [Электронный ресурс] – Режим доступа : oxfordlearnersdictionaries.com.

Lingvo – Словник АБВУД Lingvo [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://lingvo.yandex.ru>.

Merriam – merriam-webster.com [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.merriam-webster.com/dictionary/know>

NWDTEL – New Webster Dictionary and Thesaurus of the English Language. – Printed and Manufactured in the United States of America, 1993. – 1149 p.

Webster – Webster’s Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language. – New York / Avenel : Gramercy books, 1994. – 1854 с.

ВСТУП

Ментальну реальність індивіда характеризує кореляція структур мислення й мовлення. Мовлення безпосередньо віддзеркалює механізм мислення носія певної мови. Пізнати специфіку процесу мислення якнайкраще можна за допомогою слів, а вивчення семантики і сполучуваності слова – це шлях до пізнання етнокультурного світогляду, адже межі концептуального та культурного світу людина визначає з допомогою мови. Саме слова є результатом процесу «вербально-культурної переробки» реального світу в процесі мислення [124, с. 31–32]. Будь-яке слово акумулює в собі сукупність знань про названий ним об'єкт, а значення слова дозволяє перекинути своєрідний місток від рівня мови на рівень свідомості [78, с. 85]. Яскравим свідченням цього твердження постають слова, що означають ментальні стани й процеси.

Початки дослідження проблеми знання знаходимо в епістемології, логіці, аналітичній філософії, теорії пізнання. Поступово аналіз центральних понять епістемології знання та думки було поєднано з лінгвістичними дослідженнями, що звертали увагу на особливості значення та вживання дієслів пропозиційного відношення, що передають семантику знання та думки та постають організувальним центром речення – мовної одиниці, що «є відносно завершеною одиницею спілкування та вираження думки» [УМ, с. 548]. Так ця проблема постала у полі зору мовознавців: Дж. Мура [162], Л. Вітгенштейна [173], Н. Малкольма [75; 15; 159].

Системне вивчення семантики і сполучення вербативів різних лексико-семантичних груп набуло розвитку на початку ХХ століття і не втратило своєї актуальності сьогодні, про що свідчать праці як вітчизняних, так і зарубіжних науковців: А. Айєра, Й. Андерша, Ю. Апресяна, Н. Арутюнової, Р. Бейтвейта, Г. Боднера, Т. Булигіної, Л. Васильєва, З. Вендлера, А. Вержбіцкої, І. Вихованця, В. Гака, К. Городенської, М. Дмитровської, Б. Ерман, А. Загнітка, Є. Іоанєсян, О. Леути, Б. Ліндсей, М. Мірченка,

О. Падучевої, М. Петрової, Б. Рассела, Ж. Соколовської, М. Фортескью, Дж. Уілсона, І. Шатуновського, М. Юманса та ін. Однак у сучасній лінгвістичній науці маємо ряд питань, пов'язаних не лише із визначенням поняття предикат, його місцем у реченні, а й насамперед – з проблемою побудови класифікацій предикатів на матеріалі різних мов.

Оскільки базовою одиницею мовлення є речення, зважаючи на свою здатність виражати думки та емоції, що «позначає ситуацію (або взаємопов'язані ситуації), вказує на відношення повідомлюваного до дійсності», а на рівні граматичної організації «характеризується неперервністю синтаксичних зв'язків і семантико-синтаксичних відношень» [УМ, с. 548], то саме тому для семантико-синтаксичного аналізу нагальним постає питання встановлення специфіки його компонентів та характеру семантико-синтаксичних відношень між ними. Вивчення таких відношень дає матеріал для вияву семантичних характеристик структурних компонентів речення на основі відповідного синтаксичного зв'язку. Матеріалом для дослідження не випадково постають синтаксичні структури трьох мов – англійської, української та російської, адже за морфологічною класифікацією вони належать до одного флективного типу, але англійська, що належить до германської групи, репрезентує аналітичний тип, а слов'янські – синтетичний тип. Цікавим видається простежити специфіку формально-граматичного вираження семантики знання в кожній з аналізованих мов, що поглиблює уявлення про універсальність семантики та особливостей її вербалізації.

Проблема зв'язків компонентів речення постає однією з центральних у синтаксисі. Безсумнівно, визначальна роль у формуванні речення належить предикату як головному конструктивному елементу, морфологізованим виявом якого є дієслово, що, за визначенням В. фон Гумбольдта, становить «нерв самої мови» [45, с. 199], «є душею усього мовотворення» [там само, с. 267]. Синтаксичною особливістю вербатива є те, що він не виступає в реченні ізольовано, а перебуває у сполученні з іншими словами. Відповідно

до сучасної вербоцентричної теорії предикат потрактовується як «центральный компонент семантичної структури речення» [10, с. 24], що, своєю чергою, зумовлює і його вершинність на рівні формально-граматичної організації. Більшість дослідників, а саме Р. Вихованець, В. Гак, С. Кацнельсон, У. Чейф, Ч. Філмор та ін., розглядають предикат як конденсований виразник цілої ситуації, який своїм значенням встановлює кількість і відношення «учасників» ситуації – актантів. Кількісний склад, характеристика актантів, особливості їхнього граматичного оформлення відповідно до валентного потенціалу предиката визначають специфіку предикатів загалом і окремих семантичних груп зокрема у різних мовах. Тож семантику речення зазвичай описують з опорою на семантичні типи предикатів, установлені на основі їхньої семантичної природи та синтаксичної сполучуваності. Отже, предикат – це семантико-синтаксична універсалія, що має вираження в будь-якій конкретній мові.

Дослідження ґрунтується на семантико-синтаксичному зіставному аналізі предикатів знання англійської, української та російської мов. Аналіз предикатів уможливорює характеристика структурної і семантичної організації речення з позицій семантико-синтаксичної сполучуваності його елементів. Робота над досліджуваною темою передбачає знайти на матеріалі трьох мов як відмінності, так і спільні риси у вживанні, сполучуваності, функціонуванні предикатів знання.

Звернення до порівняльного аспекту аналізу зумовлене прагненням простежити, як універсальна, наднаціональна ментальність втілюється у мовленні, а що виявляє її національну специфіку, закодовану в оцінних компонентах семантики слів та їхніх сполучувальних можливостях.

Актуальність теми дисертації зумовлена її спрямуванням на вивчення взаємозв'язку мови і мислення, мови і ментальних процесів, пов'язаних із тими феноменами, що мають широку енциклопедично-мовну інформаційну природу, яка репрезентує знання людини про навколишню дійсність і специфічно реалізує їх за допомогою предикатів у семантико-синтаксичній

структурі речень у різних мовах. Поєднання порівняльно-історичного і зіставно-типологічного підходів до реконструкції семантики предикатів знання у структурі речень в англійській, українській і російській мовах дасть змогу виявити загальнокультурні тенденції у відображенні різних типів знання у мисленні носіїв цих мов, а також відмінності у формально-граматичних способах і засобах реалізації кожного типу знання у досліджуваних мовах.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка за напрямом «Мовні картини світу в аспекті етнолінгвістики та лінгвокультурології». Тему дисертації затверджено вченою радою Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 7 від 27 лютого 2012 року, перезатверджено на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.26, протокол № 2 від 18 квітня 2016 р.).

Мета роботи полягає у розробці семантико-синтаксичної типології предикатів знання в англійській, українській та російській мовах.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

– сформулювати теоретичні положення дисертації і представити науково-коректне витлумачення ключових її понять, пов'язаних з теорією вивчення предиката як компонента структури речення та його валентних можливостей;

– розробити методологічну базу аналізу предикатів знання в англійській, українській та російській мовах;

– укласти з тлумачних, перекладних, синонімічних та фразеологічних словників реєстр предикатів знання;

– класифікувати предикати знання на основі семантико-синтаксичних критеріїв залежно від характеру позначення предикативної ознаки, ролі

суб'єкта у процесі володіння, передавання й здобуття інформації, що обрані за *tertium comparationis*;

– установити ядро-периферійну організацію семантико-синтаксичних типів предикатів знання та диференціювати їхні різновиди в англійській, українській та російській мовах;

– виявити валентний потенціал предикатів знання та засоби їхнього вираження в англійській, українській та російській мовах;

– реконструювати реченнєвотвірний потенціал предикатів знання за формальними ознаками та принципами інформативної достатності.

Об'єктом аналізу є предикати знання англійської, української та російської мов.

Предметом дослідження є семантика і валентна структура предикатів знання-інформування, знання-знайомства й знання-компетенції, а також їхні різновиди в англійській, українській та російській мовах.

Фактичний матеріал дисертації становлять 1777 предикатів і фразеологізмів на позначення процесів володіння, передавання й отримання інформації, а також надкласу предикатів, що позначають процеси мисленнєвої діяльності людини (590 в англійській мові, 621 – в українській та 566 – у російській).

Джерельною базою дисертації є: художні твори англійських, українських та російських письменників XVI – початку XXI ст., фольклорні, наукові та публіцистичні тексти, Великий тлумачний словник сучасної української мови (гол. ред. В. Т. Бусел); фразеологічні словники: Словник фразеологізмів української мови (уклад. В. Білоноженко, І. Гнатюк, В. Дятчук); Фразеологический словарь русского литературного языка конца XVIII–XX вв. (сост. Н. Т. Бухаревой и др.; под ред. А. И. Федорова); синонімічні словники: Англо-русский синонимический словарь (под руков. А. И. Розенмана и Ю. Д. Апресяна); Новый объяснительный словарь синонимов русского языка (под общ. руков. акад. Ю. Д. Апресяна); English Synonyms Explained and Illustrated (A. Gandelsman); матеріал з англійської

мови уточнено за словниками: Англо-русский словарь. Английский глагол: сочетаемость и управление (С. С. Хидекель, М. Р. Кауль, И. С. Кесельман); New Webster Dictionary and Thesaurus of the English Language; Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language; Оксфордский русско-английский словарь (сост. Маркус Уилер); за електронними словниками: Словник ABBYY Lingvo; Словники України on-line; Online Dictionary; The Free Dictionary by FARLEX; матеріал з української та російської мов уточнювався за словниками: Словарь русского языка: в 4-х т. (под ред. А. П. Евгеньевой); Словарь современного русского литературного языка: в 17-ти т.; Русско-украинский словарь: в 3-х т. (ред. И. К. Белодед и др.); Словник української мови: в 11 т. Принагідно зверталися також до електронних корпусів національних мов: Британського національного корпусу – www.natcorp.ox.ac.uk; Корпусу української мови – www.mova.info/corpus; Національного корпусу російської мови – www.ruscorpora.ru. Загалом ілюстративним матеріалом стали 1586 речень та фрагментів речень, дібраних із творів художньої літератури та публіцистики, які слугували для окреслення семантико-синтаксичного потенціалу предикатів знання в англійській, українській та російській мовах.

Методи дослідження ґрунтуються на положеннях типологічного синхронного зіставлення з метою виявлення семантичних, структурних та функціональних особливостей предикатів знання в англійській, українській та російській мовах. Розроблена комплексна методика аналізу включає різні методи і методики: *елементи порівняльно-історичного методу (прийом внутрішньої реконструкції)* та *методику аналізу словникових дефініцій* – для розкриття первісної і сучасної семантики знання у предикатах, що його вербалізують, та їх класифікації за трьома типами: знання-інформування, знання-знайомства та знання-компетенції в англійській, українській та російській мовах; *метод структурно-семантичного моделювання* (на основі структурного методу з усіма його складовими) – для конструювання структурних схем речень із предикатами знання в англійській, українській та

російській мовах; *функціонально-семантичний метод* – для розкриття семантичних потенцій предикатів у їх мовленнєвій реалізації; *валентний аналіз* у поєднанні з *дистрибутивним аналізом* – для встановлення валентної структури предикатів знання, а також їх сполучувальних потенцій у структурі речень у кожній із мов; *зіставно-типологічний* – для обрання *tertium comparationis* – ознаки зіставлення паралельно у трьох мовах – предикатів із семантикою знання, які взаємопов’язані з іншими в тій самій мові, а за своїми формальними характеристиками наближені чи тотожні до відповідних елементів у зіставляваних мовах; для виявлення спільних і відмінних характеристик у семантиці та валентній структурі вербативів знання в англійській, українській та російській мовах.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що у роботі *вперше уточнено* визначення предикатів знання як семантико-ментального класу предикатів, представлених вербативами на позначення процесів володіння, передавання й отримання інформації, а також як надкласу предикатів, що позначають процеси мисленнєвої діяльності людини; *установлено 3 семантико-синтаксичні типи предикатів знання*: 1) предикати на позначення ситуації знання-інформування; 2) предикати із семантикою знання-знайомства та 3) предикати зі значенням знання-компетенції, кожний з яких на основі ознаки динамічності / статичності дії диференційовано на предикати дії та стану; *змодельовано лексико-семантичне поле предикатів знання, ядро якої формують предикати знання-інформування* (англ. *to know, to see, to be au courant, to hear of / about, to be aware, to be in the know, to be wise to* ; укр. *знати, бачити, відати, мати відомості, бути в курсі, бути обізнаним з чимось, чути*; рос. *знать, ведать, иметь сведения, быть в курсе, видеть, слышать*), навколоядерну зону – знання-знайомства (англ. *to know, to be acquainted, to keep up an acquaintance, to cultivate an acquaintance, to associate, to ken*; укр. *знати, бути знайомим, підтримувати знайомство, знатися, водитися*; рос. *знать, быть знакомым, поддерживать знакомство, завести знакомство, знать, водиться*) та

периферійну – знання-компетенції (англ. *to know, to understand*; укр. *знати, знатися, розумітися, розбиратися, розуміти*; рос. *знать, разбираться, понимать, ориентироваться*); виявлено дво- та тривалентний потенціал предикатів знання, що має спільні морфологічні засоби вираження в українській і російській мовах (переважно префіксальний словотвір, де словотворчі афікси формують різні значення аспектуальності) та відмінні – в англійській мові (лексичні і / або граматичні засоби); *схарактеризовано* реченнєвотвірний потенціал предикатів знання за формальними ознаками (аналізовані предикати відкривають облігаторну лівобічну суб'єктну позицію і об'єктну, яка відбиває спрямованість дії / стану на предмет, особу або ситуацію, та прогнозують адресатну синтаксему, яку в англійській мові виражає безприйменникова форма або з прийменником *to*, а у слов'янських мовах – безприйменникова форма давального або родового відмінка) та принципами інформативної достатності (формальна організація речення як предикативної одиниці та його смислового завершеність), що враховують специфіку семантичної організації синтаксичної одиниці у кожній із мов; *набула подальшого розвитку* теорія структурно-семантичного синтаксису у плані його зв'язку з ментальними категоріями, що реалізують свій потенціал у структурі речення.

Теоретичне значення дослідження. Зроблені висновки доповнюють теорію зіставної граматики як галузі контрастивної лінгвістики. Результати дослідження можуть бути використані для подальшого вивчення особливостей семантико-синтаксичної структури речення, установлення конститутивної ролі предикатів різних семантичних типів у формуванні речення та слугувати матеріалом для подальших лінгвістичних студій.

Практичне значення одержаних результатів пов'язане з можливістю їхнього застосування у викладанні таких навчальних дисциплін, як «Теоретична граMATика англійської мови», Сучасна українська літературна мова (розділи «Морфологія», «Синтаксис»), «Порівняльна типологія англійської і української мов», Сучасна російська літературна мова (розділи

«Морфологія», «Синтаксис»), «Практична граматики англійської мови», «Практичний курс перекладу»; у написанні навчальних посібників і підручників із синтаксису сучасних англійської, української та російської літературних мов; у створенні академічних курсів із синтаксису та викладання спецкурсів і спецсеминарів із семантичного синтаксису для студентів вищих навчальних закладів.

Апробація результатів дослідження. Дисертацію обговорено на засіданні кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Результати дисертаційного дослідження були апробовані на *дев'яти міжнародних конференціях*: «Мови і світ: дослідження та викладання» (Кіровоград, 2010, 2011), «Мова і культура» (Київ, 2010), «Грамотичні читання – IV» (Донецьк, 2011), «Світ української мови» (Київ, 2011), «Пріоритети германського та романського мовознавства» (Луцьк, 2011); «European Applied Sciences: modern approaches in scientific researches» (Штутгарт, 2012), «Современная филология: теория и практика» (Москва, 2012), «Сучасний вимір філологічних наук» (Львів, 2015); *двох міжнародних лінгвістичних конгресах*: «Мова і світ» (Ялта, 2009, 2010); *двох всеукраїнських конференціях* «Актуальні проблеми філологічної науки та педагогічної практики» (Дніпропетровськ, 2010, 2011), а також на звітних наукових конференціях професорсько-викладацького й аспірантського складу Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (2008–2012 рр.).

Публікації. Теоретичні й практичні результати дисертації викладено у *чотирнадцяти* публікаціях: в *одинадцяти* статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях України, в *одній* статті – у періодичних виданнях інших держав, у тезах доповідей *двох* наукових конференцій.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі списку умовних скорочень, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаної літератури (173 найменувань), списку лексикографічних (25 позицій) та використаних

джерел (352 найменування) й додатків. Повний обсяг роботи становить 319 сторінок, з них основного тексту дослідження – 240.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету, визначено завдання, об'єкт і предмет, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, описано методи дослідження, схарактеризовано фактичний матеріал, указано форми апробації і структуру роботи.

Перший розділ «Теоретичні засади вивчення предикатів знання у семантико-синтаксичній структурі речення» присвячений описові головних напрямів вивчення семантичної структури речення, аналітичному оглядові класифікаційних засад дієслівних предикатів, загальній характеристиці предиката в граматичних системах англійської, української та російської мов, а також визначенню місця предикатів знання в системі лексико-семантичного поля мислення та обґрунтуванню їхньої класифікації.

У другому розділі «Методологічна основа аналізу предикатів у сучасній лінгвістиці» визначено методологічні принципи вивчення предикатів знання в англійській, українській та російській мовах; розроблено комплексну методику їхнього зіставлення, а також аргументовано її ефективність.

У третьому розділі «Семантико-синтаксичний тип предикатів знання-інформування» описано семантико-синтаксичну структуру речень, сформованих предикатами знання, що належать до ядерної та напівпериферійної зон функціонування; схарактеризовано семантичні різновиди та морфологічне вираження суб'єктної та об'єктної синтаксем валентної рамки зазначених предикатів в англійській, українській та російській мовах; здійснено їхній семантико-синтаксичний аналіз.

У четвертому розділі «Семантико-синтаксичний тип предикатів знання-знайомства» виокремлено семантичні різновиди стативних предикатів знання-знайомства з огляду на семи 'цілеспрямоване / мимовільне

підтримання знайомства’, ‘спосіб знайомства’, ‘характер знайомства’; здійснено їхній семантико-синтаксичний та валентний аналіз.

П’ятий розділ «Семантико-синтаксичний тип предикатів знання-компетентності» орієнтований на висвітлення валентнісного потенціалу предикатів знання периферійної зони. Здійснено порівняльний аналіз кількісного та якісного складу валентно зумовлених та валентно незумовлених субстанційних та адвербіальних синтаксем у структурі речення з досліджуваними предикатами в англійській, українській та російській мовах.

У **загальних висновках** підведено підсумки роботи, викладено результати дослідження та окреслено перспективи подальших розвідок.

Наприкінці подано списки використаної літератури, лексикографічних джерел, джерел ілюстративного матеріалу та додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПРЕДИКАТІВ ЗНАННЯ У СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНІЙ СТРУКТУРІ РЕЧЕННЯ

1.1 Передумови становлення семантико-синтаксичної типології речення

У лінгвістиці застосовують різні підходи до вивчення речення, що зумовлено об'єктивними чинниками, зокрема трансформацією наукової парадигми від логіко-граматичного до функційного напрямів. Різноманітність граматичних концепцій і прагнення науковців охопити у визначенні речення всі його ознаки спричинили до існування понад 300 його потрактувань. У дослідженні послуговуємося визначенням речення, запропонованим І. Вихованцем: «Речення – основна синтаксична одиниця, що позначає ситуацію (або взаємопов'язані ситуації), вказує на відношення повідомлюваного до дійсності, характеризується неперервністю синтаксичних зв'язків і семантико-синтаксичних відношень, а також є відносно завершеною одиницею спілкування та вираження думки» [УМ, с. 548]. У світлі сучасної мовознавчої теорії, основними поняттями якої постають структура, семантика та прагматика, речення постає багатовимірною і складноорганізованою одиницею.

Сучасні вітчизняні та зарубіжні науковці по-різному підходять до виокремлення рівнів організації речення, нараховуючи їх від двох до п'яти. Так, російський мовознавець І. Распопов розглядає усього два: конструктивно-семантичний та комунікативно-синтаксичний рівні [97], а В. Панфілов пропонує виокремлювати синтаксичну та логіко-граматичну структури [90]. Прихильниками трирівневості структури речення стали чеський мовознавець Ф. Данеш [103], україністи І. Вихованець, І. Арібжанова, І. Слинко, Н. Гуйванюк, К. Шульжук та ін. [33; 11; 109; 44; 133]. У їхніх дослідженнях було виокремлено формально-граматичний або

синтаксичний, семантико-синтаксичний чи семантичний та комунікативний рівні. В англістиці теж поширене потрактування речення як трирівневої структури, про що зазначає Дж. Лайонз, указуючи, що більшість дослідників англійської мови виокремлюють принаймні три рівні організації речення: фонологічний, синтаксичний та семантичний [71, с. 559]. А от російська дослідниця М. Всеволодова вирізняє в реченні денотативний, комунікативний, семантичний та формальний рівні [36]. А. Загнітко, український лінгвіст, також розглядає речення у чотирьох аспектах, а отже – розрізняє формально-граматичний, семантико-синтаксичний, власне-семантичний та комунікативний підходи до його вивчення, характеризуючи кожен власним виміром та окремими одиницями [52, с. 42]. Обґрунтування доцільності визначення чотирирівневості конструкції речення наводить Л. Іванова: «В основі кожної синтаксичної одиниці повинна бути конструкція, побудована певним чином, яка вступає в синтаксичні відношення з іншими одиницями, тобто синтаксис повинен бути формальним. Будь-яка синтаксична одиниця має певний зміст, тому синтаксис повинен поставати семантичним. Синтаксичним одиницям притаманні певні функції, які реалізуються в процесі функціонування мови, тому синтаксис повинен бути функціональним. Функціонування відбувається з метою комунікації, тому синтаксис повинен бути комунікативним» [57, с. 4]. Науці відоме також учення про речення як п'ятирівневу структуру: його автором став французький лінгвіст Л. Теньєр, який виокремив семантичний, категорійний, структурний, функційний та лінійний рівні організації речення [121].

Досліджуючи питання різнорівневості речення, представлені в працях різних науковців, погоджуємося з думкою, що, незважаючи на певні розбіжності у визначеннях, логічний рівень співвідноситься з денотативним та власне-семантичним і визначає зв'язок між реченням та позначуваною ситуацією [38]; логіко-семантичний рівень – з семантичним та семантико-синтаксичним, які ґрунтуються на лексико-семантичній типології слів, що

беруть участь у вираженні предикативного ядра речення; мовно-синтаксичний – з формальним та формально-граматичним.

Функційний підхід до аналізу мовних одиниць здійснюють на основі аналізу мовних категорій – груп мовних елементів, виділюваних «на ґрунті певної спільної властивості, відповідної ознаки, що лежить в основі поділу великої сукупності однорідних мовних одиниць на обмежену кількість класів, компонентам яких притаманне те саме значення вирізняваної категоризованої ознаки» [ЛЭС, с. 215]. Оскільки речення є одиницею синтаксичною, то для його опису найвагомішими постають синтаксичні категорії, які, проте постають не ізольованими синтаксичними величинами, а перебувають у тісній взаємодії з морфологічними й словотвірними [82, с. 10].

Екскурс в історію розвитку синтаксису свідчить, що на етапі його становлення основну увагу звертали на вивчення формально-граматичної структури речення, яка найяскравіше виявляє специфіку конкретної мови. Натомість науковці-сучасники враховують і семантико-синтаксичний рівень, протиставляючи поверхневій глибинну структуру речення. Тож на сьогодні надзвичайної актуальності набуло питання семантизації синтаксису. Одновимірний підхід до вивчення природи речення, що передбачав насамперед аналіз його формально-граматичних характеристик, витіснила нова наукова парадигма, що фокусує увагу на семантичному осмисленні конструкції і водночас пропонує витлумачувати її як багатоаспектну одиницю з органічно притаманними їй формально-синтаксичними, семантико-синтаксичними і функціонально-комунікативними ознаками. У згоді з таким розумінням речення прийнято розмежовувати троїсту систему його категорій: семантико-синтаксичні, формально-граматичні й комунікативні [82]. Кожна з цих груп, своєю чергою, є складно організованою ієрархією зі своїми підкатегоріями. Так, формально-граматичними категоріями постають такі, що стосуються типів синтаксичних зв'язків, і такі, що вказують на встановлені на ґрунті синтаксичних зв'язків компоненти, а комунікативно орієнтовані категорії речення «окреслюють

ступінь його мовленнєвої спеціалізації» [там само, с. 25] і структуровані трьома групами надкатегорій: 1) предикативністю; 2) комунікативною настановою та 3) актуальним членуванням речення [там само, с. 25].

Одним із концептуальних пріоритетів сучасної парадигми синтаксису є розуміння реченнєвої структури на засадах формальної (формально-синтаксичної) та семантичної (семантико-синтаксичної) цілісності. Отже, семантико-синтаксичний рівень, спираючись на семантико-синтаксичні відношення та виділені на їхній основі компоненти, виступає проміжною ланкою, що з'єднує глибинну і поверхневу структури речення.

Останнім часом значно зросла зацікавленість учених до семантичної структури речення, особливо зважаючи на комплекс детермінованих валентними властивостями дієслівного предиката семантико-синтаксичних відношень і вичленовуваних на їхній основі семантичних компонентів, що мають субстанційний або несубстанційний характер. Вагомий внесок у розвиток теорії семантичної організації синтаксичних конструкцій зробили Н. Арват, О. Бондар, І. Вихованець, Т. Дешерієва, О. Межов, М. Мірченко, Т. Ломтєв та ін. Категорійний підхід до вивчення семантико-синтаксичної структури речення передбачає аналіз надкатегорій – предикатності (ознаковості) і субстанційності (предметності) з подальшим членуванням їх на семантико-синтаксичні підкатегорії, категорії та грамеми [там само, с. 25]. М. Мірченко слушно зауважує, що ці дві надкатегорії не можна розглядати безвідносно до категорії семантико-синтаксичної валентності та категорії семантико-синтаксичної елементарності / неелементарності речення [там само, с. 25].

Оскільки спілкування постає універсалією, притаманною людині як соціальній істоті незалежно від її національності, то й інтенції, реалізовані в процесі спілкування, очевидно, не матимуть ознак національної самобутності. Натомість специфіка структури і змістового наповнення висловлення – його формальний вияв і система семантико-синтаксичних

відношень між компонентами конструкції – якраз і демонструватимуть своєрідність мовних систем як засобу вираження етнічної автентичності.

Тож саме предикати знання постають у центрі уваги цього дослідження, а саме специфіка їхньої семантико-синтаксичної сполучуваності в різних мовах. На відміну від комунікативної будови, що постає синтаксичною універсалією, семантика та структура речення в різних мовах мають свою специфіку, що особливо виразно помітна на рівні граматичного оформлення комунікативних одиниць.

1.2 Предикати у семантико-синтаксичній структурі речення

У сучасному синтаксисі відомо близько дванадцяти дефініцій предиката, розмежування яких визначає різноспрямованість підходів до встановлення статусу речення як основної одиниці, у складі якої реалізується предикат, а тому – виокремлення різного комплексу характерних ознак предиката: предикат є формальним і семантичним компонентом речення; членом реляційної і суб'єктно-предикатної структури; має / може мати облігаторні та факультативні елементи. Зважаючи на детальність і системність характеристик цього поняття, поширених у лінгвістичних студіях, можна виокремити такі його характеризувальні ознаки:

1) предикат є основним компонентом семантичної структури речення, є його реальною основою і відноситься або до підмета, або до ситуації [10], а також позначає приписувану суб'єктові ознаку [51];

2) предикат віддзеркалює ознаку в широкому значенні та імплікує структуру денотативної ситуації [116]. Він акумулює в собі конкретно представлену ознаку, але поза її зв'язком із певним мовленнєвим актом, та загальне значення й абстрактну інформацію про предмети й учасників ситуації;

3) предикат постає центральною синтаксевою в семантично простому елементарному реченні і формує його семантико-синтаксичну структуру

[133], а предикатна група разом із суб'єктом відбиває всю синтаксичну структуру речення [143, с. 183–216];

4) предикат на рівні формально-граматичної структури речення виконує функцію присудка (тобто є граматичним предикатом [51]); виражаючи ознаку, яку приписують суб'єкту в певному часовому та модальному плані [ЯБЭС];

5) роль предиката на рівні комунікативної організації речення полягає у вираженні відношення змісту речення до дійсності, формуванні речення як комунікативної одиниці [82, с. 23].

Отже, різні підходи щодо класифікації предикатів і встановлення статусу цього елемента синтаксичної конструкції можна звести до основних чотирьох: предикат – це 1) формальна категорія синтаксису; те саме, що присудок (*граматичний* предикат); 2) семантична категорія синтаксису; термін, що позначає приписувану суб'єктові ознаку (*семантичний* предикат); 3) основний зміст повідомлення, його ядро, рема (*комунікативний* предикат); 4) частина речення, яка корелює з предикатом судження (*логічний* предикат) [УМ, 518].

У межах логіко-семантичного підходу до визначення предиката його кваліфікують як конститутивний член судження, що повідомляє (стверджує або заперечує) відомості про суб'єкт [БЭС, с. 392]. Тобто, предикат перебуває з суб'єктом у предикативних відношеннях і не містить у собі інформації про суб'єкт, а тільки вказівку на його ознаку, відношення до інших предметів або стан.

У сучасній лінгвістиці помітна виразна тенденція до потрактування предиката як організаційного начала або ядра речення: у І. Вихованця це – «центральна синтаксема» [32, с. 137]; у Й. Андерша – «конструктивний центр, навколо якого групуються як формально-синтаксичні, так і семантико-синтаксичні компоненти речення» [4]; у Р. Мразека – «цар речення» [14, с. 125]; у Ю. Степанова – «універсальна семантична сутність» [117, с. 311]; у Р. Ван Валіна й У. Фолі – «основний лінгвістичний засіб опису ситуації»

[22, с.383]; у Ф. Бацевича – «слово або вираз, який приписує певному імені статичні, динамічні або реляційні ознаки; пов'язаний із синтактикою (синтаксисом) мови» [16, с. 225].

У порівнюваних мовах морфологізованим виявом предиката є дієслово, адже саме цій частині мови притаманне називання «динамічної ознаки» [УМ, 156] як дії або стану. Прагнення до морфологізації синтаксису, покладене в основу структурної граматики, дозволило Л. Теньєру сформулювати вербоцентричну концепцію речення, згідно з якою саме дієслово постає вершинним членом речення, якому підпорядкована решта компонентів [121], а Л. Чейф навіть відмовляється від терміна предикат на користь дієслова [127].

На двоїстій природі дослідження предиката акцентує увагу й А. Загнітко, виокремлюючи два підходи в питанні дослідження предикатів: «Одне розуміння його суті має своїм джерелом традиційне протиставлення суб'єкта і предиката, на які розчленовується мовленнєвий акт, інша точка зору спирається на уявлення про предикат як своєрідну конструктивну (чи конструктивно-сміслову) ядерну площину з властивою їй валентнопрогнозуючою силою щодо визначення аргументів, актантів чи парципантів [63, с. 16].

Зважаючи на справедливість твердження О. Пешковського про те, що «речення без дієслова чи без предикативного слова не існує» [111, с. 91], визнаємо предикат організувальним центром семантико-синтаксичної структури речення, що визначає і формує його структуру та загальне категорійне значення. З одного боку, предикат являє собою ієрархію лексичного, граматичного та комунікативного начал, а з іншого – ці складники перебувають у тісній взаємодії, утворюючи категорію предикатності, що «реалізується в мінімальній семантико-синтаксичній одиниці, яка є центральною синтаксевою семантико-синтаксичної структури простого елементарного речення і виражає власне-ознаки (дії, стани, відношення, властивості та ін.) [76, с. 96].

1.3 Морфологічне вираження предиката у семантико-синтаксичній структурі речення англійської, української та російської мов

Відповідно до вербоцентричної теорії дієслово-предикат є єдиним головним членом речення. Підмет і додаток, отже, постають другорядними членами, зумовленими валентністю дієслова-присудка. Специфіка англійської мови порівняно з досліджуваними мовами полягає в тому, що практично всі типи предикатів виражені дієслівними формами. Наприклад, у реченні *I know his father and his friends...* (W. Shakespeare) – ‘Я знаю його батька й друзів...’, предикат – *know*, а *I, his father, his friends* – актанти, які залежать від предиката та підпорядковані йому. Натомість в українській та російській мовах продуктивною є модель номінативних односкладних речень, як-от: *Думка. Знання.* (укр.); *Мысль. Знание.* (рос.); пор. англійською: *It is idea. It is knowledge*, де *is* виступає службовим дієсловом, яке виражає предикацію, незважаючи на свою синсемантичність. Визначальним тут постає граматичне значення, а лексичне – відступає на задній план [135]. Дослідження граматичного присудка англійської мови дозволяє зробити висновок, що будь-який з його відомих типів обов’язково містить експліцитно виражене дієслово (повнозначне або службове, зв’язкове). Така тенденція не притаманна українській чи російській мовам, особливо коли йдеться про реальну модальність теперішнього часу: наприклад, у реченнях *Це моя думка* (укр.) або *Это моя мысль* (рос.) формально немає дієслова, натомість англійське речення *This is my idea* вживане з дієсловом-зв’язкою *is*. В українській та російській мовах предикацію експліковано не дієслівною формою, а співвіднесеністю категорії особи підмета і присудка, виражених відповідно III особою однини чоловічого чи жіночого роду з особовими займенниками *Вона* та *Он*. В англійській мові неможливим є пропуск службового дієслова і вживання лише іменної частини: *is + my idea* становлять присудок. Щодо односкладних речень в англійській мові, як-от:

No ruins! No curiosities! (O. Wilde) – ‘Ані руїн! Ані дивовиж!’, то американський науковець Ч. Фріз вважає їх некомунікативними висловлюваннями-відповідями (response utterances) з позицій комунікативної класифікації речень [150, с. 5, 28–53]. Такі односкладні речення розглядають як еліпси двоскладних, які використовують для надання певного стилістичного забарвлення у висловлюваннях. Для англійської мови не характерна наявність односкладних речень у граматичному аспекті, будь-яке речення – двоскладне. З огляду на вищезазначене, вважаємо, що граматисти німецької школи не зовсім точно визначили іменник як *Hauptwort* (головне слово) [119], позаяк така назва доречніша для дієслова, яке «є необмеженим володарем, царем речення: якщо є в реченні, окрім нього, інші члени, вони суворо йому підвладні й від нього лише отримують свій сенс і значення; якщо немає їх, навіть підмета, присудок сам по собі достатньо виражає думку й формує речення в цілому» [46, с. 23]. Варто зазначити, що присудок має синтаксичне значення, яке виражає синтаксичний час й об’єктивну модальність, і представляє граматичний предикат речення, який уживається на позначення предикативної ознаки підмета.

Якщо порівнювати формально-граматичне вираження предиката в аналізованих мовах, то ядром, безперечно, постає дієслово, а на периферії перебувають іменні частини мови в сполучі з синсемантичним дієсловом, яке виконує функцію граматичної «зв’язки». Однак флективний характер досліджуваних мов реалізується по-різному: англійська мова належить до аналітичних, українська й російська – до синтетичних. Звісно ж, трапляються відхилення від загальної тенденції, коли в мові одного типу з’являються ознаки, притаманні іншому типу. Так, про часткову реалізацію аналітизму можна стверджувати, коли йдеться про складений дієслівний присудок, напр.: *Визнаний метр, він не соромився вчитися, пізнавати нове* (О. Романчук); *Добро и зло? Очень важно, чтобы люди не разучились отличать одно от другого* (С. Юрский), один компонент якого, маючи послаблену лексичну семантику, сповна виражає граматичне значення

предикативності: синтаксичний час і об'єктивну модальність, а функція другого – заповнити брак лексичного наповнення першого компонента.

Але не завжди граматичний предикат виступає в ролі присудка. Українській та російській мовам притаманні односкладні речення, у яких граматичний предикат є не присудком, а головним членом односкладного речення, пор.: *Знаю. Аналізую* (укр.); *Знаю. Анализирую* (рос.). Граматичний предикат, який позначає дію як теперішню, не є присудком на рівні формально-граматичної структури речення. Предикативні ядра дво- та односкладних речень української та російської мов відрізняються за своєю структурою. В односкладному реченні предикативне ядро одночленне, іншого головного члена речення немає. Єдиний головний член речення не є підметом чи присудком, наприклад: *Прошу відповідати; Прошу отвечать*. Предикація у таких реченнях оформлена сконденсовано, лише з допомогою морфологічних форм дієвідмінюваних дієслів. Односкладні речення класифікують за чотирма типами: 1) номінативні (безприсудково-підметові) речення, де головний член речення – це іменник у називному відмінку: *Тиша. П'ята година ранку* (укр.); *Тишина. Пять часов утра* (рос.). Англійською такі речення перекладаємо як *It is silent. It is five a.m.*; 2) дієслівні особові (присудково-безпідметові) речення, у яких головний член виражено особовими дієслівними формами: *Знаю. Пам'ятаю* (укр.); *Знаю. Помню* (рос.). Будова відповідних речень в англійській мові вимагає підмета: *I know. I remember*; 3) безособові речення з головним членом, який не допускає сполучення з називним відмінком: *Вечоріє. Спекотно* (укр.); *Вечереет. Жарко* (рос.), також мають відповідники англійською як двоскладні структури: *It is becoming late. It is cold*; 4) обмежена група вокативних речень, головним членом яких є звертання із додатковим суб'єктивно-модальним значенням: *Эх, Славко, Славко!* [132]. Свого часу російський мовознавець І. Мещанінов висловлював думку про те, що «суб'єкт і предикат повинні бути присутніми у реченні, але формально можуть бути виражені в одному його члені» [80, с. 206–207]. Наприклад, дієслово *знаю* можна розглядати як

закінчене речення з суб'єктом і предикатом в одній загальній формі. Такі вживання непоодинокі в українській та російській мовах, про що свідчить велика кількість подібних речень: *Думала весь час за Корнія* (У. Самчук); *Пошто так **мыслишь**?* – *спросил холодно и жестко* (Ю. Федоров).

Порівнюючи граматичну ієрархію головних членів в англійській, українській та російській мовах, можна зробити висновок, що в англійській мові спостерігаємо чіткішу відповідність між семантичною і формально-граматичною структурою речення, адже предикат і суб'єкт завжди експліцитно виражені. Проте дієслово в слов'янських мовах має широку автономію у творенні предикативних конструкцій. Розгалужена система дієслівних закінчень реалізує обов'язкові для встановлення предикативності категорії: часу, способу, роду / особи, числа, що уможлиблює самостійне функціонування дієслівної форми в граматичній структурі речення і необов'язковість експлікації суб'єкта.

Об'єктом аналізу дослідження постають насамперед прості дієслівні предикати – повнозначні дієслова та фразові дієслова в англійській мові, спорадично залучаємо до аналізу дієслівні фраземи в усіх мовах, адже слова в складі фразеологізму сприймаються як єдине ціле, а зв'язок значення фразеологізму та його форми, як і в слові, є невмотивованим. Цікава інша властивість фразеологізму, що впливає з його цілісності – неможливість розчленування. У реченні фразеологізм, як і слово, виступає одним членом речення. Для дослідження важливими властивостями фразеологізмів є їх здатність вступати в синонімічні, омонімічні та антонімічні зв'язки, так само як і багатозначність.

1.4 Відношення суб'єкт – предикат у семантико-синтаксичній структурі речення

Загалом аналіз семантико-синтаксичної структури речення полягає у характеристиці відношень і зв'язків між предикатом і зумовленими його

валентністю непередикатними знаками – аргументами. На рівні семантико-синтаксичної структури речення аргументи корелюють із субстанційними (іменниковими) синтаксемами: суб'єктними, об'єктними, адресатними, інструментальними та локативними.

Однією з визначальних ознак предиката є його здатність поєднуватися з суб'єктом означуваної дії чи носієм стану, яку називають лівобічною валентністю. Оскільки сучасна граматична теорія предикативності як визначальної ознаки речення спирається на її двоскладність, то не можна оминати увагою питання про співвіднесеність її компонентів – суб'єкта і предиката.

У сучасному синтаксисі поширені три загальноприйняті підходи щодо відношень суб'єкт – предикат для опису семантичної структури речення:

1) визначальне місце посідає суб'єкт, а предикат визначають залежним від нього (О. Ахманова, С. Карцевський, О. Пешковський, П. Фортунатов). Виступаючи головним центральним компонентом семантичної структури речення, предикат виражає активну або статальну модально-часову ознаку і може бути віднесений до особи / предмета: *Це Гнат добре розуміє* (У. Самчук) або до безсуб'єктної ситуації: *Такий закон визнавати не можна* (Ю. Мушкетик). Предикати – це семантичні одиниці, які «...типізуються мовою не у формі словникових одиниць, а у формі структурних схем речення» [117, с. 312]. Семантичну характеристику предиката формує взаємодія граматичної і лексичної семантики слова, вжитого у функції предиката;

2) суб'єкт і предикат рівноправні (В. Адмоні, О. Мельничук, Н. Шведова). Зазначена позиція є традиційною і пов'язана з логіко-граматичним потрактуванням речення як мовної одиниці, яку співвідносять із логічним судженням, що описують за схемою «суб'єкт – предикат». Відповідно до цього, речення поділяють на дві рівноправні частини: центри підмета і присудка [119, с. 51]. У разі, якщо один з цих центрів не має мовного вираження, то йдеться про односкладні речення. За поданою

схемою можна розглядати весь концентр присудка як таку частину речення, яка в звичайних умовах спілкування приписує суб'єктові ту чи ту ознаку, тобто виражає предикацію [там само, с. 52];

3) предикату приписують головну роль у реченні, а суб'єкт залежить від нього. Прибічниками вербоцентричної теорії виступають Й. Андерш, Н. Арутюнова, В. Богданов, І. Вихованець, В. Гак, С. Кацнельсон, Л. Теньєр та ін. Предикат у цій концепції часто ідентифікують з особовим дієсловом. Цей підхід узгоджується з аналізом судження за схемою «предикат (або функтор) – його аргументи», прийнятою в логіці предикатів [111, с. 57]. Подібно до того, як у логіці відповідно до вказаної схеми найважливішу роль відводять предикатові, тобто назві властивості або відношення, а аргументам – підпорядковану роль наповнення цього предиката, так і в синтаксисі в центрі уваги перебуває дієслівний присудок, тоді як інші члени речення (разом з підметом) вважають його поширювачами (комплементами) [142, с. 188].

На кількість субстанційних синтаксем та їхні функції впливає семантика предиката, яка формує лівобічну та правобічну валентності. Лівобічна валентність представлена суб'єктним субстанційним компонентом, за яким закріплене відповідне місце: за умови прямого порядку слів – перед дієсловом.

Очевидно, що хоча категорія суб'єкта і не є визначальною для конструювання речення, однак без урахування суб'єкта як елемента побудови неможливо описати предикативну одиницю. Її функцію – центральної субстанційної синтаксеми [79, с. 125] визначає, з одного боку, валентність предиката, а з іншого – співвіднесеність з предметом дійсності, про який ідеться в реченні. Така «формальна залежність» і «семантична самостійність» зумовили визначення суб'єкта і предиката (підмета і присудка на формальному рівні) як рівноцінних головних компонентів речення, що віддзеркалює предикативний зв'язок між ними.

На противагу лівобічній, правобічна валентність предиката передбачає його зв'язок з об'єктними та рідше – локативними синтаксемами, що також створює підґрунтя для подальшої класифікації предикатів зокрема і дослідженню структурно-семантичної організації речень загалом.

Для виокремлення типів предикатів дослідники враховують як часові, так і субстанційні характеристики, але останні в наукових розвідках переважають. Предикат прогнозує й визначає кількість іменникових компонентів та їхні семантичні функції. Такий підхід дозволяє послідовно визначити субстанційні синтаксеми суб'єкта, об'єкта, адресата, інструмента, локатива з відповідним закріпленням і синтаксичними позиціями і предикатні синтаксеми дії, стану, процесу, якості, кількості та локативності. Український науковець І. Вихованець запропонував власну концепцію семантико-синтаксичної структури речення, основу якої становить валентний потенціал предиката, адже, за твердженням лінгвіста, у побудові «простого речення головну роль відіграють дві частини мови – дієслово та іменник. Ці частини мови слід вважати центральними, тому що вони формують переважну кількість речень» [32, с. 124]. Опираючись на наведене тлумачення, можна кваліфікувати семантично елементарне просте речення як таке, що складається з одного предиката й зумовлених його семантико-синтаксичною валентністю іменникових синтаксем. Такі речення позначають одну ситуацію [там само, с. 125]. Структурний склад елементарного простого речення містить предикатний і субстанційний компоненти. Щодо назви субстанційних знаків, то в мовознавстві поширені такі: *актанти* (Л. Теньєр); *предметні місця* (Т. Ломтєв); *предикандуми* (С. Кацнельсон); *глибинні відмінки* (Ч. Філлмор); *іменники* або *аргументи* (У. Чейф); *аргументи* або *субстанціальні синтаксеми* (І. Вихованець).

А. Загнітко наголошує на тому, що базовими ролями в реченні виступають такі ролі: агенса – «особи-діяча, продуцента дії, автора»; пацієнса – «особи, що самостійно не діє»; інструмента – «знаряддя дії»; експерієнцера – «особи, певним чином налаштованої / не налаштованої до

чогось»; бенефіціанта – «особи, для якої певна ситуація є сприятливою» [51, с. 63]. Ю. Апресян, аналізуючи назву предмета як актант ситуації, виокремлює сім елементарних валентностей, з яких можуть бути утворені складніші: суб'єкт, контрагент, об'єкт, зміст, місце, час, кількість [5, с. 131].

В англістиці концептуальні ідеї щодо визначення ролі предиката та семантичних структур, що його оточують, знайшли своє теоретичне обґрунтування у працях багатьох дослідників. Так, Ч. Філлмор вбачає роль предиката в ідентифікації деяких властивостей предмета або у відношенні між двома чи більше предметами. Учений виокремлює глибинні відмінки: агентив, об'єктив, датив, інструменталіс, фактив, локатив, розглядаючи їх як набір універсальних понять, за допомогою яких людина здатна до осмислення подій, що відбуваються навколо неї і які визначають семантичне наповнення дієслова [125, с. 400–416]. Відмінок у такому розумінні постає універсальним явищем, характерним для всіх мов, незалежно від того, функціонує у них відмінок у традиційному розумінні чи ні. О. Бондарко поточнює цю класифікацію, доповнивши її категоріями аспектуальності і часової локалізації: «Суб'єкт пізнання вибирає потрібний для нього аспект відображення когнітивної ситуації, яка стає таким чином преференційною ситуацією і відображається в загальній сигніфікативній ситуації. Суб'єкт-мовець внаслідок предикації перетворює загальну сигніфікативну ситуацію в лінгвістичну» [18, с. 194]. Й. Андерш тлумачить «глибинні відмінки» Ч. Філлмора як функції, що формують глибинні семантичні структури, властиві синтаксису всіх мов, і які в різних мовах мають різне вираження [3, с. 14].

У структурі речень, окрім валентно передбачених суб'єктних та об'єктних аргументів, часто функціонують і валентно незумовлені компоненти з адвербіальною семантикою, що є, фактично, конденсатами згорнених предикативних конструкцій [34, с. 137–157; 41, с. 132–140]. Такі синтаксеми називають вторинними предикатними [79], акцентуючи увагу на їхній властивості перетворювати семантично елементарні предикативні

одиниці на семантично неелементарні. Типовим морфологічним виявом адвербіальних синтаксем є прийменниково-відмінкові форми субстантивів, рідше – безприйменникові відмінкові форми, прислівники та інфінітиви.

Отже, аналіз семантико-синтаксичної структури простого речення ґрунтується не просто на характеристиці предиката, а обов'язковою його частиною постає вивчення відношень і зв'язків між предикатом та його доповнювачами, тобто субстанційними синтаксемами. Підхід до аналізу «від значення до форми» найяскравіше відбиває спільність когнітивних структур у мовах різних типів та допомагає простежити специфіку формально-граматичної організації синтаксичних побудов.

1.5 Валентні характеристики дієслівних предикатів

Поняття валентності в граматиці еволюціонувало у три етапи. Спочатку І. Гейзе та О. Бегагель розмежували дієслова на «абсолютні» та «відносні», інакше кажучи, – суб'єктні й об'єктні. Другим етапом стало положення К. Бюлера про здатність одного класу відкривати «порожні місця» для слів іншого класу, а також виникнення самого поняття валентність. Третій етап пов'язують з існуванням поняття й уживанням відповідного терміна [118, с. 10–18], а також з ім'ям Л. Теньєра. Саме він увів у науковий обіг у 1934 році термін «мовна валентність», який виник під впливом граматики залежностей. Хоча джерела визначення поняття валентність можна знайти ще в античні часи, зокрема йдеться про вчення Апполонія Дискола про сполучуваність слів. Він наголошував, що важливою властивістю слів є здатність приєднуватися до слів інших класів, що сприяє створенню самостійного речення.

Щодо вивчення валентності у зіставному та порівняльному мовознавстві виокремлюють такі етапи: 1) сприйняття проблеми валентності мовних одиниць як загальнотеоретичної; 2) класифікація предикатів,

причому не тільки дієслівних; 3) вивчення проблем валентності на матеріалі конкретних мов.

Поняття валентності виникло у зв'язку з розвитком дієслівних категорій, а отже – вважалось ознакою, притаманною тільки дієслову. Л. Теньєр визначив валентність як здатність дієслова керувати кількома словами в реченні, які він називав *актантами*. Досліджуючи структуру фрази, науковець виокремлював єдності, організаційною ланкою яких може бути дієслово, іменник, прикметник або прислівник. Таким єдностям він дав назву «вузли» і поділяв їх на вербiальні, згруповані навколо дієслова, а також субстантивні, ад'єктивні й адвербiальні. За цією концепцією, усі дієслова можна поділи на такі групи: 1) ті, що мають нульову валентність – *авалентні* (безособові дієслова, які зазвичай позначають стани природи і не вимагають поєднання з суб'єктом), напр.: *дощить* (укр.), *дождит* (рос.); 2) ті, що можуть бути *моновалентними* (мають одного «учасника», виражають процес, у якому бере участь лише одна особа чи один предмет; зазвичай у граматиці їх кваліфікують як перехідні дієслова), напр.: *to homilize* (англ.), *повчати* (укр.), *поучать* (рос.); 3) ті, що є *дивалентними* (називають процес, «учасниками» якого є дві особи або два предмети; у традиційній граматиці відомі як перехідні дієслова), напр.: *to introduce* (англ.), *знайомити* (укр.), *знакоmitь* (рос.); 4) ті, що можуть бути *тривалентними* (виражають процес, у якому беруть участь три особи або предмети), напр.: *to tell* (англ.), *розповідати* (укр.), *рассказывать* (рос.).

Функцію «актантів» виконують суб'єкт і об'єктні синтаксеми: Л. Теньєр виводить із кола валентних відношень адвербiальні компоненти [121, с. 141]. Отже, «учасниками» ситуації виступають підмет і додаток (прямий / непрямий), між якими існує певна ієрархія: підмет – перший учасник, прямий додаток – другий, непрямий – третій. За умови переходу активного стану в пасивний, перший учасник може посісти місце другого і навпаки. Кількість таких учасників завжди обмежена, а отже – їх легко порахувати, саме тому Л. Теньєр спирається на них, формулюючи свою

теорію валентності, і зауважує, що кількість обставинних компонентів не можна визначити наперед [121]. Наслідуючи Л.Теньєра, валентність вважали властивістю, щоправда, притаманною тільки дієслову, Х. Глінц, Й. Ербен, Є. Курилович, Г. Гельбіг та ін. [148; 151].

Німецький лінгвіст Й. Ербен також виходить із поняття «дієслівного речення», де саме валентність визначає структуру речення. Науковець відступає від норм традиційної граматики, не розрізняючи додаток і підмет, але, на відміну від теорії Л.Теньєра, Й. Ербен вважає учасниками ситуації обставини, предикативне означення і предикатив. Мовознавець виокремлює чотири основні моделі простого речення: 1) з одновалентним дієсловом: *The woman is napping* – ‘Жінка дрімає’; 2) з двовалентним дієсловом: *The cat caught a mouse* – ‘Кіт зловив мишку’; 3) з тривалентним дієсловом: *The mother teaches her daughter to sew* – ‘Мати вчить дочку в’язати’; 4) з чотиривалентним дієсловом: *The father is writing a letter to his son with a pen* – ‘Батько пише листа своєму сину ручкою’ [148, с. 45].

Г. Гельбіг, у згоді з іншими лінгвістами, які вивчали питання валентності, розрізняє три її види: логічну, синтаксичну і семантичну [151]. *Логічну* (екстралінгвістична, універсальна) він визначає як співвідношення явищ дійсності, які можуть бути сформульовані як відомі структури висловлювання, тобто це є логічні предикати з певною кількістю незаповнених клітинок-аргументів. Лінгвістична реалізація предикатів і аргументів, як, наприклад, належність до класу слів, є несуттєвою на цьому рівні. *Семантичну* валентність визначає той факт, що дієслова потребують певного контекстного оточення з визначеною семантикою. Наприклад, речення на зразок *He dies sometimes* – ‘Він помирає інколи’ можливе з позицій синтаксису, але семантично є абсурдним, адже дієслово *to die* – ‘помирати’, уживають на позначення одномоментної події, яку по відношенню до одного індивідуума неможливо пов’язати з прислівником, що вказує на її повторення. Отже, семантична валентність регулюється «поєднанням» або «розмежуванням» ознак значення дієслова та його

актантів. Щодо *синтаксичної* валентності, то її розуміють як обов'язкове чи факультативне заповнення «пустих клітинок» визначеною кількістю і видом учасників. Ці різні типи валентності, безперечно, тісно пов'язані між собою, але не ідентичні. Наприклад, англійські дієслова *to know* – ‘знати’ та *to understand about* – ‘розуміти, розбирати’ ідентичні за значенням, але різняться щодо синтаксичної реалізації: *to know* + Accusative case, *to understand about* + Prepositive case. Подібне явище можна спостерігати і в інших мовах. Наприклад, за аналогією до згаданих англійських дієслів в українській мові: *знати* + знахідний відмінок, *розбиратися* + місцевий відмінок; у російській мові – *знать* + именительный падеж, *разбираться* + предложный падеж. Незважаючи на понятійну тотожність, граматична реалізація згаданих дієслів у реченні не має нічого спільного, а отже – лише диференціація і зв'язок між цими різними рівнями відповідає діалектиці структури й функції мови. За розуміння мовних знаків як системи стає очевидним, що спільний зв'язок реальності, свідомості й мови у спеціальній галузі валентності виявляється як зв'язок логічної, семантичної й синтаксичної валентності.

У російському мовознавстві трактування валентності як властивості слова «певним чином реалізуватися в реченні і вступати в певні комбінації з іншими словами» належить С. Кацнельсону [64, с. 132]. Науковець розуміє валентність як синтаксичну спроможність лексичного значення слова, тобто здатність приєднувати до себе інше категорійно цілком визначене повнозначне слово. Хоча кожне слово здатне поєднуватися з іншими словами, валентність не властива всім повнозначним словам, а тільки тим, які «справляють враження неповноти висловлення й вимагають доповнення» [63, с. 20]. Науковець також розрізняє *формальну* й *змістову* валентність. Зазначаючи, що формальна пов'язана з певною словоформою й зумовлена елементами синтетичної морфології в певній мові, а змістова залежить тільки від семантики слова й, відповідно, не підпорядковується морфології мови. Отже, змістова валентність залишається в усіх мовах однаковою, а

формальна, яка є функцією морфологічного складу певної мови, у різних мовах відрізняється [там само, с. 22].

Послідовником теорії валентності Л.Теньєра став і німецький мовознавець Г. Брінкман. Науковець зауважує, що дієслово у реченні виявляє себе не лише у відношенні між підметом і присудком, а й у зв'язках з іншими валентно зумовленими компонентами. Внесок лінгвіста у теорію мовної валентності полягає в чіткому термінологічному розмежуванні «валентності» – словотвірної потенції дієслова та «позиції» – можливості реалізації такої потенції (заміщення). На основі сучасної німецької мови Г. Брінкман розробив класифікацію дієслів восьми синтаксичних типів, а також здійснив першу спробу розмежувати факультативні та обов'язкові валентності [139].

Визнання системності мови передбачає й системність зв'язків між її елементами, що стало одним із підходів до вивчення валентності як закономірності реалізацій цих системних зв'язків. Оскільки всі слова в мовному потоці організовані в словосполучення, речення або надфразні єдності, то закономірності їхнього комбінування є одним із найважливіших питань синтаксису. Розмежовують два типи сполучуваності: сполучувальну потенцію і валентність. Під першою розуміють здатність кожної частини мови незалежно від її семантики поєднуватися з іншими у функції підпорядковувального або підпорядкованого члена. Для кожної частини мови загалом і для кожної лексеми зокрема можна укласти перелік її сполучувальних можливостей. З-поміж таких потенцій є обліigatorні для побудови речення і факультативні. І. Харитонова уклала перелік характеристик, які є визначальними щодо встановлення відмінностей між сполучувальною потенцією і валентністю. До ознак сполучувальної потенції вона зараховує: незалежність від лексичного значення слова; можливість лексеми виступати як головним, так і залежним членом словосполучення; сукупність усіх обліigatorних і факультативних компонентів. До ознак валентності – зумовленість лексичним значенням слова; здатність бути тільки головним членом конструкції; потреба лише в обліigatorних

наповненнях [141, с. 234]. Отже, поняття сполучувальної потенції ширше, ніж поняття валентності, оскільки перша властива усім словам, а друга – лише тим, які за своєю семантикою можуть підпорядковувати інші одиниці.

Поширення сфери валентного аналізу на інші частини мови дозволило звернути увагу на здатність слів граматично сполучатися з іншими словами і дозволило чітко встановити формально-синтаксичні й семантико-синтаксичні позиції речення. Так Л. Вейсгербер зазначає, що «... кожній частині речення через її положення у сфері моделювання певної частини мовлення притаманна «валентність», яка виходить за межі її конкретного змісту, тобто здатність поєднуватися з іншими частинами речення» [171, с. 345–346].

Слово, наділене синтаксичною валентністю, завжди співвідносне із ситуацією, що має певний набір обов'язкових учасників; ці учасники мають вираження у поверхневій структурі, заповнюючи синтаксичні валентності – так синтаксична валентність експлікує ті семантичні відношення, які пов'язують учасників ситуації [165, с. 64]. Семантично валентними слід уважати такі наповнення, яким притаманний принаймні один спільний із предикатом компонент значення, що є синтаксично релевантним [102, с. 280].

На відміну від синтаксичної, семантична валентність завжди потребує формального вираження. Актанти виступають аналогами семантичних ролей. На сьогодні немає однастайності у поглядах на кількість семантичних ролей: є думки, що вона може варіюватися в межах десяти, хоча, скажімо, російський лінгвіст Ю. Апресян виокремив 25 типів семантичних валентностей [5, с. 207]. Науковець продовжив традицію поділяти валентність на три види: *семантичну, логічну і синтаксичну*. Семантична валентність передбачає поєднання словникових одиниць за умови існування однієї певної семантичної ознаки у слові, логічна – передбачає поєднання слів лише з певною кількістю слів, синтаксична валентність визначається як здатність окремих словникових одиниць керувати іншими та бути керованими. Щодо визначення лексичної та семантичної валентностей не

можна керуватися лише констатацією чіткого відбору лексичного матеріалу, адже лексична валентність пов'язана з такими екстралінгвальними явищами, як логіка мислення й «відчуття мови» або лексико-семантичним узгодженням словникових одиниць.

Усе вищезазначене стосується активної валентності, під якою розуміють зв'язки підпорядковувального слова з залежними компонентами. Водночас зв'язок залежного слова з головним називають пасивною валентністю [59, с. 25].

Семантична структура речення залежить від дієслівного предиката, а семантика предиката впливає на кількість субстанційних синтаксем, які може містити елементарне просте речення. Загальна кількість валентно зумовлених компонентів є одним із класифікаційних критеріїв предикатів. Так, А. Загнітко диференціював корпус вербативних предикатів на односемивалентні дієслова [50]. Натомість, І. Вихованець зауважує, що у сучасній українській мові семантично елементарне речення містить від одного до шести валентно зумовлених компонентів, а «сутність предикатного слова відбивають дієслова як головні носії валентності в реченні» [34, с. 41]. Це означає, що максимальна кількість іменників в елементарному реченні не може виходити поза межі шести компонентів, а мінімальна кількість не може бути нульовою.

На думку І. Вихованця, в українській мові дієслово може керувати шістьма власне-іменниками. Науковець визначає таку сполучуваність як «межа предикатної сполучуваності з іменниками в елементарних реченнях» [там само]. Шестивалентні предикати, за результатами його дослідження, – непоширене явище в українській мові. Дієслівний шестивалентний предикат передбачає сполучення з іменниковими синтаксемами у функціях суб'єкта дії, об'єкта дії, адресата дії, засобу дії, вихідного пункту руху і кінцевого пункту руху. І. Вихованець зазначає, що непоширеним явищем є також речення з п'ятивалентними предикатами: вони містять п'ять іменникових синтаксем із зазначенням діяча, предмета, на який спрямовано дію, адресата

дії, вихідного пункту руху й кінцевого пункту руху. Такі предикати вступають у смисловий зв'язок із трьома лексичними класами іменників. Семантико-синтаксична функція діяча і адресата дії виражена назвами істот (переважно людей); функція об'єкта, на який спрямовано дію, – назвами неістот або істот; функція вихідного пункту руху і кінцевого пункту руху – назвами просторових понять. Чотиривалентні предикати включають чотири іменникові синтаксеми: особа, яка виконує дію; засіб за допомогою якого здійснюють дію; вихідний і кінцевий пункти. Середня спроможність сполучуваності дієслова – керування трьома іменниками (діяч, знаряддя і предмет, на які спрямована дія). Поширеними є двовалентні предикати, які називають різні стани, процеси чи дії. Одновалентні предикати позначають стан людини або предмета, їхні якісні характеристики тощо [34].

У сучасній лінгвістиці під поняттям валентність розуміють закономірності сполучуваності одиниць певної мови. Мовну валентність розглядають стосовно різних рівнів мови в різних площинах. Дослідження категорії валентності в сучасному мовознавстві продиктовано бажанням учених розуміти мову як органічне ціле, ієрархічно організоване, що складається з інших, підпорядкованих цьому цілому, підсистем. Проблема валентності має розвиток в працях українських та російських науковців В. Адмоні, Й. Андерша, Ю. Апресяна, І. Вихованця, К. Городенської, А. Загнітка, Г. Золотової, Н. Іваницької, О. Леути, Т. Масицької, О. Москальської, М. Степанової, В. Русанівського, М. Степаненка, М. Степанової, М. Плющ та ін.; серед англійських лінгвістів варто згадати імена Дж. Аартса, Д. Аллертона, Д. Круза, Л. Хагмана, М. Холідея, Т. Хербста, О. Джесперсена, П. Метьюза, Дж. Сінклера та ін.

Зважаючи на важливість цієї теорії в межах української та російської лінгвістики, помітним залишається факт щодо її відносно обмеженого розповсюдження в англійській мові. Мабуть, його можна пояснити належністю цієї мови до нефлективних. Перші вчення, присвячені аналізу організації комплементів англійської мови в межах валентної структури [147;

136; 153], були написані в європейських (не британських) університетах. Проте поняття валентності сьогодні набуло значного розвитку в британському мовознавстві [160; 168]. До того ж, зацікавившись валентністю, британські вчені-лінгвісти все більше акцентують увагу на центральній ролі дієслова. Однак не можна заперечити незначну увагу щодо теорії валентності з боку британської, а особливо американської лінгвістичної школи. Одним із визначальних чинників такої ситуації, за припущенням Т. Хербста, є те, що англійська мова, замінивши латину – основу теоретичного аналізу мов, скептично розглядає теорії, що не походять від англійської мови [152, с. 2–3].

У дослідженні валентність розглядається як ознака предиката, що передбачає його зв'язки з непередикатними субстанційними синтаксемами, які, своєю чергою, можуть мати або облігаторний, або факультативний вияв. Загальна кількість валентно зумовлених актантів творить валентну рамку предиката, заповнення якої відбувається з урахуванням специфіки граматичного зв'язку в конкретній мові. Кількість і значення відкритих валентних позицій є однією з класифікаційних ознак предикатів будь-якої лексико-семантичної групи.

1.6 Дієслівні предикати знання: їх класифікація і типи

Ментальні дієслова досить часто поставали об'єктом лінгвістичних досліджень (Ю. Апресян, Н. Арутюнова, Т. Булигіна, З. Вендлер, М. Дмитровська, А. Залізник, Б. Левін, Ч. Мейер, О. Падучева, М. Піменова, Г. Прічард, Г. Сильницький, І. Шатуновський, Дж. Урмсон та ін.). Їх вивчали в діахронічному аспекті (Т. Карлова, В. Кодухов), семантико-синтаксичному (Н. Магас, Л. Васильєв, Ж. Соколовська), когнітивному (логіко-лінгвістичному) (Я. Мудрак, В. Гак, Н. Рябцева), зіставному (О. Тищенко, І. Ділай).

Аналіз наукових джерел дозволяє зробити висновок, що сучасна лінгвістика має класифікації предикатів на різних рівнях абстракції мовної семантики з урахуванням різних критеріїв, однак дотепер у спеціальній літературі немає цілісного аналізу предикатів знання та їхнього функціонування в семантико-синтаксичній структурі речення так само, як і «загальноприйнятої класифікації предикатів, заснованій на точно визначеній кількості їхніх диференційних змістових компонентів» [107]. Адже будь-яка класифікація, а особливо це стосується класифікації лінгвістичних об'єктів, повинна спиратися на спільні ознаки, характерні для певного об'єкта.

Визначення семантичних типів предикатів передбачає розподіл предикатних значень за лексико-семантичними групами. Дослідники рухалися від вивчення груп слів, об'єднаних семантичним ядром, однією семантичною категорією чи їхнім відношенням до однієї лексико-семантичної сфери. Свого часу ще О. Потебня розвинув продуктивну для лінгвокультурологічних пошуків думку про вивчення окремих слів у складі та контексті груп лексем, що об'єднані однією семантичною категорією [95, с. 118]. Споріднені ідеї висловлював і В. Виноградов у 1940-х роках, наголошуючи на потребі досліджень про групування слів довкола основних центрів значення [30]. Такі слова характеризує однорідна семантика і належність до тієї самої тематичної рубрики [94; 95].

Семантика знання, як і будь-яка інша, може бути визначена внаслідок співвіднесення мовного знака і позначуваного ним явища. Коло значень дієслова *to know*, запропоноване електронним словником Merriam-Webster, ґрунтується на трьох основних: «1. Чітко усвідомлювати. Правдиво пізнати щось. Мати розуміння чогось. Пізнати сутність чогось. 2. Бути обізнаним з правдивістю чогось. Бути переконаним чи упевненим у чомусь. Мати практичне розуміння чогось. 3. Мати знання. 4. Бути / стати компетентним» [Merriam]. У Великому тлумачному словнику натрапляємо на таке логіко-філософське означення поняття знання: «1) обізнаність у чому-небудь, наявність відомостей про кого-, що-небудь. 2) *тільки мн.* Сукупність

відомостей з якої-небудь галузі, набутих у процесі навчання, дослідження і т. ін. 3) Пізнання дійсності в окремих її проявах і в цілому» [ВТССУМ, с. 469].

Позаяк ядром вираження предикативності постає дієслівна форма, то не можна залишити поза увагою лексикографічний опис дієслова *знати*, яке становить ядро аналізованої групи предикатів. Так, в українській мові воно є багатозначним: «1. Мати якісь дані, відомості про кого-, що-небудь. 2. Мати певні чи спеціальні знання в якійсь галузі, бути обізнаним із чим-небудь, розбиратися в чомусь. Могти, уміти що-небудь робити, поводитися певним чином. 3. Бути знайомим з ким-небудь. Вважати, признавати кого-небудь близьким, рідним. Virізняти з ряду подібних, узнавати. 4. Розуміти, усвідомлювати що-небудь. Здогадуватися про що-небудь. 5. Визнавати кого-, що-небудь. Рахуватися з кимось, чимось. 6. Зазнавати чогось на своєму віку, переживати, відчувати що-небудь. Мати що-небудь, користуватися чимось. 7. Видно, помітно...» [ВТССУМ, с. 469]. Такі самі значення пропонує й тлумачний словник російської мови для лексеми *знать* [ТСРЯ]. Як бачимо, знання, за влучним висловом Я. Мудрак, «можна трактувати як форму існування і систематизації результатів пізнавальної діяльності людини; суб'єктивний образ об'єктивної реальності, тобто адекватне відображення зовнішнього і внутрішнього світу в свідомості людини у формі уявлень, понять, суджень, теорій» [84, с. 161]. Фактично, йдеться про два аспекти знання: знання об'єктивне (таке, що є істинним) і суб'єктивне (знання, у істинності якого впевнений носій, але яке може збігатися / не збігатися з реальністю). Неоднорідність аналізованого поняття, а також належність до групи «семантичних примітивів» [9] неминуче призводить до появи його різнотлумачень, а то й повного заперечення такої можливості, як це роблять Дж. Вілсон, Д. Апресян, А. Вежбицька [172, с. 16–27; 29; 5]. Визначити знання з допомогою інших понять намагалися Г. Шеффлер і Р. Чісхолм, запропонувавши таку формулу: *знати, що P* = *вважати, що P* за умови, якщо *P* є істинним. Однак Ю. Апресян аргументовано розмежує поняття «знати» і «вважати», закріплюючи їх за сферами знання і думки-оцінки

відповідно [7]. Таку позицію обстоюють науковці Т. Булигіна і Д. Шмельов [20]. Основною відмінністю знання від думки дослідники називають його фактивний зміст, що характеризується наявністю пресупозиції істинності знання, «тобто збереженням властивості істинності підпорядкованої пропозиції навіть за умови її заперечення» [7], напр., речення *Он знал, что друзья его предали* і *Он не знал, что друзья его предали* однаково стверджують факт зради друзів. Тобто знання можливе тільки про факт об'єктивної дійсності, реальний предмет чи об'єкт. Відома й інша позиція: на думку Г. Прічарда, людина сама визначає, знає вона щось чи лише має певну думку щодо чогось [166, с. 62]. Імовірно, зближення значень знання та мислення відбувається на ґрунті визначеного компонента суб'єктивності знання, яке для мовця може мати статус об'єктивної істини. Тут варто згадати слушне зауваження З. Вендлера щодо розмежування цих двох понять: «Вимоги, які я повинен виконати, якщо хочу показати, що справді знаю щось... стосуються не майбутнього, а теперішнього чи минулого: очевидно, що про майбутнє я можу лише мати ту чи ту думку» [169, с. 396]. Своєрідний напрям у вивченні питання аналізу предикатів знання обирає О. Руденко, визначаючи специфіку семантики знання з опорою на значення мислення та розуміння [100]. Її спостереження дають змогу зробити висновок про тісний зв'язок значень знання та розуміння, зосібна в індоєвропейських мовах.

Відомі також праці, присвячені проблемам відмежування предикатів знання від інших груп: мислення (Д. Болінджер) [140], віри (І. Шатуновський) [129]. Вербативи знання виражають синкретизм думки і мовлення, а уживання багатьох дієслів мовленнєвої діяльності за висловлюванням В. Гака означає, що «думка витискує мовлення» [39, с. 28]. Так, у наведених нижче реченнях словосполучення *said that; каже, що; говорит, что* – фактично синонімічні до *вважає / думає, що...: But when I had ceased speaking, he **said that** he knew very well all I had said was true...* (Е. А. Рое) – ‘Але коли я припинив говорити, він сказав, що знав дуже добре про правдивість сказаного мною...’; (*Императриця*) **Каже, що** любить палко

Малоросію, її пісні, її культуру, душу... (В. Шевчук); *Галя всю мою роботу делала и говорит, что ей было трудно* (Л. Улицкая).

Фінський філософ Я. Хінтікка констатує, що знання є істинним і, на відміну від припущення, не може бути градуйованим за шкалою імовірності [154]. Полярну позицію щодо визначення специфіки знання обстоює О. Йокояма: вона ранжує його за ступенем імовірності, характеризуючи знання актуального стану, емоцій і ментальних процесів мовця як таке, у якому мовець максимально впевнений; знання про поточний стан адресата чи процеси, що з ним відбувається – як такі, у яких мовець впевнений мінімально [58, с. 221].

Незважаючи на різнотлумачення, що супроводжують дослідження аналізованих предикатів, їх прийнято виокремлювати в межах ширшого класу ментальних (Л. Богданов) / когнітивних (Н. Рябцева) / епістемічних (І. Шатуновський) предикатів. У дослідженні використовується термін «ментальні предикати», оскільки він актуалізує інформацію про наявність певних відношень між суб'єктом висловлювання і об'єктом мислення як ділянкою дійсності, яку вичленовує свідомість суб'єкта. Як зауважує І. Шатуновський, принциповою особливістю ментальних предикатів, що дозволяє розглядати їх як окрему групу, постає те, що вони являють собою своєрідні «зв'язки», які поєднують ідеальні сутності: суб'єкта, ототожненого з розумом, свідомістю, і об'єкта мислення [130, с. 8].

Предикати знання в україністиці не поставали об'єктом самостійної лінгвістичної розвідки, їх аналізу торкалися побіжно, розглядаючи у межах ширшої групи предикатів мислення – Й. Андерш, І. Вихованець, К. Городенська, В. Гумовська, В. Жеребкіна, А. Загнітко, Н. Іваницька, О. Леута, Т. Масицька, О. Межов, М. Мірченко, О. Орендарчук, В. Русанівський. Ґрунтовні розвідки у сфері семантики мислення належать російським лінгвістам – Ю. Апресяну, Н. Арутюновій, А. Баранову, Т. Булигіній, Л. Васильєву, Г. Гавриловій, В. Гаку, І. Герасимовій, Б. Грязнову, М. Дмитровській, Є. Іоанесян, С. Кодзасову, І. Кобозевій, О. Падучевій,

М. Петровій, Т. Плюскіній, О. Селіверстовій, М. Селезньову, І. Шатуновському, О. Шмельову, Л. Якубинському.

У тлумачному словникові дієслів за редакцією Л. Бабенко дієслова мислення описані в підполі дієслів інтелектуальної діяльності, що входять до лексико-семантичного поля ‘дія і діяльність’ [15]. Іншу семантичну класифікацію пропонує Л. Васильєв. Шляхом виокремлення диференційних сем у значенні він вибудовує семантичну класифікацію дієслів зі значенням психічної діяльності. Її структурують 10 семантичних класів: 1) відчуття; 2) бажання; 3) сприйняття; 4) уваги; 5) психічного (емоційного) стану; 6) емоційного переживання; 7) емоційного відношення; 8) мислення; 9) знання; 10) пам’яті. Перші 7 класів лінгвіст пов’язує зі сферою почуттів, решту – зі сферою думки [27, с. 43]. Про окрему групу предикатів знання в класі ментальних предикатів йдеться і в дослідженні Г. Гібатової [40]. Дієслова знання фіксують відношення думки до процесу відображення свідомістю об’єктивної дійсності чи інформації про неї. Спираючись на цю класифікацію, М. Піменова пропонує власну типологію ментальних дієслів на матеріалі англійської та російської мов, яка постає дещо розширеною порівняно з попередньою (налічує 14 семантичних груп) і де так само виділяє окремо дієслова знання [93].

О. Падучева справедливо вказує на можливість поділити ментальні дієслова на дві групи: дієслова ментального *стану* (*знати, помічати, довідуватися, пам’ятати, розуміти* і под.); дієслова розумової діяльності і розумового стрибка (*згадує – згадав, зважує – зважив, впізнає – пізнав* і т. д.) [88, с. 33–46]. Зважати на специфіку не тільки лексичного, а й граматичного значення предиката видається не просто доцільним, а й у край потрібним, адже йдеться саме про функційний аспект аналізу. У дисертаційному дослідженні Т. Кадола ментальні предикати представлені трьома лексико-семантичними групами: дієслова, що означають власне-мисленеві процеси, стани, дії (*думать, мечтать, полагають*); дієслова пам’яті (*помнить, забыть*),

та дієслова соціальної діяльності, здійснення якої відбувається із застосуванням операцій мислення (*учить, учится*) [60].

У сучасних англійській, українській та російській мовах дієслова поля знання представлені як предикати стану та дії. Щодо специфіки семантики дієслів дії О. Пешковський висловив таку думку: «Будь-яке дієслово передовсім позначає дію... Але ж «діяти» можуть тільки істоти, тому що вони рухаються за своєю волею, мимовільно... Решта ж предметів не «діють». А тому в дієслові, оскільки воно відображає дію, повинен бути ще й відтінок волі, наміру» [92, с. 97]. Натомість вербативи стану характеризуються такими ознаками (наводимо ті, що пов'язані безпосередньо з предикатами знання): перебувають на часовій осі, отже, мають місце у будь-якій точці тих відрізків, з якими вони співвідносні; посідають саме відрізок на осі часу [170, с. 99; 156, с. 483]; тривають («стоять»), а не спливають, а також не можуть змінюватися у часі [105, с. 121]. З. Вендлер та Е. Бенвеніст зараховують дієслова на зразок *знати* до класу стативів [17; 115]. Ю. Степанов робить висновок про належність до категорії стану предикатів на зразок «*Мне известно*», «*Мне думается, что...*», «*Мне кажется, что...*» [115], які не виражають ані дії, ані процесу, а також не уживаються у наказовому способі [155; 161]. Щодо англійської мови, твердження про статальність цих дієслів є справедливим ще й тому, що *know*, *think* і под. не уживаються у формі Continuous. Отже, предикати знання в англійській мові характеризують свої денотати як такі, що не мають розвитку в часі. Натомість в українській та російській мовах предикати зазначеного типу можуть мати розвиток у часі: *Подумав я, подумав, а тоді й кажу: «Підтягніть артилерію...»* (Г. Тютюнник); *Это дневное бессильное лежание больше, чем полсутки, куда тяжелее ночной ходьбы. Всё думается, всё думается...* (А. Солженицын). Від предикатів, які уживаються на позначення класу дій або процесів, вони відрізняються відсутністю вказівки на те, що сформоване судження чи знання передбачає здійснення майбутніх дій або процесів [107, с. 139]. Український науковець А. Загнітко з-поміж дієслів

стану вирізняє ядерну й периферійну площину, зазначаючи, що на периферії дієслів абсолютивної семантики перебувають одновалентні дієслівні лексеми, що позначають: мовленнєвомислительну діяльність (напр. *мислити, інформувати, повідомляти* та ін.); психічну діяльність (напр. *бачити, сприймати, чути* та ін.); володіння (напр. *володіти* та ін.). Такі дієслова, на його думку, «втрачаючи компонент дії, ... набувають семантики стану, в цьому виявляється діалектична єдність дії і стану» [49, с.19]. Отже, у випадках, коли лексеми мають подвійну природу, їх не можна однозначно кваліфікувати. Водночас лінгвіст називає дієсловами дії ті, які утворюють розряди, що охоплюють: дієслова інтелектуальної дії (напр. *аналізувати* та ін.); дієслова мовлення (напр. *оповідати, пояснювати, розповідати* та ін.); дієслова давання (напр. *давати, отримувати* та ін.) [49, с. 16–20].

Предикати лексико-семантичної групи мислення «позначають складні когнітивні процеси вищої нервової діяльності людини – ідеальну, абстрактну субстанцію, яка шляхом різноманітних перетворень приводить до чіткого висновку» [79, с. 71]. Залежно від специфіки позначення предикативної ознаки вони можуть мати як стативний, так і динамічний характер, тобто формують дві групи: акціональні та стативні предикати. Зважаючи на особливості позначуваних відношень між об'єктами позамовної дійсності, дієслова на позначення ментальних дій та станів у ролі предикатних синтаксем реалізують свій реченнєвотвірний потенціал у поєднанні з суб'єктом дії.

Компаративний аналіз предикатів знання передбачає виокремлення синонімічного ряду предикатів знання як частини семантичного поля психічної діяльності, порівняння його з семантично близькими полями, а саме: «думки», «розуміння», «віри», «пам'яті», «сприйняття». Оскільки носієм знання завжди є людина, поняття «знання» не можна розглядати безвідносно до інших понять, що характеризують ментальну сферу. Так, І. Кант розглядав поняття «знання» у порівнянні з поняттями «думка», «віра», «переконання», вважаючи, що думка є свідомим визнанням чогось як істинного, недостатнє

як з суб'єктивного, так і з об'єктивного боку. Якщо ж визнання істинності судження має достатньо засад з суб'єктивного боку, і водночас вважається об'єктивно недостатнім, – то воно називається вірою. Нарешті, і суб'єктивно, і об'єктивно достатнє визнання істинності судження є знанням [62, с. 673].

Ментальна та емоційна сфери людини тісно пов'язані, отже найбільш достовірним для людини є те, що вона бачила на власні очі. Н. Арутюнова звертає увагу на синтез знання та зорового сприйняття в деяких випадках вживання дієслова *бачити*: *Я бачив, як сусіди повернулися додому = Безсумнівно, що сусіди повернулися, адже я бачив, як вони поверталися* [13, с. 10–13]. В англійській мові дієслова *to see, to look* в значенні *знати, розуміти* трапляються досить часто: *But I thought it would be bad for him. – I see* (Е. Hemingway) – ‘Але я подумала, що це було б шкідливо для нього. – Розумію’. Взаємозв'язок знання та зорового сприйняття підкреслюється й тим, що дієслово *look* (англ.), *дивись* (укр.), *смотри* (рос.), може бути використане у значенні «взнавати»: *Look, who came = Learn (Find out), who came; Дивись, хто прийшов = Дізнайся, хто прийшов; Смотри, кто пришел = Узнай, кто пришел*. Л. Васильєв також підкреслює, що велика кількість дієслів сприйняття можуть уживатися з семантикою відчуття і знання [25]. Однак А. Дж. Айєр зазначає, що між знанням та сприйняттям немає абсолютної залежності [137], а в ментальних станах думки і знання зовсім немає різниці [138]. Слушною є й заувага Н. Малкольма щодо того, що людина сама не може визначити, знає вона щось або лише так думає [159, с. 69–81]. Очевидно, нерозривність цих понять і визначила позицію В. Гака, який виокремлює дієслово *думати*, як центральне поле, а дієслова *знати, пам'ятати, розуміти*, як такі, що формують сектори центрального поля [39].

Знання варто трактувати як істинне, хоча твердження від першої особи – *Я знаю* можуть бути помилковими, позаяк знання не можна ототожнювати тільки з упевненістю в достовірності інформації. Натомість дієслова думки загалом нейтральні щодо відношення істинності пропозиції. Ю. Апресян наголошує на тому, що *вважати* може бути вираженням простого або

складного судження: *I consider myself happy* (ЕСМ) – ‘Я вважаю себе щасливим’; *Біда нашої нації в тому, що кожен вважає, що він – великий спеціаліст у галузі політики* (М. Гримич); *А я, – говорив де Еон, – склонен **считат**ь* *іначе* (В. Пикуль). *Думати* протиставляється *вважати* за ознакою «припущення – впевненість»: *думати* виражає припущення, а *вважати* – впевненість: *Do you **think** I would do right to marry Miss Barkley – after the war of course?* (Е. Hemingway) – ‘Ти думаєш, що я зробив би правильно, якщо б одружився з міс Барклі – після війни, звичайно?’; *We **consider** that you are not to blame* (ЕСМ) – ‘Ми вважаємо, що ви не винні. Хоча іноді різниця між *вважати* і *думати* може нейтралізуватися, пор.: *Невже ти **думаєш**, що я до тебе через нього?* (М. Гримич) – *Георгій **вважав**, що цей тотем (сокіл-сапсан) дає йому свою швидкість, точність і силу духу* (М. Гримич); *Вільямс **думал**, що под игривую музыку Франческо Арайя весёлая Елизавета скорее подпишет конвенцию. Но он ошибся...* (В. Пикуль) – *Англичанам приятно **считат**ь, что лучшие дипломаты мира – это британские дипломаты* (В. Пикуль).

Дієслово *вірити* наближається за значенням до дієслів мислення і дієслова *знати*. О. Падучева зараховує дієслово *вірити* до дієслів мислення [89, с. 19–26]. Науковець І. Шатуновський вважає, що різниця між *вірити* та *думати* невелика, якщо розглядати віру як різновид думки, напр.: *Він **думає**, що Бог існує = Він **вірить**, що Бог існує*. З наведеного прикладу зрозуміло, що *вірити* й *думати* не здатні до контрастивного вживання: *Я не думаю, що Р, я вірю!* [130, с. 274]. На думку Л. Васильєва, до дієслів з семантикою «вірити» додається значення «вважати», але, на відміну від «вважати», вони вказують на певний стан того, хто вірить. Ю. Апресян стверджує, що *знати* й *вірити* досить близькі за змістом, напр.: *They **believe** reproductive technology risks undermining human dignity* (ЕСМ) – ‘Вони вважають (вірять), що репродуктивні технології можуть завдати шкоди людській гідності’; *Ти **віриш**, я тоді вперше в житті ототожнив себе з Україною!* (М. Гримич); ***Верю**: эта вражда пойдёт и дальше, как ползучий лишай* (В. Пикуль). Він також

робить висновок, що у стверджувальній формі в контекстах висловлювань про майбутні події чи загальні судження про устрій життя та світу *знати* іноді наближається до віри, переконання [6, с. 43–63]. Думку, що *віра* й *знання* мають певний зв'язок, підтримує й Л. Вітгенштейн. Він зауважує, що і освіта, і виховання ґрунтуються на вірі: «Дитина навчається великої кількості речей. Тобто, вона, наприклад, учиться діяти відповідно до цих вірувань. Постійно формується система того, у що вона вірить, і в цій системі дещо стоїть непорушно, а дещо – більш або менш рухоме... Дитина вчиться довіряючи дорослим. Сумніви приходять після віри... Навчання, безперечно, ґрунтується на довірі. Я вірю в те, що я знаю» [31, с. 142–149]. Тож *знання* і *віра* взаємопов'язані, але не тотожні. Ю. Апресян висноує, що *знання* є передумовою існування якогось раціонального витоку правдивої інформації. Віра не вимагає передумов, адже це ментальний стан людини, мотивований не так фактами, як цілісною картиною світу, сформованою в її підсвідомості, у якій предмет її віри просто не може не існувати. До складу *віроти* додається три елементарні предикати *вважати*, *знати*, *хотіти*, які змальовують внутрішній світ людини. *Знати* і *віроти* розрізняються фактивністю: *знати* – фактив, *віроти* – ні. Тому *віроти*, на відміну від *знати*, не може підпорядковувати непряме питання [6, с. 43].

Російський науковець Г. Гаврилова розглядає як дієслово *знання* *розуміти* [37, с. 72–78], адже *знання* і *розуміння* пов'язані: одне є передумовою іншого. Виникненню нового *знання* передуює *розуміння* наявного в реальному та концептуальному світах. Зосібна М. Фортеск'ю стверджує, що *розуміння* є передумовою *знання* і йому притаманна здатність відрізнити об'єкт нашого *розуміння* від інших можливих мотивацій [149]. Ю. Апресян щодо цього зазначає, що в основі *розуміння* лежать *знання* чи уява, змістом яких є досить складні факти та ситуації. Тому для *розуміння* зазвичай потрібна певна розумова робота, яка спирається на попередні *знання* суб'єкта. *Знання* чи уявлення, отримані у такий спосіб, дають змогу передбачити, як ситуація буде розвиватися надалі [6]. У багатьох випадках

знання і розуміння не існують поодиноці: не можна розуміти те, чого не знаєш, і навпаки. Знання і розуміння різняться тим, що в розумінні присутній інтуїтивний момент: *I began dimly to understand* (ЕСМ) – ‘Я починав ледве розуміти’; *Він зрозумів, що йому тепер начхати на все: нехай нищать, нехай трощать, нехай палять його добро!* (М. Гримич); *Король понимал: Елизавета может затянуть ратификацию на год, а может в запале покончить одним взмахом пера хоть сегодня ночью!* (В. Пикуль). На відміну від розуміння, знанню притаманні переважно раціональні та перцептивні моменти. У виразах на зразок: *Він знав заздалегідь, що...* переважає інтуїтивний момент, а дієслово *знати* в такому вживанні наближається до дієслів *здогадуватися* та *передбачати*. Варто зауважити, що знання – це стан, а розуміння – це і процес, і підсумок. Безперечно, спільним між *знати* і *розуміти* є те, що вони належать до фактивів, а тому можуть підпорядковувати загальні і непрямі питання. М. Фортеск’ю зазначає, що розуміння часто виражається як «*coming to know*» – ‘доходити до знання’. Це пояснюється тим, що *розуміти* є станом – результатом активного набуття знань. Науковець наводить приклад, який підкреслює зв’язок між стативним значенням дієслова «*розуміти*» і знанням: *know what something is about* вираз синонімічний до *understand* [149].

Співвідношення знання й пам’яті спочатку вивчали філософи і психологи. Пізніше ця проблема знайшла відгук і в лінгвістиці. Так, Л. Васильєв розглядає пам’ять як сховище і основу будь-якого знання, адже пам’ятати, згадувати й забувати можна лише те, що зберігається у свідомості як якесь знання [25]. Однак варто зауважити, що зміст пам’яті не завжди є знанням, адже спогади можуть бути неточними і навіть неправдивими. О. Падучева зараховує *знати* і *пам’ятати* до предикатів ментального стану [89, с. 19–26]. *Знати*, на відміну від *пам’ятати*, не має форми наказового способу в англійській мові, однак в українській і російській мовах такі форми вживані, напр.: *Знай, синочку, доню, знай: Наша Україна – То чарівний, милий край, Золота країна* (О. Лупій); *Нате ж, люди добрі! Та знайте мою*

добрість (Г. Квітка-Основ'яненко); *Я за тобой как за родным пошёл, верил тебе, а теперь чужая мне твоя личность стала после такого обмана, так и знай* (О. Павлов); *Но знайте, никто искать не станет* (О. Павлов).

З-поміж ментальних предикатів стативи *знати* і *пам'ятати* найближчі за семантикою, оскільки пам'ять – один зі складників знання і є його основою. Існують певні умови, за яких значення *знати* і *пам'ятати* стають майже синонімічними, напр.: *знати віри напам'ять* = *пам'ятати віри*.

Варто підкреслити, що синтаксична синонімія будується як на логіко-семантичних, так і на структурно-синтаксичних засадах. Отже, вивчення синонімії на рівні синтаксису неможливе без вивчення структурних особливостей речення.

Багатий семантичний клас вербативів знання служить для вираження результатів мисленнєвої, чуттєвої й вольової діяльності людини або отримання знань у процесі такої діяльності. Предикати знання пов'язані, безумовно, з полем інтелектуальної діяльності, адже, будь-яке знання зумовлене здатністю мислити. За окремими семами вони перехрещуються з дієсловами відчуття, волі, розумової діяльності, інформування. У дослідженні розглядаються лише такі предикати, які містять у своєму значенні компонент «*знати*». Загалом дієслова поля знання становлять досить складну ієрархічну систему, яка внутрішньо організована як із загальними, так і з поодинокими семантичними опозиціями, а саме лексичними, морфологічними та синтаксичними.

Висновки до розділу 1

Будь-яка природна мова перетворюється на засіб спілкування тільки тоді, коли її лексика завдяки граматичним зв'язкам організується у цілісну синтаксичну одиницю – речення, яка з-поміж усіх мовних одиниць найповніше реалізує комунікативну функцію. Реченневотвірний потенціал окремого слова, названий мовною валентністю, реалізує особливий

компонент – предикат, що своєю лексико-граматичною природою визначає кількість і загальне значення поширювальних компонентів. Оскільки система мови загалом віддзеркалює кореляції різних її рівнів, то можна стверджувати про морфологізацію компонентів речення. Ця ідея має відгук у сформульованій у другій половині ХХ століття теорії вербоцентризму, згідно з якою дієслово визначають центральним компонентом речення, якому підпорядковані синтаксичні зв'язки та семантико-синтаксичні відношення з іншими складниками. Оскільки дієслово є віддзеркаленням окремої пропозиції, то свій виражальний потенціал воно може реалізувати тільки в складі мінімальної реченнєвої конструкції, сформованої на основі його валентності.

Г. Золотова зазначає, що «комплексний «ємний» розгляд властивостей дієслівного предиката відкриває можливості побудови семантико-синтаксичної класифікації речення, що виявляє єдність форми і змісту в синтаксисі» [55, с. 169]. А класифікація речень, своєю чергою, відображає найзагальніші особливості лінгвосистеми, адже синтаксичний рівень акумулює в собі фонетичні, лексичні, морфологічні риси – і через те найяскравіше репрезентує національну самобутність мови як знакової системи. Саме тому семантико-синтаксичний аналіз предикатів постає одним з найголовніших завдань не лише синтаксису окремої мови, але й може бути дієвим способом зіставного дослідження різних лінгвосистем. Саме через характеристику предиката як ядра речення можна розробити типологію синтаксичних структур, основу на його семантичних та / або граматичних характеристиках; дослідити питання співвіднесеності предиката і його поширювачів; виявити специфіку мовного вираження предиката.

Одним із найбільш продуктивних підходів до компаративного аналізу предикатів у різних мовах є зіставлення семантико-синтаксичних характеристик дієслівних предикатів тієї самої лексико-семантичної групи. Об'єктом дослідження постають предикати, що належать до лексико-семантичної групи знання. Предикати знання позначають ситуації, пов'язані

з процесами отримання інформації та перебування у стані обізнаності. Оскільки екстралінгвальна ситуація знання тісно переплетена з ситуаціями, у яких відображено інші ментальні стани, то сему «знати», окрім предикатів знання, мають предикати сприйняття, відчуття, мислення, пам'яті, уваги, адже саме сприйняття є основою знання; розрізнення процесів знання і мислення ґрунтується на пресупозиції істинності знання; знання передуює вірі, а з розумінням пов'язане як результат і передумова; пам'ять є основою будь-якого знання.

Дієслівним реченням присвятили свої численні наукові розвідки зарубіжні та українські мовознавці. В англійській мові дієслівний тип речення є домінантним, оскільки вираження предикації завжди відбувається з допомогою дієслова. Вербоцентрична теорія є панівною і для української та російської мов, де дієслово також посідає чільне місце з-поміж засобів вираження предикативності. Однак в аналізованих слов'янських мовах, на відміну від англійської, значно частіше функціонують односкладні предикативні одиниці, що свідчить про специфіку кореляції формально-граматичного і семантико-синтаксичного рівнів організації речення у кожній з цих мов. Різняться і теоретичні підходи до вивчення предикативних структур: скажімо, в англістиці такі речення потрактовують як двоскладні неповні з пропущеним підметом, а традиційний підхід в українському і російському мовознавстві передбачає виокремлення односкладних особових речень, де дієслово без поєднання з субстантивом є виразником категорії особи. В англійській мові випадки безсуб'єктності на формально-граматичному рівні в реченнях із дієслівними предикатами віддзеркалюють обов'язкові суб'єктно-предикатні відношення у їхній семантичній структурі.

Дослідження предикатів будь-якої лексико-семантичної групи як в межах однієї мови, так і в порівняльному аспекті було б неповним без залучення до аналізу фразеологічних одиниць, адже вони є виразниками досвіду не просто окремих людей, а насамперед відтворюють самотність світосприйняття цілих спільнот; через фразеологію відбувається

ознайомлення людини з певною лінгвокультурою, її особливостями, тожсамістю. Саме тому у дослідженні принагідно проаналізовано реченневотвірний потенціал дієслівних фразеологізмів із семантикою знання.

Валентність предиката безпосередньо залежить від його лексичного значення, адже дієслово не просто називає саму дію, але й ситуацію загалом, визначаючи кількість і ролі всіх її учасників. Саме валентність є тією характеристикою, що визначає семантичну та синтаксичну сполучуваність предиката, який, своєю чергою, може створювати навколо себе відкриті облігаторні або факультативні позиції. Тож очевидно, що предикати тієї самої лексико-семантичної групи залежно від відтінків значення реалізують різний валентний потенціал.

Облігаторними у структурі речення є суб'єктна, об'єктна, адресатна, локативна й інструментальна синтаксеми – саме зв'язок предиката й субстантивних компонентів його валентної рамки становлять семантично елементарне речення. Решта компонентів, зокрема адвербіальні, є факультативними, а отже – реалізація цих компонентів має нерегулярний характер.

Досліджуючи валентність у порівняльному аспекті, треба розрізнити її формальний і синтаксичний вияви, адже на формальному рівні можемо спостерігати значні розбіжності між різними мовами, наприклад, відмінності форми субстанційних об'єктних синтаксем, зумовлені різною кількістю та характеристикою відмінків. Отже, на формальному рівні неможливо передбачити валентність того самого предиката, опираючись на знання його валентнісних характеристик іншої мови. Семантична ж валентність постає універсальною, адже в мовах різного ступеня спорідненості (англійська належить до германської групи, а українська та російська мови – до слов'янської), той самий вербатив має однакове семантичне наповнення, попри його морфологічний чи фонетичний склад.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА АНАЛІЗУ ПРЕДИКАТІВ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

2.1 Методики аналізу предикатів у мовознавстві

З огляду на тривалу традицію вивчення сучасна лінгвістика випрацювала розвинену систему методів вивчення предиката як семантико-синтаксичної категорії, використання яких обумовлене метою і завданнями дослідження. Безперечно, виокремлення предиката як компонента семантико-синтаксичної структури, характеристика його синтаксичної функції в межах лінгвістики конкретної мови спирається на застосування комплексу загальнонаукових – індуктивного та дедуктивного – та лінгвістичних методів дослідження, головно описового та структурного.

Мова як об'єкт дослідження є системою, що не може бути спостереженою безпосередньо, а тільки внаслідок її реалізації в мовленні [115], а отже, встановлення мовних закономірностей є можливим тільки в мовленні. Тому вивчення фактів мови є двоспрямованим: від мови до мовлення, коли первинною постає гіпотеза, правильність якої підтверджує чи спростовує матеріал дослідження, або навпаки – від спостереження за конкретними явищами в мовленні й узагальненні їх до фактів мови. У такий спосіб реалізується нерозривна єдність індукції та дедукції як основних, первинних методів наукового дослідження. Саме поєднання цих методів уможливорює встановлення предиката як компонента структури речення і дозволяє простежити специфіку його реалізацій в конструкціях мовлення.

Застосування структурного методу в лінгвістичному дослідженні дозволяє глибше пізнати внутрішню організацію мови як систему компонентів, пов'язаних між собою системою формально виражених зв'язків і семантичних відношень. Цей метод є основним для дослідження семантико-синтаксичної структури конкретної мови, адже дозволяє виокремити

мінімальні синтаксичні одиниці – синтаксему як компонент семантико-синтаксичної структури і член речення як одиницю формально-граматичної структури.

Прагнення вибудувати надструктуру мови внаслідок часткового ототожнення функцій її різноструктурних компонентів – морфологічного і синтаксичного ладу – спричинило до виникнення вербоцентричної теорії, згідно з якою вдалося встановити, що саме дієслово як лексема з конкретними граматичними характеристиками наділене функцією визначати будову речення, перетворюючи низку слів на комунікативну одиницю: «Решта слів у реченні подібні на мертвий матеріал, що чекає на з'єднання, і тільки дієслово є зв'язковою ланкою, що їх поєднує і поширює життя... Думка, образно кажучи, з допомогою дієслова покидає свій внутрішній притулок і переходить у дійсність» [45, с. 199]; «дієслово завжди є знаком для сказаного про нього, наприклад, про те, що міститься в підметі» [56, с. 56].

Проте таке ототожнення предикатної функції тільки з однією частиною мови виявляється дещо умовним: предикація зазвичай не здійснюється за допомогою тільки дієслова. Змістова і структурна неповнота дієслова зумовлюють появу складених присудків, зокрема, складеного іменного. Таке явище анітрохи не заперечує теорії Л. Теньєра, адже здатність іменних частин мови – іменників, прикметників, займенників, числівників, прислівників – бути носіями валентності формується тільки за умови їх переміщення у первинну для дієслова предикативну позицію [31, с. 123]. У такому разі предикативну іменну чи дієслівну частину завжди супроводжує дієслівна зв'язка. Тож, оперуючи терміном предикат, маємо на увазі компонент семантико-синтаксичної структури речення (синтаксему), що вказує на ознаку предмета, його стан і відношення до інших предметів [БЭС, с. 392].

Описовий метод передбачає повний і максимально точний опис мовних одиниць внаслідок їхньої інвентаризації та систематизації. Саме застосування

цього методу дозволило схарактеризувати реченнєвотвірні функції предиката, багатовимірність його семантичних характеристик тощо.

Проблема загальної класифікації предикатів стає актуальною ще на початках освоєння лінгвістичного простору: Аристотель виокремив логічні категорії сутності, відношення та стану, які найзагальніше характеризують семантику предикатних знаків [56, с. 56], а спостереження над конкретними реалізаціями логічних структур у мовленні дозволило дійти висновку, що панівна роль в оформленні предикатної семантики належить дієслову [56].

Зважаючи на те, що морфологічним ядром вираження предиката постає дієслово, подальші описи предикатів ґрунтуються головню на аналізі граматичної та лексичної семантики дієслівних лексем. Засадничою для багатьох індоєвропейських мов стала типологія дієслів, розроблена американським дослідником З. Вендлером на матеріалі англійської мови. Він виокремлює чотири класи дієслів: 1) виконання; 2) діяльності; 3) досягнення і 4) стану. Диференційним критерієм на першому щаблі класифікації постає здатність дієслова позначати тривалу дію з допомогою різних граматичних категорій [164]: наприклад, дієслова виконання і діяльності позначають дію як тривалий процес, а дієслова досягнення і стану в цій формі не вживаються. Сам автор застерігає, що поділ дієслів на групи відбувається лише з урахуванням прямих значень дієслів і не може бути застосованим для вживаних у переносному чи вторинному значенні. З огляду на те, що засадничим принципом цієї класифікації постала сполучуваність та специфіка реалізації категорії часу, дослідник не зважає на семантичні особливості виділених груп.

У зв'язку з прагненням максимально чітко окреслити граматичну семантику предикатних синтаксем, простежити залежність синтаксичної сполучуваності від неї, з'являються детальніші класифікації предикатів. Попри свою узагальненість щодо лексичного значення, вони яскраво віддзеркалюють основні характеристики предикатів, що є визначальними для семантики речення на найбільш абстрактному рівні.

Голландець С. Дік за диференційні критерії обирає керованість / некерованість і динамічність / статичність, що уможлиблює виокремлення чотирьох типів предикатів: дії, процесу, стану, випадку [145, с. 7]. Динамічність він витлумачує як змінність ситуації, а керованість – зумовлена волею та зусиллям учасника, який є фактором реалізації ситуації [146]. Класифікація англійця Дж. Лайонза поділяє предикати на класи «процесу» та «стану», але критерієм для визначення є ширше коло ознак: статичність / динамічність, тривалість / миттєвість, контрольованість / неконтрольованість ситуації. З опертям на ці характеристики йому вдається виокремити такі різновиди предикатів: діяльність (activity) – тривала динамічна ситуація, якою керує агент; процес (process) – тривала динамічна ситуація, якою не керує агент; стан (state) – статична ситуація, якою не керує агент; акт (action) – миттєва динамічна ситуація, якою керує агент; подія (event) – миттєва динамічна ситуація, якою не керує агент [71, с. 485]. Перевага такої класифікації полягає в намаганні не лише розмежувати дієслівну семантику передовсім на динамічну та статичну, а також з'ясувати сутність предикативних відношень між агентом та предикатом.

Прагнення поєднати «формальні і субстанційні універсалії», спільні для всіх мов світу, Ч. Філлмор розробляє теорію відмінкової граматики. Розглядаючи пропозицію як «набір відношень між дієсловами й іменами» [125, с. 405], він кваліфікує предикати, зважаючи на систему їхніх відмінкових відношень з іменними поширювачами, а відмінкові системи інтерпретує в межах концептуальних рамок. Відмінкову семантику Ч. Філлмор тлумачить як «набір універсальних, можливо, вроджених, понять, що ідентифікують деякі типи суджень, які людина здатна зробити про події, що відбуваються навколо неї, – суджень про такі речі, як ‘хтось зробив щось’, ‘з кимось щось трапилось’, ‘щось зазнало певних змін’» [125, с. 369–495]. Науковець розрізняє такі глибинні відмінки: агентив – відмінок, який позначає діяча-істоту, пов'язаний з дієсловом дії; інструменталіс – позначає втягнену в дію чи стан, виражений дієсловом, неістоту, яка

водночас є його причиною; датив – позначає істоту, пов'язану з дією чи ситуацією, що виражає дієслово; фактив – відмінок, який позначає результат дії чи стану, вираженого дієсловом; локатив – позначає місце розташування або просторову орієнтацію дії чи стану; значення об'єктива формується внаслідок семантичної інтерпретації дієслова [125, с. 400–416].

Синтезувальний характер, що передбачає поєднання сполучуваності в широкому розумінні та семантичних особливостей предиката, має класифікація У. Чейфа. Науково осмислюючи принципи організації речень з дієслівними предикатами, лінгвіст доходить такого висновку: «природа дієслова визначає, що собою являтиме решта речення: зокрема, які іменники супроводжуватимуть це дієслово, яке відношення до нього матимуть ці іменники і як ці іменники можна визначити в семантичному плані» [127, с. 115]; дієслово в його концепції постає «виборцем», адже «відіграє визначальну роль у виборі супроводжувальних іменників і відношень цих іменників до дієслова» [там само, с. 124]. Диференціація дієслівних типів відбувається з огляду на роль аргументів у семантико-синтаксичній структурі речення, зокрема суб'єкта, що може мати активний чи пасивний характер, а також із залученням ознаки динамічності / статичності, що визначає основні семантичні характеристики дієслова: стан, процес, дія, процес і дія водночас [там само, с. 119]. Головну роль у встановленні семантичного різновиду предиката дослідник відводить суб'єктові: бенефіціант (носій стану) визначає предикат стану, експерієнцер (пасивний суб'єкт-носій ознаки, що став об'єктом впливу) – предикат процесу; пацієнс (суб'єкт-діяч) – предикат дії. Граматист не оминає увагою і предикати, що не потребують поширення агентом-іменником, називає їх «всеохопними станами» або амбієнтними [там само, с. 120].

У русистиці О. Бондарко також пропонує ситуативний підхід до класифікації предикатів, обравши предметом дослідження «суб'єктно-предикатно-об'єктні ситуації» й виокремивши предикати дії, стану, існування. Він розрізняє предикати конкретні (локалізовані в часі) та

нелокалізовані в часі, визначаючи детермінувальну роль суб'єкта [19, с. 634, 646]. На засадах структурної семантики побудована і класифікація предикатів О. Селіверстової, що охоплює сім груп предикатів: дії, процесу, стану, якості, класу і зв'язку, перебування в просторі, потенційності, а кожен із цих типів може бути поділений на межові / немежові, миттєві / тривалі предикати [164]. Крім категорійних ознак активності і статичності предиката, дослідниця увиразнює «фазовий характер існування», що передбачає становлення, розвиток і завершення предикатної ознаки. Незаперечним досягненням такої типології постає підведення семантичної основи під формально-морфологічну класифікацію. Дослідниця аргументовано довела, що між мовленнєвою формою та змістом існує тісний зв'язок навіть на рівні класифікації [107, с. 86–157]. У світлі таких підходів аналізує предикати і Т. Булигіна [21, с. 31–55].

Г. Уфімцева теж вважає тричленний поділ предикатів на дії, процеси й стани недостатнім, тож додає до нього семантичні поля й поняттєві сфери [123, с. 128]. Вона наводить семасіологічний опис дієслівних основ з опорою на суб'єктно-об'єктні відношення. Відповідно до її теорії кожне дієслово як номінативна одиниця має свою власну ономасіологічну формулу, яка розкриває його семантичну скерованість на одну із зазначених сфер [47, с. 139, 159].

Прагненням до синтезу граматичної та лексичної семантики позначена типологія предикатів Н. Арват. Вона об'єднує предикати у два різновиди: статальні (предикати буття, існування, належності; неіснування чи відсутності; стану; сприйняття, відношення та детермінації; предикат модальний чи модальних відношень та ін) та активні предикати (дії, руху, процесу) [10].

Пізніше з'являються системні класифікації, що охоплюють комплекс різних ознак предикатів: з огляду на тип означуваного суб'єкта; за кількістю актантів; за ступенем похідності в системі мови [116].

Часто саме морфологічні ознаки предиката розглядаються як основні критерії для аналізу передаваного ним значення. Так, саме на формальні підходи спирається класифікація Л. Щерби. Усі предикатні знаки російської мови він зводить до трьох груп: зі значеннями дії, стану, якості [134, с. 85–91], які безпосередньо пов'язує з їхньою граматичною формою: за його твердженням, дію позначають дієслова, стан – зв'язка та певне коло слів, якість – зв'язка та повний прикметник [там само, с. 90].

У російській граматиці лексична семантика дієслова-предиката вперше постає підґрунтям класифікації не самостійно, а в поєднанні з граматичною семантикою виду. Її автор, Ю. Маслов, стверджує, що саме лексичне значення дієслова визначає його здатність позначати доконану чи недоконану дію. А вже на його основі відбувається поділ дієслів на три розряди: ті, що творять видові пари, і ті, які їх не творять (дієслова тільки доконаного і тільки недоконаного видів) [77, с. 305–312].

Семантико-синтаксична класифікація дієслівних предикатів Г. Золотової, крім лексичної семантики дієслова ураховує й інші фактори: на її думку, «семантична класифікація дієслів не є звичайним поділом дієслів на тематичні групи. За критерій поділу прийнято можливість / неможливість участі дієслів в організації моделей того чи того типового значення, що передбачає – для ряду підкласів – зв'язок з певним типом мовлення» [56, с. 60]. Як ядро дієслівної системи дослідниця визначає дієслова зі значенням дії (акціональні), які, своєю чергою, диференційовані на такі розряди: дієслова конкретної фізичної дії, мовленнєвої дії, денотативної дії, інтерсуб'єктної дії, пересування, руху. Цьому класові протистоять неакціональні дієслова, представлені дієсловами стану (статальними). Їхнє подальше розмежування відбувається на основі характеристики суб'єктів, які можуть бути або істотами, або неістотами, або позначати середовище, простір, розташування. Неакціональними Г. Золотова вважає також дієслова реляційної семантики, що вказують на відношення між предметами: локативні, партитивні, компаративні, посесивні [56, с. 60–63].

Відомі в україністиці класифікації предикатів ґрунтуються або на лексичній семантиці, або передбачають поєднання семантичних і синтаксичних характеристик. Так, В. Русанівський описує 41 групу дієслів, спираючись не просто на їхню семантику, а залучаючи ще й такі ознаки, як сполучуваність дієслів у особовій формі з дієсловами у формі інфінітива; сполучуваність дієслів з прийменниковими та безприйменниковими відмінковими формами іменників; словотвірний потенціал [101]; характеристика предикатів А. Загнітка органічно поєднує в собі семантичні й синтаксичні аспекти аналізу. Беручи за основу розрізнення активної / статальної ознаки як найабстрактнішого компонента значення, що характеризує дію за її перебігом у часі та відношення предиката до предмета (суб'єктний / безсуб'єктний), дослідник пропонує розмежовувати 13 підкласів предикатів: 1) предикати дії; 2) предикати руху, 3) процесуальні предикати; 4) предикати існування, 5) предикати стану, 6) предикати володіння; 7) предикати сприйняття; 8) предикати місцеперебування; 9) предикати кваліфікації; 10) предикати якісної характеристики детермінації, 11) предикати тотожності, 12) предикати відношення, 12) предикати модального відношення [50, с. 287–288].

Багатовимірність поняття предикат, зумовлена поєднанням у його структурі граматичних, лексичних та словотвірних ознак, безумовно, ускладнює дослідження. Комплексний аналіз значення предиката має відбуватися з урахуванням усіх цих ознак. Спираючись на узагальнення граматичних теорій та застосовуючи новітній методологічний апарат, І. Вихованець вибудовує струнку й системну класифікацію предикатів на ґрунті української мови. Важливим є той факт, що він не звужує коло предикатних знаків до дієслова, зауважуючи, що предикативну функцію можуть виконувати й іменники, прикметники та прислівники. Лінгвіст налічує шість груп предикатних синтаксем: дії, процесу, стану, якості, кількості та локативні [34, с. 93–111], а в межах кожної з них – лексичні групи. Наприклад, предикати дії можуть 1) виражати значення творення,

видів діяльності; 2) вказувати на більший або менший ступінь інтенсивності дії, спрямованої на об'єкт; 3) поєднувати в собі значення переміщення в просторі і конкретної фізичної дії; 4) передавати семантику руху. Граматичні особливості, як і лексичне значення, встановлюють рамки і для кількісної, і для якісної сполучуваності предикатів.

Застосування методу кількісного аналізу дозволило упорядкувати систему предикатних знаків за ознакою кількісного вияву сполучуваності: Л. Теньєр аналізує авалентні (нуль-валентні), одно-, дво- та тривалентні дієслова [121]. Цей критерій лежить і в основі класифікації, запропонованої в російському мовознавстві Т. Алісовою: вона вирізняє абсолютні (одномісні) та відносні (багатомісні) предикатні знаки [2, с. 37], а в англійському – Дж. Лайонзом, який всі предикати ділить на дві групи – інтранзитивні (одномісні) та транзитивні (дво- і багатомісні) [157, с. 469] та Ф. Корнішом [144, с. 248]; в українському – І. Вихованцем, який визначає максимальну валентну сполучуваність предиката з субстанційними синтаксемами в реченні [34, с. 41–43].

Становлення зіставно-типологічного мовознавства, що спирається на прагнення встановити ізоморфні та аломорфні риси структур різних мов, визначило нові напрямки лінгвістичних досліджень. Прагнучи описати «формальні й субстанційні універсалії», спільні для всіх мов світу, Ч. Філлмор розробляє теорію відмінкової граматики. Розглядаючи пропозицію як «набір відношень між дієсловами й іменами» [125, с. 405], він кваліфікує предикати, зважаючи на систему їхніх відмінкових відношень з іменними поширювачами, інтерпретуючи відмінкові системи не на основі морфологічних характеристик, а в межах концептуальних рамок. Відмінкову семантику Ч. Філлмор тлумачить як «набір універсальних, можливо, вроджених, понять, що ідентифікують деякі типи суджень, які людина здатна зробити про події, що відбуваються навколо неї, – суджень про такі речі, як ‘хтось зробив щось’, ‘з кимось щось трапилося’, ‘щось зазнало певних змін’» [125, с. 369–495]. Науковець встановлює глибинні відмінки: агентив –

відмінок, який позначає діяча-істоту, пов'язаний з дієсловом дії; інструменталіс – позначає втягнену в дію чи стан, виражений дієсловом, неістоту, яка водночас є його причиною; датив – позначає істоту, пов'язану з дією чи ситуацією, що виражає дієслово; фактив – відмінок, який позначає результат дії чи стану, вираженого дієсловом; локатив – позначає місце розташування або просторову орієнтацію дії чи стану; значення об'єктива формується внаслідок семантичної інтерпретації дієслова [125, с. 400–416], які визначає як мовні універсалії, притаманні всім мовам, незалежно від їхньої будови.

Аналіз класифікацій предикатів у сучасному мовознавстві засвідчує неусталеність такої типології, однак обґрунтованим поясненням такого стану речей є неоднозначність тлумачення поняття предикат, яке синтезує в собі логічний, лексичний, семантико-синтаксичний, формальний (морфологічний) та комунікативний аспекти. Урахування одного з них чи комбінація кількох дозволяє вибудовувати різні класифікації, що ґрунтуються на різних ознаках. Двоїстий характер семантики речення влучно описує О. Леута: «синтаксична структура речення зумовлена проекцією якостей лексичних одиниць, з яких вона побудована, тому проблема отримує два ракурси аналізу: з погляду конструкції і з погляду лексичних характеристик слів, що входять до її складу» [72, с. 11]. Однак тяжіння до системного опису предиката передбачає опис у парадигматичному, синтагматичному та денотативному аспектах: згідно з першим увагу акцентують на несубстанційних (часових) ознаках предиката, аналізуючи його лексичні та лексико-граматичні особливості; а відповідно до другого у поле зору дослідників потрапляють його субстанційні ознаки, такі як кількість і зміст предикатного оточення, – саме такий підхід засвідчує семантичну специфіку аналізованих лексем-предикатів. Українську, російську та європейську традиції лінгвістичного аналізу предиката споріднюють такі принципові ідеї: визнання за ним ролі реченневоютворювального компонента; прагнення до його «зморфологізування»; пильна увага не тільки до кількісної, а й до якісної

сполучуваності; виокремлення найабстрактніших граматичних значень предиката; вплив лексичної семантики на граматичне значення.

2.2 Комплексна методика зіставно-типологічного аналізу предикатів знання в англійській, українській та російській мовах

Переорієнтація мовознавчої парадигми з формального аспекту на змістовий дозволяє обирати за об'єкт вивчення елементи мовного ізоморфізму, зумовлені спільністю реалізації мовних значень безвідносно до генетичної спорідненості мов чи їхньої структурної подібності. Зважаючи на сформульовані завдання дисертаційної роботи, вибір методів визначає комплексний опис предикатів знання в англійській, українській і російській мовах. Визначальним для дослідження постає зіставно-типологічний метод, оскільки саме за його допомогою можна виявити спільні й відмінні характеристики валентності дієслівних предикатів знання в аналізованих мовах. Порівняльного вивчення у роботі зазнають не просто окремі одиниці лексикону – лексеми, що виражають семантику знання, чи лексико-семантичні варіанти багатозначних слів, а компоненти структури речення – предикати, які «... типізує мова не у формі словникових одиниць, дієслів, а у формі структурних схем речення» [117, с. 312]. Отже, об'єктом зіставлення в різних мовах постають семантико-синтаксичні характеристики предикатів знання, опис яких ґрунтується на аналізі таких семантико-синтаксичних категорій, як предикат, валентність, субстанційні та адвербіальні синтаксеми.

Використання описового методу підпорядковане зіставно-типологічному. Його застосування визначає потреба повного і несуперечливого опису предикатів в аспекті синхронії на матеріалі кожної із залучених мов, адже отримані за допомогою описового методу відомості є матеріалом для зіставного аналізу. Описовий аналіз передбачає послідовну інвентаризацію предикатів знання і пояснення особливостей їхньої будови та функціонування; визначає етапність та загальну структуру дослідження:

спочатку відбувається виокремлення на матеріалі зазначених мов одиниць для аналізу – предикатів знання, потім поділ їх на семантичні мікрогрупи і вивчення семантико-синтаксичної специфіки у межах встановлених мікрогруп, і вже після цього – зіставлення отриманих результатів.

Формування корпусу предикатів знання в аналізованих мовах спирається на застосування одночасно кількох методик структурного методу: передовсім – компонентного аналізу, що передбачає розкладання лексичного значення на семи – найменші неподільні компоненти значення (її особлива продуктивність виявляється під час виокремлення багатозначних лексем, один з лексико-семантичних варіантів яких дозволяє вважати їх предикатами групи знання); дистрибутивного аналізу, який передбачає зарахування до того самого класу елементів, що перебувають у тотожному оточенні; трансформаційного аналізу, що дозволяє встановити еквівалентність семантики одиниць попри різноструктурність їхнього вираження. Принагідно доречним постає застосування методики суцільної вибірки з тлумачних словників, що дозволяє поповнити групу предикатів знання одиницями, лексикографічно не зафіксованими у складі синонімних рядів.

Для випрацювання семантичної класифікації предикатів знання звертаємося до встановлення синонімних відношень у системі дієслівної лексики. Є два погляди на принципи виокремлення синтаксичних синонімів: вихідною позицією для встановлення синонімії у синтаксисі, з одного боку, постає логічне значення конструкцій, а з іншого – спільність граматичного значення порівнюваних одиниць [83, с. 94], оскільки вивчати й порівнювати треба «не граматичні значення взагалі, а граматичні синоніми, тобто значення слів і словосполучень, які близькі за граматичним сенсом» [там само, с. 4]. О. Реформатський доходить висновку, що в разі, коли два слова називають ту саму річ, але співвідносять її з різними поняттями, то через назву вони відкривають різні ознаки такого предмета [98]. Оскільки семантика слова – це складний комплекс значень, А. Чикобава застерігає від спрощеного потрактування однозначних слів як семантичних еквівалентів,

адже об'єктивне значення може ускладнюватися емоційними елементами, які додає мовець [128, с. 76–86], що впливає на його емоційно-експресивне та стилістичне забарвлення слова.

Услід за В. Гречко, «під синонімією розуміємо позначення різними мовними засобами того самого предмета чи поняття (лексична синонімія), глибинної структури чи ситуації (синтаксична синонімія)» [43, с. 7].

У процесі виокремлення синонімів значну увагу приділяють взаємозамінюваності, яку Ю. Апресян, В. Гречко, В. Фаворін вважають основним критерієм їхнього виділення. Так, В. Гречко зауважує, що виникнення синонімів найчастіше можна пояснити в загальнотеоретичному, філософському плані, оскільки саме за допомогою синонімів відбувається семантично і стилістично диференційоване вираження наших думок [44].

Питання синонімії є актуальним для дослідження й перебуває насамперед у площині осмислення семантико-синтаксичної організації речення із предикатами знання; виявленні лексикографічно зафіксованих предикатів знання у зіставляваних мовах та їхньому аналізу; визначенні синонімічних рядів предикатів поля знання. «Складність синонімічних відношень дієслів визначається не лише змістовою ємністю дієслів, багатством та різноманіттям їхніх значень, лексичних зв'язків, вживання, але й тісним поєднанням у дієслові лексичних і граматичних... значень» [99, с. 73–88].

У русистиці вже відома класифікація лексем з архісемою знання, автором якої є Ю. Апресян. Він виділяє 4 групи: 1) знання-розуміння, що позначає інформацію про об'єкт; 2) знання-вміння, пов'язане з практичною реалізацією інформації; 3) знання-ерудованість, ототожене з поінформованістю, обізнаністю та 4) пропозиційне знання, що стосується відомостей про те, чи існує щось насправді [7, с. 5–26].

Критерієм типології предикатів у дослідженні визначено можливість чи неможливість участі предикатів в організації моделей того чи того типового значення, що передбачає зв'язок з певним видом висловлення.

Запропонована в дисертаційній праці класифікація предикатів знання ґрунтується на тому, що слова одного лексико-граматичного класу мають спільне значення, що або безпосередньо виражає лексема, або його можна розпізнати на другому кроці семантичної редукції.

Услід за Л. Васильєвим, предикатами знання визначаються такі, що позначають результат мислення, почуттів, волевиявлення людини чи набуття знань у процесі такої діяльності [27]. Вони безпосередньо пов'язані з полем інтелектуальної діяльності, адже будь-яке знання є продуктом мислення. Залежно від характеру позначення предикативної ознаки, ролі суб'єкта у процесі передавання-отримання інформації, предикати знання поділено на такі семантичні групи:

1) мати інформацію, відомості – отримувати інформацію, відомості / передавати інформацію, відомості;

2) бути знайомим з кимось – знайомитися з кимось / чимось – знайомити когось з кимось;

3) бути обізнаним у певній галузі – отримувати спеціальні знання у певній галузі – передавати спеціальні знання у певній галузі.

У межах кожної групи подальша диференціація відбувається з огляду на тип предикативного значення (дія, процес, стан); роль суб'єктних аргументів; функцію та кількість субстанційних аргументів.

Дієслова із ядерним значенням «знати» налічують чималу кількість у зіставлюваних мовах. Так, було виокремлено 590 предикатів (дієслів і фразем) в англійській мові; 621 – в українській; 566 – в російській (Додаток А). Детально проаналізовано 408 предикатів в англійській мові; 466 – в українській й 439 – в російській мові. Під час їхнього аналізу стикаємося з явищами, специфічними для конкретної мови. Це пояснюється тим, що мовна відносність викликана різницею у досвіді та традиціях носіїв різних мов. Різний досвід, як наслідок, має більш подрібнену концептуалізацію світу однієї мови порівняно з іншою. Саму ж мовну відносність, яка викликана

різницею у досвіді, можна назвати універсалією, адже вона реалізована в кожній мові [131, с. 16].

Семантична диференціація предикатів знання спирається на поняття парадигми і здійснюється через прийом опозиції. Як допоміжний послідовно застосовано і синтагматичний підхід, позаяк без урахування сполучувальних характеристик не можна ґрунтовно дослідити семантику предикатів. До того ж, «синтагматика нерідко розкриває приховані властивості мовної одиниці, які при парадигматичному (опозиційному) підході можуть бути непоміченими» [53].

Зважаючи на семантичну специфіку досліджуваних предикатів лексико-семантичної групи знання, доцільним є обґрунтування такої їхньої класифікації:

- предикати знання-інформування, з-поміж яких виокремлено ті, які вживаються: на позначення володіння відомостями, інформацією; отримання відомостей, інформації; передавання відомостей, інформації;
- предикати знання-знайомства з ядерними значеннями «бути знайомим з кимось / чимось», «знайомитися з кимось / чимось», «знайомити когось з кимось» та на позначення знання-уявлення про щось;
- предикати із семантикою знання-компетенції із загальним значенням «мати знання в певній галузі»; «отримувати знання в певній галузі», що різняться за способом здійснення дії: «учити» та «вивчати-засвоювати», «передавати комусь знання в певній галузі».

Ядром лексико-семантичного поля предикатів знання визначено архісему знання, яка без будь-яких додаткових значень представлена в англійській мові вербативом *to know*, в українській – *знати*, в російській – *знать*.

Для опису зв'язків між предикатами знання та прогнозованими актантами послідовно застосовано методику трансформаційного та дистрибутивного аналізу. Залучення методики кількісного аналізу уможливорює встановлення кількісних характеристик валентності

аналізованих предикатів, і водночас дозволяє сформулювати уявлення про обсяг та співвідношення семантичних мікрогруп предикатів знання в різних мовах.

Характеристика семантико-синтаксичної структури речення передбачає також реалізацію таких прийомів верифікації, як елімінування та субституція, що дають змогу визначити кількісний та якісний компонентний склад речень, встановити факультативні й облігаторні актанти, спрогнозувати потенційне наповнення аналізованих предикативних конструкцій.

Висновки до розділу 2

Порівняльний аналіз семантико-синтаксичних характеристик предикатів знання на матеріалі англійської, української та російської мов уможливило виділення інтегральних і диференційних ознак аналізованих предикатів, формування уявлення про семантику знання як мисленнєву універсалію. Для досягнення сформульованої мети, відповідно до окреслених завдань дослідження та загальної концепції структури роботи доречним є використання зіставного, описового та структурного методів. Застосування методів як основних підходів до здійснення дослідження передбачає їхню реалізацію через випрацьовану систему конкретних дослідницьких (дистрибутивного / компонентного / кількісного аналізу) та верифікаційних прийомів (елімінування / субституції / опозиції), поєднання яких на різних етапах вивчення предикатів знання і визначило загальну методику цього дослідження.

Зіставний аналіз дієслівних предикатів тематичної групи знання передбачає застосування комплексної методики: на початковому етапі шляхом суцільної вибірки дібрано всього 1777 лексичних одиниць. На другому етапі здійснено дистрибутивний аналіз зазначених одиниць, за результатами якого визначено продуктивні моделі речень з предикатами лексико-семантичної групи знання в англійській, українській та російській

мовах, а також встановлено на основі компонентного аналізу та аналізу дистрибуції семантичні мікрогрупи предикатів, що містять архісему 'знати'. Третій етап полягає у встановленні інваріантних (прототипічних) та варіантних (функціональних) валентністних відношень предикатів з семантикою знання у досліджуваних мовах. Останній етап дослідження передбачає порівняння отриманих результатів та встановлення типологічних рис предикатів знання як виразників інваріантної семантики, що постає семантичною універсалією.

Значення мовної універсалії в лінгвістичній науці видається надзвичайно важливим і набуває особливої ваги тоді, коли йдеться про зіставний аналіз різноструктурних мов. Тому саме семантична універсалія знання, реалізована на рівні синтаксичної структури мови через предикатну синтаксему, уможлиблює порівняльний аналіз семантико-синтаксичних еквівалентів у різноструктурних мовах.

РОЗДІЛ 3

СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНИЙ ТИП ПРЕДИКАТІВ ЗНАННЯ-ПОІНФОРМОВАНOSTI

Ядерну зону предикатів знання формують лексико-семантичні підгрупи зі значенням «мати інформацію» (належать до пропозиційних), «здобувати інформацію» та «передавати інформацію». Залежно від ролі учасників ситуації знання виокремлено три підгрупи предикатів у межах першої групи із такими загальними значеннями: *володіти відомостями та інформацією, отримувати відомості та інформацію, передавати відомості та інформацію.*

3.1 Предикати із семантикою «мати знання»

Серед предикатів із ядерним значенням «володіти відомостями та інформацією» виокремлюємо такі: *to know, to see, to be au courant, to hear of / about, to be aware, to be in the know, to be wise to* в англійській мові; *знати, бачити, відати, мати відомості, бути в курсі, бути обізнаним з чимось, мати в тямці щось, чути, чувати* в українській мові; *знать, ведать, иметь сведения, быть в курсе, видеть, слышат, слыхат* у російській мові. Усі предикати цієї лексико-семантичної підгрупи належать до групи стативів, тобто позначають стан, що охоплює певний відрізок на часовій осі, «яка зумовлює відсутність членування його упродовж даного періоду часу на окремі випадки» [34, с. 98]. Тому дієслівні предикати цієї групи не творять форм Progressive в англійській мові та не мають видових пар доконаного виду в слов'янських. Усі вони об'єднані спільним граматичним значенням 'бути в ситуації обізнаності'. Прикметною ознакою ситуації із предикатами групи знання визначаємо те, що головним і обов'язковим її «учасником» постає суб'єкт-носій інтелектуального стану.

О. Межов, досліджуючи специфіку стативних предикатів, висловлює слушну думку: «Стативні предикати обов'язково орієнтовані на суб'єкт стану. Навіть якщо останній безпосередньо не маніфестований у граматичній структурі речення, його прочитання все одно не становить труднощів» [79, с. 81]. В англійській мові такі утворення є суб'єктно-предикатними двочленними конструкціями, напр.: *I know*; *You know*. Натомість суб'єкт і предикат в українській та російській мовах можуть мати вираження в одному члені, напр.: *Знаю*; *Знаєш*, який являє собою закінчене речення із суб'єктом та предикатом, що на рівні формально-граматичної будови речення експліковані однією загальною формою. Тож немає підстав вважати такі предикати авалентними, позаяк вони завжди містять суб'єктну синтаксему у своїй семантико-синтаксичній структурі.

Суб'єкт стану належить до типу пасивних суб'єктів – пацієнтів, ознакою якого є незалежність підтримання стану від його волі, «він є явищем, що виникає під впливом зовнішньої стосовно носія стану сили» [34, с. 98].

Суб'єктна синтаксема при дієслівних предикатах знання має морфологізоване вираження – це займенник чи іменник на позначення особи. Поєднання аналізованих предикатів з неморфологізованими виразниками суб'єктної позиції, наприклад, з інфінітивами, є неможливим.

Суб'єкт, виражений займенником, завжди співвідносний з лексемою на позначення істоти-особи, тому реалізований з допомогою особового займенника: *I know that her word is inviolate* (A.C. Doyle) – ‘Я знаю, що це її слово непорушне’; *А коли б ти знав, коли б ти бачив, Тимофію, що то за людина така?* (Панас Мирний); *Ты знаєш край, где все обильем дышит...* (А. Толстой). Неозначено-особові займенники у цій функції в розповідних реченнях практично не трапляються, натомість є широко вживаними в оптативних та питальних конструкціях: *Somebody knows when your heart aches* (H. Roadeheaver) – ‘Хтось знає, коли твоє серце болить’; *Якби хтось знав...; Если бы кто-то знал...* Питальні займенники мають найвужчу сферу

побутування, обмежену їхнім комунікативним навантаженням: *Who really knows your magic ?* (R. Sen) – ‘Хто справді знає твою чарівність?’; *Тільки хто знає, чи не зародиться в ньому почуття зневаги та образливої жалості до тієї, яка не може дати собі ради?* (М. Дашкієв); *Но кто не знает, сколь превратно земное счастье и как часто обманываемся в лестных надеждах своих?* (Н. Мамышев). Заперечні займенники у функції суб’єкта поєднуються тільки з предикатами у заперечних реченнях: ... *nobody knows whether the earth will be destroyed by an asteroid in ten years* (S. E. Landsburg) – ‘Ніхто не знає, чи зруйнує землю астероїд за десять років’; ...*до пуття не знає ніхто з присутніх* (О. Гончар); *Что под маскою скрыто, не знает на свете никто...*(В. Блаженный). Цікаво, що в англійській мові заперечний займенник у ролі підмета є головним виразником негації, натомість в українській та російській він відіграє лише допоміжну роль у формуванні заперечної семантики.

Часто трапляються випадки ускладнення суб’єктної синтаксеми кількісним значенням: *I mean, most of us know that pitch is a fundamental building block of music* (Ch. Limb) – ‘Думаю, більшість із нас знає, що висота звука – фундаментальний складник музики’; *А в нас же набрид з обох Земель, і місцину за Узгір’ям мало хто знає...* (М. Соколян); *Небагато хто знає, що з усіх їх доля пощадила лише Заболотного...* (О. Гончар); *Мало хто знав язики, а он знав* (И. Грекова); *Мало кто знал, что Федор Александрович по-своему захотел ответить своим критикам* (А. Рубашкин). Такий складений підмет кваліфікує суб’єкта як групу осіб і формує протиставлення одиничного і множинного суб’єктів-носіїв знання.

Семантичний спектр іменникового вираження предиката значно ширший. Типове заповнення лівобічної валентності дієслівного предиката знання – субстантив з предметним значенням істоти-особи: *So instead I said, «Mavis knows already»* (L. R. Banks) – ‘Тож замість цього я сказав: «Мевіс вже знає»’; *Дні десь спливають, але Андрій не знає, скільки їх минуло* (І. Багрянний); *Некрасов и не знает, может быть, Что ждет его рыдающий*

ананест (П. Антокольский). У випадку метонімічного називання множинного суб'єкта цю позицію можуть посідати назви неістот – оніми, ергоніми, топоніми тощо: *And Nike knows how to get your pace and distance from just that sensor...* (ЕСМ) – ‘«Найк» знає, як отримати інформацію про твій маршрут і дистанцію тільки за допомогою сенсора...’; *She is unlike any other girl Rome knows* (J. Crownover) – ‘Вона не схожа на жодну дівчину, яку знає Рим’; *Можновладний Рим знає, чим карати поета, що впадає в неласку* (О. Гончар); *О, його, либонь, вся Словаччина знає!* (О. Гончар); *Мир знає агресора в лице* (В. Анохин); *Весь Рим знает, что он твой отец, и именно потому эта привязанность... это чувство обожания... так странно* (В. Холт). Непоодинокі також випадки позначення суб'єкта як нерозчленованої групи осіб: *Nobody over 40 knows how to do that* (bnc.bl.uk) – ‘Ніхто старше сорока років не знає, як це зробити’; *The staff knew my associates and myself were working nights and would be sleeping during the day* (bnc.bl.uk) – ‘Персонал знав, що мої колеги і я працювали вночі, а вдень будемо спати’; *Держава дала – значить, знала, нащо давала* (О. Гончар); *Перша частина вагона не знає про моє існування* (С. Андрухович); *Вся вотчина про то знает* (Павел Львов); *Но имена Не знает наши наша же страна* (И. Чиннов).

У переносному значенні предикати знання поєднуються з суб'єктним аргументом, що має значення неістоти – природного явища, предмета, процесу, періода: *Spring knows how to cheer a sister up* (M. Lovell) – ‘Весна знає, як підбадьорити сестру’; *What the Night Knows* (D. Koontz) – ‘Що знає ніч’; *О, якби молодість знала!* (О. Гончар); *Здається, знає сонце щось таке про нас гірке...* (І. Жиленко); *Трава знає все про життя і смерть* (В. Стус); *Какая пядь земли моей не знает боли, Какой не знает стон земных моих надежд?..* (В. Блаженный); *Словно знает береза: настала пора Для берез и поэтов – пора топора* (И. Елагин); *Мироустройство знает, что щенок охрипнет, взмокнет и собьется с ног, устанет, выдохнется и умается, но воробей проклятый не поймается* (Б. Слуцкий). У таких конструкціях підмет

позначає персоніфіковані явища природи, предмети, абстрактні поняття тощо.

Істоти-неособи (тварини) теж мають здатність до мислення, а отже, – можуть знати щось: *Dog training should include three key things every dog should know* (bnc.bl.uk) – ‘Дресирування собак містить в собі три головні речі, які кожний пес повинен знати’; *Я певен, що кінь знає хвилини натхнення* (О. Гончар); *Гнет поводьев своих отпусти – лошадь знает дорогу домой* (С. Дручин). В українській та російській мовах іноді поєднання суб’єкт-тварина + предикат знання має переносне значення «кожен знає», «усі знають»: *Та й що знайдеш у місті, де тебе кожен пес знає, а ти його* (Г. Тарасюк); *О тайнах тех, что знает и кузнецик, Что знает на земле любая малость* (В. Блаженный).

Цікавим видається той факт, що семантика суб’єкта при дієслові *знати* не завжди може бути встановлена безпосередньо з лексичного значення лівобічного аргумента. Наприклад, прагматичною функцією предикації *God knows* в реченні *God only knows!* (ЕСМ) – ‘А Бог його зна!’ є вираження невпевненості, сумніву, і за своїм значенням він є еквівалентом виразу *nobody knows* – ‘ніхто не знає’ з чітко вираженою заперечною семантикою. Тотожні вирази з синонімічним значенням «ніхто не знає» є і в українській та російській мовах: *Чомусь мало так бути, бог знає!* (О. Кобилянська); *Що він собі там дума про себе, що вичитує з тих книжок, Господь його святий знає* (В. Винниченко); *Бог знает, какой грех его попутал...* (А. Пушкин); *Мы Бог знает где едем, и Бог знает что с нами делается* (Л. Толстой).

В українській мові такі фразеологізми навіть є твірними для часток з семою ‘невідомо’: *Бозна-звідки, мов з моря блакиті.., вигулькнули веселі дніпрові гори* (М. Коцюбинський). Аналогічне значення має і частка, утворена від сполучення дієслова з іншою надприродною «дійовою особою»: *Яга тут чортзна-де дівалась, Еней остався тільки сам* (І. Котляревський). Отже, поєднання дієслова *знати* з суб’єктом, що позначає надприродну духовну сутність – Бог (господь, чорт, диявол, біс, дідько, кат, хто, чума,

сатана і т. ін.) [СУМ], – творить значення ‘невідомо, незрозуміло’: *Господь їх святий знає, що то таке!* (Марко Вовчок); *Хто ж винен? – дивувався Петрюк. – Дідько його знає...* (В. Бабляк).

Отже, суб’єктна синтаксема при предикатах знання є облігаторним валентно зумовленим компонентом, позицію якого посідають субстантиви з семантикою істоти або прономінативи на позначення істот. Наявність у цій позиції актанта-неістоти маркує вживання дієслова-предиката в переносному значенні.

Незважаючи на те, що у дослідженні, насамперед, розглядаються дієслівні предикати, не можна оминати увагою слова категорії стану, які послідовно вживають на позначення ситуації володіння інформацією та відомостями. В англійській мові це значення передають структури *it is known / it is common knowledge*, які можуть мати як заповнену, так і незаповнену лівобічну валентність, напр.: *So it's very well known to engineers, not as well known to biologists* (Sh. Patek) – ‘Отже, це добре відомо інженерам, і не так добре біологам’; *It was known that many of the lyrics of the songs in Shakespeare's plays were written by the dramatist himself...* (P. Ackroyd) – ‘Відомо, що багато поезії до пісень у виставах Шекспіра були написані самим драматургом...’. Аналіз структури речень зі словами категорії стану дозволив І. Пянковській зробити висновок про те, що «для конструкцій зі словами категорії стану ... характерна розбіжність значеннєвої та формальної будови речень, тобто асиметрична кореляція, яка зумовлена переходом називного відмінка суб’єкта стану в позицію давального» [96, с. 22] і яка перетворює активну конструкцію на пасивну: *Because rice – get this – rice is known to have 38 thousand genes* (thetimes.co.uk) – *It is known – get this – that rice has 38 thousand genes.* – ‘Тому що рис, усвідомте це, рис, як відомо, має 38 тис. генів’; *But the fourth industrial revolution, as the idea is known in English, is more than a distant fantasy* (thetimes.co.uk) – *It is known in English, that the idea of the fourth industrial revolution is more than a distant fantasy –*

‘Але четверта промислова революція, як ідея, znana в Англії, є більше, ніж далека фантазія’.

В українській мові до слів категорії стану, які вживають на позначення ситуації володіння інформацією та відомостями відносимо *відомо*, *загальновідомо*; в російській – *известно*, *общеизвестно*, *ведомо*. Вони постають синонімійними до дієслівних предикатів: *Мені, наприклад, відомо, що радянські професори не визнавали університетських мантій, шапочок, всього, що заведено в Європі ще з середніх віків* (П. Загребельний); *Але загальновідомо, що тільки людство створило розумну цивілізацію* (В. Дрозд); *Смерти нет – это всем известно, Повторять это стало пресно...* (А. Ахматова); *Ведомо мне, что у вас много добрых лошадей* (В. Шишков). Ці лексеми завжди реалізують суб’єктну валентність, однак специфіка її полягає у неможливості оформлення з допомогою Н.в., її морфологічне вираження здійснює тільки Д.в.: *Тоді звідки відомо йому все?* (П. Загребельний); *... про це було достеменно відомо всім церковним астрономам* (Ю. Андрухович); *Когда известно мне заранье, Что выдает Священное Писанье...* (А. Межиров); *Известно ей, что дерево каштан Гудит, как шмель...* (В. Луговской). Часто суб’єктна синтаксема може бути нереалізованою у формально-граматичній структурі речення: у такому разі її можна заступити займенником усім: *Відомо ж бо, що шахи – королівська... забава* (Ю. Андрухович); *Відомо, що людям, та й взагалі всім істотам, властивий містичний жах перед мертвими з числа собі подібних* (І. Багрянний); *Как это все известно!* (Б. Слуцкий); *Чего ради повторять то, что известно, то, что опять начнется завтра с утра* (К. Симонов). Тож незаповненість валентної позиції суб’єкта при словах категорії стану з семантикою знання свідчить про високий рівень його узагальненості.

Ці предикати стану, попри одночленність предикативного ядра на рівні формально-граматичної організації речення, все-таки передбачають суб’єктну синтаксему. Виняток становлять предикати *it is common knowledge*, *загальновідомо*, *общеизвестно*, які не відкривають валентної позиції для

суб'єкта, адже його семантика мотивована твірним словосполученням *відомо для загалу (всі знають): It is common knowledge that slavery was eliminated with the end of the Civil War* (M. Hatchett) – ‘Загальновідомо, що рабство було скасовано із зкінченням громадянської війни’. Однак спорадично натрапляємо на речення на зразок *To the older generation it is common knowledge that to express the future, use “shall” with the first-person I and we, and “will” elsewhere* (thetimes.co.uk) – ‘Для старшого покоління загальновідомо, що, аби виразити майбутній час, треба вживати “shall” із першою особою: я і ми, а “will” – з іншими’; *Загальновідомо: держава – інституція, що має гарантувати збереження національної ідентичності автохтонів, тобто тієї етнічної спільноти (нації), що дала ім'я державі* (О. Вахній); *Справді: адже загальновідомо, що прокласти дорогу – справа марудна, повільна і дуже дорога* (М. Дашкієв); *Что вы защитник страстный, это общеизвестно* (А. Николаев); *Что касается писателей, общеизвестно, что русский писатель не может творить вне родины; зачухнут!* (В. Аксенов); де заповнення позиції суб'єкта зумовлене комунікативним наміром мовця – максимально конкретизувати множинний суб'єкт.

Отже, предикати стану з семантикою знання є в усіх трьох мовах: в англійській вони формально виражені з допомогою синтаксичної структури з формальним підметом, а в слов'янських – з допомогою слів категорії стану. Такі предикати можуть поєднуватися з суб'єктною синтаксею: завжди наявний на рівні семантичної організації речення суб'єкт може бути експліцитно не виражений на рівні формально-синтаксичної будови. Заповнення лівобічної валентної позиції зумовлене не семантичною чи формально-граматичною природою предиката, а завжди продиктоване екстралінгвальними чинниками, зокрема комунікативними інтенціями мовця.

Визначальною ознакою семантичної структури речень з аналізованими предикатами є об'єктність. Валентно зумовлену об'єктну позицію посідає об'єкт інтелектуального стану, особливість якого формує низка ознак:

1) валентна зумовленість; 2) пасивний характер; 3) об'єктна семантико-синтаксична функція в реченні; 4) позиція додатка у формально-граматичній структурі; 5) облігаторність [79, с. 145].

Специфіку об'єктної синтаксеми при предикатах знання визначає її здатність виражати зміст знання як пропозицію у згорнутому чи розгорнутому вигляді, тож позицію об'єктної синтаксеми може посідати як окремий субстантив, так і ціла предикативна частина: *He knew where she had gone* (bnc.bl.uk) – ‘Він знав, куди вона пішла’; *Самсон того не відає, не знає!* (Леся Українка); *Як забере мене Морана, то хай відає, за які гріхи молити про мене Дажбога* (І. Білик); *Из подорожной знал он, что ротмистр Минский ехал из Смоленска в Петербург* (А. Пушкин).

Оскільки знання нерозривно пов'язане з мисленням, то видається справедливим зауваження Н. Магас щодо об'єктної орієнтованості предикатів мислення: «оскільки... мислити можуть тільки живі істоти, то на семантичному рівні предикати такого типу характеризуються об'єктною спрямованістю ментального процесу чи стану» [74, с. 275] і навіть за умови елімінації об'єкта «сама здатність суб'єкта мислити конкретно чи абстрактно передбачає наявність ... об'єкта думки, без якого процес мислення неможливий» [там само]. Тож можливу редукцію цього компонента можна пояснити прагненням мовця наголосити на здатності суб'єкта до перебування в такому стані: – *Хакон знає*, – сказав *Еймунд*, – *кажу ж тобі, князю, що бували ми скрізь, без нас ніде нічого* (П. Загребельний); *Він, до речі, сам знає краще за нас* (Ю. Андрухович); *Неужто меньше знали тонкопяхи, Боявшиеся водяных и леших...* (Д. Самойлов); *Вы знали и брали, в момент таковой не зевая* (Б. Слуцкий). Такі речення не є частотними і не впливають на загальну закономірність функціонування предикатів знання. В англійській мові не вдалося зафіксувати конструкцій з редукованим об'єктним компонентом, що свідчить про низьку продуктивність таких моделей. Валентно зумовлена об'єктна синтаксема змісту знання посідає позицію прямого додатка у формально-граматичній будові речення.

Диференціація об'єктних синтаксем при предикатах знання можлива з опертям на їхню семантику: об'єктом стану може бути істота, неістота чи ситуація. За умови спрямованості знання на об'єкт-істоту головною визначаємо семантику знайомства, що маркує предикати знання окремої лексико-семантичної підгрупи, про яку йтиметься далі.

Об'єктна синтаксема на позначення змісту знання в аналізованих мовах може мати різні форми реалізації: прийменникову й безприйменникову, і обидві поєднані з присудком зв'язком сильного керування. В англійській мові поширене поєднання предиката *to know* з безприйменниковими формами: *I know all about it now* (Е. Hemingway) – ‘Тепер я все про це знаю’; *He knows a good deal about pictures too* (А. Marsh) – ‘Він також багато знає про картини’; *So I wish that the world would know my Yemen, my country, my people* (thetimes.co.uk) – ‘Тому я хочу, щоб світ знав мій Ємен, мою країну, моїх людей’.

Дієслова зі значенням володіння відомостями, інформацією керують такими безприйменниковими формами об'єктних синтаксем у слов'янських мовах:

– найпоширенішою формою є 3. в. субстантива / прономінатива, що позначають предмет, явище, сутність, природу якого усвідомлює суб'єкт: *Він знає тисячі місць і слів* (Т. Прохасько); *Він же знає цього Васильченка, власне, знає легенду про нього* (І. Багрянний); *А українська історія знає що інше!* (І. Багрянний); *Тот думает о ближних, Тот знает ремесло, Кто слово, как булыжник, Ворочал тяжело* (И. Елагин); *Кто знает правильный ответ?* (А. Штейнберг). Якщо об'єкт знання є дискретним, тоді суб'єкт володіє інформацією тільки про його частину: *Все-таки він мало знає цю частину советського суспільства* (І. Багрянний); *Елена старалась держаться около Берсенева; она его не боялась, хоть он и знал часть ее тайны...* (И. Тургенев);

– субстантивами / прономінативами у Р. в., що позначають охоплений станом об'єкт і домінують при предикатові з заперечною часткою *не*:

Ярослав і не знав їх майже нікого... (П. Загребельний); *Всього про неї ніхто не знає* (Н. Гайдамака); *Прощаю тех, кому мої стихи не нравяться, і тех, хто їх не знає* (Б. Слуцкий); *Ни твєни зависти, ни умысла худого* *Еще не знаєт* *это существо* (Н. Заболоцкий).

Поєднання *знати* з займенниковими формами *one thing* – в англійській, *своє, одне* – в українській, *одно* – в російській виступає засобом рематизації об'єкта знання, напр.: *I know one thing: that I know nothing* (Socrate) – ‘Я знаю одне: що я нічого не знаю’; *You only have to know one thing: You can learn anything* (thetimes.co.uk) – ‘Ти мусиш знати одне: ти можеш вивчити будь-що’; *He knew just one thing: a legendary robber... would die the same death* (K. Funke) – ‘Він знав лише одне: легендарний грабіжник... помре такою самою смертю’; *До тата Даруся йде тільки серединою вулиці, їдуть машини, йдуть фіри, тягнуться люди – Даруся знає своє: вона по дорозі до тата – княжна* (М. Матіос); *Лук'ян знає одно: голосувати «за»* (І. Багрянний); *Та хоч що там хай кажуть, а вона знає одне: з любові народжений* (О. Гончар); *... мы знали одно про Канкан: «Это танец!»* (Андрей Белый); *Знаю одно – дальний он* (А. Солженицын); *Только знаю одно, – что без старого счастья Мне и нового счастья уже не найти* (И. Елагин). Семантичну спустошеність займенника в таких реченнях завжди компенсує предикативна частина, приєднана безсполучниковим, зрідка – сполучниковим зв'язком із субстанційною семантикою. Фактично, прономінатив виконує функцію «фіктивного» додатка, адже не може самостійно заповнити відкриту предикатом об'єктну позицію, потребуючи конкретизації.

Безприйменникова форма об'єкта при предикатах знання маркує його як цілковито охоплений станом, а сам стан позначає як загальний, вичерпний і водночас наголошує на пасивному характері об'єкта.

Наявність прийменника при відмінковій формі керованого об'єкта не впливає на силу зв'язку між ним та предикатом, адже об'єкт посідає відкриту правобічну валентну позицію і є облігаторним компонентом. В англійській мові дієслово *to know* може вживатися з прийменниками *about, of*: *I know*

nothing about advertising (Ch. Bronte) – ‘Я нічого не знаю про оголошення’; *I know of an excellent little restaurant near here* (Hornby) – ‘Я знаю, що недалеко звідси є чудовий маленький ресторан’; *He wanted to know about it all* (A. Christie) – ‘Він хотів все про це знати’. Стативні предикати знання поєднуються з об’єктними синтаксемами у формі акузатива з прийменником *pro* в українській мові: *Звідки Андрій про все те знає?* (І. Багрянний); *Весь світ про це знає* (І. Багрянний); *І як він узагалі знає про їхні стосунки з Левком?* (І. Білик). На особливому статусі цього прийменника наголошує І. Вихованець, зауважуючи, що *pro* «фактично вийшов із прийменникової системи, оскільки він остаточно втрачає свої обставинні значення» і виконує функцію постфікса при об’єктних дієсловах [35, с. 167].

У російській мові при предикатах аналізованої групи функціонують субстантиви у З.в. з прийменником *pro* (рос.): *Я не знаю про деньги* (А. Волос); *Про тебя я ничего не знаю, я знаю про них* (М. Петросян); *Юра, – добавила она уже мягче, – все я знаю про справедливость, не надо меня воспитывать, мне не семнадцать лет* (А. Берсенева); та М.в. з прийменником *o / ob*: *Тайная розыскных дел канцелярия в Петербурге уже знала о появлении на рубежах империи неведомых пока путешественников...* (В. Пикуль); *Двойник не знает о моей беде* (П. Антокольский); *Я мало знаю об истории моей семьи, особенно в этой её части* (Л. Улицкая).

У межах однієї предикативної структури можлива також реалізація одночасно двох об’єктних синтаксем. В англійській мові це конструкції, де дієслово-предикат поєднується в межах одного речення з прийменниковим і безприйменниковим додатком: *...I know nothing about restaurants or anything else...* (G. Coren) – ‘Я нічого не знаю про ресторани чи щось іще’; *They know nothing yet about plants* (thetimes.co.uk) – ‘Вони ще нічого не знають про рослини’; *You might think you know everything about Brazil by now...* (thetimes.co.uk) – ‘Ти можеш думати, що тепер вже все знаєш про Бразилію’. В українській та російській мовах прономінатив у формі З.в. має вказівну

семантику предметності, характеризуючи міру знання про власне-об'єкт, виражений формою *про* + 3. в.: *Галя про них нічого не знає тепер* (І. Багрянний); *Хто що-небудь знає про це – повідомте в нашу редакцію* (М. Братан); *Он, должно быть, знал кое-что о нем* (В. Дудинцев); *Физики в почете были не потому, что знали кое-что о тайнах природы, а потому, что имели доступ к источнику энергии, сил...* (Г. Копылов).

Цікавим фактом видається здатність кількісних прислівників на зразок *a little, much* – в англійській; *багато, мало, небагато* – в українській мові; *много, мало* – в російській вживатися без формально вираженого об'єкта знання, напр.: *He knows much who knows how to hold his tongue* (ЕСМ) – ‘Той багато знає, хто вміє тримати язик за зубами’, пор.: *When you send a reporter to a festival, why don't you send one who knows a little about it?* (N. Logan) – ‘Коли ви відряджаєте репортера на фестиваль, чому ви не відряджаєте того, хто хоч трохи про нього знає?’, *Але Кайдан знав небагато* (Ю. Мушкетик); *Признаюсь, я знал мало и сбивчиво, да и теперь не совсем компетентен...* (Ф. Достоевский). Очевидно, абсолютивне вживання кількісних прислівників можливе за умови згортання семантично спустошеного субстантивного компонента: *знаю багато інформації* → *знаю багато*, а об'єктна синтаксема на позначення джерела інформації постає зредукованою в синтаксичній будові речення.

В англійській мові, на відміну від слов'янських, завжди спостерігаємо кореляцію двох рівнів структури речення: *It is important for the patient to be aware of the limitations...* (bnc.bl.uk) – ‘Пацієнту важливо знати про обмеження...’; *The police are aware of the problem but admit there's little they can do* (bnc.bl.uk) – ‘Поліція знає про цю проблему, але відзначила, що вони мало що можуть вдіяти’. В українській та російській мовах можемо спостерігати й повну редуцію об'єктного компонента: *Й знати не хочу*, – *рішуче мовив* (Ю. Мушкетик); *Велели причаститься – лизнул с ложечки святые дары и твердил одно: знать не знаю, ведать не ведаю...* (В. Пикуль). Формальна незаповненість об'єктної позиції зумовлює

неповноту речення, адже на рівні семантико-синтаксичної структури ця позиція завжди є заповненою. Аналізоване значення предиката *знати* називають пропозиційним. Тобто такий предикат здатен підпорядковувати пропозицію і виражати відношення суб'єкта до реального стану речей. У мовах, на матеріалі яких здійснюється дослідження, окрему пропозицію оформлює зазвичай предикативна частина, що має статус підрядної у складному реченні зі з'ясувально-об'єктною семантикою, і може бути приєднана до головної з допомогою широкого спектру сполучників і сполучних засобів: *that, what, where, when, why, which* та под. в англійській: *...I knew that while she lived I could never be the husband of another and better wife...* (Ch. Bronte) – ‘...Я знав, що доки вона живе, я ніколи не зможу бути чоловіком іншої і кращої дружини...’; *They knew where he lived* (В. Charut) – ‘Вони знали, де він жив’; *що, де, коли, чому, який* та под. в українській мові: *І вона сама не знає, що їй, бідній, робити* (В. Винниченко); *О, вона знає, до чого вона йде!* (В. Винниченко); *Ах, вона знає вже, про що буде мова, про що так моторошно мовчать ці одвислі жовто-сірі щоки* (В. Винниченко); *Графиня вже знає, яка це буде умова* (В. Винниченко); *Бачила Єлька горе, знає, як людині болить* (О. Гончар); *В Будинку металургів Нечуйвітер не одному недужому допоміг, знає, де найти які трави та корінці...* (О. Гончар); *Ніхто не знає, скільки Людських життів у цих трясовинах потоплено...* (О. Гончар); *Не знає, на кому й спинитись...* (О. Гончар); *Ніхто достеменно не знає, хто цей колодязь копав, у спадок від батьків, від дідів дістався він теперішнім чабанам* (О. Гончар); *что, где, когда, почему, какой* та под. в російській: *Я знаю, что именно эти злые люди будут творить судьбы войны... даже там, в Ставке!* (В. Пикуль); *Вы думали, что я не знала, Как вы мне чужды, Когда, склоняясь, подбирала Обломки дружбы* (Н. Матвеева); *В целом мире не знает никто, Отчего это кукле известно, Что замками от нас заперто* (П. Антокольский); *Он сам не знает, по каким дорогам Ему придется в эту ночь идти* (И. Елагин). У питальних та заперечних реченнях ці дієслова здатні підпорядковувати загальне непряме

питання з частками *if, whether* – в англійській, *чи* – в українській мові, *ли* – в російській мові: ... *I did not know whether to go in and report or go upstairs first and clean up* (E. Hemingway) – ‘... я не знав, чи увійти і доповісти йому, чи піднятися нагору й вмитися’; *Не знаю я, чи знов сюди прийду...* (В. Івасюк); *Вдоль дверей течет вода канала. Знает ли, куда она течет?* (С. Липкин).

У складі спонукальних речень аналізовані предикати підпорядковують підрядну частину зі сполучниками *that, що, что*: *It's only fair that you should know that the sow very often has to be slaughtered* (J. Herriot) – ‘Єдина правда, що вам слід знати, що свиня дуже часто має бути зарізана’; *You should know that everyone has access to every typewriter in the newsroom* (L. Grant-Adamson) – ‘Вам слід знати, що будь-хто має доступ до кожної друкарської машинки в редакції’; *Так знай, що став я Місяцем твоїм...* (Є. Гуцало); *А може, вам се незвісно, так знайте, що військовий мундур має на жіночі серця дивний, магнетичний вплив* (І. Франко); *Ну что ж, я уйду, я уйду, но знай, что ты жестокий человек!* (М. Булгаков); *И знайте, что я вас не боюсь!* (Т. Устинова).

Предикативна частина з об’єктною семантикою може поєднуватися з предикатом знання і без допомоги сполучників: *I know they're not dead!* (Т. Вісару) – ‘Я знаю: вони не мертві!’; *Though I know the Princesse loves you as if you were her own child* (L. Appignanesi) – ‘Хоча я знаю: принцеса любить Вас, наче власну дитину’; *Ради неї переламаю себе, бо знаю: не змириться вона з моїми вадами, та й мені самому остогидла власна непослідовність, розхристаність* (О. Гончар); *Та й хіба тобі буде затишніше й приємніше від того, що знатимеш: завтрашню вечерю оплачуєш краденими грошми?* (Р. Самбук); *Не знали только – продлится ли это три дня или три недели* (В. Крейд); *Люди должны знать: если вы устроились к нам на работу, вам повезло* (Е. Семенова).

Стативні предикати знання передбачають облігаторну об’єктну синтаксему на позначення змісту знання. У формально-граматичній структурі речення вона представлена широким спектром граматичних форм –

прийменникових і безприйменникових, що зумовлено особливостями керування аналізованих предикатів. В англійській мові прийменникове вираження об'єкта маркують прийменники *about, of*. В українській та російській мовах її виражають форми знахідного і родового відмінків, а також прийменникові форми *про* + знахідний відмінок. В російській мові також можлива форма місцевого відмінка з прийменником *о / об*. В усіх мовах поширене явище, коли стативний предикат знання поєднується з так званим «фіктивним об'єктом» – займенниковим додатком із вказівною семантикою, лексичне значення якого виражає постпозиційна предикативна частина. Така будова предикативної конструкції є засобом рематизації об'єктного компонента. Об'єктну функцію може виконувати і окрема предикативна частина: тоді аналізовані предикати стають центром поліпредикативного утворення зі з'ясувально-об'єктними семантико-синтаксичними відношеннями між компонентами, поєднаними сполучниковим або безсполучниковим зв'язком.

Другий об'єктний актант у реченнях із предикатами цієї підгрупи, окрім значення предметності, має додаткову семантику міри знання про певний об'єкт, виражений безприйменниковими формами (в українській та російській мовах – знахідного відмінка). Отже, можна стверджувати про подвійну правобічну валентність аналізованих предикатів.

Аналіз ілюстративного матеріалу засвідчив, що частотними в усіх порівнюваних мовах є конструкції, у семантико-синтаксичній структурі яких міститься синтаксема з причиновим значенням з відтінком указівки на походження знання. Для з'ясування каузатора отримання інформації вживаються конструкції з прийменниками:

а) *from* (англ.), *від* (укр.), *от* (рос.): *She knew from her mother that the two families had lived next door to each other* (Sh. Guymon) – ‘Вона знала від матері, що обидві родини жили по сусідству’; *Ще Андрій **взнав від** Конаєва, що знаменитий Курнас, садист і деспот, зовсім не застрелився, лише знятий*

з посади... (І. Багрянний); *Гринев узнал от него об нашей опасности* (А. Пушкін);

б) спорадично натрапляємо на субстантиви з прийменником *по* + Д. в., що мають таке саме каузальне значення вказівки на джерело інформації: *Хіба Вадим, наприклад, по собі не знає, що значить суд юрби, що значить ця череда, яка зветься народом?* (В. Винниченко); *Наш командир корабля знає по фронту вашого чоловіка* (О. Гончар); *Шлиппенбаха я и раньше знал по газетному сектору* (С. Довлатов); *По себе знаю, по своему печальному опыту – лучше не возвращаться в места детства* (Д. Гранин);

в) з + Р. в., що, крім каузальної семантики, можуть бути ускладненими додатковим значенням способу дії: *...although you wouldn't know it from the hum of warmth and goodwill* (thetimes.co.uk) – ‘... хоча ви не знали цього з купі тепла і доброзичливості’; *Людина, що знає тропіки лише з оповідей та книжок, ніколи б не повірила в це* (І. Білик); *О, вона вже з одного погляду на нього знає, в якому він стані І вже моментально виставила свою зброю вогкі сміхотливі очі* (В. Винниченко); *Как я знаю из истории нашей семьи...* (Г. Щербаківа); *Ниже я постараюсь точно передать то, что знаю из уст Ольги Леонардовны Книппер-Чеховой о Марии Петровне Лилиной...* (С. Пилявская);

г) за + З. в., що має семантичний відтінок підстави: *...сержанта Цаберябого, якого вже кожен тут знає за гучний голос та веселу компанійську вдачу* (О. Гончар); *Ясна річ, його добре знали за непохитну антинаціоналістичну поставу в обговореннях найактуальнішого питання тих днів* (Б. Рубл). У російській мові конструкції *за* + О. в. при предикатах знання мають суб'єктне значення, сформоване внаслідок відмінкової транспозиції: *Или знают за собой тяжёлые преступления, или льстятся на лёгкую западную жизнь* (А. Солженицын) – *Они совершили тяжёлые преступления...*; *Биографы не знают за Пушкиным никакой северной любви на юге* (М. Гершензон) – *Пушкин не имел никакой северной любви.*

Отже, синтаксема на позначення джерела-каузатора інформації найбільш одноманітно представлена при предикатах знання в англійській мові, має найширший спектр вираження в українській мові, трохи меншу групу виражальних засобів – у російській.

До несубстанційних характеристик предикатів аналізованої групи належать також адвербіальні синтаксеми зі значенням:

– способу дії, морфологічним виявом яких в українській та російській мовах є О. в.: *...і знає думкою чоловік: не дадуть підійти до брами озброєні вартіві, вб'ють...* (В. Барка); *Никто не знал сердцем, что зло есть ложь, уравнивание живого с мёртвым* (А. Иличевский). Такі само випадки було зафіксовано і в англійській мові: *He knew with his heart that this was Mrs. Moore's son* (Edvard Forster) – ‘Він серцем знав, що то був син місіс Мур’. Такі синтаксеми вказують на наявність і поєднання у знанні як об’єктивного, раціонального, так і суб’єктивного, емоційного складників;

– міри і ступеня, реалізовані з допомогою прислівників: *If your credit terms are 30 days or one month make sure your customer knows exactly what this means* (bnc.bl.uk) – ‘Якщо ваш кредитний термін становить 30 днів чи один місяць, переконайтеся, що ваш замовник точно знає, що це означає’; *Those are my mottoes as everyone here well knows* (P. Scobie) – ‘То є мої життєві кредо, як кожен присутній тут добре знає’; *Nobody really knows what the patients think about all this* (bnc.bl.uk) – ‘Ніхто насправді не знає, що пацієнти про все це думають’; *Безумовно черговий лікар краще знає устрій лікарні – за які дві-три хвилини він приводить їх у кімнату хворого Рудольфа Штора* (В. Винниченко); *Духнович, який найкраще з-поміж нас знає німецьку, охоче бере на себе обов'язки перекладача* (О. Гончар); *А куди полетить, до кого, мабуть, і сам до пуття не знає* (О. Гончар); *А поки що сидить перед нею через стіл просто хлопчак сіроокий, обличчя пошерхле, і губи дитячі, ще ніким не ціловані, хоча цього ось вона таки напевне й не знає...* (О. Гончар); *Он твердо знает, что доскачет...* (Д. Самойлов); *К тому же, на этот раз я точно знал, почему иду именно к нему и что мне от него нужно*

(В. Белоусова); *Но мудрец, пославший его, наверняка знал, зачем это нужно* (М. Шишкин); *Она плохо знала характер своего долговременного спутника* (Ю. Нагибин).

Важливим компонентом семантико-синтаксичної структури речень із статальними предикатами знання постають адвербіальні синтаксеми, що виражають різноманітні семантико-синтаксичні відношення. Найбільш регулярний вияв має адвербіальний компонент з каузальною семантикою, часто сформовану предикатом знання семантично елементарну реченнєву структуру ускладнюють адвербіальні компоненти з семантикою способу дії та міри і ступеня вияву предикативної ознаки.

Дієслова *to know*, *знати*, *знать* мають синоніми, які відрізняються стилістичною функцією: *to be aware of*, *відати*, *ведать*. Крім *знати*, англійський вираз *to be aware of* часто перекладають як *усвідомлювати*, *розуміти*: *Dom was well aware of Trevize's tension for he could sense the fabric of the Councilman's mind* (I. Asimov) – ‘Дом добре знав про зростаюче напруження Тревіза, оскільки він міг відчувати тканину розуму радника’; *There cannot be a man, woman or child in the country who is not aware of the risks of drug-taking* (S. Farnham) – ‘У цій країні не може бути чоловіка, жінки чи дитини, хто не знав (усвідомлював, розумів) би про ризики вживання наркотиків’. Українська лексема *відати* та російська *ведать* належать до застарілих. У сучасних мовах вони функціонують у поетичному мовленні та в синтаксичних кліше і фраземах [6, с. 43–63]: *Не відав я нічого* (П. Загребельний); *Адже відала, як важко живеться іншим невольницям* (Ю. Мушкетик); *Ибо один лишь Бог ведает всю глубину заблуждений, в которые способен впасть человек* (В. Молчанов); *Земных преград не ведает любовь!* (М. Цветаева). Семантика цього предиката, який стосується водночас і до поля знання, і до поля розуміння, віддзеркалює нерозривний зв'язок між цими ментальними сферами.

На позначення володіння відомостями та інформацією вживають також вирази *to have notice*, *to be in the know*, *to be wise to* в англійській мові; *мати*

відомості, бути в курсі, бути обізнаним з, мати в гадці щось в українській; *иметь сведения, быть в курсе, быть au courant* в російській. Ці вирази є еквівалентами дієслівних предикатів, однак мають додатковий відтінок позначення інформації, яка відома не всім. Вони реалізують подвійну валентність: *He was someone in the know who was always striving pathetically to find out what was going on* (J. Heller) – ‘Він був у курсі всього, і він завжди прагнув знати про все, що відбувається’; **Я маю цілком інші відомості про стан справи** (В. Винниченко); *Ну, а такий непрактичний чоловік, як майстер Череда, мав відомості щодо джерел доставання матеріалів ще скупіші, ніж всезнаюча редакція* (П. Загребельний); *У друга мого в Каліфорнії лабрадор, так що я в курсі собачих новин* (Л. Костенко); *Тамара Дударевич сказала, що вона не обізнана з суттю цього експерименту...* (О. Гончар); *Ні, і в гадці не мав собі, що коли-небудь переступлю цю страшну браму тюрми* (Ю. Збанацький); *Утро считаешь, надо быть au courant, знать новости... а потом поедешь с визитами...* (И. Гончаров); **Имею сведения, что вопрос этот «рассматривают»** (В. Ходасевич); *... морально подготовишься, будешь в курсе, что и как* (А. Черных).

Тісний зв’язок лексико-семантичних груп «сприймати інформацію» та «володіти інформацією» засвідчує вживання дієслів *to hear of / about* – в англійській, *чути, чувати* – в українській, *слышать, слыхать* – у російській мовах. Окрім імпліцитного позначення стану знання, вони репрезентують і спосіб отримання інформації – «дізнаватися про щось через чутки, погolos, розмови»: *I would not hear about the front* (E. Hemingway) – ‘Я б не почув (не дізнався) про фронт’; *Про те, що діялось на Україні 1768 року, розказую так, як чув од старих людей* (Т. Шевченко); *Я слышал о тамошних метелях, и знал, что целые обозы бывали ими занесены* (А. Пушкин). Тобто, крім прямого значення ‘сприймати за допомогою органів слуху’, можемо говорити і про імпліцитне значення способу отримання інформації. Такі предикати становлять перехідну зону між підгрупами «мати знання» та «отримувати знання». Більшість дослідників потрактовують їх як периферію

акціональних предикатів, адже вони відтворюють «діяльність активного (агентивного) суб'єкта, який сприймає об'єкт за допомогою органів чуття і спрямовує це сприймання на досягнення гіпотетичного результату» [79]. Валентний потенціал не відрізняє предикати знання, марковані семою способу отримання інформації від групи акціональних предикатів сприйняття: вони, крім лівобічної суб'єктної позиції, відкривають правобічну об'єктну, реалізовану з допомогою прийменникової відмінкової форми; однак у семантико-синтаксичній структурі речення з предикатами знання є імпліцитна чи експліцитна адвербіальна синтаксема із вказівкою на суб'єкта-джерело отримання інформації: *I have never heard of her place* (Hornby) – ‘Я ніколи не чув про її дім (від неї чи когось іншого)’; *А я чував від старих людей, що вогонь рогатий придумав, а Бог вогонь вкрав і людину з вогню сотворив* (В. Дрозд); *Она умела очень забавно рассказывать то, что было с ней, или то, что она слыхала от других* (Ф. Искандер).

Поповнювати групу предикатів знання можуть і вербативи зорового сприймання *to see*, *бачити*, *видеть* у значенні ‘добре розуміти, усвідомлювати’: *She saw from his expression that he did not want to go* (bnc.bl.uk) – ‘Вона зрозуміла (побачила) по виразу його обличчя, що він не хотів іти’; *Мати сама бачила, що одяга вже не по Василеві, та з чого вона йому нову пошле?* (Панас Мирний); *Он видел, что не нравится тёще, и это его сковывало* (В. Токарева). Первинне значення – спосіб сприйняття – органічно поєднується із семантикою ‘отримувати інформацію з допомогою певних органів чуття’, ‘добре розуміти, усвідомлювати’.

Отже, ядро групи стативних предикатів знання формують ужиті в прямому значення дієслова та сталі дієслівні сполуки зі значенням ‘мати інформацію’. Периферію цієї лексичної групи становлять дієслова в переносному значенні, семантика яких ускладнена компонентом способу сприймання інформації, що до семантики стану додає й значення активної дії. Розмежування прямого й переносного значень таких дієслів відбувається

з урахуванням їхнього валентного потенціалу: периферійні предикати знання поєднуються з його суб'єктом-каузатором у вторинній правобічній позиції.

3.2 Предикати на позначення набуття знання

За ознакою фазовості семантики дієсловам, що описують стан знання протистоять дієслова зі значенням набуття стану. М. Гловінська виділяє такий семантичний тип протиставлення як «перебувати у стані – почати бути у стані і бути в ньому» [167]. На це саме протиставлення звертає увагу і М. Калько, так обґрунтовуючи специфіку дієслівної аспектуальності: «гранична пара ґрунтується на видовій дихотомії: «подійно спрямований процес – подія, підготовлена цим процесом», пор.: *знати / взнати, вчити / навчити*. Периферію перфективної корелятивності становлять перфектні пари, що ґрунтуються на опозиції «процес існування стану, досягнутий у результаті певної події – сама подія переходу в цей стан», пор.: *вчити – вивчити*» [61, с. 85]. Такі предикати зараховуємо до дієслів дії через видове структурування, адже «непарність загалом властива дієсловам стану, результативність дії домінує серед дієслів дії» [49, с. 22]. Уважаємо цілком слушним спостереження С. Соколової, яка, розкриваючи критерії диференціації дієслів доконаного та недоконаного видів, робить висновок, що у таких дієсловах значення недоконаного виду неграничні і позначають стан суб'єкта або об'єкта, а семантика доконаного виду фіксує увагу на моменті, коли цей стан почав виявлятися [167].

Найбільш загальне значення предикатів цієї групи можна окреслити як «отримати інформацію про когось / щось». В англійській мові цю групу репрезентують предикати *to learn, to get to know, to get wind of, to find out, to make inquiries, to poke about, to inquire, to question, to ascertain, to smell out, to nose out, to scent, to sense, to warm out, to hunt out, to fish, to coax, to pump out, to charm out, to wheedle out, to drug out, to put forth a feeler, to detect, to discover, to reveal, to disclose, to bring to light, to expose, to unveil, to unmask, to*

lay bare, to uncover. В українській мові це дієслова: *дізнаватися / дізнатися, дізнавати / дізнати, назнавати / назнати, визнавати / визнати, довідуватися / довідатися, узнавати / узнати, звідувати / звідати; вивідувати / вивідати, розпитувати / розпитати, випитувати / випитати, допитуватися / допитатися, пересвідчуватися / пересвідчитися, провідувати / провідати, пізнавати / пізнати, прознавати / прознати, роззнавати / розізнати, докопуватися / докопатися, досвідчуватися / досвідчитися, чути / почути, дочуватися / дочутися, прочувати / прочути, перечувати / перечути, почерпати / почерпнути, вичитувати / вичитати, начитувати / начитати, з'ясовувати / з'ясувати* тощо. У російській: *узнавать / узнать, прознавать / прознать, проведывать / проведать, прослышать / услышать / услыхать, справляться / справиться / наводит справки, осведомляться / осведомиться / войти в курс, разузнавать / разузнать, расспрашивать / расспросить, выяснять / выяснить, выяснять / вызнать, разведывать / разведать, выведывать / выведать, доведываться / доведаться, распознавать / распознать, выуживать / выудить, дознаваться / дознаться, доискиваться / доискаться, докапываться / докопаться, допытываться / допытаться, разнюхивать / разнюхать, пронюхивать / пронюхать, раскрыть / раскрывать* тощо.

У реченні аналізовані предикати відкривають лівобічну позицію для суб'єктної синтаксеми у функції суб'єкта розумової, інтелектуальної діяльності, яка позначає того, хто виконує активну дію, й виражається іменниками / займенниками на позначення осіб чи групи осіб: ***We have to find out what they're going to do next*** (А. Masters) – ‘Ми маємо дізнатися, що вони збираються робити далі’; ***Панас з Іваном довідалися про це тоді, як Грицько вже й заволочив*** (Б. Грінченко); ***Как она проведала о поединке и где притаилась во время стрельбы, Данилов не знал, да и не старался узнать*** (В. Орлов). Їм притаманна вужча, порівняно з дієсловами стану, лексична

сполучуваність з іменниками в лівобічній суб'єктній позиції, адже вони не поєднуються з назвами істот-неосіб.

Такі предикати так само характеризуються перехідністю, за прямого порядку слів вони мають іменники в поспозиції, які позначають предмети, реалії чи істоти, що є об'єктами знання: *Then, it seems, he found out about the blogosphere* (D. Jeffery) – ‘Потім, здається, він дізнався про блогосферу’; *А вже просто загнувалися, коли довідалися про послідню волю померлої* (О. Кобилянська); *Он узнал о казусе в воскресенье, когда уже прибыл в Лозанну* (А. Митьков). Специфіка об'єктної синтаксеми при аналізованих предикатах полягає в тому, що внаслідок дії на предмет він не зазнає жодних змін.

На відміну від предикатів-стативів, правобічну об'єктну валентність аналізованих предикатів в українській мові значно частіше заповнює підрядна предикативна частина з'ясувальної семантики: *Небавом довідалися, що дзвони ті – на їхню честь* (Ю. Мушкетик); *Незабаром усі довідалися, в чому річ* (О. Донченко); *Напевно, самураї довідалися, хто він* (О. Донченко); *...додідалися, коли перший автобус на Бахмач: о 7* (К. Москалець); натомість в англійській та російській – прямий додаток: *‘And what has my son learnt this week, Mr Hansell?’ the King asked* (T. Barnes) – ‘А про що мій син дізнався за цей тиждень? – запитав король’; *Про дітей он, конечно, не знал, но узнал бы* (В. Токарева); *Во время проведения экскурсий учителя узнали об истории создания заповедника* (З. Минина).

Отже, базова модель речень з предикатами ‘отримувати інформацію’ є тричленною структурою, у якій предикат має заповнені ліво- та правобічну валентності. Однак її часто поширюють валентно незумовлені компоненти. Так, є численними випадки, коли у позиції абсолютного початку чи кінця речення міститься адвербіальна каузальна синтаксема зі значенням вказівки на джерело інформації, а також час чи спосіб дії: *I think we got to know around mid-February* (bnc.bl.uk) – ‘Думаю, ми отримали відомості приблизно в середині лютого’; *If she got to know him too well...* (bnc.bl.uk) – ‘Якщо вона

знала його дуже добре...'; **З його розповіді хлопці довідалися, що Швайка вивів козаків на невеличкий татарський загін** (В. Рутківський); **Урядник** *возвратился через два дня и объявил, что в степи верст за шестьдесят от крепости видел он множество огней и слышал от башикирцев, что идет неведомая сила* (А. Пушкин); а також складні синтаксеми з синкретичним адвербіально-атрибутивним значенням: *I only got to know her a little as a teenager* (L. Heron) – ‘Я тільки трохи знав її, коли вона була підлітком’.

Диференційними ознаками в межах цієї групи предикатів можуть бути цілеспрямований / випадковий характер дії та спосіб її здійснення.

За ознакою активності / пасивності суб'єкта предикати аналізованої групи виразно поділяються на ті, що позначають цілеспрямовану дію з отримання інформації, і ті, що позначають акт випадкового, ненавмисного набуття знання.

Низку предикатів можна схарактеризувати як нейтральні щодо наміру виконання дії, адже в реченнях *He gets to know the answer now* (Farlex) – ‘Тепер він знає відповідь’; *Він дізнався про перепалку дівчат у полі...* (О. Кобилянська); *Нехлюдов узнал уже про это дело...* (Л. Толстой) без контекстного оточення незрозуміло, чи докладали фігуранти зусиль для отримання інформації. Проте Ю. Апресян вбачає ключ до виявлення семантики навмисності / ненавмисності у специфіці заміщення позиції синтаксеми зі значенням вказівки на джерело знання: на його думку, *узнать у кого-то* маркує цілеспрямовану дію, а *узнать от кого-то* – мимовільну [8], пор.: *Я узнал от твоей сестры, что ты поступил в институт – Я узнал у секретаря, когда будет директор.* Аналіз матеріалу в українській мові дозволяє зробити такі самі висновки, адже вибір прийменника *у / від + Р.в.* при дієслові доконаного виду справді маркує цілеспрямованість дії: *А вже дома дізналася від Надійки: Сергій прождав мене до ранку й дуже бідкався* (М. Руденко); *До того ж Кноль і Барц дізналися від офіціантки «Райського куточка», що її постійний клієнт гер Ціммер останніми днями двічі зустрічався в ресторані з людиною в окулярах* (Р. Самбук); *А що ти дізнався*

у знахаря? (І. Тихоненко). В англійській мові розрізнення цілеспрямованого і мимовільного характеру набуття знань маркують не прийменникові конструкції, а різні лексеми: *to learn, to get to know, to hear* свідчать про нейтральність дії, конкретизувальну функцію при таких предикатах виконують адвербіальні синтаксеми способу дії на зразок *by accident, by chance, incidentally: I learnt the truth by accident* – ‘Я випадково дізналася правду’ – *I learnt the truth* – ‘Я дізналася правду’; *I hear you are moving soon* – ‘Чула, що ви скоро переїжджаєте’ – *By chance I’ve heard about your moving* – ‘Випадково я почула про ваш переїзд’; *to find out, to make inquiries, to inquire* позначають, що особа докладє зусиль для отримання інформації: *He did his best to find out the truth* (bnc.bl.uk) – ‘Він зробив усе можливе, щоб з’ясувати правду’; *He made inquiries and discovered that he could get to Ontario* (bnc.bl.uk) – ‘Він поцікавився і дізнався, що він зможе дістатися до Онтаріо’; *It is the only way I get to know of them* (O. Wilde) – ‘Це єдиний спосіб взнати про них’; *You need the time to get to know the people that you’re serving* – (Farlex) – ‘Потрібен час, щоб пізнати людей, яким ти служиш’; англійські лексеми *to find out, to fell out, to poke about* також свідчать про цілеспрямований характер дії: *How surprised he’ll be when he finds out who I am!* (O. Wilde) – ‘Як він здивується, коли з’ясує хто я!’; *We inquired about the precise circumstances surrounding the arrest* (Farlex) – ‘Ми розізнали про всі обставини, що супроводжували арешт’; *I am going to poke about and to see what I can found about the cottage back there* (A. Christie) – ‘Я збираюся розвідати і з’ясувати, що мені вдасться дізнатися про котедж позаду’. Синтаксема зі значенням вказівки на джерело інформації, незалежно від характеру дії, оформлена з допомогою сполуки іменника з прийменником *from*: *I learnt about your troubles from your sister* – ‘Я дізналася про твої проблеми від сестри’; *How did you get to know of it from your boss?* – ‘Як ти дізнався про це від боса?’. *To make inquiries* має виразне забарвлення книжного стилю, його точний переклад – «збирати відомості». Предикат *to find out* уживають однаково як в усному мовленні, так і в науковій літературі. Окрім різної

сфери функціонування, не збігається і аспектуальність цих дієслів: так, *to find out* відповідає українському ‘довідатися’, а *to make inquiries* – ‘довідуватися’.

Немаркованими за ознакою цілеспрямованості дії є предикати *провідувати / провідати, дознаватися / дознатися, дознавати / дознати, дізнавати / дізнати, дізнаватися / дізнатися* в українській мові; *проведывать / проведать, прознавать / прознать, дознаваться / дознаться* в російській мові: *Люди провідали про те, що приїхав генеральний писар...* (Ю. Мушкетик); *Але як ти дізналася, що я підглядаю за тобою?* (Б. Бойчук); *Но кто-то уже проведаль о красных лавах на побережье* (А. Малышкин); *Вот загадка: откуда прознали о тупиковых ситуациях незваные гости из далеких заморских краев?* (М. Юрченко).

Сему ‘цілеспрямований характер отримання інформації’, що передбачає поєднання з активним суб’єктом, в українській мові містять дієслова *пізнавати, з’ясовувати, довідатися*: *У такому разі ходім до мене й будемо наново пізнавати одне одного, – запропонував я* (Б. Бойчук); *Не будемо з’ясовувати, хто з нас вар’ят* (Р. Самбук); *Я мушу довідатися, куди він править* (П. Загребельний). У російській мові таке значення мають *справляться, осведомляться, войти в курс, ознакомиться*: *На днях поеду в Степанчиково и непременно справлюсь о нем у дяди* (Ф. Достоевский); *Красавица Наташа, её домработница, осведомилась о том, что сделать на второе...* (М. Булгаков); *Бауман вошел в курс лужьяновской жизни* (С. Мстиславский); *Неожиданно в близлежащем доме офицеров дамам захотелось ознакомиться с современным литературным процессом* (А. Мокроусов).

Предикати *to find out, to retrieve, to draw out*, фразеологізми *to gather / to collect information, to run down information* в англійській мові; *віднаходити / віднайти, добувати / добути, здобувати / здобути* та сталі вирази *накопичувати / збирати інформацію, роздобувати / роздобути інформацію* в українській мові; *находить / найти, добывать / добыть* та *накапливать / собирать информацию, раздобыть / раздобывать информацию* в російській

мові уживають для позначення інформації, задля отримання якої потрібно докласти певних зусиль. Такі предикати належать до активних, перехідних і вимагають у лівобічній позиції суб'єкта, вираженого іменником або займенником у Н.в., а в правобічній – вказівки на об'єкт пошуку: ... *but don't you find sometimes that both men and women fancy themselves channels for God's Spirit...* (G. Eliot) – '... але чи не вважаєте ви, що інколи і чоловіки, і жінки уявляють себе каналами духу божого'; *Ми (закриті сутності) самі віднаходимо* один одного за інформаційними тіннями (В. Савченко); *Нансен* **получил** *уникальный опыт дрейфа во льдах, собрал информацию об океанских течениях, погодных условиях, а также о животном и растительном мире Арктики* (А. Угрюмов).

У відношеннях синонімії перебувають дієслова *to find out* – 'взнавати, дізнаватися, справлятися', що означає 'дізнаватися шляхом вивчення, підрахунку, дослідження, запитання' (Hornby); *to ascertain* – 'з'ясувати', який набуває семантики 'перевіряти достовірність фактів шляхом розпитувань або аналізу' (Webster): *I'm afraid I can't ascertain what has happened there – I'm afraid I can't find out what has happened there* (Webster) – 'Боюся, що не можу з'ясувати, що там трапилося'.

Англійському вербативу *to ascertain* відповідають українські *з'ясувати / з'ясувати* та російські дієслова *выяснить / выяснит*, які потрактовують як 'робити ясним та зрозумілим' і часто використовують зі значенням 'дізнаватися'. Л. Васильєв зауважує, що *выяснить*, на відміну від *узнать*, не має значення результативності, адже наслідком з'ясування є 'досягати ясності уявлення про щось' [СССРЯ, с. 45].

Багато дієслів, уживаних на позначення набуття знання, містять у своїй структурі вказівку на спосіб, у який відбувається ця дія. Скажімо, англійським дієсловом *to question, to ask smb. in some manner, to ferret out, to pump out, to coax a secret out of, to find out by inquiry, to find out something* та *to try to find out / worm out something* відповідають українські *розпитувати / розпитати, випитувати / випитати, повипитувати / повипитати,*

допитуватися / допитатися, допитувати / допитати, доскіпатися / доскіпуватися, дошукуватися / дошукатися та фразеологізмам *випитувати розуму, тягти / тягнути за язик* та російські *расспрашивать / расспросить, выпрашивать / выпросить, выпытывать / выпытать, доискиваться / доискаться, допытываться / допытаться, тянуть за язык*, яким притаманне спільне значення «настирливо розпитувати, намагаючись дізнатися про кого-небудь, що-небудь». В англійській мові для позначення особи-об'єкта використовують загальний відмінок субстантива без прийменника: *They questioned the Conservative candidate on his views* (Hornby) – ‘Вони запитали кандидата від Консервативної партії про його погляди’; *After two hours of conversation, during which he questioned me...* (B. Aldiss) – ‘Після двох годин розмови, протягом яких він розпитував мене...’. Ці дієслова відкривають ще одну правобічну об'єктну валентність зі значенням особи-об'єкта вербального впливу, яка є факультативною: розпитувати *кого? / у кого?*: *І зраділа Марусина з'яві його, і розпитувала про новини сільські* (В. Дрозд); *Цікава Уляся все розпитувала Галецьку за її життя* (І. Нечуй-Левицький); *І хто його тягнув за язика!* (В. Рутківський); *Он расспрашивал меня о жизненных и литературных планах* (К. Чуковский); *Но Хорь не всё рассказывал, он сам меня расспрашивал о многом* (И. Тургенев).

Загалом, усі дієслова на позначення отримання знань можна поділити на мікрогрупи залежно від способу отримання інформації. Так, сему ‘отримати інформацію шляхом розпитування’, крім зазначених вище, мають активні дієслова *to find out, to make inquiries, to ascertain* в англійській; *осведомляться, выяснять, разузнавать* в російській мові: *What is it you want me to do – find out who killed your husband?* (A. Christie) – ‘Що ти хочеш, щоб я зробив: дізнався, хто вбив твого чоловіка?’; *I enquired what kind of aircraft he had commanded before returning home* (Farlex) – ‘Я поцікавився, яким літаком він командував перед поверненням додому’; *He ascertained the reason why the car wouldn't start* (Farlex) – ‘Він з'ясував причину, чому машина не рушила’; *Поэтому я ограничилась тем, что осведомилась о его здоровье*

у домработницы и попросила передать привет (З. Масленикова); *Как тогда выяснил мой муж, даже слово «благотворительность» отсутствовало в толковых словарях* (С. Спивакова).

Предикати *to search to the root* в англійській мові, *докопуватися / докопатися, відкопувати / відкопати, розкопувати / розкопати* в українській, *докапываются / докопаться, откапывают / откопать, раскапывают / раскопать, выкапывают / выкопать* в російській уживають у переносному значенні ‘наполегливо шукаючи, аналізуючи, вивчаючи, довідуватися про що-небудь’. На відміну від решти предикатів цієї групи, вони містять у своїй структурі сему інтенсивності дії: *...since we can reduce to search to the root of the graph and the children of the root* (J. Carbonell) – ‘...з цього часу ми можемо припинити докопуватися до графіків і коренів походження дітей’; *Тарас проглядав газету, докопувався між рядків у «Правді» – правди* (З. Дончук); *Людам свойственно стремление докапываются до скрытого и при этом не замечать очевидного* (Т. Ставицкая). При таких предикатах суб’єкт-агенс характеризується найвищим ступенем активності.

Предикати на позначення мимовільного, випадкового набуття знання перетинаються з групою предикатів на позначення слухового сприйняття: *to hear about / of, to catch the sound of, to listen in* (англ.); *почути, зачути, чувати, підслухати / підслуховувати, почути з чужого язика* (укр.); *услышатъ, услыхатъ, заслышатъ, прослышатъ, подслушиватъ / подслушатъ* (рос.). У семантичному плані у реченнях з такими предикатами реалізуються «перцептивні відношення – суб’єкт сприймає об’єкт органами чуття» [49, с. 31]. Тому можливе вживання таких предикатів у переносному значенні «отримати які-небудь дані, відомості про кого-, що-небудь, дізнатися про кого-небудь з розмов, чуток і т. ін» (СУМ): *But you've not come to hear about what's going on today* (E. Taylor) – ‘Але ти не прийшов почути, що сьогодні відбувається’; *Почув про загибель пічників і посмуткував хлопець* (В. Барка);

И как прослышал о безгласной монахине, тотчас заключил пари (Э. Радзинский).

Зі значенням «дізнаватися, з'ясувати» уживаються також дієслова зорового сприйняття, а саме: *to see, дивитися, подивитися; смотреть, посмотреть: The police have promised to see into the disappearance of the jewellery* (Lingvo) – ‘Поліція обіцяла з'ясувати обставини зникнення прикрас’; *Ах, ти тільки подивися, який він розумний* (У. Самчук); *Вы посмотрите-ка, что мне староста пишет...* (И. Гончаров). Двозначність розуміння таких предикатів нейтралізує семантика об'єкта сприйняття-розуміння: це не конкретний предмет, а окрема ситуація дійсності, репрезентована предикативною структурою.

У переносному значенні уживають також такі перехідні вербативи смакового сприйняття: *розкусити* (укр.), *раскусить* (рос.), які в англійській мові представлені низкою сталих виразів: *to get the hang of, to be on to, to find / to have / to know / to get / to take the length of foot, to get pegged, to get someone's number, to take measure, to reckon, to be wise, to figure out: 'There are so many gates I could not figure out where the clubhouse was,' he said* (bnc.bl.uk) – ‘Там так багато брам, що я не зміг би визначити, де була будівля клубу’ – сказав він’; *Та я його за цей час трохи розкусив: для Мишка взагалі не існувало середини* (А. Дімаров); *Но к весне публика, судя по всему, раскусила все прелести места...* (А. Мокроусов).

Предикати *to smell out, to nose out* в англійській мові, *винюхувати / винюхати, рознюхувати / рознюхати, пронюхувати / пронюхати, повинюхувати / повинюхати* в українській, *пронюхивать / пронюхать, разнюхивать / разнюхать* в російській уживаються із семантикою ‘розвідуючи, намагатися простежити, виявити що-небудь’, ‘виявляти з допомогою інтуїції’: *That man will nose out the scandal anywhere* (Hornby) – ‘Цей чоловік рознюхає скандальну історію де завгодно’; *In future, Bruv, keep your nose out of what don't concern you* (C. Barker) – ‘У майбутньому, Бруве, не пхайте носа в те, що вас не стосується’; *Той Антон Онищенко працює в*

газеті, це моя Галина **рознюхала** (Р. Самбук); *Все же про свадьбу **пронюхали** как-то музыканты* (А. Митрофанов).

Досліджуючи семантичну специфіку предикатів цієї мікрогрупи, Г. Аллагулова зауважила, що вони викликають пряму асоціацію з тваринами, для яких нюх є основним способом отримання інформації [1]. Цікавим є той факт, що для опису дій тварин такі вербативи надають нейтрального, а для опису дій людини – негативного забарвлення.

До предикатів на позначення отримання відомостей або інформації з переносним значенням належать також *to scent, to sense* (англ.); *розчухати, розчовптити, розчовпнати, розчумати, розшолопати* (укр.); *расчухать* (рос.), що означають «зрозуміти, збагнути що-небудь» (СУМ). Англійський предикат *to scent* має значення «запідозрити присутність або існування чогось» (Hornby), а *to sense* більшою мірою належить до дієслів чуттєвого сприйняття й означає «відчувати, несвідомо уявляти або розуміти» (OPAC): *He scents a crime* (bnc.bl.uk) – ‘Він відчув злочин’; *He sensed what was the matter* (bnc.bl.uk) – ‘Він розчухав, у чому справа’. В українській та російській мовах згадані предикати набувають здебільшого, негативної або зневажливої конотації: *Хоч пан сотник і сюди і туди загинав, а вона його зараз **розчухала**, що він таке є і зачим приїхав* (Г. Квітка-Основ’яненко); *Так як він не розглядив і не **розчумав** нічого?* (Г. Квітка-Основ’яненко); *Я про нее совсем забыл и поначалу не мог понять, кто звонит, потом **расчухал*** (Э. Володарский); *Мужичок не **расчухал** в точности, как его назвали, но только лестно ему, что и по отчеству взвеличили* (Б. Шергин). Особливу підгрупу серед предикатів зі значенням «отримувати відомості або інформацію» становлять вербативи «знання-зацікавлення»: *to fell an interest in / towards, to wonder, to be interested (in), to concern oneself with, to take (an) interest; цікавитися / поцікавитися; интересоваться / поинтересоваться*: *The whole of Europe was soon **to be interested in** his work* (bnc.bl.uk) – ‘Вся Європа скоро зацікавилася його роботою’; *Jack had originally **wondered** why he wasn't grateful* (A. Masters) – ‘Джек справді цікавився, чому він не був

вдячний»; *По обіді подзвонили з лікарні, поцікавилися, чи чоловіка не було дома* (К. Москалець); *Историей своей науки – генетики – молодые, как правило, не интересовались* (Д. Гранин). Вони мають значення «намагатися дізнатися про кого-, що-небудь; виявляти увагу, інтерес до когось, чогось» (СУМ) і за деякими семами перехрещуються з дієсловами відчуттів. Вербатив *цікавитися* не просто вказує на стан, у якому перебуває особа (напр., *відчувати інтерес*), а також на рівень обізнаності щодо об'єкта зацікавлення.

Сему 'спосіб отримання інформації' містять у своїй структурі багато предикатів. Деякі англійські вербативи виражають досить специфічні відтінки значень: *to pump out* – «ставити хитрі питання з метою витягти таємниці» (Lexicon), *to question* – із значенням «допитувати», а вирази *to wheedle out* та *to coax a secret out of* набувають відтінку «випитувати лестощами» (OPAC). *To worm out* має значення «витягати хитрощами або нечесним способом» (Farlex) і зазвичай використовується з прийменником *of*; *to fish* уживають у переносному значенні з семантикою «отримати інформацію непрямим способом»; щодо *to coax* і *to charm out*, то їх використовують для позначення отримання інформації або відомостей за допомогою лестоців та ласки (АГСУ): *I had to coax the information out of him* (Hornby) – 'Я мав лестощами вивідувати у нього інформацію'. Зі значенням «дізнаватися щось від когось проханнями або лестощами» (Farlex) функціонує предикат *to wheedle out*, з прийменником *of*; *to pump* – фігуральний вираз, який означає «вправно та наполегливо розпитувати з метою отримання інформації» [NWDTEL], синонімічним до нього є *to drag out* (Hornby): *He wheedled his way into the building* (Hornby) – 'Він випитав свій шлях до будівлі'; *We tried to pump him for more details* (Hornby) – 'Ми спробували розпитати його про більше подробиць'. Перехідні предикати цієї групи набувають метафоричного значення: *вивуджувати / вивудити* (укр.), *выуживать / выудить* (рос.): *Фошар міг спрямувати розмову в протокольне-ділове русло, та свідомо не зробив цього, вивуджував з хаотичної розповіді*

Савіля потрібні нюанси та факти (Р. Самбук); *Каким образом **выудили** этот смысл эти два студента?* (Н. Гарин-Михайловский). В англійській мові також функціонують вербативи із подібним значенням: *to discern* – ‘розпізнавати (застаріле вживання), *to search out* – ‘дошукувати, розшукувати щось’, *to fish out / for* – ‘вивуджувати, випитувати секрети, таємниці’; *to bait out of* – ‘вивуджувати таємниці’; *to pick brains* – ‘вивуджувати ідеї у когось, використовувати чужі думки, отримувати інформацію у когось, привласнювати чужі ідеї (але без негативного контексту)’ (ЕСМ).

Українські предикати *довідатися / довідуватися, розвідувати / розвідати, розслідувати* та російські *разуживать / разузнать, доведываться / доведатся* становлять синонімічний ряд із різними відтінками значень. Так *розвідувати / розвідати, разведывать / разведают*, в українській та російській мовах означають «дізнаватися про кого-, що-небудь, розпитуючи когось або спостерігаючи за кимось, чимось»: *Власне, нас і посилають, щоб ми **розвідали**, чи матиме людство куди переселитися* (Н. Околітенко); *Каким чудом она **разведала**, что я в Москве, на Таганке, трудно сказать* (Е. Гинзбург); *вивідувати / вивідати, розізнавати / розізнати, выведывать / выведать, визнавать / вызнать, разуживать / разузнать* – «випитуючи у когось, оглядаючи щось, дізнаватися про що-небудь (переважно таємне, приховуване)»: *Напитуючи роботу в монастирі, він **вивідав** там усе, що міг, і навіть сні рябої кобили* (В. Шкляр); *А все же он **вызнал** у них адресок и теперь рад, рад, рад ее видеть – здравствуй же!* (В. Маканин); *Тоді й **розізнав**, що Швайка їхав у степ, щоб побалакати з якоюсь людиною* (В. Рутківський); *У него, к сожалению, не было моей белочьей проницательности, иначе он сразу бы **распознал**, что за зверь одарил его своим вниманием* (А. Ким); *И как они **разуживали**, что Диана в Париже?* (Ю. Пешкова).

Вербативи *to put forth a feeler, зондувати, зондировать* мають значення «попередньо розвідувати, з’ясувати що-небудь». В аналізованих мовах найчастіше вживаються у складі словосполучень *зондувати / прозондувати*

*грунт; зондировать / прозондировать почву: I can tell you that down in Washington the bosses have been **putting out their feelers**, wanting to know what we demand for a settlement (S. Heym) – ‘Повинен вам повідомити, що там у Вашингтоні господарі уже зондують ґрунт, бо бажають дізнатися, за якої умови можна досягти згоди з нами’; *Можє, аналізував і зондував ґрунт, на кого треба опертися: Варшава, Москва, Стамбул (Я. Дашкевич); Потихоньку заговорщики зондировали почву и на восточном направлении (Е. Прудникова); В англійській мові сталі вислови з таким значенням становлять досить численний синонімічний ряд: He **angles upon** a system, and his system is not exactly the true one... (T. Stoddart) – ‘Він прозондує систему, а його система не є абсолютно точною...’; When she starts **to make tentative enquiries** she finds many obstacles put in her way... (M. Hall) – ‘Коли вона починає зондувати ґрунт, знаходить багато перешкод на своєму шляху...’; He **sizes me up** for a minute, and then **sends out a feeler** (S. Ford) – ‘Хвилину він зміряє мене поглядом, а потім зондує ґрунт’; Then he decided **to throw out a feeler** of his own (D. Weber) – ‘Потім він сам вирішив прозондувати ґрунт’.**

До вербативів, які вживаються із значенням «перевіряючи що-небудь, установлювати якийсь факт» та «розкривати або робити відомим» (Farlex) зараховуємо предикати *to discover* (англ.); *виявляти / виявити* (укр.); *обнаружить / обнаруживать, выявляют / выявят* (рос.): *Again, it is important to try to **discover** the reasons for this (bnc.bl.uk) – ‘Знову-таки, важливо спробувати виявити причини цього’; Вони **виявили**, що можна одразу зібрати ту силу, яка вирощує дерево за багато років... (О. Бердник); **Врачи обнаружили**, что у пострадавшего разбита коленка, и отпустили его домой (О. Антонова).* Варто зауважити, що англійській мові предикат з таким значенням уживається лише у питальних та стверджувальних реченнях (ТАС), коли потрібно підкреслити, що інформація, яку дізнається особа, дивує її. Низка синонімічних до поданих англійських предикатів має відмінності в семантичному забарвленні, напр.: *to disclose* – ‘розкривати, робити відомим щось таємне або те, що приховують’; *to reveal* – ‘робити

відомим'; *to uncover* – 'виявити, знайти, з'ясувати': *to track down* – 'виявити, розшукати, відшукати, знайти': *In an important collection of essays, they disclosed that they began to think along these lines under the influence of the French sociologist...* (bnc.bl.uk) – 'У важливому збірнику есе вони відкрили, що почали думати у цьому напрямі під впливом французьких соціологів'; *But Evelyn felt quite sure that he would not reveal her secret* (P. Scobie) – 'Але Евелін почувалася цілком певною того, що він не розкриє її таємницю'; *If anything can help us uncover the natures of things, it is not logic, but physics, and the other sciences* (R. S. Woolhouse) – 'Якщо щось і допоможе нам з'ясувати природу речей, то це буде не логіка, а фізика та інші науки'; *But I heard you swear that you would track down her killer* (R. Harrison) – 'Але я чула твою клятву, що ти знайдеш її вбивцю'. Зазначені предикати є нейтральними щодо значення наміру дії, адже з'ясувати щось можна як випадково, так і докладаючи до цього зусиль, цілеспрямовано. До цієї групи належать також предикати: *debunk, to decorticate, to detect, to disrobe, to expose, to unmask, to unveil, to track down, to bring to light, to lay bare* в англійській мові; *розкривати / розкрити, викривати / викрити, відкривати / відкрити, розколупувати / розколупати* в українській; *раскрывать / раскрыть, выявлять / выявятъ, открывать / открытъ, вскрывать / вскрытъ, разоблачатъ / разоблачитъ* в російській, напр.: '*Please don't debunk everything,*' he said (J. Bow) – «Будь ласка, не викривайте всього» – сказав він'; *Це день, коли не треба робити вигляд, що ти відкриваєш слухачам великі таємниці природи...* (В. Савченко); *Тот, воспользовавшись личным кодом Кавамуры Сато, вскрыл информацию и узнал нечто такое, что передал Сэцуко* (Ч. Абдуллаев).

Вербативи *to read in a book, to read out from / of a book; вичитувати / вчитати; вычитывать / вычитать* уживаються на позначення отримання інформації, знань та відомостей шляхом читання, напр.: *I read in a book once that black and white were not colors* (J. Abbott) – 'Одного разу я вчитав у книзі, що білий і чорний – не кольори'; *З певної відстані я вдивлявся в темні*

*постаті, в темні обличчя, з них не можна було **вичитати** рішуче нічого, всі відтинки розмови, всі наступи й відступи виказували голоси* (Ю. Мушкетик); *Ми обережно граємося з істиною й коханням, – таке десь недавно Мар'яна **вичитала*** (Д. Гуменна); *Роясь по средневековым книгам, сотрудники Научно-исследовательского института НКВД **вычитали**, что от святых пахнет хорошо, а от грешников плохо...* (Г. Климов).

Предикати аналізованої групи можуть також містити інформацію про пресупозицію суб'єкта дії. Із значенням «наважитися на висновок без цілковитого знання або детального аналізу, здогадуватися, передбачати» (NWDTEL) вживається англійський вербатив *to guess: I can only guess the reasons for his conduct* (ЕСМ) – ‘Я можу лише здогадуватися про причини його поведінки’. В українській та російській мовах таке значення передають предикати: *відгадувати / відгадати* та *угадывать / угадать*: *Сила Хмельницького ... полягала саме в тому, що козацький проводир вдало **відгадав** прагнення своєї черні...* (Н. Рибак); *Делосский философ, как всегда, **угадал** ее (Таис) мысли* (И. Ефремов).

Отже, аналізована підгрупа предикатів численна та різноманітна у досліджуваних мовах і представлена не лише предикатами-вербативами, а й великою кількістю аналітичних форм. Ця підгрупа репрезентує предикати дії, спрямованої на отримання інформації про предмет, явище, особу чи ситуацію. Валентний потенціал аналізованих предикатів не відрізняється від попередньої групи: у реченні вони реалізують облігаторні суб'єктну та об'єктну валентності, однак можуть відкривати і правобічну факультативну позицію на позначення особи-об'єкта вербального впливу. Проте семантичні характеристики субстанційних синтаксем відрізняються від попередньо аналізованої групи: суб'єктна синтаксема має акціональний характер, зумовлений її зв'язком з динамічним предикатом дії. Облігаторний об'єктний компонент позначає об'єкт інтелектуальної чи сприйняттевої діяльності, а факультативний – об'єкт вербального впливу при предикатах, що перебувають на межі предикатів знання і предикатів мовлення.

Диференціація предикатів у межах аналізованої підгрупи можлива за ознаками цілеспрямованості / нецілеспрямованості дії; способу отримання знання – унаслідок мовленнєвого впливу, прочитання, сприймання з допомогою органів чуття – слуху, зору, нюху, смаку; інтенсивності дії; наявності додаткових емоційно-оцінних конотацій; функціональною специфікою, що впливає на формування семантико-синтаксичної структури речень з такими предикатами; характеристики дії за особливостями пресупозиції. Осібну групу становлять предикати з семантикою знання-зацікавлення, що теж становлять периферію предикатів знання, адже поєднують у собі семантику ‘отримання інформації / перебування в стані зацікавленості’ та ‘рівень обізнаності з об’єктом зацікавлення’. Специфічною є й формальна організація речень з такими предикатами, що дозволяє конверсивні трансформації.

Порівнюючи семантичний аспект аналізованої підгрупи предикатів знання, констатуємо, що в англійській мові їхня диференціація за семою способу здійснення дії значно точніша й розгалуженіша, ніж у слов’янських мовах.

3.3 Предикати на позначення передавання знання

Дієслівні предикати цієї підгрупи об’єднані загальним значенням «передавати інформацію» і в досліджуваних мовах репрезентовані такими лексемами: *to communicate, to impart, to announce, to break, to report, to inform, to acquaint, to keep posted on / informed of, to let know* – в англійській; *повідомляти / повідомити, сповіщати / сповістити, давати / дати знати, повістувати / повістити, повідувати / повідати, звіщати / звістити, доводити / довести, освідчувати / освідчити, інформувати / поінформувати, проінформувати, подавати / подати, ознайомлювати / ознайомити, приносити / принести, оголошувати / оголосити, проголошувати / проголосити, оповіщати / оповістити, розголошувати / розголосити,*

провіщати / провістити, возвіщати / возвістити, переказувати / переказати, передавати / передати, доповідати / доповісти, докладати / докласти, рапортувати / відрпортувати, доносити / донести, мельдувати / замельдувати, ділитися / поділитися, увести / уводити, посвящати / посвятити в українській мові; *сообщать / сообщить, передавать / передать, извещать / известить, осведомлять / осведомить, информировать / проинформировать, уведомлять / уведомить, знакомить / ознакомить / познакомить, вводит в курс / держат в курсе, дать знать / давать знать, поставит в известность / доводит до сведения* – в російській.

Усі предикати аналізованої підгрупи тісно пов'язані з дієсловами мовлення, адже саме мовлення – усне чи письмове – є способом оформлення і передавання знань, тому доцільним є зарахування до цієї групи також дієслів мовлення зі значенням «повідомляти що-небудь»: *to tell, to run it down, to spit it out, to put, to set forth, to state, to show down* – в англійській; *розповісти / розповідати, оповісти / оповідати, розказати / розказувати, викласти / викладати, докласти / докладати, переповісти / переповідати, приповісти / приповідати, похвалитися / хвалитися* в українській мові, *рассказать / рассказывать, доложить / докладывать, пересказать / пересказывать, выкладывать / выкласть, излагать / изложить, похвастаться / хвастаться* – в російській, напр.: *That was why I kept pushing you and provoking you – to try and make you spit it out* (S. Howard) – ‘Ось чому я постійно штовхаю і провокую вас – щоб спробувати змусити вас розколотися’; *Аж якось розповіла йому стара баба, що чула вона про скарб біля Медової Печери* (Ю. Винничук); *Доложил только, сколько в почвах азота, калия – обычный анализ, чтобы ему мозги запудрить* (Д. Гранин).

Ситуація передавання інформації завжди передбачає залучення двох учасників ситуації, адже предикати аналізованої підгрупи виражають загальне значення «повідомляти адресата про те, що, на думку суб'єкта мовлення, йому невідомо» і передбачають активність одного з учасників

ситуації, що в реченні посідає відкриту суб'єктну позицію. Лівобічну валентність предиката зазвичай заповнюють суб'єктні синтаксеми на позначення істот-осіб: *Now **he informed** the king that the continued presence of the Shah would cause him grave problems* (W. Shawcross) – ‘Потім він повідомив короля, що тривале перебування шаха може спричинити для нього серйозні проблеми’; ***Tu** так його ні про що й не повідомила?* (Н. Гайдамака); ***Он** суховата **сообщил** ей, что сильно занят и в ближайшее время приехать не сможет* (Л. Улицкая). У зіставлюваних мовах поширене також явище персоніфікованого вживання субстантивів з дієсловами на позначення передавання інформації. У такому разі суб'єкт у реченні виражений іменником з власним чи загальним значенням, що метонімічно позначає колектив або групу осіб, пов'язаних спільною діяльністю: *...**the French police declare** that Basil never arrived in Paris at all* (O. Wilde) – ‘...Французька поліція повідомляє, що Бейзіл взагалі ніколи не приїздив у Париж’; ***Развідка донесла**, що військо короля вже стало на лівому березі Сатиру і почало переправу через нього на правий берег* (Н. Рибак); ***Вечером высланная разведка донесла**, что на пути справа целая, не сожженная, но занятая немцами деревня* (Б. Полевой).

Однак часто цю позицію посідає синтаксема, що означає неістоту: це свідчить про те, що в семантичній структурі предикатів зазначеної групи відбудуться метафоричні та метонімічні зсуви: *What does **Laura's reaction** to the news **tell** about her?* (British tradition) – ‘Що реакція Лаури на новину розкаже нам про неї?’; ***He was amazed** at the sudden impression that his words had produced, and, remembering ... a book which had **revealed** to him much that he had not known before...* (O. Wilde) – ‘Раптом він здивовано усвідомив, як вразили його слова, які він вимовив, згадуючи ... книгу, що відкрила багато з того, чого він не знав раніше...’; ***Треба** було вірити фактам, а **факти** говорили про те, що саме Валерій Москальов користувався голубиною поштою* (М. Далекій); ***Но если факты говорят** о его (Отмычки) участии в деле?* (Б. Бабкин). Такі речення є трансформами семантично неелементарних

речень з адвербіальними синтаксемами, пор: *We can get the information about Laura based on her reaction*; *Довести те, що Валерій Москальов користувався голубиною поштою, можна з допомогою фактів*; *О его участии в деле можна сделать вывод, основываясь на фактах*. Уживання назв неістот у функції суб'єкта дії свідчить про контамінацію суб'єктного та адвербіального значення, що формує складну синтаксему.

Як і решта аналізованих предикатів знання, дієслова цієї лексико-семантичної групи мають облігаторну правобічну об'єктну валентність, яку заповнюють синтаксеми на позначення об'єкта знання: *When Mrs. Thompson told him all about the furniture, he grunted, but did not at first trust himself to words* (W. Maxwell) – ‘Коли пані Томпсон розповіла йому все про меблі, він щось буркнув, але спочатку не повірив жодному слову’; *Martin informs us of the uses of things he observed almost three centuries ago* (bnc.bl.uk) – ‘Мартін повідомляє нас про використання речей, які він спостерігав майже три століття тому’; *Був пізній час, і я не хотів турбувати гетьмана, лишень повідомив маршалка дому про свій приїзд та про хворобу судді...* (Ю. Мушкетик); *А чи збагнули ви остаточно, які дані повідомляє шпигун!* (Р. Самбук); *... наче церковний дзвін, що звістив нині цю смерть...* (Г. Пагутяк); *А сегодня с большим опозданием напечатана статья, в которой более или менее подробно сообщалось о двух сражениях на море* (А. Новиков-Прибой); *Кольцова быстро уловила закономерность прочтения и удовольствия, после чего поделилась открытием с лучшей подругой* (М. Елизаров). Переважна більшість об'єктних синтаксем, реалізованих у формально-граматичній будові речення у позиції прямих додатків, становлять собою згорнуту пропозицію: *informs us of the uses of things* – *informs us that these things are usable*; *звістив цю смерть* – *звістив, що хтось помер*; *сообщалось о двух сражениях на море* – *сообщалось, что на море произошли два сражения*; *поделилась открытием* – *поделилась, что сделала какое-то открытие*. Саме тому цю позицію частіше заповнюють предикативні частини із з'ясувально-об'єктною семантикою: *Paul likewise*

informs us that on one occasion our Lord appeared to more than 500 believers at once (E. Gibbs) – ‘Павло також повідомляє нам, що одного разу Господь явився більше ніж 500 вірянам одночасно’; *Usually these are messages to notify the user that some background task has been completed* (bnc.bl.uk) – ‘Зазвичай, це повідомлення для того аби інформувати користувача, що певна основна задача виконана’; *Компаньйони повідомили мені, що Ліза вже не працює в нашій корчмі* (Б. Бойчук); *Мені передали, ви цікавитесь моєю особою...* (Р. Самбук); *Она сообщила, что Снежана не дождалась самолёта* (В. Токарева); *Как только он освободится, я обязательно ему передам, что вы приходили* (А. Геласимов).

До конструкцій, що розкривають зміст висловлювання, заповнюючи валентно зумовлену об’єктну позицію, належить також пряма мова, що оформлює окрему пропозицію: *‘I’m just back from India,’ he announced importantly* (F. Cooper) – ‘Я щойно повернувся з Індії, – значуще повідомив він’; *‘It’s like being a pioneer,’ she reports...* (S. Townsend) – ‘Це як бути піонером, – повідомила вона’; *На всіх поверхах вікна позаклеювані, тільки в тебе ні, – повідомив Руслан, сідаючи на підвіконня* (Ю. Андрухович); *Тату, хто хотів хліба, на машині в степ везуть, – повідомив син* (В. Барка); *Он приедет во вторник, – услужливо сообщила Ирина* (В. Токарева); *Этот-то заочник-то, – сразу сообщила она* (В. Шукшин); *Вы знаете, что «моя» собирается и меня за собою тащить в сестры милосердия, – осведомила Надежда Ивановна приезжих* (В. Верещагин). Однак, аналіз таких конструкцій дозволяє стверджувати, що предикати у таких випадках передовсім реалізують семантику мовлення, а значення інформування виявляється супровідним.

Об’єктні синтаксеми за певних обставин можуть мати факультативний вияв: *We must inform the vicar* (T. Hardy) – ‘Ми повинні сповістити вікарія’; *Та вже ж і не святий дух йому звістив!* (А. Головка); *Я же всем сообщил* (А. Ветер). Це відбувається тоді, коли в комунікативному фокусі перебуває

саме дія, її процесуальність чи результативність; значення об'єктної синтаксеми в таких реченнях можна встановити з контексту.

Не відкривають облігаторної об'єктної позиції дієслова з постфіксом -ся (-сь) в українській і російській мовах: ... *потраплю до своїх, відразу ж відкриюсь, розповім усе, що й як* (М. Далекий); *Маня сама про все не звірилася Дорі...* (О. Кобилянська); *На її думку, всевишній, створюючи землю, забув створити в Кастель ла Фонте магазин мод, театри, оперу, веселі кабаре, не послав сюди навіть пристойного падре, якому б можна було звіряти під час сповіді свої грішки...* (Ю. Дольд-Михайлик); *И особенно мучит меня, что я не открылся ему* (А. Вознесенский); *Он открылся ему в любви своей к Елене* (А. Толстой); *Ровно через месяц ребята пришли на это же самое место, и женщина в белом открыла им три тайны* (А. Матвеева). Експлікація факультативної об'єктної синтаксеми у формально-граматичній структурі речення здійснюється за допомогою різних відмінкових форм: З.в. – в українській і М.в. – у російській. У таких конструкціях значення прийменників постає нейтралізованим, вони тяжіють до дієслівних постфіксів, передаючи роль основного засобу зв'язку флексіям [79, с. 188].

Підгрупа предикатів знання з семантикою «передавати інформацію» становить різновид дієслів «давання», які «вказують на передавання об'єкта певному адресатові» [там само, с. 189], а отже – передбачають заповнення правобічної позиції адресата дії. Значення взаємодії як мінімум двох учасників ситуації актуалізують усі предикати цієї підгрупи. Адресатна синтаксема має значення адресата мовлення – позначає особу або персоніфікований предмет, до якого звертається мовець. Отже, цей компонент указує на особу; вживання назв неістот у цій позиції зумовлено персоніфікацією чи метонімійними перенесеннями: *If your circumstances change you should inform your local council* (bnc.bl.uk) – ‘Якщо обставини зміняться, вам слід повідомити вашу місцеву раду’; *Хтось звістив зодчого, і він з своїм учнем піднявся на мінарет мечеті* (П. Загребельний); *Он начал*

собираються, уведомил о том Миловиду... (Н. Новиков). Семантику таких дієслів витлумачують як загальне значення «повідомлення» [там само, с. 190]. Їхня характерна ознака полягає у відкритій правобічній валентно зумовленій позиції, яка облігаторно потребує заповнення. Необов'язковий вияв адресатної синтаксеми при аналізованих предикатах формує, зазвичай, контекстне оточення. Усічення адресатної синтаксеми:

а) послідовно маркує адресата як максимально широке коло осіб, повідомлена інформація призначена усім, окрім суб'єкта, учасникам ситуації: *And we **announced** that we were going to fly Stephen Hawking* (Farlex) – ‘І ми оголосили, що збираємося летіти зі Стівеном Хокінгом’; *Чому не **подаєш звістки?**..* (В. Малик); *А в святій книзі Божий ученик **звістив** наперед **про лихо** – щоб ми береглись* (В. Барка);

б) може означати свідоме уникання його номінації, являє собою ефект «інтимізації спілкування»: *And **I'll give you to know**, sir* (Ch. Dickens) – ‘І я дам Вам знати, сер’; *Дам знати, дам знати якнайшвидше!* (І. Нечуй-Левицький); *Вот! Я сам **донес** об этом* (В. Немирович-Данченко);

в) можливе за умови, якщо адресат відомий з ситуації / контексту: *If Mrs. Marsden **announces** that she wishes* (W. Maxwell) – ‘Якщо місіс Марсен повідомить, чого вона бажає’; *Emily, though she did not accept the offer, **returned an answer** expressive of her gratitude* (A. Radcliffe) – ‘Емілі, хоча й не прийняла пропозицію, дала відповідь, яка свідчила про її вдячність’; *Рибку ловлять, а дармоїдів поменшало, – **інформував** Баглай з підкресленою серйозністю* (О. Гончар); *Учора ввечері я подумав про те, що Бога немає, – сумовито **інформує** Ройтман* (Ю. Андрухович); *Анастасія **повідала** вже?* (Д. Міщенко); *Про це ще буде розмова, а зараз **дай відповідь** на одне запитання...* (М. Далекій); *... Русь, куда ж несёшься ты? **Дай ответ*** (Н. Гоголь). Як видно з ілюстративного матеріалу, вербальна неоформленість адресатної синтаксеми не означає її факультативності, а є свідченням пропуску важливої семантичної ланки у предикативній структурі, тож такі структури є семантично неповними. Очевидно, тому офіційно-діловий та

науковий стилі не дозволяють пропустити жодної з ланок такої структури: *The employee, either during or after employment was free to impart it to anyone – including his employer's competitor* (bnc.bl.uk) – ‘Робітник як під час найму, так і після може повідомити про це будь-кому – включно і конкурента свого роботодавця’; *Також автомобіль оснащено системою BLIS, яка інформує водія про перебування іншого автомобіля в «мертвій зоні»* (tova.info); *Нотариус или суд, в депозит которого внесены деньги или ценные бумаги, извещает об этом кредитора* (ruscorpor.ru).

В англійській мові адресатну позицію найчастіше маркує прийменник *to*: *I would now communicate to Mr. Count a fact in regard to Mr. Librarian...* (J. Paul) – ‘Я зараз повідомив би пана Каунта про факт, який стосується пана Лібраріана...’; *I'll break the news to Cassius, I'm sure he'll understand* (C. McCullough) – ‘Я повідомлю цю неприємну новину Касіусу, упевнений він зрозуміє’; рідше – безприйменникова форма: *... and you bring me the rule, Tom* (J. K. Jerome) – ‘... а ти повідомиш мені це правило, Том’; *I ... advised about it (letter) a friend* (T. Smollett) – ‘Я ... повідомив про нього (лист) друга’; *Let me know your decision in a day or two, and I will do my best to keep him quiet until then* (H. Barclay) – ‘Дайте мені знати за день чи два щодо вашого рішення, а я зроблю все, щоб заспокоїти його до того часу’. Як зазначає І. Вихованець, адресатна синтаксема «характеризується незначною кількістю морфологічних варіантів» [34, с. 124]. В українській мові її реалізують субстантиви / прономінативи передовсім у Д. в., який домінує у цьому значенні [там само, 126]: *Я хочу повідомити вам децю про вашого друга...* (В. Малик); *А що потрібно, і чи потрібно взагалі – хто годен нам повісти?..* (О. Забужко); значно рідше – у формі Р.в.: *Надія Петрівна вже повідомила їх, що злодій чи злодії забрали з квартири все справді найкоштовніше* (Р. Самбук); *Дуже просто – мене докладно не інформували...* (І. Багрянний); у російській мові – так само формами Д. або Р.в.: *... И могу вам сообщить Из своей палаты, Что, большой любитель жить, Выжил я, ребята* (А. Твардовский); *Я вам тогда дам знать*

(З.Масленикова); *Передай матери, что я исключая тебя из школы!* (Н. Складорова); *Почему не поставили в известность прокуратуру?* (Л. Дворецкий). Спорадично трапляються конструкції, де адресатна синтаксема ускладнена локативною семантикою, яка в англійській мові виражена безприйменниковою формою загального відмінка: *Each must inform the other and the LEA if someone is to be suspended* (bnc.bl.uk) – ‘Кожен повинен проінформувати різні органи, включно з місцевими органами освіти, якщо когось відстороняють від виконання посадових обов’язків’. В українській та російській мовах така семантика має вираження у формі М.в.: *Згідно з новим регулюванням органи правопорядку зобов’язані повідомляти в регіональні центри правової допомоги про кожне адміністративне чи кримінальне процесуальне затримання* (mova.info); *Она сообщила в КГБ, подозреваемого арестовали...* (И. Кио). Лексичне наповнення такої синтаксеми формують назви установ, організацій, у компетенції яких перебуває ситуація, репрезентована об’єктною синтаксемою.

О. Межов стверджує, що «адресатну синтаксему обов’язково має супроводжувати об’єкт дії, що утворює з ним семантичний блок» [79, с. 189]. Таку саму думку постулює й інша дослідниця – Л. Пац [91, с. 30]. Як доводить пропоноване дослідження, таке твердження є цілком справедливим і щодо окреслення специфіки конструкцій з предикатами на позначення передавання інформації.

Трикомпонентна валентність властива багатьом дієсловам з семантикою повідомлення, які означають такий процес реальної дійсності, що співвідноситься одночасно з двома об’єктами: внутрішнім (зміст висловлення) і зовнішнім (адресат дії або особа, з якою відбувається процес обміну інформацією).

Послідовна сполучуваність з абстрактними іменниками на позначення результатів мисленнєвих операцій або предикативних частин зі з’ясувальною семантикою унеможлиблює сплутування предикатів передавання знання з дієсловами конкретної фізичної дії в українській та російській мовах:

Передай, хай привезе до мене того Луку завтра вночі потаємно (П. Загребельний) – ... *передай весло Маковецьві, а сам падай на плоту!* (О. Гончар); *Марто, передай Сердюку новину...* (Люко Дашвар) – *Яво, передай ліхтаря Вальці і поможі!* (В. Нестайко); *Передай Марині Петрівні, що я перепрошую* (С. Андрухович) – *Передай Платоші пляшку шампанського, – наказав Президент* (Р. Самбук); *Я поговорю с ним сьогодні же и передам ему вашу идею* (Г. Горелик) – *Я передам ему трубку* (С. Спивакова); *Сейчас ко мне зайдет Витя Астафьев, я передам ему ваши поздравления* (Л. Конорев) – *Что будет с твоим Грымом, если я передам эту запись по инстанции?* (В. Пелевин); *Я только смысл передам* (А. Трушкин) – *Я передам документ в Секретариат* (В. Аксенов). На позначення передавання інформації в українській мові функціонує предикат *переказувати*, що має вужчу, порівняно з *передавати* як дієсловом давання, об'єкту сполучуваність, обмежену абстрактними іменниками на позначення результатів мислення та предикативними частинами: *Ці міркування Сергій переказав слідчому* (М. Дашкієв); *Я перекажу їм, щоб вони вдруге не приїжджали, як буде в нас бал або вечір, та й годі!* (І. Нечуй-Левицький).

Загальне значення дієслів цієї підгрупи – «інформувати кого-небудь про щось; повідомляти» або «надавати або передавати інформацію; робити відомим» (NWDTEL) – виражають англійські предикати *to communicate, to impart, to break (the news)*, українські *оповіщати (оповісти) / оповістити, повіщати / повістити / повісти, повідомити / повідомляти* та російські *сообщать / сообщить: I would now communicate to Mr. Count a fact in regard to Mr. Librarian...* (J. Paul) – ‘Я зараз повідомив би пана Каунта про факт, який стосується пана Лібраріана...’; *А що потрібно, і чи потрібно взагалі – хто годен нам повісти?..* (О. Забужко); *Мчали вони так швидко, що татари-втікачі не встигали сповістити про смертельну небезпеку своїх одноплемінників...* (В. Малик); *И тот (пристав) сообщил, что посольские подворья – в Стамбуле...* (Ю. Фёдоров); *Посол в Стамбуле об этом заключении царя был извещён* (Ю. Фёдоров). Наведені англійські вербативи є

синонімами, але відрізняються відтінками значень: *to communicate* належить до загальноновживаної лексики і позначає поступове передавання інформації; *to impart* марковане офіційним стилем і вживається на позначення прямого передавання відомостей; *to break* – для повідомлення жахливих або поганих новин (NWDTEL), напр.: *I'll break the news to Cassius, I'm sure he'll understand* (С. McCullough) – ‘Я повідомлю цю неприємну новину Касіусу, упевнений, він зрозуміє’.

Значення «розповідати про що-небудь побачене, пережите або якісь новини; ділитися з ким-небудь своїми думками, почуттями; робити відомим що-небудь таємне, приховане» (СУМ) мають предикати: *to report, to convey, to relate, to blow the gab, to fink, to inform against / on, to let on, to round on, to snitch, to squeak* в англійській мові; *вказувати / вказати, переказувати / переказати, доповідати / доповісти, доносити / донести, подавати / подати, передавати / передати* в українській; *передать / передатъ, доносить / донести* в російській, напр.: *Then I reported in my room, sitting in my trousers and an undershirt in front of the open window* (Е. Hemingway) – ‘Потім я доповідав у своїй кімнаті, одягнений у штани і спідню сорочку перед відчиненим вікном’; ...*позад нього стоїть Феофано, яка дала отруту, вона ж і вказала його (проедра)...* (С. Склярєнко); ...*Травкин доложит начальнику штаба, а потом передаст Бугоркову распоряжение Галиева* (Э. Казакевич).

Щодо стилістичних відмінностей, то потрібно зазначити, що предикати *to inform, to acquaint with, to advise, to ring the knell, to post, to place information, to drive smth. home, to bring up to date, to let somebody know / see* в англійській мові; *повідомляти / повідомити, повідати, повіщати, дати знати* в українській мові та *извещать / известить, уведомлять / уведомить, дать знать* в російській вживаються для передавання конкретних фактів або повідомлень зі значенням «повідомляти когось про якусь справу, надавати комусь відомості, інформацію про щось» (Webster), напр.: *Let me know your decision in a day or two, and I will do my best to keep him quiet until then*

(H. Barclay) – ‘Дайте мені знати за день чи два щодо вашого рішення, а я зроблю все, щоб заспокоїти його до того часу’; *Just let him see what you can do; that’s all* (S. F. Aaron) – ‘Просто дайте йому знати, що ви можете зробити; ось і все’; *Тихе психнення дало знати Прийдеволі, що він найшов, чого шукав* (І. Франко); *Было велено дать знать (матери), когда расскаюсь* (А. Кутняк). За значенням до цих дієслів наближаються сталі вирази *уводити / увести в суть справи / в курс справи, тримати когось в курсі справи* в українській та *вводить / ввести кого-либo в курс чого-либo, держать кого-либo в курсе чого-либo* в російській мові. Англійська мова має значно коротший синонімічний ряд згаданих вище предикатів, ніж українська чи російська, насамперед завдяки існуванню в цих мовах видових пар.

Семантику «пояснювати, робити щось зрозумілим, умотивованим» передають сталі вирази: *to throw light; проливати / пролити (кидати) світло; пролить / проливать свет* з прийменниками *on* в англійській мові, *на* в українській та *в, на* в російській мові, а також вербативи *висвітлювати* в українській мові та *to elucidate* і *to irradiate* в англійській: *He refused to elucidate the reasons for his decision* (Farlex) – ‘Він відмовився пролити світло на причини свого рішення’; *Як військовий кореспондент газети «Известия» він висвітлював події громадянської війни в Іспанії...* (Ф. Пігідо-Правобережний); *Мало того: летописец доказывает, что глуповцы даже усиленно добивались, чтоб Бородавкин пролил свет в их темные головы, но успеха не получили* (М. Салтыков-Щедрин).

Вербативи *to advertise, to blazon, to announce* в англійській; *оголошувати / оголосити, проголошувати / проголосити, розголошувати / розголосити* в українській; *оглашать / огласить, объявляют / объявить, оповещать / оповестить, возвещать / возвестить* в російській мові, уживаються із семантикою «публічно повідомляти, заявляти про що-небудь; доводити щось до відома багатьох, усіх; оголошувати»: *...he had gone out to advertise the name of a member of my family* (V. Nabokov) – ‘...він вийшов оголосити ім’я члена моєї родини’; *So it’s to be announced tomorrow night at*

the supper intermission (M. Mitchell) – ‘Отже, про це (весілля) буде повідомлено завтра за вечерею’; *Так, о десятій тридцять ми оголосили про це командирам рот, – погодився Сіровол* (М. Далекій); *Другой член комитета огласил список выбранных в Коммуну по всем округам* (С. Тхоржевский). Сему ‘спосіб передавання інформації’ містять у своїй структурі вербативи *to publish; публікувати / опублікувати; публікувать / опублікувать* – вони позначають передавання інформації у письмовій формі: *He saw the press, and I suppose he thought at once that he would **publish** a paper himself* (S. F. Aaron) – ‘Він побачив газету, і я допускаю, йому спало на думку, що він міг би опублікувати статтю і сам’; *Ви цього ніде ще не публікували?* – *запитав він свого аспіранта* (П. Масляк); *И ни в коем случае не публікувать (признание) в популярных газетах* (С. Алексеев). Варто зауважити, що адресатність таких дієслів є ослабленою, а тому – зазвичай вербально не реалізованою.

Англійські предикати *to keep smb. posted, to keep smb. advised, to keep smb. conversant, to keep smb. informed*; українські – *тримати когось у курсі чогось*; російські – *держать кого-либо в курсе чего-либо* мають значення «постійно інформувати когось про хід, розвиток і т. ін. чого-небудь»: ... *and Laura, who ordinarily **kept him posted** on village news, had, deemed it best to tell him as yet nothing of her apprehensions* (E. Bellamy) – ‘... а Лаура, яка зазвичай тримала його у курсі сільських новин, вважала, що краще не розповідати йому нічого, окрім своїх передчуттів’; *Тримай нас у курсі, – сказав Боровому на прощання комсорг...* (Я. Гримайло); *Я познакомлю вас не только с правилами этикета, но ... буду **держать в курсе** всех новинок театрального мира* (А. Ветер). Зазначені предикати мають книжний характер, притаманні здебільшого науковому, науково-популярному та офіційно-діловому стилю.

Зі значенням «докладно повідомляти про що-небудь або пояснювати щось» уживаються вербативи *to account, to report; звітувати; отчитываться / отчитаться*, напр.: *I'll bring you **to account for** this* (W. Maxwell) – ‘Я змушу тебе звітувати про це’; *With this he hangs up and **reports to** the committee*

that he has the speaker sewed up (R. Benchley) – ‘Потому він підняв руки і звітував комісії з розслідування, що повністю контролює промовця’; *Далеко ті часи, коли месник-одинак був сам собі вчителем і суддею, звітував тільки перед собою* (М. Дашкієв); *На очередном съезде партии в Москве Кабаков, отчитываясь об успехах в разгроме троцкистов, назвал ликвидацию кулачества центральным вопросом политики партии* (Ю. Дружников).

Для предикатів лексико-семантичної групи передавання інформації характерна різноплановість несубстанційних характеристик. Так, аналіз ілюстративного матеріалу свідчить про функціонування фонових детермінантів, що часто виявляють закріпленість за позицією абсолютного початку речення: *Once in a workshop... I announced...* (B. Kingsolver) – ‘Одного разу в цеху ... я повідомила...’; *The Bank will announce on Tuesday the terms for its new gilt* (bnc.bl.uk) – ‘Банк у вівторок повідомить умови придбання нових цінних паперів’; *We shall certainly be reducing our mortgage rates and will announce our new rate shortly* (bnc.bl.uk) – ‘Ми напевне будемо скорочувати наші ставки з іпотечних кредитів, а найближчим часом оголосимо про наші нові ставки’; *Мілюков серед стін Державної Думи голосно повідомив світ про зраду...* (З. Дончук); *По дороге он (отец) сказал мне, что по вызову больше не приедет в интернат* (А. Кутняк).

Адвербіальні синтаксеми способу дії деталізують спосіб передавання інформації, адже аналізовані предикати містять у своїй семантичній структурі факультативний спосіб передавання інформації. В англійській мові вживання адвербіальних синтаксем способу дії в реченнях з предикатами на позначення передавання інформації трапляється значно рідше ніж в українській чи російській мовах, пор.: *Suddenly he broke the good news to her at dinner* (bnc.bl.uk) – ‘Раптом він повідомив їй хорошу новину під час обіду’; *Дай знати поштою, де воно буде, то я й прибіжу до тебе* (І. Нечуй-Левицький); *Наказав передати вам, щоб кожного дня через мене ви інформували його про хід справ* (Ю. Дольд-Михайлик); *Міністерство охорони здоров'я України регулярно інформує працівників охорони здоров'я і*

населення про лікарські засоби та імунобіологічні препарати, дозволені до застосування (mova.info); Міністр фінансів України затверджує бюджетну класифікацію, а також зміни до неї та інформує про це **в обов'язковому порядку** Верховну Раду України (mova.info); **Негайно** повідомляє безпосереднього начальника і має подяку або нагороду... (Р. Самбук); **Валюша** же **сообщила** мне **по телефону**... (С. Спивакова); **Знаешь, он** ведь был у меня в тот день... в последний... перед театром, – **сообщила** она **без тени смущения** и вообще **безо всякого выражения** (В. Белоусова); **В одно из воскресений Танечка с гордостью** **сообщила** отцу, что её назначили ответственной за хирургическую комнату (Л. Улицкая); **Через некоторое время Клавдия Тихоновна** вернулась и **радостно** **сообщила**, что Тимофеев ждёт нас всех (Д. Гранин); **Секретарша** как-то **смутилась**, а потом **шёпотом** **сообщила** мне по большому секрету (И. Архипова); **Навещавшая** её **сослуживица** **сообщила** мне **по секрету**, что его отравила крысиным ядом соседка, **обещавшая** за ним **присматривать**... (И. Грекова); **Обнаружив**, что **волосы высохли**, он **извещает** об этом хозяйку **мигающим** **зеленым цветом** (А. Буланников).

Великий пласт вербативів на позначення передавання відомостей або інформації формують сталі сполуки слів: *to put smb's ideas across, to pass on, to retail gossip, to bring tales, to carry tales, to tell tales*; доводити / довести до відома, доносити / донести у вуха (до вух), доносити чийсь думки, набивати / набити голову комусь чимось, понести / нести на язиках / на язичку, точити / поточити язички, передавати / передати плітки, вкладати / вкласти у вуха, вносити / внести у вуха; *передавать / передать сплетни, мысли; передавать / передать из уст в уста*, напр.: *He took a mild interest in politics, and **retailed gossip** picked up at the Conservative Club* (G. A. Birmingham) – ‘Він не надто цікавився політикою та передавав плітки, які підбирав у клубі Консервативної партії’; *Мы, любий, оце порадилися й дійшли згоди **поставити** й вас **до відома*** (І. Білик); *О ее поступке уже несколько лет **передавали из уст в уста*** (Е. Гинзбург).

Із семантикою «доводити до відома багатьох, поширювати серед багатьох (певні ідеї, погляди, чутки і т. ін.)» вживають *to spread, to hawk, to spin a yarn, to retail rumours / gossip, to bring (carry, tell) tales, to broadcast, to blow about, to get about, to pass over (the gossip / rumours), to put about, to set about gossip / rumours, to talk scandal; поширювати / поширити, розносити; распространять / распространить*, більшість із яких мають негативне забарвлення: *But after a while, to Lady Louisa's great distress, some one spread a report in the village that he was out of his mind...* (Н. Barclay) – ‘Але потому, на лихо пані Луїзи, хтось поширив чутки по селу, що він був не при своєму розумі...’; *Старшина навмисне поширювала чутки про січову волю, про веселу гульню по шинках, про безтурботне й сите життя, щоб зманити на Січ найбільше народу...* (З. Тулуб); *Нудьга їхня була б нестерпною, коли б не оточували їх сотні, а може, цілі тисячі придворних дармоїдів, що тинялися без діла, збирали й розносили плітки...* (П. Загребельний); *Он всюду бывал, собирал и разносил новости...* (Ф. Зарин-Несвицкий). *Печальная весть быстро распространилась по всему дому* (Ф. Зарин-Несвицкий).

Зі значенням «повідомляти, висловлювати що-небудь», без додаткової конотації, в англійській мові вживаються предикати *to run it down, to spit it out, to put, to set forth, to state, to show down; викладати / викласти, висловлювати / висловити* – в українській мові; *выкладывает / выкладеть, излагать / изложить* – в російській: *One respondent to the survey stated, 'It's not just the money'* (Р. Hardwick) – ‘Один респондент опитування заявив: «Це не просто гроші»’; *Думаєш, вона виклала все, що знає?* (Е. Ростовцев); *А при роботі Микола й Максим висловили низку думок, що розшифровували зміст цієї феєрії* (І. Багрянний); *Самую суть выкладывал ему* (Д. Гранин); *Не нужно эмоций. Излагай факты лучше* (Е. Парнов).

Вербативи *to bring, to declare, to inform, to furnish, to feed with information, to lay smth. before smb.; повідомити / повідомляти, забезпечувати / забезпечити відомостями / інформацією; сообщать / сообщить, снабжать / снабдить сведениями / информацией* трапляються переважно в текстах

офіційно-ділового стилю або виконують функцію стилістичного засобу: ... *and you **bring** me the rule, Tom* (J. K. Jerome) – ‘... а ти повідомиш мені це правило, Том’; *Historians, like politicians, should **declare** their interests* (bbc.bl.uk) – ‘Історики, як і політики, повинні повідомляти про свої інтереси’; *The bulletin **brings up to date** information such as statistics of radiation, clear-day and mean daily values...* (D. Baker) – ‘Цей бюлетень вводить в курс такої інформації, як статистика радіаційного забруднення, гарна погода та звичайні щоденні цінності...’; *Я хочу **повідомити** вам децю про вашого друга...* (В. Малик); *Які новини ви нам можете **повідомити**?* (nova.info); *Снабжали інформацією западных шпионов* (А. Зиновьев); *Правда, задача публичного експерта – не столько обеспечить качество решения, сколько **сообщить** публике определённую степень доверия к системам коммуникации* (А. Филиппов).

Отже, предикати цієї групи належать до адресатних вербативів, оскільки тісно пов’язані з дієсловами давання й мовлення. Вони керують залежними словоформами, що виконують функції суб’єкта, об’єкта й адресата. Позицію адресатної синтаксеми, яка є облігаторною, зазвичай посідає субстантив з семантикою істоти-особи, а внаслідок метонімічного перенесення назви з особи на групу осіб у цій позиції може функціонувати й іменник на позначення неістоти. Об’єктна синтаксема на позначення об’єкта повідомлення виражена як окремим субстантивом, так і предикативним комплексом, адже об’єкт співвідносний не з предметом, а з ситуацією. Осібну групу в українській та російській мовах формують дієслова з постфіксом *-ся*, що не відкривають облігаторної правобічної об’єктної позиції. Загалом реченням з предикатами передавання інформації властива організація «суб’єктна синтаксема – предикат – об’єкт дії – адресат». Основним морфологічним варіантом адресатної синтаксеми, що входить до валентної рамки тримісних предикатів знання зі значенням «повідомлення інформації» або «передавання / надавання відомостей», виступає форма з

прийменником *to* в англійській мові та давальний, зрідка – родовий, відмінок у слов'янських мовах.

Семантична диференціація аналізованої підгрупи предикатів відбувається на ґрунті семи 'спосіб передавання інформації', що дозволяє виокремити предикати зі значенням інформування-пояснення; інформування-оголошення, інформування-ознайомлення, інформування-нагадування; та, зважаючи на додаткову конотацію, схарактеризувати стилістичне навантаження окремих предикатів, що зумовлює сферу їхнього побутування.

Висновки до розділу 3

Предикати з семантикою знання-інформування в аналізованих мовах становлять ядерну групу предикатів знання і позначають ситуації володіння інформацією про щось / когось або отримання / передавання інформації про щось / когось. Оскільки предикати знання характеризують стан чи дію суб'єкта, то визначальною ознакою їх є облігаторність суб'єктної синтаксеми у лівобічній позиції, лексичне наповнення якої формують субстантиви / прономінативи з семантикою істоти-носія стану або істоти-діяча. Однак часто метафоричність мислення мовців може порушувати цю умову, оскільки внаслідок персоніфікації чи метонімії перенесень здатність до когнітивної діяльності може бути приписана неістоті – явищам природи, предметам, абстрактним поняттям тощо. Окремий лексико-граматичний клас – слова категорії стану – на формально-граматичному рівні організації речення не передбачають суб'єктної синтаксеми у формі називного відмінка в українській та російській мовах, натомість цю функцію виконує давальний суб'єкта; в англійській мові речення з тотожною семантикою формально є двоскладними, однак семантику суб'єкта позначає не підмет як один із компонентів граматичного центру, а словоформа з прийменником *to*. Неповні речення з такими предикатами вказують на несиметричність формально-

граматичної та семантико-синтаксичної будови, адже завжди містять імпліцитну суб'єктну синтаксему.

Оскільки предикати знання завжди спрямовані у сферу об'єкта, що на рівні їхньої граматичної характеристики віддзеркалено категорією перехідності, яка визначає здатність дієслова повноцінно актуалізувати свою семантику з опорою на назву об'єкта, то ця властивість диктує облігаторність ще однієї синтаксеми – об'єктної. Об'єктна синтаксема при предикатах знання-поінформованості має значення об'єкта інтелектуального стану або теми знання.

Специфіка предикатів власне-знання полягає в їхньому пропозиційному характері, тобто здатності підпорядковувати окрему предикативну частину з об'єктною семантикою; предикати ж другої групи мають непропозиційний характер, оскільки поєднуються винятково з об'єктними субстанційними синтаксемами.

Редукція облігаторних об'єктної та суб'єктної синтаксем – явище, характерне для слов'янських мов і не притаманне англійській мові. Визначальним фактором, що зумовлює появу таких неповних конструкцій, є комунікативна ситуація та інтенції мовця.

Предикати власне-знання керують об'єктними синтаксемами з безприйменниковими формами і з прийменниками *about, of* в англійській мові та у формах знахідного (з прийменниками *про* і *без*), родового (у заперечних конструкціях) відмінків в українській мові, а в російській, окрім названих, ще й місцевого відмінка з прийменником *о / об*.

Стативні предикати знання можуть підпорядковувати ще одну об'єктну синтаксему з семантикою змісту знання, яка має синкретичну семантику, адже водночас визначає і його міру. Граматичне вираження таких синтаксем обмежене кількісними прислівниками та неозначеними / заперечними займенниками, іменниками з кількісною семантикою.

Функціонування предикативної частини в об'єктній функції зумовлено співвіднесеністю об'єкта знання з цілою ситуацією позамовної дійсності.

Зв'язок між предикатом і таким об'єктом має як сполучниковий, так і безсполучниковий вияв.

Стативні предикати знання можуть поєднуватися з додатковими валентно незумовленими елементами – адвербіальними синтаксемами з семантикою джерела інформації, способу дії, міри і ступеня тощо.

Семантичні опозиції в межах цієї групи предикатів формують ознаки стилістичної маркованості, здатності позначати обернені рольові або актантні структури, вживання в прямому та переносному значеннях.

Предикати на позначення набуття знання позначають процес набуття стану і репрезентують інший семантичний надклас дієслів – дієслова дії. Їм, на відміну від попередньої групи, притаманне видове структурування в слов'янських мовах. Валентний потенціал таких предикатів так само є двокомпонентним: вони відкривають позиції для суб'єктної та об'єктної синтаксем. Залежно від пасивності / активності суб'єкта можна виокремити предикати, що позначають цілеспрямовану дію з отримання інформації; такі, що позначають акт спонтанного набуття знання, і предикати, що не мають у своїй структурі вказівки на волюнтаривність суб'єкта, а реалізація цієї ознаки відбувається з допомогою контекстного оточення. В англійській мові розрізнення характеру набуття знань закладено в семантичній структурі предикатної лексеми, а в українській та російській мовах допоміжним критерієм для встановлення цілеспрямованості дії постає прийменникове вираження відмінкового об'єктного керування. Різні відтінки значення мають предикати набуття знання з огляду на вираження семи 'спосіб дії', найпоширенішими з яких є 'розпитувати' (зважаючи на наближення до дієслів мовлення, такі предикати відкривають ще одну правобічну об'єктну позицію для особи-об'єкта вербального впливу), 'наполегливо шукати' (які містять у своїй структурі сему інтенсивності дії), 'побачити', 'прочитати' (що протистоять дієсловам відчуття об'єктною спрямованістю: сполучаються не з назвою предмета, а ситуації), 'вистежити' (цю мікрогрупу формують головню вжиті в переносному значенні дієслова), 'виявляти інтерес'. Специфіка

англійської мови, порівняно з українською та російською, полягає в наявності ширшого кола лексем, що репрезентують різні способи отримання інформації. Інші ознаки, на ґрунті яких можна побудувати семантичні опозиції в межах аналізованої групи, – стильова маркованість, наявність пресупозиції.

Предикати, що позначають ситуацію передавання знання, мають загальне значення ‘повідомляти адресата про те, що, на думку суб’єкта мовлення, йому невідомо’. Вони безпосередньо пов’язані з дієсловами мовлення і характеризуються трикомпонентністю валентної рамки, підпорядковуючи собі суб’єктну синтаксему зі значенням виконавця дії, та об’єктні – з семантикою об’єкта знання та об’єкта вербального впливу / адресата. Зрідка в реченнях із предикатами передавання інформації можна спостерігати переміщення адverbіальної синтаксеми в підметову позицію, причиною чого виступають метафоричні та метонімічні зрушення. Більшість синтаксем на позначення об’єкта знання є складними, адже утворені внаслідок одного зі способів синтаксичної деривації – згортання предикативності.

Осібну групу становлять дієслівні предикати з постфіксом *-ся* в українській і російській мовах, які, відкриваючи облігаторну позицію для суб’єкта, прогнозують факультативні для об’єкта та адресата дії. Формальне вираження об’єкта при таких предикатах у слов’янських мовах різниться: в українській – знахідний відмінок, а в російській – місцевий експлікують цю синтаксему.

Спорідненість предикатів передавання знання з групою дієслів ‘давання’ виявляється у залученні до дії двох учасників, один з яких є адресатом спрямованої дії. В англійській мові цю позицію маркує прийменник *to*, у слов’янських мовах граматикалізованою формою вираження цієї синтаксеми постає давальний відмінок, зрідка – родовий. Часто семантика адресата може ускладнюватися локативним значенням (назви установ, організацій, у компетенції яких перебуває ситуація), що,

відповідно, впливає на формальне вираження новоутвореної складної синтаксеми: безприйменникова форма – в англійській, місцевий відмінок в українській та російській мовах,

Класифікація предикатів передавання знання може бути здійснена з опертям на такі ознаки: спосіб передавання інформації – інформування-пояснення; інформування-оголошення, інформування-ознайомлення, інформування-нагадування та особливості конотативного значення.

РОЗДІЛ 4

СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНИЙ ТИП ПРЕДИКАТІВ ЗНАННЯ-ЗНАЙОМСТВА

Чисельну групу предикатів знання формують лексико-семантичні підгрупи зі значенням 'бути знайомим з кимось / чимось'. Залежно від ролі учасників ситуації знання було виокремлено чотири підгрупи предикатів: з ядреними значеннями «бути знайомим з кимось», «знайомитися з кимось», «знайомити когось з кимось» та з семантикою знання-уявлення. Ця семантика є органічним складником загального значення знання, адже знайомство витлумачують як «одержання певних відомостей про кого-, що-небудь, знань з якоїсь галузі; ознайомлення з чимось» [СУМ, т. 3, с. 639].

Звернення до відомих класифікацій предикатів виокремленої підгрупи дозволяє простежити неоднозначність їхнього витлумачення. Так, О. Йокояма виокремлює дві групи знання: *інформаційне*, що позначає знання про об'єкти та суб'єкти, і не пов'язане з комунікативним процесом передавання від одного суб'єкта до іншого, та *метаінформаційне* – знання, що охоплює, крім інформації, ще й засоби, потрібні для отримання та передавання інформації [58]. Натомість Ю. Апресян серед основних типів знання виокремлює «пропозиційне знання», «знання-знайомство» та «знання-вміння», які реалізують значення «мати вірогідну інформацію про певну подію або ситуацію», «бути знайомим з кимось або чимось», «вміти або мати здібності або хист до чогось» відповідно [6]. У пізніших дослідженнях науковець запропонував детальнішу класифікацію предикатів поля знання, протиставивши пропозиційне знання знанню-знайомству, знанню-розумінню, знанню-вмінню та іменникам на позначення знання-ерудиції [7]. Аналізуючи тексти монографій О. Йокоями та Ю. Апресяна, доходимо висновку, що референційне знання першого лінгвіста наближене до знання-знайомства в тлумаченні другого. Спільними рисами, що об'єднують предикати цієї групи, є неможливість поєднання аналізованих предикатів з

окремою пропозицією в ролі об'єктної синтаксеми і його референційність, тобто співвіднесеність з певним об'єктом дійсності. Саме тому в роботах обох науковців вони представлені окремою групою. Помітними є також різні підходи до аналізу: класифікація О. Йокоюми орієнтована на когнітивний аналіз, а Ю. Апресяна – на лінгвістичний. У дослідженні пильніша увага звернена на класифікацію Ю. Апресяна, яка орієнтована, власне, на специфіку мовного вираження виокремлених типів знання. Про знання-знайомство йдеться лише тоді, коли об'єкт знання конкретно-референтний, адже неможливо говорити про знайомство з невизначеним предметом або об'єктом, тож предикати аналізованої групи маніфестують референційне знання [58]. Отже, об'єкт знання-знайомства може бути представлений широким колом сутностей за умови відповідності певному денотату.

Треба зауважити, що знання-знайомство у роботі розглядається в широкому значенні, адже об'єкт знайомства може бути як живим, так і неживим.

4.1 Предикати з ядерним значенням «бути знайомим з кимось»

З-поміж предикатів знання-знайомства ядерну групу становлять предикати, що мають значення 'бути знайомим з кимось' та виражають відношення між суб'єктами без вказівки на його подальший розвиток. Найбільш загальними за значенням, стилістично нейтральними та широковживаними є вербативи *to know*, *to be acquainted*, *to keep up an acquaintance*, *to cultivate an acquaintance*, *to associate*, *to ken*; *знати*, *бути знайомим*, *підтримувати знайомство*, *знатися*, *водитися*; *знать*, *быть знакомым*, *поддерживать знакомство*, *водить знакомство*, *знаться*, *водится*. У межах аналізованої семантичної підгрупи поєднані гетерогенні за будовою і морфологічним вираженням предикати: це і прості а) дієслівні на зразок *to know*, *to associate*; *знати* *знатися*, *водится*; *знать*, *знаться*, *водится* і б) виражені сталими дієслівно-іменними зворотами на кшталт *to*

keep up / to cultivate an acquaintance; підтримувати / водити знайомство; поддерживать / водить знакомство; а також складені іменні to be acquainted, бути знайомим, быть знакомым.

Предикати цієї групи утворюють двовалентну рамку, відкриваючи облігаторні суб'єктну та об'єктну позиції, лексичне наповнення яких обмежене субстантивами / прономінативами на позначення осіб: *Well, he wasn't acquainted with Clayton in any way* (A. Christie) – ‘Ну, він не був знайомий з Клейтоном у будь-який спосіб’; *Андрій знає Мельника* (І. Багрянний); *Одна из глав была посвящена Зинаиде Гиппиус, с которой он близко знаком был почти двадцать лет* (В. Крейд). Для таких предикатів в українській та російській мовах характерне імпліцитне вираження суб'єкта, що забезпечує динамічність висловлення у процесі комунікації і уможливлене флективним характером слов'янських мов, адже присудок самостійно може вказувати на семантику підмета, його морфологічні характеристики особи і числа, завдяки чому на ініціальну позицію переміщується предикат: – *Знаю тебе, – перепинив його князь* (П. Загребельний); *Я подключился к разговору, сказав, что знаю ее через моего знакомого, Вакиля* (М. Сайтов); *Аганита знаєш?* (П. Загребельний); *Имеешь знакомства с участниками народнического движения и оказываешь им некоторые услуги* (В. Короленко).

Грамматичне вираження об'єкта в англійській мові позначене або безприйменниковою формою при предикаті *to know*, або з використанням прийменника *with*: *Julie was a rich kid who loved to associate with the tougher, more daring local boys* (R. Pickernell) – ‘Джулі був багатієм, який любив водитися з грубішими, сміливішими місцевими хлопцями’; *Back in the world, I had barely had a nodding acquaintance with the girl* (K. Newman) – ‘Повернувшись у світське товариство, я мав лише далеке знайомство з дівчиною’. Позицію об'єктної синтаксеми при предикатах знання-знайомства у слов'янських мовах посідає субстантив зі значенням особи або особовий прономінатив у формі З.в. без прийменника при предикатах *знати, знать* чи

у формі О. в. з прийменником з при решті предикатів: ...*став учителем і з Андрієм Чайковським* *сяк-так підтримував знайомство* (Р. Іваничук); *До мене звикли в мануфактурних крамницях, і я знаюся з палітурниками та букіністами* (В. Петров); *С ним водил знаомство по клубу мой дядя, брат матери, человек умный, с образованием, любознательный и общительный* (П. Боборыкин); *А Бондоидина, генеральша, с первыми господами зналась* (И. Тургенев). Складені іменні предикати в аналізованих мовах можуть не відкривати облігаторної об'єктної позиції за умови, якщо наповнення суб'єкта – прономінатив, рідше – субстантив, у формі множини, що позначає одночасно і суб'єкта, і об'єкта знайомства: *No, I'm afraid we're not acquainted* (DC) – 'Ні, боюся, ми не знайомі'; *Since your guests may not be well acquainted...* (family-reunion.com) – 'Оскільки ваші гості можуть не бути добре знайомі...'; *Як давно ви знайомі?* (Ю. Андрухович); *А ми, здається, знайомі...* (В. Винниченко); *Заочно вони були давно знайомі* (О. Іваненко); *Они были знакомы* (В. Токарева); *Теперь мы были давно знакомы* (А. Волос); *Большинство из них были знакомы, поскольку все они были коренные москвичи...* (Д. Гранин). Про конденсацію суб'єктного і об'єктного значень у межах однієї синтаксеми свідчить факультативний адвербіальний компонент способу дії, що вказує на взаємність стану знайомства: *Do you think they were acquainted together?* (Т. Howell) – 'Думаєте, вони були знайомі між собою?'; *We are only acquainted with each other* (Farlex) – 'Ми просто знайомі один з одним'; *Вони розговорилися, адже були знайомі між собою* (Ю. Мушкетик); *Соседи хорошо знакомы между собой и, как правило, не скрывают друг от друга, на кого ставят* (А. Савельев). Однак множина як граматична форма вираження суб'єкта не завжди означає контамінацію суб'єктного і об'єктного компонентів: якщо йдеться про множинний суб'єкт, тобто такий, що позначає групу осіб, об'єктна синтаксема завжди постає облігаторним компонентом, вираженим формою *with* + іменник – в англійській, *з* + О.в. в українській мові, *с* + О.в. в російській мові: *They are acquainted with many people* (Т. Howell) – 'Вони знайомі з багатьма людьми';

Посміхається мені назустріч ласкаво, привітно, ніби ми давно вже були з ним знайомі і за столом по-приятельськи сиділи (О. Гончар); *Они были с Ириной знакомы и почти дружны* (В. Токарева). Реципрокальна семантика предикатів – їхня здатність позначати взаємну, симетричну дію суб'єкта відносно об'єкта і навпаки [135] – дозволяє порушити питання про кваліфікацію прийменниково-іменникової форми: чи варто її визначати як так званий «соціативний підмет», чи її функція полягає у вираженні об'єктної семантики? В англійській мові маємо фіксовану постпозицію прийменниково-іменникової форми щодо присудка, що свідчить про її об'єктну семантику: *We were acquainted with the Great Plains writers...* (J. D. Kille) – ‘Ми були знайомі з письменниками Великої Рівнини...’. Як нам видається, диференційним критерієм (йдеться про ті конструкції, де присудок має вираження у формі множини) може слугувати а) позиція словоформи щодо субстантива / прономінатива у називному відмінку та б) позиція щодо присудка: контактне розташування *Н.в. (а) + з О.в. (б) + присудок*, за якого *а* і *б* є одним цілим, носієм спільної предикативної ознаки [52], то йдеться про складений підмет з семантикою сумісності: ... *ви з ним навіть знайомі* (А. Дімаров) – Ви знайомі з ним + Він знайомий з вами; ви = ти + він; *Мы с Володей знакомы ещё только четыре месяца...* (С. Спивакова) – Я с Володей знакома + Володя знаком со мной; мы = я + Володя. Дистантна позиція *О. в.* прийменникового щодо *Н. в.*, його неконтактна позиція щодо присудка визначають об'єктну функцію *О. в.*: *Ви не знайомі з моєю Оришкою?* (О. Гончар); *С Натальей сразу оказались знакомы множество людей – и линейный монтер, и машинист из турбинного зала, и водители грузовых машин* (В. Гроссман).

Редукція об'єктної синтаксеми можлива лише тоді, якщо суб'єкт має лексичне значення множини осіб, і підмет координує з присудком у формі множини. У таких реченнях спостерігаємо «посилення» статальної семантики і модального значення відношення змісту речення до дійсності як реального: *Отже, вони знайомі, непогано один до одного ставляться*

(Ю. Дольд-Михайлик); *Не прошло полчаса, они были уж как бы давно знакомы* (В. Сологуб). Редукція об'єктної синтаксеми в такій самій позиції в англійській мові неможлива.

Більшість стативних предикатів знання-знайомства становлять сталі дієслівно-іменні сполуки зі значенням «бути знайомим з кимось» або «не дати закінчитися знайомству»: *to associate with, to gang, to hob-nob, to train, to assort with, to keep acquaintance with, to keep company* в англійській; *підтримувати знайомство, водитися, водити знайомство, знатися* в українській мові; *поддерживать знакомство, водиться, знаться, водить знакомство* в російській: *I want you to get rid of the dreadful people you associate with* (O. Wilde); – ‘Я хочу, щоб ви позбулися жахливих людей, з якими ви знаєтеся’; *Transport his soul, where it was highly bred, To keep acquaintance with his neer Allies* (P. Fletcher) – ‘Перемістіть його душу туди, де її породили, щоб він підтримував знайомство зі своїми найближчими союзниками’; *In the first place, she gave up Peter Butt, a young man who kept company with her...* (W. Thackeray) – ‘Спочатку вона покинула Пітера Бута, молодого чоловіка, який підтримував знайомство з нею...’; *Разом пішли до театру і з того часу підтримували знайомство* (Л. Купчик); *Большинство учеников ... уже заранее облюбовали себе ту студенческую корпорацию, в которую вступят, и поддерживали знакомство с ее членами...* (В. Чернов). Для позначення підтримання знайомства в англійській мові також є сталий вираз *to cultivate somebody's acquaintance: From the first he had assiduously cultivated his acquaintance with the new owners of the Barony* (V. Kester) – ‘Із самого початку він старанно розвивав знайомство з новими господарями володінь барона’.

Ядерні предикати цієї групи – *to know, знати, знать* – позначають факт знайомства суб'єкта з об'єктом без вказівки на його характер – близьке, поверхове тощо, напр.: *He knows his stuff, you know* (E. Peters) – ‘Знаєте, він знайомий зі своїм персоналом’; *Інна ще змалку знає Чередниченка* (О. Гончар); *Он вас знает?* (В. Токарева). Тільки в сполученні з

прислівниками та прислівниковими фразами ці предикати становлять сталі звороти з різноманітними семантичними відтінками:

а) на спосіб знайомства та його характер вказують адвербіальні синтаксеми *by sight*, *в обличчя / в лице, в лицо*, які формують значення ‘знати поверхово, за зовнішнім виглядом’: *We will be bold to say, that there is scarcely a man in the constant habit of walking ... who cannot recollect among the people whom he «knows by sight»...* (С. Dickens) – ‘Насмілимося стверджувати, що навряд чи знайдеться людина, яка звикши прогулюватися, ... не зможе упізнати серед перехожих того, кого він «знає в обличчя»...’; *Деко́трих з них Блаженко знав у обличчя, більшість була незнайома* (О. Гончар); *Ты кто? – проревел он бешено, болезненно и отчаянно (замечу, что он отлично знал в лицо Степана Трофимович)* (Ф. Достоевский); *from hearsay*, *з чуток / з чутки, понаслышке, по слухам* маркують значення «не бути особисто знайомим»: *The news began to be known from hearsay* (bnc.bl.uk) – ‘Новина ставала відомою з чуток’; *І Сороку знаю скоріше з чуток* (Р. Самбук); *В музее мы этого человека знали по фамилии и понаслышке* (Ю. Домбровский); адвербіальні поширювачі *by name*, *по імені / на ім’я, по имени* так само містять у своїй структурі вказівку на поверхове знайомство, що ґрунтується на знанні окремої інформації про об’єкт: *They ... have formed excellent relationships with pupils (most of whom they know by name)* (E. Peters) – ‘У них сформувалися прекрасні стосунки з учнями (більшість яких вони знали на ім’я)’; *Это был сочувствующий, которого я знал по имени* (П. Кропоткин). Ці мікрогрупи об’єднує спільне значення «не мати цілісного знання про об’єкт знайомства»;

б) ступінь близькості знайомства позначають прислівники *well* – в англійській, *добре / гарно* в українській мові, *хорошо* – в російській: *I know him too well; Я його добре знаю; Я его хорошо знаю* – вказують на досить близьке знайомство. У всіх мовах є низка фразеологічних зворотів із семантикою «знати когось дуже добре», головними компонентами яких є аналізовані предикати: в українській мові – *знати як облупленого*, в

російській – *знать как облупленного*, які набувають зневажливого забарвлення, а також нейтральні із семантикою «добре знати, уміти розпізнавати чий-небудь думки, наміри»: *знати / бачити наскрізь когось* (укр.); *знать / видеть насквозь* (рос.): *Я знаю його як облупленого* (В. Малик); *И вот передо мной стоял тип, уверявший, что он есть тот самый Валька Зоценко, которого я знал, как облупленного* (А. Клейн). В англійській мові виразів, які б збігалися за формою, зафіксовано не було, натомість є фразеологізми, близькі за значенням й специфічні лише для даної мови – *to know inside out, to know all to pieces, to know smb. as well as the beggar knows his dish*, напр.: *I know him as well as the beggar knows his dish* (R. Christy) – ‘Я знаю його як облупленого’.

На характеристику знайомства самотійно, без допомоги адвербіальних конкретизаторів, указують предикати *to be on familiar terms, to know someone like the palm of one's hand* в англійській; *бути близько знайомим, бути на «ти»* в українській; *быть близко знакомым, быть на «ты»* в російській мові: *He was on familiar terms with two small Irish members, and got franks for everybody in the house* (C. Dickens) – ‘Він був у дружніх стосунках з двома незначними ірландськими членами (партії торі), і отримував франки для кожного у палаті’; *І без усякого вагання перейшов на «ти»* (О. Гончар); *Он давно был на ты с Антиповой и звал её Ларою, а она его – Живаго* (Б. Пастернак). Відповідниками до англійських виразів *to see through somebody, to know somebody through and through, to read smb. like a book, to see beyond skin and bone, to see thro', to see through a brick wall, to see through game* є українські *бачити / знати наскрізь* та російські *знать / видеть насквозь*, напр.: *They were very friendly, but I quickly saw through them* (DC) – ‘Вони були дуже дружніми, але я швидко побачив їх наскрізь’; *He knows us through and through – our strengths, our weaknesses, inclinations and dispositions* (bnc.bl.uk) – ‘Він знає нас наскрізь – нашу силу, наші слабкі сторони, схильності та звички’. За внутрішньою формою вони збігаються в усіх мовах: *I could read her like a book* (Т. Мо) – ‘Я міг читати її як книгу

(Я знав її наскрізь)»; *We could see through her apparent calm* (NWDTEL) – ‘Ми могли бачити її наскрізь незважаючи на її уявний спокій’; *I see you beyond skin and bone* – ‘Я бачу тебе наскрізь’; *I can see thro' him* – ‘Я його наскрізь бачу’ *I see him through a brick wall* – ‘Я бачу його наскрізь’; *I see him through game* – ‘Я бачу його наскрізь’ (ЕСМ); *Я бачив її наскрізь. Вона була цілісна й справжня, мов... яблуко...* (І. Роздобудько); *Боялись его и мужики, потому что он знал каждого с давних пор, каждого видел насквозь...* (Ф. Гладков).

В англійській та російській мовах є фразеологізми, які вживаються із значенням ‘поверхово, випадково, недовго знати когось’: *to have a bowing acquaintance, to have a nodding acquaintance, to have only the most / a superficial knowledge about / of smb.*; *быть шапочно знакомым, иметь шапочное / шляпачное знакомство*: *I have just a nodding acquaintance with her* (bnc.bl.uk) – ‘Я її трохи знаю’; *Он красиво держался в седле, отлично играл в теннис, носил монокль, курил сигары, пользовался отеческой привязанностью и доверием старого фельдмаршала, своего соседа по имени, и был шапочно знаком с Риббентропом* (П. Дашкова). Зазначені фразеологізми відбивають національні звичаї під час привітання знімати капелюха та кивати головою. Цікаво, що в українській мові немає дієслівного предиката зі значенням ‘погано знати когось’, це значення передає описова конструкція *бути далекими знайомими*: ... *а Грег, канадець неукраїнського походження, був лише далеким знайомим Паранчичі* (Н. Ханенко-Фрізен). Така само конструкція зафіксована і в російській мові: *Господин Карл Мейер, которому пациентка приписала свои болезненные ощущения, был ее самым далеким знакомым, о котором она могла вспомнить* (З. Фрейд). Існування таких конструкцій, напевне, пов’язане з тим, що лексема *знайомство* вже містить у своїй семантиці вказівку на поверхове, вибіркоче, несистемне знання про об’єкт.

Вербативи зі значенням «бути знайомим з кимось» уможливають реалізацію таких потенційних позицій: *локатива*, напр.: *Soon he was on familiar terms with most of the engineers and scientists in the Houston vicinity*

(J. P. Hogan) – ‘Скоро він перебував у дружніх стосунках з більшістю інженерів та учених з округу Х’юстона’; *У найдальніших гаванях світу вже знають його в обличчя...* (О. Гончар); ... я знав одного Калатузова в *гимназії* (Н. Лесков); *температура*, напр.: ... *on the very first Sunday he had kept company with her* (С. Dickens) – ‘... з самої першої неділі він підтримував знайомство з нею’; *Цей старий, шістдесят п'ять років, жид добре знався з моїм покійним батьком ще до революції* (Ф. Пігідо-Правобережний); *Я знав с незапам'ятних времен, что у нас была маленькая сестра Соня, которая умерла и теперь находится на «том свете», у бога* (В. Короленко); *способу дії*, напр.: *As such, there are strong selection pressures upon individuals to assort with individuals whose phenotypes match their own* (A. Ward) – ‘Саме через вагомий тиск на індивідів щодо вибору, аби вони знали лише з особами, чії фенотипи відповідають їхнім’; *Хепнер був знайомий із групою через спільних друзів....* (mova.info); *Когда ее отпустили в отпуск в Москву, она три месяца прожила у родственников моего нынешнего мужа (мы с ним тогда уже были знакомы через Жака, и он мне сочувствовал и симпатизировал)...* (В. Аграновский).

Ядро предикатів зі значенням знання-знайомства становлять стативні предикати, що мають семантику «бути знайомим з кимось», оскільки містять у своїй структурі компонент значення «мати про когось певну інформацію». Більшість предикатів становлять дієслова і сталі дієслівно-іменні сполуки, однак до складу цієї мікрогрупи входять і предикативні прикметники. Такі предикати відкривають дві позиції в реченні: лівобічну суб'єктну та правобічну об'єктну, обидві з яких заповнюють субстантиви / прономінативи на позначення осіб. Перехідність дієслова-предиката визначає обов'язкове поєднання з об'єктом, на який безпосередньо переходить дія. Цікавим видається той факт, що за умови поєднання стативного предиката знайомства з множинним суб'єктом об'єктна синтаксема в українській та російській мовах зазнає редукції, адже такі предикати мають реципрокну семантику.

Диференціація семантичних різновидів стативних предикатів знання-знайомства відбувається з огляду на семи ‘цілеспрямоване / мимовільне підтримання знайомства’, ‘спосіб знайомства’, ‘характер знайомства’, які містять у собі предикати аналізованої підгрупи та які можуть бути конкретизовані завдяки нерегулярним адвербіальним поширювачам.

4.2 Предикати зі значенням «знайомитися з кимось»

Аналізована лексико-семантична група предикатів знання із ядерним значенням «знайомитися з кимось» протиставлена попередній за ознакою статальності / акціональності. Словом-ідентифікатором вербативів знайомства, лексеми якої означають «вперше побачити когось, познайомитися з кимось», виступають вербативи *to meet, to get to know, to get / became acquainted with, to set up an acquaintance with, to make the acquaintance of* (англ.); *взнати / визнавати, узнати / узнати, знайомитися / познайомитися* (укр.), *узнать / узнавать, знакомиться / познакомиться* (рос.). Предикати цієї підгрупи належать до акціональних предикатів, що передають динаміку некаузативного відношення зі значенням «вступити / вступати в ситуацію знайомства».

Доповнюють синонімічний ряд дієслівних предикатів сталі вирази *to pick up an acquaintance with, to pick up, to put in touch with, to set up an acquaintance, to strike up an acquaintance* (англ.); *заводити / завести знайомство* (укр.) та *вступать / вступить в знакомство, завязывать / завязать знакомство, заводитъ / завести знакомство* (рос.), напр.: *I got acquainted with the Princess after your ... accident* (J. Varley) – ‘Я познайомилася з принцесою після ... нещасного випадку’; *Henry has set up an acquaintance with a Mexican who knows a little of England and English...* (J. Laughton) – ‘Генрі познайомився з мексиканцем, який трохи знав про Англію та англійців...’; *Yes, you really must make the acquaintance of your great-uncle* (E. Peters) – ‘Так, ти справді повинна познайомитися зі своїм

двоюрідним дідусем?; ...за нашої відсутності Симон завів знайомство з кількома підлітками років чотирнадцяти – п'ятнадцяти (О. Авраменко); Я ... не могу не раскаиваться в том, что вообще вступил в знакомство с князем П. В. Долгоруковым (И. Тургенев); Борей завел знакомство с местными рыбаками и уходил с ними в море, на рыбную ловлю (А. Ладинский); Я забыл Вам написать, что здесь была Плетнева и сама завязала знакомство с семьей моей и со мной (П. Анненков); Стратон свел знакомство с иноземным шкипером... (А. Волков). Вирази *to make the acquaintance* та *to make somebody's acquaintance* є абсолютними синонімами, які різняться вибором граматичної форми керованого іменника, пор.: *When we first made the acquaintance of Madame Danville ... I felt astonished...* (W. Collins) – ‘Коли ми вперше познайомилися з пані Данвілл ... я була здивована...’; *In that time Big Mama Flore made my acquaintance with Mud Albert and Champ Noland* (W. Mosley) – ‘Саме тоді велика мамця Флор познайомилася з Мадом Альбертом та Чемпом Ноландом’.

Окрему групу предикатів знайомства становлять взаємно-зворотні вербативи, що позначають дію, яку «виконують кілька суб'єктів, кожен з яких одночасно є і її об'єктом» [42, с. 113]: *познайомитися, знюхатися, зустрітися, перезнайомитися, зійтися / сходитися, спізнаватися / спізнатися* в українській мові; *знакомиться, познакомиться, снюхиваться / снюхаться, встретиться, обзнакомиться, сойтись / сходиться, спознаваться / спознаться* в російській мові. Вербативи, що є носіями «категорійного значення взаємного реципрока» [50, с. 87] належать до двоактантних дієслів, другий актант яких міститься в самій структурі дієслова [49, с. 37]. Їм властива формально-семантична репрезентація обох аргументів: суб'єктного актанта у формі Н. в. іменника або його еквівалента, а об'єктну позицію посідає форма О. в. з прийменниками *з (із, зі)* в українській мові, *с* – у російській. Суб'єкт, здійснюючи певну дію, втягує у поле своєї діяльності об'єкт, поза яким не може бути реалізована ця дія, напр.: *Після церемонії Колосовський познайомився з капітаном*

Решетняком (О. Гончар) – *Капітан Решетняк познайомився з Колосовським; Находясь в лагерях для пленных, я познакомился с японским переводчиком* (А. Новиков-Прибой) – *Японский переводчик познакомился со мной.*

Семантика предиката-вербатива потенційно містить у собі потребу вираження двох актантів, які можуть бути неназваними взагалі, «конденсуючи «суб'єкт і об'єкт» в одну формально репрезентовану позицію» [99, с. 79], напр.: *Певне, побачаться, познайомляться, домовляться і про «Современник», її твори саме для них* (О. Іваненко); *А то что же на морозе знакомимся?* (Ф. Достоевский).

Оскільки аналізовані вербативи належать до інтерперсональних, то треба зазначити, що вони чітко визначають кількість учасників зображуваної ситуації: двоє і / або більше. Тому відкриті валентністю предиката позиції суб'єкта та об'єкта дії є облігаторними: *I made the acquaintance of several musicians around that time* (OLD) – ‘Я познайомився з кількома музикантами за той час’; *She made the acquaintance of a man from the city* (LD) – ‘Вона познайомилася з чоловіком з міста’; *Не буду описувати, як я познайомився з Наталкою і покохав її* (М. Дашкієв); *Батьки приводили дітей записувати до школи, і Раїса таким способом знайомилася з селянами* (М. Коцюбинський); *По его словам, он познакомился с Эллой на вокзале и пригласил к себе* (С. Любимов); *И в тех маленьких комнатках с нами знакомились и репетировали большие режиссеры* (Л. Гурченко).

Об'єктна синтаксема виражена сполученням предиката з прийменниками *with, of* – в англійській (*with / of somebody*) та прийменниковою відмінковою формою: *з + О. в.* в українській мові (*з ким-небудь*), *с* – в російській (*с кем-нибудь*). Тільки в англійській мові при предикаті *to get to know* можлива безприйменникова форма об'єкта: *The first couple of meetings are for the doctor and patient to get to know each other* (DC) – ‘Перші кілька зустрічей для лікаря і пацієнта, щоб узнати один одного’. Префіксовані дієслова, що мають значення ‘познайомитися з усіма або між собою’ – *перезнайтися, перезнакомиться*, – можуть не відкривати

облігаторної позиції для об'єктної синтаксеми за умови, якщо суб'єкт позначає множину осіб, що однаковою мірою беруть участь у дії знайомства, пор.: *Де приїдемо, зараз **перезнайомиться** [Степан] з чужими конюхами, фурманами та наймитами* (Дніпрова Чайка) – *Як звичайно буває в поїзді, всі в купе зразу **перезнайомилися, розговорились*** (О. Копиленко); *Мы быстро **перезнакомились с соседями*** (М. Елизаров) – *Обе группы попали в один вагон, собирались вместе и быстро **перезнакомились*** (Л. Дурнов). В англійській мові суб'єктне та об'єктне значення теж може поєднуватися в межах однієї синтаксеми: *And perhaps I can invite your lovely friend to visit my ship, so that **she and I might also become acquainted?*** (D. Hill) – 'І можливо, я зможу запросити твою чарівну подругу відвідати мій човен, так що вона і я зможемо познайомитися?'; *So for that reason **the two must be introduced to each other and become acquainted*** (B. Smithson) – 'З цієї причини обоє повинні відрекомендуватися один одному і познайомитися'.

Якщо обов'язковий учасник взаємодії під час знайомства залишається неназваним у реченні, це не змінює кількісної валентності дієслова і не порушує встановлені норми дієслівної сполучуваності. Часто в українській та російській мовах у таких конструкціях формально незаміщеною може залишатися позиція суб'єкта, що компенсує своєю граматичною формою дієслівний предикат та умови ситуації спілкування: *Може, справді із Сергієм **знюхалася?*** (Г. Тютюнник); *Слушай, **познакомь** мене с нею!* (Г. Климов).

У конструкціях «підмет – присудок – непрямий додаток у формі орудного відмінка з прийменником» в українській та в російській мовах, де дієслово-предикат виражене формою множини, а ознака, приписувана підметові, однаково характеризує обидва його компоненти, «синтаксемі, а також самому дієслову надається відтінок сумісності дії, в якій однаковою мірою беруть участь обидва члени сумісності» [107, с. 78], напр.: *Ми **познайомились з ним на фронті...*** (В. Підмогильний) – *Він **познайомився з нами на фронті; Да мы с вами и без того бы **познакомились**, я сам о вас***

много слышал... (Ф. Достоевский) – *Да вы и без того бы познакомились с нами.*

Диференційна сема початковості властива всім дієсловам цієї групи, однак має специфічне вираження в різних мовах. В англійській мові експліцитним вираженням фазової семантики марковані дієслова *to get, to become, to make, to set up* в складі сталих сполук: *It was on one of these occasions I made the acquaintance of Lawren Harris...* (R. Dunlop) – ‘Саме під час одного з таких випадків я познайомився з Лоуренсом Харрісом...’; *He'd become acquainted with her only hours before the hearing and would forget her minutes afterwards* (M. Caine) – ‘Він познайомився з нею за кілька годин до прослуховування і забув її за кілька хвилин’. В українській та російській мовах сема початковості експліцитно виражена з допомогою префіксів *по-, за-, с-, пере-, об-*; імпліцитно – в непрефіксованих дієсловах, що позначають фазовість дії («починати знати»): *Я не повинна була зазнайомлюватися з людьми, котрі не підходять під ваш смак, тіточко...* (О. Кобилянська); *По дорозі ... зо мною познайомився* молодий залізничний інженер, що їхав до Іркутська (І. Франко); *Подруга Ира познакомилась-таки с лётчиком, и лётчик сделал ей предложение* (О. Демьянова); *Он свел знакомство с местным старожилом и знатоком уральской охоты, Еремеем Кондратьевичем Долматовым* (А. Реформатский); *Уперше в житті знайомлюся з живою балериною* (П. Загребельний); *Вот видишь, милая Генечка, – сказала она, – с какими людьми знакомишься ты у меня* (Ю. Жадовская). Зазначимо однак, що тотожність семантики, обмежена лише граничним виявом процесуальної ознаки, тобто наявність видової пари, властива більшості вербативів української та російської мов, за винятком *взнати / визнавати когось, зустрітися / зустрічатися з кимось; узнать / узнавать кого-либо, встретиться / встречаться с кем-либо*, у яких граматичне значення виду тісно пов'язане з лексичним: *Тож я хочу тобі сказати, що мені дуже жаль буде загинути саме тоді, коли зустрів тебе (= познайомився з тобою)...* (В. Малик) – *У підземеллях він нерідко*

зустрічав близьких чи далеких знайомих (= *натрапляв на*)... (О. Гончар); *А Толик мене узнал* (= *познайомився зі мною*), *когда ему исполнилось одиннадцать* (А. Геласимов) – *Народ тоже, который узнавал поэта* (= *впізнавав*), *кланялся ему* (В. Астафьев).

Предикати *спізнаватися / спізнатися, спізнатись* та *спізнати* в українській мові і *спознаваться / спознаться* в російській мові відрізняються від *знайомитися* тим, що мають значення ‘познайомившись, сходитися з кимось’: ... *через нього-бо мудрець спізнався з його дочкою, дівчиною Мартою, колись пустотливим підлітком, і закохався в неї...* (В. Підмогильний); *Їхали довго, майже три місяці, й спізналися за дорогу ближче й, що гріха таїти, жили вшестечно* (Ю. Мушкетик) або ‘бути в близьких стосунках, добре знати’: *З буйним хлоп'ячим племенем Шурик спізнався лише тоді, як пішов до школи* (В. Нестайко); *За это время он хорошо спознался с колодником Парфеном Дружининым, купцом пригорода Алата Казанской губернии* (В. Шишков). В англійській мові відповідником до першого значення є *to know*, застаріле значення якого подають як «перебувати в статевих зносинах» [Farlex]. У російському просторіччі натрапляємо на вербатив *сходиться с кем-то* із близьким значенням ‘вступати в дружні або більш близькі стосунки’: *Яконов и его заместитель Ройтман не сошлись* (А. Солженицын); *Михайлов и Алевтина сошлись разом и как-то стремительно...* (В. Маканин).

В англійській та українській мовах було зафіксовано предикати *признакомлюватися* та *to mix* із загальним значенням ‘придивитися до когось’, напр.: *It's the place ... where the biggest stars can mix with the lowliest stagehands...* (J. Varley) – ‘Це місце, де найвідоміші зірки можуть познайомитися з невибагливими робочими сцени...’; ... *у місті я бував, надивився там на будинки кам'яні, на крамниці й крамарів, ходив по базару, признакомлювався із міщанами...* (Марко Вовчок). Такі одиниці є стилістично маркованими.

Вербативи *зознайомитися* / *зознайомитись*, *ознайомитися*, *обзнайомлюватися* / *обзнайомитися* (укр.), *обзнакоmitься* (рос.) є розмовними синонімами до дієслова *познайомитися* і вживаються зі значенням ‘заводити, починати знайомство з ким-небудь’: *Найбільше **зознайомився** з ним я, бо другого дня під час перерви зустрів на вулиці* (Н. Околітенко); *Бесцельно шатаясь из салона в салон, он **обзнакоmitся** с доброй половиной пассажиров* (Л. Филатов). До предикатів, які перебувають на периферії групи зазначених вербативів, зараховуємо також український *перезнайомитися*, російський *перезнакоmitься*, що мають значення ‘познайомитися з багатьма особами’: *Мирон зо всіма відразу **перезнайомився**, з деякими відразу на «ти»* (Д. Гуменна); *Он был на съезде, **перезнакоmitся** со всеми крестьянами...* (В. Чернов).

Аналізовані предикати також можуть бути позначені семою ‘цілеспрямованість дії’. В англійській мові сему мимовільності дії містить предикат *to fall in with smb.*: *Their nephew, returning home a desperate man, **falls in with** an abbot, in whom he discovers the daughter of the King of England* (G. Vossaccio) – ‘Їхній племінник, повертаючись додому, доведений до розпачу, випадково знайомиться з абатом, в якому визнає дочку короля Англії’. У слов’янських мовах не було зафіксовано предикатів із семантикою «не мати наміру щодо знайомства» – це значення передають адвербіальні компоненти: *випадково* (укр.), *случайно* (рос.): *Другого дня я **випадково познайомився** з дуже милою, чулою людиною – доктором Миколою Самойловичем* (Ф. Пігідо-Правобережний); *Они **случайно познакоmitились*** (Ч. Абдуллаев). Антонімічного значення набувають англійський сталий вираз *to cultivate the acquaintance* та предикати-вербативи із семантичним забарвленням ‘знайомитися ближче з ким-небудь’ *роззнайомлюватися* / *роззнайомитися* (укр.), *раззнакоmitься* / *раззнакамливаться* (рос.): *Every member of the party had made up his or her mind **to cultivate the acquaintance** of Mr. Horatio Sparkins* (C. Dickens) – ‘Кожен з членів партії вирішив про себе роззнайомитися з паном Горатіо Спаркінсом’; *Згодом, коли **роззнайоmitилися**,*

виявилось, що один з них ... директор Всеукраїнського інституту фізкультури... (І. Багряний); *Вот однажды рано поутру мой приятель встречает его на улице (а уж они, заметьте, **раззнакомились**)...* (И. Тургенев).

Низка предикатів мають зневажливе емоційно-оцінне забарвлення і формують групу зі значенням ‘вступати в таємний зговір, домовлятися про спільні дії’: *знюхуватися / знюхатися, обнюхувати / обнюхуватися / обнюхатися* в українській мові та *снюхиватися / снюхатися, обнюхиватися / обнюхатися, перенюхатися* в російській мові: *Знають усі, **знюхався** (Коснятин) тут з можними...* (П. Загребельний); *Но в СССР это (занятие спиритизмом) рассматривалось как контрреволюционное подполье, где сатана **снюхивается** с антихристом* (Ю. Фёдоров). В англійській мові не було зафіксовано жодного дієслівного предиката з таким значенням. Проте описово це значення передають *to come to an understanding, to come to a secret understanding*. На відміну від українських та російських відповідників, англійські не мають негативного забарвлення, а перекладаються як ‘дійти згоди, порозумітися’ (NWDTEL): *The three held counsel together whether they should not denounce the offenders to the abbess, but soon changed their mind, and **came to an understanding** with them, whereby they became partners in Masetto* (G. Vossaccio) – ‘Ці троє радилися, чи повинні вони звинувачувати кривдників ігумені, але скоро передумали і дійшли з ними згоди, через що стали партнерами у Мазетто’; *We **could never come to an understanding** with the Communists* (F. Selwyn) – ‘Ми ніколи не зможемо порозумітися з комуністами’.

В офіційно-діловому стилі чи з метою створення урочистого пафосу побутують вербативи-предикати зі значенням ‘називати себе під час знайомства’, напр.: *to introduce yourself* (англ.); *представлятися / представитися, відрекомендовуватися / відрекомендуватися* (укр.); *представляться / представиться, отрекомендоваться / отрекомендовываться* (рос.), напр.: *You must let me **introduce myself***

(O. Wilde) – ‘Ви повинні дозволити мені представитися’; *Представився майбутнім майстром велосипедного спорту міжнародного класу Василем Трошем і помчав* (Я. Стельмах); *Отрекомендовались друг другу, присели, и я изложил озабочивающее меня дело и попросил услуги советом* (Н. Лесков). Синонімічний до наведених англійський вираз *to make oneself known to smb.* характеризує ситуацію неформального спілкування: *After she had gone Paul made himself known to Dr Heatherton, to whom he had not previously addressed himself* (P. Hill) – ‘Після того, як вона пішла, Поль відрекомендувався доктору Хізертону, до якого він раніше не звертався’. Такі дієслова вирізняються наявністю в своїй семантичній структурі семи на позначення способу знайомства – ‘знайомитися під час особистої зустрічі, самостійно називаючи своє ім’я’. З близьким значенням ‘знайомитися з кимось під час зустрічі’ вживають вербативи *to meet, зустрітися з кимось, встретиться с кем-то*, напр.: *When we meet – we do meet occasionally...* (O. Wilde) – ‘Коли ми зустрічаємося – ми знайомимося випадково...’; *Савяк до того на власному життєвому шляху не зустрічав людей, які б працювали і жили в такому доволі неприродному ритмі* (П. Масляк); *Из всех людей, которых я встретил в это время, он положительно самый симпатичнейший человек* (Н. Лесков). Варто зазначити, що англійський предикат *to meet* набагато частіше функціонує на позначення семантики знайомства, ніж *зустріти* і *встретить* у слов’янських мовах.

Цікавим спостереженням щодо корпусу дієслівних предикатів знайомства вважаємо знахідку Г. Аллагулової щодо вживання в даному контексті звороту, пов’язаного з російською традицією оглядин нареченої, – *смотреть невесту* [1, с. 160]: *Максим с бабой Груней поехали смотреть невесту* (Г. Кириллова). В українській мові його аналогом є *їхати на розглядини / оглядини*: *Щовечора Лаврін бігав на побачення, й Кайдаші змушені були погодитися на його одруження і їхати на розглядини* (І. Нечуй-Левицький). В англійських країнах не існує такої традиції, а отже – не може бути й лексичних засобів її характеристики.

Дієслівні предикати в простому неелементарному реченні можуть поєднуватися з різними адвербіальними синтаксемами. Найчастіше семантико-синтаксичну структуру таких речень поширюють:

– *адвербіальні локативні компоненти*: *A rich young fellow from New York. I got acquainted with him **there*** (Н. Alger) – ‘Заможний молодий хлопець з Нью Йорка. Я познайомився з ним там’; *Вже **тут, на еміграції**, я випадково познайомився з двома живими свідками одної з багатьох подібних трагічних подій...* (Ф. Пігідо-Правобережний); *Позже **в этом самом тайном обществе** гуманистов-сатанистов сиятельный князь Орбели и познакомился со своей будущей женой...* (Г. Климов);

– *каузативні компоненти*: *I hope you will acquit me ... when I explain that I have been acquainted **through Mrs. Parsons**...* (С. Dickens) – ‘Я сподіваюся, що ви виправдасте мене ... коли я поясню, що познайомився через пані Парсонс...’; *Батьки приводили дітей записувати до школи, і Раїса **таким способом** знайомилася з селянами* (М. Коцюбинський); *При **посредстве Иллариона Галактионовича В. Г. Короленко** познакомился с Чернышевским* (В. Короленко);

– *темпоральні компоненти*: *I had the pleasure of making your Ladyship's acquaintance at Brussels, **ten years ago**...* (W. Thackeray) – ‘Я мала задоволення познайомитися з вашою милістю у Брюсселі, десять років тому...’; *За **цей час** Роман дужче зазнайомився з крамарем Михайлом Григоровичем Сучком* (Б. Грінченко); *Два **года прошло с тех пор**, как впервые встретился ей в больших Строгановских хоромах красивый юноша-казак* (Л. Чарская).

Акціональні дієслівні предикати з семантикою отримання інформації про когось через знайомство становлять численну групу в усіх аналізованих мовах, прикметною ознакою якої є наявність у семантичній структурі диференційної семи початковості. Засоби вираження фазової семантики в аналізованих мовах різняться: якщо в англійській мові цю функцію виконують спеціальні дієслова, то в українській і російській мовах – переважно префіксальні і суфіксальні морфеми. Як і статальні предикати цієї

підгрупи, вони мають двовалентну рамку, яку заповнюють облігаторні суб'єктна та об'єктна позиції. У межах аналізованої підгрупи диференціація можлива за такими ознаками: а) структурними: дієслівні та фразові предикати; б) семантичними: протиставлення відбувається на основі волюнтативності / неволюнтативності суб'єкта, наявності / відсутності додаткового значення способу дії; в) власне-синтаксичними: предикати різняться за характером позначуваної дії і поділяються на перехідні дієслова та взаємно-зворотні, а отже, – мають різні характеристики реалізації облігаторного об'єктного аргумента; г) функціональною: залежно від наявності додаткових конотацій предикати аналізованої групи закріплені за різними функційними стилями. Цікавим є також те, що заповнення об'єктної позиції прогнозує не сам предикат, а разом із суб'єктом, адже саме від його семантики – одиничний чи множинний – залежить облігаторність об'єкта.

4.3 Предикати зі значенням «знайомити когось з кимось»

Підгрупа предикатів зі значенням «знайомити / познайомити когось з кимось» відрізняється від інших порівняно невеликою кількістю вербативів і фразеологізмів у мовах, що зіставляються. Ядерними визначаємо предикати *to introduce*; *знайомити*; *знакоMITЬ*. Вони передають, як правило, поверхове знайомство, під час якого відбувається обмін інформацією щодо ідентифікаційних ознак тих, хто знайомиться (ім'я, прізвище, статус тощо), напр.: *Mr. O'Connor, let me introduce my friend, Mr. Rodney Ropes, – said Mike* (Н. Alger) – ‘Пане О’Коннор, дозвольте представити мого друга, пана Родні Роупса’; *Сьогодні Оля знайомитЬ мене зі своєю сім'єю* (А. Дністровий); *Таня наскоро познакоMITила отця с Сергеем и отпросилась погулять* (Л. Улицкая). Іноді в англійській мові використовують вербатив *to acquaint* з семантикою ‘представляти когось комусь’: *She acquainted her roommate with my cousin* (NWDTEL) – ‘Вона познайомила свою сусідку по кімнаті з моїм двоюрідним

братом', але частіше зазначений предикат передає знайомство когось з чимось.

З відтінком «називати когось під час знайомства» в офіційному мовленні вживають дієслова *to present, to recommend, to introduce* в англійській мові, *познайомити, зазнайомити, представляти / представити, рекомендувати / відрекондувати, одрекондувати, порекомендувати* в українській мові; *познакомить, сознакомить, представляют / представить, рекомендовать, отрекомендовать* в російській мові, напр.: *This infatuated young man used sometimes to take tea with Miss Pinkerton, to whom he had been **presented** by his mamma* (W. Thackeray) – 'Цей зосереджений молодий чоловік звик іноді чаювати з міс Пінкертон, якій його представила матінка'; *Савякові **представили** їхнього командира роти, який був старший за хлопця десь років на п'ять* (П. Масляк); *Да как же, – говорю, – я и рад бы пойти, да не могу: надо же, чтобы меня ему кто-нибудь **представил*** (Н. Лесков).

Типовою для всіх дієслів на позначення знайомства осіб є тривалентна конструкція з такими обов'язковими актантами: суб'єкт, об'єкт знайомства і адресат знайомства: *I bowed back and introduced **him to Brenda** who, after a quick glance at me, bowed as well* (J. Varley) – 'Я поклонився у відповідь і представив йому Бренду, яка кивнула поглядом і кивнула у відповідь'; ***Старший штейгер** познайомив **десятника з інженером**: низенького росту, в окулярах* (Ю. Яновський); ***Добронравов** познакомил **меня с кружком крестьянской молодежи**, упивавшейся «нашею летучей библиотекой»* (В. Чернов). Тривалентні предикати вимагають заповнення однієї правобічної валентності іменником в орудному відмінку [76]. Дієслова з незайнятими трьома актантними позиціями, до яких і належать предикати аналізованої підгрупи, визначають «ієрархічно вищою ланкою в системі валентнісних перспектив. У таких дієсловах в основному прогнозується така семантична значущість актантів: суб'єкт (номінатив) – перший актант, предикат, об'єкт (акузатив) – другий актант, адресат (датив) – третій актант, яка є інваріантною щодо інших комбінаторно факультативних реалізацій»

[49, с. 40]. У валентній рамці з предикатами, які позначають знайомство когось з кимось, незаміщеною може залишатися позиція суб'єкта, що здійснює дію знайомства, напр.: *As we were **introduced** into this part of the building first, we will adopt the same order...* (Ch. Dickens) – ‘Оскільки ми були представлені в цій частині будинку вперше, ми прийнемо заведений порядок...’; *Вашого хлопчика **познайомимо** з моїм Сашею, підшукаємо вам помешкання поблизу...* (О. Іваненко); *Его **познакомили** с Рерихами еще в 1922 году* (П. Беликов). Часто незаміщеною залишається позиція, яку повинен посісти об'єкт, якому адресується знайомство: *Then he **introduced** John Browdie, who had remained in a state of great admiration...* (Ch. Dickens) – ‘Потім він представив Джона Броуді, який перебував у стані надмірного захоплення...’; *Миколай Миколайович **відрекомендував** себе та князя Василя Львовича Шеїна* (О. Купрін); *Левенталя окружили, и он рассказал, что встретил барона выходящим из своего дома под руку с дамой, которую он **отрекомендовал** как свою жену* (В. Крыжановская).

Семантика вербативів-предикатів цієї групи програмує різні поширювачі, найчастіше – локатив: *On the first night I was at the theatre, the horrid old Jew ... offered to take me **behind the scenes** and introduce me to her* (O. Wilde) – ‘У першу ніч я був у театрі, жахливий старий єврей ... запропонував провести мене за куліси і познайомити з нею’; *Мені недавно **на пленумі ЦК** відрекомендували його – такий приятний молодий чоловік* (О. Ірванець); *Виргинский познакомил меня с ним случайно, **на улице*** (Ф. Достоевский).

На відміну від слов'янських мов, в англійській семантична структура дієслова містить додаткову інформацію про ситуацію знайомства – статус її учасників, умови знайомства тощо. Так, *to introduce* використовується для знайомства людей, що мають однаковий соціальний стан. Натомість предикат *to present* – уживається на офіційних заходах, прийомах й передбачає певний церемоніал та окреслює високий ранг особи, якій когось представляють (NWDTEL). В англійській мові є низка стійких дієслівно-

іменних сполук на позначення знайомства, наприклад *to make introductions, to effect introductions, to make oneself known to smb.*, напр.: *She receives on the lawn, shakes hands with each guest, and **makes introductions** when deemed essential* (W. Green) – ‘Вона (господиня) приймає гостей перед вхідними дверима, тисне кожному руку і представляє один одному, якщо вважає це необхідним’.

Окрім семантики знайомства, додаткове значення ‘сприяти зустрічі, знайомству, зближенню і т. ін. кого-небудь з кимось’ в розмовному мовленні вживають *to bring together, to bring in contact, to put together, to throw together, зводити / звести; сводить / свести*, напр.: *... for that he would continue to lie every night with the player that **brought them together**...* (J. Perceval) – ‘...саме через те він продовжив би спати кожної ночі разом з учасницею гри, яка звела їх разом...’; *...просила ніби Марія і його, Якова, щоб **звести з чоловіком*** (А. Головка); *Все искусство его в этом случае состояло в том, что **свел он их с Илюшей**...* (Ф. Достоевский). В українській та російській мовах відомі фразеологізми *доля звела, судьба свела*, де функціонування лексем *доля / судьба* у позиції суб’єкта дії спричинене явищем персоніфікації. Про особливу семантику дієслів, що поєднуються з іменниками-назвами неістот у функції суб’єкта реченнєвої структури, Т. Кильдібекова зазначає: «У реченнях з неживим суб’єктом ми спостерігаємо особливий семантичний тип дієслова, утворений в результаті випадкового зв’язку двох подій, кожна з яких характеризується протяжністю у часі – тип активних «двоподійних» дієслів (цим дієсловом не властива семантика спрямованості)» [65, с. 54–55]: *В одному з цих шинків **доля й звела його (Романа) з Ярошем**...* (Б. Грінченко); ***Вините судьбу: она меня свела с человеком, который не нравится папеньке, который увозит меня от вас*** (И. Тургенев).

Аналізована підгрупа предикатів із семантикою знайомства осіб за чийогось посередництва є нечисленною і характеризується тримісним валентним потенціалом – потребує заповнення лівобічної та двох

правобічних позицій: об'єкта і адресата, адже віддзеркалює ситуацію, у якій беруть участь три особи. Матеріал нашого дослідження дозволив зафіксувати випадки незаповнення суб'єктної та адресатної позицій, що спричиняє неповноту предикативних конструкцій на семантико-синтаксичному і формально-граматичному рівнях. Предикати цієї підгрупи загалом є аналогами у всіх трьох мовах. Однак англійська мова репрезентує ширшу, порівняно зі слов'янськими, семантичну диференціацію предикатів знайомства, основу на ієрархії соціальних ролей учасників позначеної ситуації.

4.4 Предикати з семантикою знання-уявлення

Предикати, що означають знайомство з неістотою, мають значення 'мати уявлення про щось на основі, в результаті власних переживань, власного досвіду' [27, с. 186]. Вони означають поверхове знання, знання-уявлення. Йдеться насамперед про такі: *to know, to come to know, to become acquainted with, to experience, to suffer, to endure, to go through, to bear, to stand, to see, to taste* – в англійській; *знати, знатися, узнати, пізнати, відчутти, звідати, пережити, перенести* в українській мові; *знать, знатьсь, узнать, познать, испытать, изведать, пережить, перенести* – в російській.

Предикати цієї групи тісно переплітаються з вербативами емоційного переживання [там само, с. 187], адже більшість з них позначають знання, здобуте внаслідок переживання. Проте вони не є тотожними, про що свідчить специфіка реалізації валентного потенціалу й граматичного значення. Предикати мікрогрупи «знайомство з чимось» містять у своїй структурі сему перехідності дії на неживий об'єкт, лексично виражений абстрактним іменником на зразок *радість, горе, зрада, тортури, почуття, розчарування, гіркота* та ін. Однак урахування тільки лексичного аспекту для аналізу часто виявляється недостатнім критерієм, тож, як слушно зауважує Г. Аллагулова, «варто зважати не лише на лексичний бік, а й на граматичний», оскільки

особливістю предикатів знання-знайомства з неживим об'єктом постає їхнє вживання в англійській мові у формі перфекта, а в російській мові побутування більшості дієслів у формі доконаного виду [1, с. 166]. Аналіз ілюстративного матеріалу доводить справедливість отриманих висновків і щодо української мови. Низка предикатів не мають форми недоконаного виду, а ті, що мають видову пару, не можуть функціонувати з тим самим значенням: *Бо хоч скільки льотних годин після того провів у повітрі, однак те, що звідав у своєму першому небі, так більше й не повторилось...* (О. Гончар); *Правда, Лорхен пережила ще одне розчарування* (Ю. Дольд-Михайлик) – *Правда, Лорхен переживає ще одне розчарування*; *Тех, кто испытал прелести войны на собственной шкуре, ... можно понять и принять* (М. Карпов) – *Тех, кто испытывает прелести войны на собственной шкуре, ... можно понять и принять*; *Где ты набрался этого бреда?* (В. Аксенов) – *Где ты набираешься этого бреда?*

В англійській мові немає граматичної категорії доконаного / недоконаного виду, тому тут характерним є вживання предикатів-вербативів у перфектній формі. В українській та російській мовах важливу роль у розширенні синонімічних рядів вербативів зазначеної підгрупи відіграє префіксація: кореляти видової пари таких дієслів утворюються за допомогою префіксів *у-, ді-, пере-, на-, о-* в українській мові: *узнати, пізнати, відчутти, звідати, пережити, перенести* та *у-, о-, пере-, по-, вы-* в російській мові: *узнать, познать, изведать, пережить, перенести*, які вказують безпосередньо на початок, кінець і тривалість дії протягом якогось часу.

Спостереження над формально-граматичною будовою речень з аналізованими предикатами дає такі результати щодо специфіки вираження об'єктної синтаксеми на позначення предмета знайомства: в англійській мові таке значення формується з допомогою прийменника *with*, напр.: *... he had seized the first opportunity to familiarize her with this latest work* (В. Tarkington) – '... він захопився за першу можливість ознайомити її з цією останньою роботою'; для слов'янських мов це може бути форма О. в.: *Замість того ...*

щоб один **обізнався з справою**, вдумався в неї і розв'язав її, потрібен, розумієте, цілий синедріон..! (В. Підмогильний); В примечаниях 13-го Отдела НКВД проскальзывало сожаление, что в современной Испании нет Торквемады, который **познакомил** бы этого трибуна революции с **трибуналом** инквизиции (Г. Климов) або у формі 3. в.: *А зараз, уперше, спізнав радість бачити людину* (В. Савченко); *Срок был недолгий и перенести его было легко...* (В. Чернов), якій в англійській мові відповідає безприйменникова форма: *... he said that when I came to know these steel spider-webs I would realize that nothing but dynamite could cripple them* (М. Twain) – ‘... він сказав, що коли я зведу більш близьке знайомство з цим сталевим павутинням, то зрозумію, що лише динаміт зможе його пошкодити’.

Предикати аналізованого підкласу реалізують подвійну валентність, прогножуючи позиції для суб’єкта дії та об’єкта-неістоти, на який спрямована дія, напр.: *I took it out and had a look at it...* (F. Dostoyevsky) – ‘Я витяг його (гаманець) і ознайомився з його вмістом...’; *А вони так гірко всі ті «пророцтва» переживали і в юнацькому запалі йшли ще далі за вчителя...* (Д. Гуменна); *Мы познали объемы, пропорции, материалы домов* (П. Барскова). Однак дієслова аналізованої групи можуть відкривати і додаткову адресатну позицію, що зближує їх з дієсловами на позначення передавання інформації, напр.: *Am I to understand, Mr. Tottle, that Mrs. Parsons has acquainted you with my feeling ..?* (C. Dickens) – ‘Чи правильно я зрозуміла, пан Тоттл, що пані Парсонс ознайомила вас із моїми почуттями..?’; *Він знайомив її з своїми планами життя...* (Гі де Мопассан); *После посещения Орла, я ознакомил товарищей по народолюбческому кружку с планами создания новой всероссийской революционной организации* (В. Чернов). У такому разі формується речення зі значенням ‘хтось ознайомив когось із чимось’, а його модель може бути представлена конструкцією «суб’єкт дії – предикат – об’єкт знайомства – адресат», організувальним компонентом якої є тривалентний предикат.

Аналізовані предикати розпадаються на кілька семантично неоднорідних мікрогруп, що зумовлено диференційною семою способу здобуття знання. Скрупульозне вивчення мовної реалізації значення ‘знайомство з чимось’ дозволяє виокремити предикати, що не містять у своїй структурі вказівки на спосіб отримання інформації, а також ті, що поєднують факт отримання знання з зоровими, смаковими та нюховими відчуттями. Теоретично чуттєве сприйняття людини формує сукупність відчуттів, але цілісне сприйняття світу неможливе без диференціації запаху, звуку, образів, смаку. Це питання давно стало предметом зацікавлення в культурології, але сфокусоване воно на проблемі переваги певного органу чуття, за допомогою якого представники кожної культури «опрацьовують певне відчуття, формуючи власну, відмінну від інших культурних моделей чуттєвість до світу, змінюючи власну модель сприйняття» [128, с. 106–127].

Ядерною для аналізованої підгрупи є мікрогрупа, що вирізняється з-поміж інших тим, що не містить у своїй структурі сем на позначення способу отримання знання. Її формують предикати: *to know* в англійській мові, який для передавання такого значення часто вживається у перфектній формі; *знати, узнати, пізнати, знайомитися / познайомитися* – в українській; *знать, узнать, познать / познавать, знакомиться / познайомиться* в російській, напр.: *He had known his secretary's secret, and had held it sacred even from his wife* (T. Reed) – ‘Він знав секрет своєї секретарки, і приховував його навіть від своєї дружини’; *Знала твоя патриціанська молодість усі насолоди вітих – дружби й хвали, любощів і розпусти* (О. Гончар); *Устинов, сидя в штабе за секретной перепиской, узнал всякие новости...* (А. Новиков-Прибой). Предикати нейтральної підгрупи відкривають правобічну об’єктну позицію, яку заповнюють абстрактні (*істина, душа, тасмниця, радість, горе, почуття* і т. ін.) субстантиви: *In fact they had known all details before they arrived at Portsmouth* (J. Rusbridger) – ‘Фактично, вони дізналися всі деталі перед тим, як прибути до Портсмута’; *The explorers had known much suffering...* (bnc.bl.uk) – ‘Дослідники пізнали багато страждань...’; *Tu впервые*

пізнав тут світ, радість і горе (М. Зарудний); *Нині широкий читацький загал може ознайомитися з літературою...* (Ф. Пігідо-Правобережний); *И вот, девушки нашей округи уже познали сладость общения с божеством* (Г. Садулаев); *Святослав Рерих знакомил зрителя с необычной для русского глаза природой Южной Индии...* (П. Беликов).

У сталих виразах, що належать до нейтральної за ознакою вказівки на джерело отримання інформації мікрогрупи, може бути закладена інформація про рівень знайомства з предметом, напр.: *Have you known this book, Mr Trotman?* (В. Disraeli) – ‘Ви знайомі з цією книгою, пане Тротман?’; ... *усе це було добре знайоме нашим двом лицарям...* (М. Гоголь); *Корабль двигался быстрее многих военных кораблей ... а его экипаж был хорошо знаком с тактикой погони* (П. Андерсон). Стійкі дієслівно-іменні сполуки *to learn / to know smth. by / from experience, to drink in wisdom* (англ.); *дізнатися / знати щось з досвіду, вбирати / черпати мудрість* (укр.); *знать / узнать что-либо из опыта, впитывать / черпать мудрость* (рос.) вказують на глибше, а не просто поверхове знайомство з предметом: – *Cut it short, old fellow, – interrupted Walker, who knew from former experience that he of the top-boots was neither very concise nor intelligible in his narratives* (С. Dickens) – ‘Коротше, друже, – перебив Уолкер, який знав з попереднього досвіду, що він не був вправним у лаконічному та розумному викладі фактів’; *Він вже дізнався з досвіду, що жінка була опришкувата та натуриста...* (І. Нечуй-Левицький); *Вот что, братцы ... я узнал из опыта, что можно быть сытым и не евши* (В. Потто).

Сему міри і ступеню вияву предикативної ознаки містять також предикати *to induct* (англ.), *уводити / увести у / в суть / курс справи, ознайомлювати / ознайомити* (укр.), *вводить / ввести в суть / курс дела, знакомить / ознакомить* (рос.), які відрізняються від решти предикатів відтінком значення ‘надавати стислу, загальну інформацію’: *When he turned fourteen, his aging father debuted him ... and inducted him how to run and maintain his industrial empire* (D. Utahraptor) – ‘Коли йому виповнилося

чотирнадцять, старіючий батько вперше представив його і ввів у курс того, як керувати і підтримувати промислову імперію'; *Я сказав, що зараз ознайомлю його із цікавими подробицями* (О. Покальчук); *Адже він почав вводити Генріха в курс справ роботи відділу ще до присвоєння йому офіцерського звання?* (Ю. Дольд-Михайлик); *Там я тебе все покажу и введу в курс дела* (М. Милованов); *Контрразведчики пригласили представителей нескольких полков и вкратце ознакомили их с материалами дела* (А. Алексеев). З-поміж синтаксичних особливостей дієслів передавання інформації з коренем *-зна-* в українській та російській мовах варто відзначити особливість заміщення облігаторної валентно зумовленої об'єктної позиції – її посідає форма *з + О. в.* (укр.), *с + О. в.* (рос), де прийменник виконує вторинну функцію, вживаючись у придієслівній позиції: *Окрім нового автомобіля, який я з гордістю йому продемонстрував, в моєму житті були ще деякі нові речі, з якими мені кортіло його познайомити* (Л. Денисенко); *Дискусії тривали доти, доки Макаров не ознайомив учених із власним проектом* (М. Руденко); *На этот раз он меня познакомил с новой здешней песенкой...* (П. Чайковский); *Эта история меня ознакомила с отношением Виктора к крестьянам* (А. Редигер). А при предикатах з компонентом *в курс* та деякими іншими, зокрема тими, що мають значення 'повідомити' з негативною конотацією, об'єктна синтаксема позначає пасивного учасника ситуації передавання інформації: – *Я сповіщатиму тебе, мамо, ти не турбуйся* (В. Винниченко); *Хтось звістив зодчого, і він з своїм учнем піднявся на мінарет мечеті* (П. Загребельний); *... священник звістив прихожан про закриття храму...* (Є. Пашковський); *В мои планы не входило вводитъ его в курс дела* (В. Белоусова); *Я вас держал в курсе переговоров с «Центросекцией» и заручился вашим согласием на командировку указанных сотрудников ее...* (Г. Соломон); *Не исключая, что его поставили в известность постфактум* (Г. Сидорова); *Римму Исаковну, как человека уважаемого, поставили в известность о происшедшем с глазу на глаз, в собственном кабинете первого секретаря* (И. Ратушинская). Ці предикати

мають тривалентну рамку, оскільки передбачають правобічну позицію адресата. Такі предикати можна вважати перехідними між предикатами на позначення передавання інформації та предикатами знання-знайомства.

Низка предикатів знайомства-уявлення постають внаслідок уживання дієслів відчуття у переносному значенні. Найпоширенішими з-поміж них є предикати зорового сприйняття, зокрема *to see* (англ.), *бачити* (укр.), *видеть*, *видать* (рос.) та їхні деривати *побачити*, *перебачити*, *повидати*, *звидіти* (укр.); *повидать*, *перевидать* (рос.): *Book publisher Dorling Kindersley has seen the strongest growth* (bnc.bl.uk) – ‘Видавництво Дорін Кінгслі бачило найбільший розвиток’; *Невже ж ви не побачили комізму?* – *прямо запитала* (Д. Гуменна); *Этих причин (ухода Толстого) он видел две* (П. Басинский). В англійській мові часто на позначення знайомства з чимось вживають фразеологізм *to see a good deal in smb's long life*, українським відповідником якого є *багато чого бачити (побачити, перебачити) на своєму віку*; в російській мові – *много чего видит (увидеть, перевидеть, перевидать) на своем веку, повидать всякие виды: He has seen a good deal in his long life* (Hornby) – ‘Він багато перебачив за своє довге життя’; *Послухайте мене; я таки пожив на світі, бачив дечого чимало на своєму віку, а що й чував від стариків...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Особенно красочно расписывали они крупные аварии, которых перевидали на своем веку пропасть* (В. Попов).

Мікрогрупа чуттєвого сприйняття представлена предикатами-перехідними дієсловами, до яких належать також: *to taste* (англ.); *хильнути*, *сьорбнути*, *попробувати*, *пробувати*, *спробувати*, *куштувати*, *покуштувати*, *скуштувати* (укр.); *хлебнуть*, *испробовать*, *пробовать*, *попробовать*, *отведать / отведывать*, *вкусить* (рос.), які зі значенням ‘мати або отримувати досвід, в основному незначний’ вживаються з об’єктом, напр.: *These young men who had only begun to taste life* (NWDTEL)– ‘Це молоді люди, які лише почали визнавати життя’; *Немало Григорію, ти горя хильнув*, – *із жалем подумав (Дмитро)...* (М. Стельмах); *Карты, долги, доступные девки – всего этого он хлебнул с избытком...* (П. Басинский).

Аналізовані предикати в українській та російській мовах за умови пересення акценту на результативність дії схильні до елімінації об'єктної синтаксеми, напр.: *А ти спробуй, то й побачимо* (М. Стельмах); *Придется и здесь попробовать...* (Ю. Іванович). У всіх мовах було виокремлено сталі вирази на позначення знайомства з чимось, основу яких формують дієслова з первинним значеннями смакового відчуття: *to drain / drink the cup (of sorrow, bitterness, humiliation) to the dregs, to drink a (full) cup of sorrow, to drink a bitter cup, to sup sorrow* в англійській мові; *хильнути або сьорбнути горя (біди, лиха), випити гірку (добру, повну, немало) (чару), скуштувати почому ківши лиха* в українській мові; *хлебнуть горького, хлебнуть горького и сладкого, хлебнуть (горькой, сладкой, иной и т.п.) жизни, хлебнуть горя, хлебнуть (горя) по ноздри, хлебнуть горького (горячего) до слез, хлебнуть лиха, выпить (испить, пить) до дна, выпить горькую чашу чего-либо, выпить (испить, пить) до дна* в російській мові: *And then again I drank the cup of sorrow to the dregs...* (R. W. Service) – ‘А потім знову я сьорбнув лиха до дна...’; *Громадяни Глинська хильнули біди і стали горді, витривалі й винахідливі до всього* (В. Земляк); *Прибывши в Челябинск, им всем пришлось хлебнуть горького* (А. Бушков). Фразеологізми зазначеної підгрупи у всіх мовах виявляють структурну та семантичну спільність, що, на думку Г. Аллагулової, можна пояснити їхньою гомогенністю: майже всі вони походять з біблійних сюжетів [1, с. 94].

До вербативів наступної мікрогрупи зараховуємо ті, що містять у своїй структурі актуальну сему ‘отримання інформації з допомогою нюху’, напр.: *нюхати, понюхати* (укр.); *нюхать, понюхать* (рос.): ... *на Артура Пену було моментально заведено цілком доказову справу небезталанного, але порожнистого гравця, ситого й часами елегантного гурмана (денді-бренді, тралі-валі), який проте навіть і не нюхав жорстокої крові буття* (Ю. Андрухович); *Он даже не нюхал, что такое война!* (А. Терехов). В англійській мові вербативів-прямих відповідників зафіксувати не вдалося.

Варто зазначити, що між англійською, українською та російською мовами можна спостерігати певну невідповідність у розмежуванні предикатів у виокремлених мікрогрупах. Так, англійський вираз *to see over*, який перекладають як 'знайомитися або знайомити когось з кимось' (ЕСМ), виразно виявляє належність до мікрогрупи предикатів знання-зорового сприйняття. Натомість синонімічні *знайомити когось з чимось* (укр.) та *знакомить кого-то с чем-то* (рос.) належать до нейтральної підгрупи. Так само зі значенням *хильнути горя* лише фразеологізми *to eat the bread of affliction, to sup sorrow* належать до підгрупи смаку. Решта, значення яких словники тлумачать так само, за детальнішого розгляду семантичної структури виявляють ознаки предикатів, що належать до нейтральної підгрупи: *to go through a lot, to go (pass) through hell, to have a bad time, to have one's fill of sorrow*, напр.: *She really did go through a lot, and here she was clean and sober, gainfully employed, married...* (R. Raymer) – 'Вона насправді хильнула горя, а тут вона була чистою і спокійною, вигідно працевлаштованою, заміжною...' Цікавим відповідником зафіксовано в американському сленгові – *to take a bath* (ЕСМ) – 'хильнути горя', первинне значення якого 'приймати ванну'.

Надзвичайно продуктивною виявилася група предикативних та фразеологічних одиниць, що позначають знання-уявлення, джерелом якого є досвід, часто неприємний, пов'язаний з болем, горем, негативними емоціями або нестатками: *to suffer, to undergo, to endure, to go through, to experience, to learn by experience; пережити, перенести, витерпіти, вистраждати, набідуватися, нагорюватися, натерпітися; пережить, подвергаться испытаням, выстрадать, перестрадать, вытерпеть, перетерпеть, натерпеться: Struggling Bristol City suffered their second humiliation in London in five days...* (bnc.bl.uk) – 'У період боротьби місто Бристоль пережило повторне приниження в Лондоні за п'ять днів...'; *He has endured abject misery* (P. Junor) – 'Він пережив надзвичайну вбогість'; *А тут це було якесь відродження, може, тому, що й він нагорювався, і вона набідилась без*

нього... (О. Гончар); *Все дело было в том, чтобы уберечь от гибели как можно больше людей, не дать им познать горечь бесповоротной разлуки* (А. Камю); *Те, кто пережил горе сам, это знают* (А. Блум).

Предикатами цієї мікрогрупи також виявляють відмінності у відтінках значень: наприклад, *to undergo* вказує на те, що особа, яка набуває будь-якого досвіду, разом з тим змінюється; *to experience* використовують для позначення набуття важких, неприємних або небезпечних знань про щось (NWDTEL). Англійським виразам *to have felt smth. on one's own back, to know what smth. feels like* відповідають українські *спробувати* (*випробувати, відчутти, звідати, досвідчитися*) *на своїй / власній шкурі* та російські *испытать* або *почувствовать* чи *узнать на собственной шкуре* та напр.: *I have felt it on my own back, one minute ago* (Y. Vil'kin) – ‘Я спробував це на своїй шкурі хвилину тому’; *То було слово самого життя; слово чоловіка, котрий не тільки бачив лихо, а й на своїй шкурі звідав його* (П. Мирний); *А это как раз то, что нам ещё придётся сегодня уяснить полностью на собственной шкуре* (Ю. Домбровский).

У порівнюваних мовах зафіксовано також цілий ряд фразеологізмів із семантикою негативного знайомства з чимось: *to fall on hard times, to plumb the depths of misfortune; взнати почому ківш лиха, взнати почому корець лиха, взнати почому ківш витрішків; узнать / понять почем фунт лиха*, напр.: *Since the war, her family had fallen on hard times* (Farlex) – ‘Як почалася війна, її сім'я зазнала багато труднощів’; *Ти малий, з книг тільки знаєш, а мені довелося, Даниле, взнати, почому ківш лиха...* (Ю. Збанацький); *А фронт надо глазами повидать, чтобы понять, почём фунт лиха...* (В. Панова). Перетинаються з цієї мікрогрупою і значення англійських фразеологізмів *to have a thin time, to have a rough time*, що перекладаються як ‘зазнавати нестатків, бідувати’: *Rob lost his job last year and they've been having a thin time of it* (NWDTEL) – ‘Минулого року Роб втратив роботу і через це вони бідували’. Цікавим видається той факт, що англійські фразеологізми цієї групи відрізняються від українських та російських відтінком значень: перші

тлумачаться як ‘зазнати важких часів, часто через нестачу грошей’ (Farlex), другі передають семантику ‘зазнати повною мірою багато горя, страждань, клопоту, неприємностей’.

Несубстанційні характеристики дієслів цього підкласу є досить різноманітними. Речення з предикатами-вербативами даної підгрупи поширюються за допомогою *каузальних синтаксем*, напр.: *He ran the gantlet of the Indians through that cut...* (Z. Grey) – ‘Він піддався випробуванню індіанців через те пошкодження (дроту)...’; *Через марність свого чуття до дівчини він фатально почав зазнавати втіхи від приниження* (В. Підмогильний); *А я собі подумала ... мало я через тих Куриків набідувалася?* (М. Матіос); *Это как новые суды открыли, так сейчас и узнали про афект* (Ф. Достоевский); *часових*, напр.: *He suffered privations while studying at Venice* (M. McDonnell) – ‘Він терпів нестатки, коли вчився у Венеції’; *Уже ж я на своєму віку не мало вистраждала; знаю, що воно – не сахар...* (М. Панас); *Столько я выстрадал за эти два дня ... столько выстрадал!* (А. Чехов); *причини*, напр.: *He experienced it because the Catholic church was his church family* (J. Breslin) – ‘Він пережив це, тому що католицька церква стала його сім’єю’; *В соответствии с новыми условиями, только те, кто хотел стать Генералом, должны были подвергнуться Испытаниям* (Д. Шен) та *мети*, напр.: *Тим-то хочу я вам розповісти історію одної сарацинки, що задля краси своєї великого лиха зазнала...* (Дж. Боккаччо).

Отже, предикати зі значенням знайомства з чимось, здобутого внаслідок переживання на власному досвіді, становить представлену чималою кількістю у трьох мовах підгрупу предикатів знання-уявлення. Зазвичай, коло вербативів цієї групи формують дієслова, вжиті у переносному значенні, яке послідовно марковане формою перфекта в англійській мові та граматичними формами доконаного виду в слов’янських. Валентна рамка таких предикатів є дво- або тримісною, що передбачає функціонування суб’єкта, об’єкта, а при деяких дієсловах – адресата дії,

послідовно вираженого субстантивом з прийменником *with* в англійській мові; орудним відмінком з прийменником *з* в українській, *с* – в російській мовах. Диференційною ознакою семантичних різновидів аналізованих предикатів постає актуалізована сема ‘спосіб отримання знання’: відповідно до її реалізації розрізняємо предикати не марковані ознакою способу, а також ті, що позначають знання, отримане з допомогою зорових, смакових та нюхових відчуттів. Прикметно, що мікрогрупа дієслівних предикатів з актуалізованою семою ‘отримання інформації з допомогою органу нюху’ не має аналогів слов’янських відповідників в англійській мові. Натомість мікрогрупа предикатів на позначення ‘отримання інформації з допомогою смакових відчуттів’ є в англійській мові численнішою, порівняно зі слов’янськими. Завдяки розвиненому префіксальному способу словотворення в українській та російській мовах, що є одним із засобів творення корелятивів у видових парах, група предикатів-вербативів тут представлена більшою кількістю одиниць, порівняно з англійською мовою. Однак в англійській мові ця група представлена більшою кількістю фразеологізмів. Значення префіксів у слов’янських мовах англійською передаються лексично та граматично.

Висновки до розділу 4

Група дієслів, що виражають значення знання-поінформованості, це дієслова знання-знайомства, що вказують на поверхове знання про предмет чи особу. Відповідно до структури позначуваної ситуації, предикати цієї групи формують підгрупи ‘бути знайомим з кимось / чимось’, ‘знайомитися з кимось / чимось’, ‘знайомити когось з кимось / чимось’.

Предикати, що вказують на знайомство з об’єктом-істотою, формують двокомпонентну валентну рамку з відкритими суб’єктною та об’єктною позиціями. Граматичне вираження об’єктної синтаксеми забезпечують безприйменникова форма або з прийменником *with* – в англійській мові;

форми знахідного або орудного з прийменником *з* (в українській), *с* (в російській мові) відмінків. В усіх аналізованих мовах фіксуємо непоодинокі випадки конденсації суб'єктного і об'єктного значень в межах однієї синтаксеми, граматично репрезентованої формою множини субстантива / прономінатива, спорадично супроводжувану адвербіальною синтаксемою способу дії. Стативні предикати знання-знайомства представлені великою кількістю сталих дієслівно-іменних сполук; формування семантичних опозицій у цій групі відбувається з урахуванням реалізації ознак цілеспрямованості / мимовільності, способу та характеру знайомства.

За ознакою акціональності цій групі протистоять підгрупи предикатів з семантикою знайомства з живим чи неживим об'єктом. Знайомство з об'єктом-істотою позначають дієслова реципрокальної семантики, які дозволяють суб'єктно-об'єктні трансформації, а також конденсацію цих синтаксем у межах речення. Об'єктну позицію при таких предикатах посідає форма орудного відмінка з прийменниками *with, of* – в англійській мові; *з, із, зі* в українській мові; *с* – в російській. Прикметно, що диференційну сему початковості в англійській мові передають окремі дієслова в складі стійких сполук, а в українській та російській мовах цей відтінок значення реалізується з допомогою префіксів та суфісів у складі дієслова-предиката. Детальнішу класифікацію в межах аналізованої групи уможливорює наявність таких диференційних ознак: волонтеративності / неволонтеративності суб'єкта, наявності / відсутності додаткового значення способу дії; стильової диференціації, морфологічного вираження тощо.

Знайомство з об'єктом-істотою за посередництва третьої особи позначає відносно нечисленна група вербативів. Таким предикатам притаманна трикомпонентна валентна рамка із заповненими позиціями суб'єкта, об'єкта і адресата знайомства, що на лексичному рівні постають назвами істот. В англійській мові значно детальніше, порівняно з українською та російською, тримісні предикати знайомства характеризують

позначувану ситуацію, спираючись на ієрархію соціального стану її учасників.

Предикати, що позначають отримання знань внаслідок чуттєвого досвіду, формують групу предикатів знання-уявлення, що перетинається з вербативами емоційного переживання і може бути схарактеризована з допомогою схеми 'знайомство з чимось'. Предикати цієї групи реалізують спрямованість на неживий об'єкт, лексичне вираження якого формують субстантиви з абстрактним значенням. Їхня морфологічна властивість – вираження формами перфекта в англійській мові та доконаного виду – в слов'янських. Валентна рамка і граматичне оформлення об'єкта збігаються з вище аналізованою групою; відмінність полягає у тому, що дієслова знання-уявлення можуть відкривати ще й додаткову адресатну позицію, що зумовлено їхньою близькістю з дієсловами на позначення передавання інформації. Залежно від реалізації семи способу отримання знання можна виокремити мікрогрупи предикатів, не марковані ознакою способу, а також ті, що позначають знання, отримане з допомогою різноманітних органів чуття. Семантика таких предикатів постає внаслідок розвитку вторинного, переносного значення в дієсловах; образністю номінації, очевидно, можна пояснити й значну кількість фразеологічних одиниць у складі предикатів знання-уявлення.

РОЗДІЛ 5

СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНИЙ ТИП ПРЕДИКАТІВ ЗНАННЯ-КОМПЕТЕНТНОСТІ

Знання у концептосфері людини відбиває етапи пізнавального процесу, які регулюють її орієнтацію у світі, а також трансформує об'єктивну інформацію в суб'єктивні образи та системи понять. Філософи потрактовують його як специфічне пізнавальне відношення суб'єкта до істини [86]. Категорії знання та думки тісно переплітаються, адже «ментальний світ людини складається з двох станів: когнітивного-пізнавального і когнітивного-мислительного. Вони, як і явища знання і думки, що їх утворюють, взаємодоповнюють один одного, взаємодіють один з одним і взаємовизначають один одного. Між ними немає чіткої межі: вони можуть переходити один в одного: (істинне) знання може перетворитися на хибне уявлення, а передбачення, гіпотези і власна думка – у нове знання» [133, с. 272].

Аналізовані в цьому розділі предикати потрактуємо як предикати знання-компетенції, що пов'язують суб'єкта зі спеціальними знаннями та вміннями. Зважаючи на їхні семантичні характеристики та валентний потенціал, вважаємо доцільним виокремити такі підгрупи:

1) із загальним значенням «мати знання у певній галузі», напр.: *He knows a little of the history of this region, having done a prize-winning project on it at school* (D. Lodge) – ‘Він трохи знав історію цього регіону, підготувавши призовий проект на цю тему у школі’; *Я трохи знаю татарської мови* (Ю. Мушкетик); *Но специалисты 13-го Отдела, они даже знали латынь...* (Г. Климов);

2) на позначення набуття знань:

а) з ядерним значенням «учити», напр.: *Philip learnt more of life from him than of mathematics* (S. Maugham) – ‘Філіп більше навчався у нього життя, аніж математики’; *Мицило досконало завчив усі вимоги Аганітові...*

(П. Загребельний); *Ты, мракобес, не мешай мне **учить** тригонометрию...*
(Г. Климов);

б) із семантикою «вивчати», напр.: *Was it not Plato, that artist in thought, who **had first analyzed** it?* (O. Wilde) – ‘Чи то був Плато, той замислений художник, який спочатку це проаналізував?’; *В «драматичному» Тарас вивчає театральне мистецтво...* (З. Дончук); *Вспоминаю, что после войны победителю не хотелось **изучать** язык побеждённого* (А. Кутняк);

3) з ядерним значенням «навчати когось», напр.: *Your picture has **taught me that*** (O. Wilde) – ‘Ваша картина навчила мене цього’; *Христос сказав: «**Идите и научайте** всі народи»* (П. Загребельний); *Обучала нас Раиса Ивановна исключительно с листа* (А. Кутняк).

5.1 Стативні предикати знання-компетентності

Типову семантику знання-компетентності виражають дієслова зі значенням «бути обізнаним у чомусь / у якій-небудь галузі». У тлумачних словниках компетентність визначають як обізнаність, інформованість, а компетентною – ту людину, яка має достатні знання в певній галузі [54]. Предикати-вербативи цієї групи відбивають важливі поняття, пов’язані з інтелектуально-пізнавальною сферою буття людини, і вирізняються високою частотністю вживання. Ця лексико-семантична група представлена такими дієсловами: *to know, to understand* в англійській мові; *знати, знатися, розумітися, розбиратися, розуміти, тямити* – в українській; *знать, разбираться, понимать, ориентироваться* – в російській. Значно ширшим є коло сталих сполук слів, що репрезентують аналізоване значення: *to have a knowledge, to be knowledgeable, to be versed, to be an expert, to have some notion, to have some idea, to have a good understanding, to be a good judge, to be good, to be strong* (англ.); *мати знання, бути компетентним, бути обізнаним, бути знавцем, мати уявлення, мати розуміння, бути сильним* (укр.); *обладать / владеть*

знаннями, иметь познания, быть сведущим, быть компетентным, быть знатоком, иметь понятие / представление, быть сильным (рос.). Сполучення прикметників з *бути* еквівалентні класу стативних дієслів, як і «взагалі всі дієслова якості, значення яких в мовах номінативно-акузативного ладу може передаватися сполученням дієслова «бути» з прикметником» [66, с. 86–87].

Семантико-синтаксичний потенціал аналізованих предикатів традиційно для усіх предикатів знання реалізується у двох облігаторних субстанційних позиціях – суб'єктній та об'єктній: лівобічну позицію заповнює субстантив / прономінатив, що означає особу, а правобічну – компонент з лексичним значенням галузі знання або діяльності, результатів діяльності, конкретних об'єктів, на застосування чи специфіку яких поширене знання: *Recently the company was able to supply Ernst & Young at short notice with a Slovak speaker who had an understanding of insurance and terminology* (bnc.bl.uk) – ‘Нещодавно компанія змогла в короткі терміни поставити в Ernst & Young спікера зі Словаччини, який розумівся на страхуванні та термінології’; *And, as he admitted yesterday, he has little knowledge of the racing industry* (bnc.bl.uk) – ‘І, як він зізнався вчора, у нього мало знань про індустрію перегонів’; *Батько був роботящий, любив і шанував працю, добре знався на своєму ковальському ділі* (Б. Антоненко-Давидович); *Спом'янемо краще козака Вовкулаку, що знався на доброму тютюні, нічних багаттях і таємницях смерті...* (В. Шкляр); *Он настолько ничего не понимал в женщинах, что мне пришлось его учить, как подростка* (А. Слаповский); *Вадя ничего не понимал в чертежах...* (А. Иличевский).

Варто зазначити, що дієслівні предикати цієї групи завжди поєднуються із суб'єктними синтаксемами, однак будова речення в українській та російській мовах передбачає функціонування неповних речень з пропущеним підметом, який легко відновити з контексту, напр.: *Чи бачив коли і чи має уявлення про справжній Стамбул?*

(П. Загребельний); *Набралася розуму від злиднів* (М. Стельмах); *Соображала в таких делах неплохо, в чем и заверила Нину* (Л. Корнешов). Суб'єкт може мати і узагальнене значення групи осіб, напр.: *Народ ще погано розбирався в подіях – його революційний досвід був надто молодий* (Ю. Смолич); *Япония сильна в научно-технической области, ее присутствие бросается в глаза практически в каждой стране «третьего мира»* (А. Васильев).

Формальне вираження об'єктної синтаксеми прогнозує, передовсім, предикат, який може поєднуватися і з прийменниковою, і з безприйменниковою формами субстантива. Так, для предикатів цієї групи характерне керування здебільшого прийменниковими відмінковими формами субстантивів. Виняток становлять дієслова *to know* – в англійській, *знати* + *З. в.*, *бути знавцем* + *Р. в.* в українській мові; *знать* + *З. в.*, *быть знатоком* + *Р. в.* у російській мові, напр.: *He knows a lot of English* (Hornby) – ‘Він добре знає англійську’; *Селюк був неотесаний, а вона з сім'ї, де знали манери і вміли стіл сервірувати* (О. Гончар); ... *Лукас, який не був великим знавцем історії другої світової війни* (П. Загребельний); *Она много читала, училась пению, рисованию, знала язык, обычаи, легенды и сказания якутов* (В. Бурлак); *Она была знатоком и ценителем антиквариата* (Л. Лопато). Решта ж предикатів підпорядковують собі об'єктні синтаксеми, виражені такими граматичними формами:

– в англійській мові:

a) *to have a knowledge, to have some idea, to have a good understanding, to be a good judge + of: Mr Souness thrived on the pressures of the game but also had a knowledge of the darker side of management* (bnc.bl.uk) – ‘Пан Саунес процвітав завдяки тиску в грі, а також він мав знання про темний бік менеджменту’; *I think the public has little idea of the enormous problems that confront us, all of us, as the parents of these children in care* (bnc.bl.uk) – ‘Я думаю, що громадськість має слабе уявлення про величезні проблеми,

які стоять перед нами, і всі ми, як батьки цих дітей, що перебувають під опікою»; *My brother has an understanding of the situation* (P. Wiat) – ‘Мій брат розуміє ситуацію’; *He's also a good judge of a quick run* (bnc.bl.uk) – ‘Він також знавець швидкого бігу’;

б) *to be versed, to be an expert, to be strong + in: They weren't too well versed in the disciplines and restraints imposed by TV* (bnc.bl.uk) – ‘Вони не надто добре розумілися в категоріях і обмеженнях, які накладає ТБ’; *Of course Noel is an expert in publicity and the use of the media* (bnc.bl.uk) – ‘Звісно, Ноель – експерт в рекламі й використанні ЗМІ’; *BBC was traditionally strong in these areas (classic 'public service broadcasting' territory)...* (bnc.bl.uk) – ‘BBC був традиційно сильним у цих галузях (класична територія суспільного мовлення)...’;

в) *to have some notion, to understand + about: I have this silly notion about English good looks* (J. Fowles) – ‘Я маю дещо дурнувате уявлення про англійську миловидність’; *Everyone understands about money* (bnc.bl.uk) – ‘Кожен розуміється на грошах’;

г) *to be good + at: I'm good at that* (I. Murdoch) – ‘Я на цьому знаюся’; *Britain is notoriously good at selling heritage and tradition* (bnc.bl.uk) – ‘Загальновідомо, що Британія добре знається на продажі історичного спадку і традицій’.

– в українській мові:

а) *знатися, розумітися + на + М. в.: Я не дуже знаюся на ресторанах...* (М. Гримич); *Я червонів, бо тоді ще не знався на сімейнім житті...* (В. Дрозд); *Вони розумілися на цитатах* (Ю. Андрухович); *Така маленька, а вже розумієшся на травах* (В. Рутківський);

розумітися + у + М. в.: Козаков, розглядаючи їх [документи хорвата], удавав, що цілком у них розуміється (О. Гончар);

б) *розбиратися, розуміти, тямити, бути компетентним, бути сильним + в / у + М. в.: Дорошенко, суцього цивільна людина, погано розбирався у чинах і рангах...* (О. Іваненко); *Не знаю, я зовсім не*

розбираюся в орнітології (О. Захарченко); *Ні, він таки децю розумів у людях, одначе поверхово, неглибоко* (Ю. Мушкетик); *Що вона розуміла в таких справах!* (Л. Смілянський); *Я децю тямлю в живописі, але це зовсім не схоже на те, що мені доводилось бачити* (Н. Гайдамака); *Нічого ти не тямиш у іграшках* (В. Нестайко); *Борис Савович виявився досить компетентним у ділах виноградарських, він з півслова вхоплював те, про що йшлося* (О. Гончар); *Добре, хай це буде експеримент – я не дуже-то сильний у фізиці простору* (В. Забірко);

розуміти, розбиратися + на + М. в.: Василь Карпець, вусатий дядько, не згіри цигана розбирався на конях (М. Стельмах); *Режисер нічого не розуміє на кілях [кораблів], але йому не подобається така непропорційність* (Ю. Яновський);

тямити + З. в.: От інспектор приїде, треба, щоб тямили [учні] задачі та вміли швиденько їх робить (Олена Пчілка);

тямити + прислівник: Він ще по-нашому сяк-так тямить... (І. Білик); *То оцей кривий купець тямить по-нашому?* (В. Савченко);

тямити + інфінітив: ... без неї ніхто нічого не тямить зробити (Г. Квітка-Основ'яненко); *Хліб їсти добре тямить, – сказала Кайдашиха* (І. Нечуй-Левицький);

в) бути обізнаним + з + О. в.: От і цей дядько Яків – він добре обізнаний з досягненнями астрономії, регулярно читає всі науково-популярні журнали й книги (О. Бердник); *Просто дивно, що цей оберлейтенант так обізнаний з іхтіологією* (Ю. Дольд-Михайлик).

Як свідчить аналіз мовного матеріалу, низка предикатів схильні до варіативного керування: *розумітися, розуміти, розбиратися у / на, тямити що / у чому*, що не впливає на семантику утворених словосполучень.

– у російській мові:

а) разбираться, понимать, ориентироваться, иметь познания, быть сведущим, быть компетентным, быть сильным, обладать / владеть

знаниями + в + Р. в.: *Я плохо разбираюсь в галстуках...* (Д. Гранин); *Ты ничего не понимаешь в мужчинах!* (Т. Тронева); *Она напоминает нам типичных помещичьих вдов, ... которые, потеряв мужа, очень скоро ориентировались в несложной сфере крепостного хозяйства...* (В. Огарков); *Взабисы были бы непобедимы, если б имели познания в порядке и дисциплине воинской* (ruscorp.org.ru); *Они были сведущи в рудах, металлах и сплавах, умели изготавливать прочные красители...* (Е. Ванина); *Дайте срок, и Наташка будет вполне компетентна в вопросах фюзеляжа, катапульты и угла атаки, ведь Жора – летчик* (В. Синицына); *Он также силен в портретировании программ и отдельных артистов* (И. Кио); ... *Ширак обладает энциклопедическими знаниями в области китайского искусства, истории и культуры стран Азии и Африки* (С. Транковский);

иметь познания, быть сильным + по + М. в.: А впрочем, может быть, ты имеешь большие познания по части прилаживаний, манер... (А. Осипович); *Для того чтоб схватить счастье за хвост, совсем не нужно быть сильным по части изобретения пороха...* (М. Салтыков-Щедрин);

б) *иметь понятие / представление, владеть / обладать знаниями + о + М. в.: По крайней мере имею понятие о некоторых предметах, на кои и он часто смотрит* (А. Тургенев); *Их поддерживают академики, те, кто имел представление о работах Зубра* (Д. Гранин); *Тот, кто обладает знаниями о возможных изменениях, становится сразу более заметным на общем фоне* (М. Куликов); *Мы же владеем теми знаниями о детском и юношеском воспитании спортсменов, которых, наверное, никто не имеет* (Ш. Тарпищев);

владеть знаниями + по + Р. в.: Для меня это оказалось нелегким делом, т. к. я не обладала никакими систематическими знаниями по предметам программы школы (Н. Чегодаева); *Миклуха-Маклай был*

незаурядным человеком, обладал большими знаниями по военно-морской тактике (А. Новиков-Прибой).

Дієслівне керування предикатів аналізованої підгрупи в російській мові одноманітніше, порівняно з українською. До предикатів, наділених ознакою варіативності керування, належать *иметь познания, быть сильным по / в, владеть знаниями о / по*. Як і в українській мові, відмінкова форма об'єктного компонента не впливає на семантику словосполучення.

Зв'язок предикатів аналізованої підгрупи з об'єктними синтаксемами в англійській мові, практично, цілком спрямований у сферу прийменникового керування. Однак суттєвою відмінністю, порівняно з українською та російською мовами, постає його неваріативний характер.

Функціонування стійких дієслівно-іменних сполук в ролі предикатів певним чином визначає дистрибуцію предикатної синтаксеми, зокрема, уможливорює її сполучення з компонентами, що мають атрибутивну семантику: *They have a working knowledge of contract law and other legal areas which affect musicians* (N. York) – ‘Вони мають практичні знання договірної права та інших галузей права, які впливають на музикантів’; ... *he has much technical knowledge of the subject, and can't read a score* (C. Jennings) – ‘... він має багато технічних знань про предмет, але не може прочитати рахунок’; *Іван Хомич, виявляється, має досить глибокі знання в стародавній літературі та мистецтві* (В. Дрозд); *Максимов лихорадочно перебирал в уме свои познания по эндокринологии* (В. Аксенов). Наведені приклади ілюструють найбільш частотну модель уживання стійких дієслівно-іменних сполук у ролі предикатів: з валентно незумовленим факультативним атрибутивним компонентом у формі узгодженого означення (у слов'янських мовах) в препозиції і валентно зумовленою синкретичною об'єктно-атрибутивною синтаксемою у постпозиції. Синкретизм семантики постпозиційного компонента формується на ґрунті контамінації об'єктного потенціалу девербатива в складі предиката та специфіки його субстантивної природи і має значення

сфери знання, часто ускладнений іменниками на зразок *сфера, галузь, ділянка, царина* в українській мові, *область, часть* – в російській мові, напр.: *знання в царині (галузі, сфері) домашньої медицини; знання в мистецтві; познання по этой часті / в этой області, сфері; познання по астрономии; knowledge of transcendental experience systems* – ‘знання трансцендентних систем досвіду’; *knowledge of the living world* – ‘знання живого світу’; *knowledge of Australian geography and zoology* – ‘знання географії й зоології Австралії’. Препозиційна атрибутивна синтаксема має або посесивну семантику, містить вказівку на суб’єкт володіння, або вказує на специфіку знання, його якісні характеристики, спосіб отримання: *their hard-won knowledge* – ‘їхні тяжко здобуті знання’, *wider knowledge* – ‘ширші знання’; *ваше знання, убогі знання; свої познання, большие познання*.

Предикати із загальним значенням «мати знання в певній галузі» містять у своїй структурі сему перехідності дії на неживий об’єкт, яка позначає рівень (як високий, так і поверховий) обізнаності з ним. Предикати аналізованої групи можуть без допомоги адвербіального поширювача характеризувати рівень обізнаності суб’єкта в певній сфері, адже часто містять у своїй структурі сему міри й ступеня, формуючи синонімічний ряд з домінантою ‘добре знати’. До таких належать *to be knowledgeable, to versed, to understand, to have a good understanding, to be a good judge, to be good at* в англійській мові; *розумітися, розбиратися, бути компетентним, бути обізнаним, бути знавцем, бути сильним* в українській мові; *понимать, разбираться, быть компетентным, быть сведущим, быть знатоком, быть сильным* в російській мові, напр.: *There is no better way of buying cheese than from a specialist cheese shop, where you will be encouraged to taste before buying and the retailer will be knowledgeable, friendly and, above all, enthusiastic about his stock* (R. Moon) – ‘Немає кращого способу купити сир, ніж у спеціалізованій сирній крамниці, де заохочуватимуть скуштувати його перед покупкою, а

продавець буде обізнаний, дружній і, насамперед, в захваті від своїх запасів'; ... *those were just words to show that he **was knowledgeable** about government* (D. Drake) – '... ті слова мали на меті показати, що він був досвідчений у питанні про уряд'; *The professional librarian is **versed** in bibliography* (D. Spiller) – 'Професійний бібліотекар знається на бібліографії'; *He understands about the process of redemption* (M. Glasscoe) – 'Він розуміється на процесі викупу'; *We **have a good understanding** of inorganic complexation, and sophisticated computer models have been developed to calculate the 'speciation' of metals in groundwaters* (bnc.bl.uk) – 'Ми розуміємося на неорганічних комплексах, а складні комп'ютерні моделі були розроблені для розрахунку 'видоутворення' металів у ґрунтових водах'; *I mean, if someone says you're beautiful or smart, you want to believe that they **are a good judge** of character, don't you?* (bnc.bl.uk) – 'Маю на увазі, що коли хтось каже, що ти вродлива чи розумна, тобі хочеться вірити, що вони знаються на твоїй особі, чи не так?'; *On the other hand, what you **are good at** and what you enjoy may be totally different* (L. Stoker) – 'З іншого боку, те, в чому ти сильний, і те, що тобі подобається, може цілком відрізнятись'; *Дуже вдало обрали наші предки собі місце для табору, вже й тоді вони **розумілися** на тактиці та стратегії!* (О. Гончар); *Я багато чого вмю, **розбираюся** в лікарських рослинах, розумію пташині голоси* (В. Рутківський); ... *чимало хто з них **компетентний** у сферах, до яких раніше абсолютно не мав стосунку* (Ю. Мостова); *Власне, я вже був **обізнаний** з конструкцією дельтаплану і збагнув, що то новий вузол кріплення* (В. Савченко); *Еверс, який завжди скаржився на печінку, виявилось, **був** хорошим гурманом і **знавцем** вин* (Ю. Дольд-Михайлик); *Теперь-то я **понимаю** в опере практически все* (ruscorpora.ru); *Юлия Михайловна непрерывно рассказывала об институтских делах, очень запутанных, о которых Ганчук не имел представления, а она **разбиралась** в них* (Ю. Трифонов); ... *на каком основании он обратился за экспертизой к человеку, совершенно чуждому*

той отрасли науки, которая единственно **компетентна** в анализе штрих-кодов? (А. Кураев); *Неожиданно и Калина оказался сведущ в ратной премудрости* (А. Иванов); *Моя приемная мать была знатоком, от нее узнала я некие тайны заварки* (И. Ефремов); *Кроме того, она обнаружила познания, которых я в ней не подозревал: она была особенно сильна в английской литературе* (Г. Газданов). Англійські предикати *to know, to understand* з прийменником *about* перекладають як ‘розбиратися’ (ОРАС), а без прийменника – як ‘знати’ або ‘розуміти’. Однак, попри наявну в семантичній структурі іменника сему міри і ступеню вияву ознаки, у порівнюваних мовах ці предикати вільно сполучаються з адвербіальними синтаксемами, які виконують функцію додаткового актуалізатора міри вияву ознаки: *The Queen ... she herself is very knowledgeable about livestock and pedigrees, as is the Queen Mother* (Р. Junor) – ‘Королева сама дуже добре знається на домашніх тваринах та їхньому походженні, як для Королеви-Матері’; *It didn't surprise her to learn that he was extremely knowledgeable where his subject was concerned* (А. Murray) – ‘Для неї не було подивом дізнатися, що він був надзвичайно добре обізнаний, коли це стосувалося його предмета’; *Чи не тому, що аж надто добре обізнаний, як там воно під водою...* (О. Гончар); *Массон теж був докладно обізнаний із структурою німецької розвідки й контррозвідки, знав їхніх резидентів у Швейцарії...* (Р. Самбук); *Нам было бы просто радостно, что рядовой зритель так компетентен, так хорошо сведущ в истории кино* (Э. Рязанов); *Он ... отлично разбирался в сложной нумерации сухих вин* (В. Гроссман); *Особенно хорошо разбирался в таких делах Сагайдак* (В. Гроссман). В англійській мові такі предикати значно рідше поєднуються з обставинними компонентами, адже вони вже містять у своїй структурі компонент із таким значенням: *to have a good understanding, to be a good judge, to be good at*.

Цікаво, що значення ‘погано знати’ завжди передають експліцитно виражені адвербіальні синтаксеми, напр.: *He wasn't much good at this, he*

knew (Т. Pratchett) – ‘Він знав, що не дуже добре знається на цьому’; *Меню було написано французькою мовою, в якій я не дуже розбирався* (Б. Бойчук); *Шовкун, який не знав ніякого Сергєєва і зовсім туманно розумівся на «вєєрах», немало дивувався з цієї невгамовності свого командира* (О. Гончар); *Він погано розумівся на радіотехніці, більше заважав, ніж пособляв* (Ю. Дольд-Михайлик); *Проте Едмундо так мало розумівся на міміці людських облич, що професорове глузування лишилося поза його увагою* (М. Руденко). *И вообще, она была не очень сильна в математике* (А. Инин).

Предикати *to have some notion, to have some idea*; *орієнтуватися, мати уявлення; ориентироваться, иметь представление* вживають зі значенням ‘мати загальне, поверхове уявлення’: *Universities might have some notion of the especial talents of some of their candidates* (М. Warnock) – ‘Університети повинні були б орієнтуватися в особливих талантах деяких своїх кандидатів’; *Do you have some idea of her playful nature?* (Webster) – ‘Ти маєш хоч якесь уявлення про її грайливий характер?’; *Важко було незвиклим людям орієнтуватися в складному статуті й помітити його хиби* (З. Тулуб); *Ашбе быстро ориентировался в новичках* (К. Петров); *Она имела представление и о платоновских идеях...* (А. Ладинский). В українській та російській мовах іменники у складі сталих сполук часто поширюють атрибутивні синтаксеми, що своєю семантикою наближаються до обставинних зі значенням міри і ступеня: *Тепер я маю деяке уявлення* (трохи знаю) *про вас і зможу подумати, чим вам допомогти* (П. Загребельний); *Ми всі мали дуже туманне уявлення* (погано знали) *про мету переговорів* (Ю. Дольд-Михайлик); *Я имею приблизительное представление* (немного знаю) *обо всех этих людях* (Г. Газданов); *Ну а поскольку с правилами меня никто не ознакомил, то я имел смутное представление* (плохо знав) *о своих обязанностях* (А. Зильберт); *Он едва ориентировался в их сложной классификации и очень часто не понимал, о чем вообще идет речь* (Е. Парнов).

Однак поширені випадки вживання аналізованих предикатів у реченнях із валентно незумовленими адвербіальними синтаксемами, що вказують на високий рівень вияву предикативної ознаки, нейтралізуючи сему 'мати загальне знання': *Алла Сергіївна своїх учнів любила, захищала і добре орієнтувалася в предметі* (І. Савка); *Ви добре орієнтуєтесь в справах?* (У. Самчук); *Он свободно ориентировался в особенностях различных архитектурных стилей...* (Л. Сайгина); *К тому же у него была замечательная память, он легко ориентировался в алгебре, без напряжения щелкал задачки* (М. Зайчик); *Он ... прекрасно ориентировался в художественной литературе, в чем нетрудно убедиться, перелистав любое его сочинение* (И. Смирнов).

Низка предикатів на позначення поверхового вивчення якогось предмета вживаються у переносному значенні: *to be weak in, to be bad (poor) at, to be one's weak point* в англійській мові та російський відповідник *хромать*, напр.: *Lincoln was very weak in this business* (J. Laughton) – 'Лінкольн був слабким у цій справі'. В українській та російській мовах є абсолютно синонімічні й аналогічні за внутрішньою структурою вирази: *бути слабким / слабим у чомусь, знати слабо; быть слабым в чем-либо / по чему-либо, знать слабо*: *Він був дуже слабкий у мовах і робив успіхи тільки в малюванні* (О. Бердник); *Оний вихованець і закон божий знає слабо* (Б. Левін); *Приходится констатировать наши промахи и в том, что мы слабо знали наши права* (К. Мерецков); *Я была так слаба в алгебре, что дело чуть не кончилось переэкзаменовкой* (Б. Пастернак). А-от *to be good / strong in, бути сильним у чомусь, быть сильным в чем-либо* перебувають з вищезгаданими предикатами у відношеннях антонімії, напр.: *He was good / strong in exact sciences = Він був сильним у точних науках = Он был сильным в точных науках*.

Не містять у своїй структурі жодної вказівки на інтенсивність вияву предикативної ознаки *to know*; *знати, знатися, тямити, мати знання; знать, обладать / владеть знаннями, иметь познания*, тому зазвичай

поєднуються із адвербіальними квалітативними синтаксемами або атрибутивними, напр.: *The children **knew much** about the beach environment before they began their study* (С. Hawes) – ‘Діти багато знали про мікроклімат пляжу ще до того, як розпочали своє навчання’; ... *теорію літератури **знаю вкрай слабо**, окситонну риму від парокситонної відрізнити не можу* (Ю. Андрухович); *Адже я **погано знаюся** на цінах шпигунських інформацій і фотографій* (Ю. Дольд-Михайлик); *Але Володько **добре** батькову науку **тямить** і стереже свою худобу пильно* (У. Самчук); *Он **обладает энциклопедическими знаниями** в области китайского искусства, истории и культуры стран Азии и Африки* (С. Транковский); *Про этого Пиеничникова говорили, что он знает чуть ли не шесть языков, **имеет глубокие познания** в физике, математике, экономике и отчасти во всех остальных науках* (В. Войнович).

Опрацьовані словники наводять велику кількість фразеологізмів та сталих виразів зі значенням ‘знати щось дуже добре’ у досліджуваних мовах. В словниках синонімів англійської мови вдалося зафіксувати такі варіанти: *to know backwards and forwards, to know the rules inside out, to know the ropes, to know beans, to know black from white, to know in-and-out, to know by heart, to know to the letter, to know for a certainty, to know for sure, to know positively, to be shaky in*, напр.: *After 30 years in the fashion business, she **knows it backwards and forwards*** (Farlex) – ‘Після тридцяти років в індустрії моди вона знала її вздовж і впоперек’. З таким самим значенням функціонують і ряди фразеологізмів в українській та російській мовах: *знати уздовж і впоперек, знати до ладу, знати достеменно, знати на відмінно, знати напам’ять, знати напевне, знати толком, зуби з’їсти / проїсти на чомусь* (укр.); *знать вдоль и поперек, знать истинно, знать отлично, знать наизусть / назубок, знать наверняка, зубы / собаку на чем-то съест* (рос.), напр.: *Як стане роя збирати, то наче **зуби з’їла** в пасіці...* (А. Свидницький); *Это был какие-то другие произведения, не те, которые я **знал вдоль и поперек** по собранию сочинений* (В. Катаев).

Значна кількість англійських, українських та російських фразеологізмів цієї групи містить соматичний компонент *пальці*: *to know as one knows his ten fingers, to have as one's fingers' ends / finger ends / finger-tips*; *знати як свої п'ять пальців*; *знать как свои п'ять пальцев*. Очевидно, це можна пояснити тим, що лексика цієї групи є загальноживаною і мало перебуває під впливом історичних або національних особливостей народів. Під час перекладу таких фразем діє принцип еквівалентності та варіативної відповідності: *Anderson was giving a course of lectures on the present business and ... had all the figures at his finger-tips* (U. Sinclair) – 'Андерсон читав курс лекцій про сучасний капіталізм і ... знав усі цифри, як свої п'ять пальців'; *Ач, молодець ти, пане кошовий: хоч і далі сидиш, ніж я, а всі справи, як свої п'ять пальців, знаєш...* (М. Старицький); *Имение я знаю, как свои пять пальцев; порядки в нем заведены отличные...* (А. Островский). В англійській мові цей синонімічний ряд продовжують фразеологізми *to know like the back / palm of one's hand, to know as well as a beggar knows his dish, to know inside out, to know backwards, to know backward(s) and forward(s), to have a grip*: ... *he knows this district like the palm of his hand* (E. Peters) – '... він знає цей район як свої п'ять пальців'; *He has been at the club long enough to know its workings inside out and must be a candidate* (bnc.bl.uk) – 'Він був у клубі достатньо довго, щоб знати його роботу як свої п'ять пальців, і повинен бути кандидатом'; *He knew basketball rules backwards and forwards* (APFC) – 'Він знав правила баскетболу вздовж і впоперек'; *They have a reasonably good grip on the philosophy of science – far better than my own* (OLD) – 'Вони мають досить гарне розуміння філософії науки – набагато краще, ніж моє'.

Із таким само значенням – «добре розумітися на чомусь, досконало знати якісь механізми, процеси» – в українській та російській мовах уживаються фразеологізми *бути на «ти» з чимось, быть на «ты» с чем-то*: *Знання, уміння, навички, набуті в процесі навчання, допоможуть бути з трактором, комбайном, а чи ще з якимось реманентом на ти* (СФУМ);

Так вот, мы с ним уже тогда были на ты с техникой (А. Величко), що є неперекладними для англійської мови, адже не мають прямих аналогів.

Предикати лексико-семантичної підгрупи «бути компетентним» різняться за емоційно-експресивним забарвленням. Аналогом в англійській мові, щоправда, тільки з заперечним значенням, за версією Оксфордського словника, можна вважати фразеологізм *to be not completely at sea* [OPAC], напр: *During the winter, the beekeeping group had been lectured on candle making, so I was not completely at sea with the task, and from the lecture, I learnt that a candle mould was made using silicone rubber* (К. Веін) – ‘Взимку для групи бджолярів було проведено лекцію з питання виготовлення свічок, оскільки я геть не тямив у цьому, і з лекції дізнався, що форма для свічки виготовляється із силіконової гуми’. В українській та російській мовах така семантика представлена низкою лексем, які крім концептуального значення, містять ще й конотативні складники. Виразний відтінок розмовно-побутового мовлення мають лексеми *розібратися / розбиратися, добирати / добрати, тямити, кмітити, кметити, шупити, шурупати, метикувати, бути начуваним* в українській мові; *разбираться / разобраться, понимать (что к чему), соображать, смыслить, смекать, мараковать, быть наслышанным* у російській мові, напр.: *Мало тямить у сучасній музиці, а це дуже поганий і невтішний показник* (А. Дністровий); *Уже дитина кметить* (Словник Грінченка); *Мужик не дуже-то шурупає в грошах, йому як розмальована бумажка, то й гроші* (І. Карпенко-Карий); *Тебе будет с ним в дебатах просто – он же ничего в экономике не соображает!* (А. Тарасов); *...разве ты смылишь в поэзии?* (М. Гамбурд); *... он мараковал немного по-русски, так все мне показывал и толковал* (М. Загоскин).

Семантику досконалого знання інформації, що формується внаслідок заучування напам’ять, передають сполуки *to know by heart, to memorize; знати напам’ять / назубок; знать наизусть / назубок: I once knew by heart a poem by the Russian, Fyodor Tyutchev entitled Vyesna* (W. Perrie) – ‘Колись

я знав напам'ять поему росіянина, Федора Тютчева, під назвою «Весна»'; *Вона того Гоголя знає напам'ять* (Л. Костенко); ... урочисто обіцяв, що не заспокоїться, поки весь його «особовий склад» **не знатиме їх назубок** (П. Загребельний); *Я готов ставить Высоцкого круглые сутки, десятки его песен знаю наизусть* (Г. Каспаров); *И ... забывала текст прозы, который знала назубок* (Л. Гурченко).

Семантична структура елементарних речень, які містять предикатні стійкі дієслівно-іменні сполуки із семантикою володіння знаннями, може ускладнюватися вторинними синтаксемами, які не входять до валентної рамки предиката базової конструкції. До таких компонентів належать часові, причинові, локативні, способу дії, порівняльні, напр.: ... *тодішній тисяцький воєвода Асмус був німечним дідуганом, який навіть замолоду не розумівся на обороні городів* (І. Білик); *Раньше Курильщик не разбирался в кошачьих эмоциях* (М. Петросян); *Він знав свою справу, маючи немалий досвід служби...* (Б. Левін); *Я там уже десяток раз пробирался, поэтому все премудрости знаю* (Ю. Іванович); *Действительно, в наших краях знают толк в пениш...* (І. Тургенев); *Он лучше дедушки разбирался в политике...* (А. Рыбаков); *Он лучше многих разбирался в геологическом устройстве места будущего Армагеддона...* (А. Иличевский).

Ядерну підгрупу предикатів знання-компетентності формують стативні предикати з семантикою 'мати знання / бути обізнаним у певній галузі', репрезентовані численною групою дієслів та сталих сполук в аналізованих мовах. Такі предикати належать до двовалентних, адже відкривають дві облігаторні позиції – суб'єктну та об'єктну. В англійській мові предикати аналізованої підгрупи завжди поєднуються з прийменниковими формами у функції об'єкта, які творять непорушну єдність, що унеможлиблює варіативність прийменника. Реалізація правобічної валентності, за незначним винятком, спрямована у сферу прийменникового керування, яке в українській та російській мовах має варіативний характер.

Структура стійких дієслівно-іменних сполук у функції стативних предикатів знання-компетенції уможлиблює їхнє поєднання з синкретичними атрибутивно-об'єктними синтаксемами з лексичним значенням сфери застосування знання або ж з атрибутивними, що характеризують спосіб отримання, рівень, якість знань тощо.

Виокремлення мікрогруп в межах аналізованої підгрупи предикатів відбувається з опертям на градацію значення міри і ступеня обізнаності суб'єкта в певній галузі, яка, проте, не заперечує їхньої сполучуваності з адвербіальними синтаксемами з тим самим значенням; а також за ознакою емоційно-експресивного забарвлення.

Стійкі сполуки, що доповнюють корпус дієслів зі значенням 'бути некомпетентним, погано обізнаним', в усіх досліджуваних мовах мають однакову внутрішню структуру; спільною ознакою фразеологічного фонду досліджуваних мов є й наявність у структурі предикатів зі значенням «бути компетентним» соматизму *пальці*. Проте є й низка самобутніх сталих сполук, які мають аналогів (за внутрішньою формою) в інших мовах.

5.2 Предикати зі значенням «здобувати знання»

З огляду на ономасіологічну формулу дієслова як номінативної одиниці, яка розкриває його семантичну спрямованість на сферу суб'єкта / об'єкта, та наявність у структурі дієслова семи способу отримання знання у межах цієї підгрупи виокремлюємо дві мікрогрупи: з ядерними значеннями «учити» та «вивчати-досліджувати», що відрізняються способом отримання та характером знань.

5.2.1 Предикати учіння¹. У порівнюваних мовах предикати зі значенням ‘вивчати шляхом запам’ятовування те, що вже відомо’ представлені такими дієсловами: *to learn, to con, to memorize, to cram, to grind away, to swat up, to stuff, to fill, to introduce* в англійській мові; *вивчати / вивчити, вчити, завчати / завчити, заучувати / заучити, виучувати / виучити, розучувати / розучити, зубрити, визубрювати / визубрити, визуджувати / визудити, товкти* – в українській; *учить, заучить / заучивать, выучить / выучивать, разучить / разучивать, зубрить, вызубрить / вызубривать, прозубрить / прозубривать, выдалбливать / выдолбить, продалбливать / продолбить, твердить, вбивать / вбить, втемяшивать / втемяшит* – в російській. Найбільш загальними за значенням та стилістично нейтральними є предикати *to learn, to con; вчити, учити; учить: They did not know ... that all their idle words and careless gestures as well as their graver proceedings, were kept in a noting book to be pored over and conned by rote...* (J. Motley) – ‘Вони не знали ... що усі їхні пусті слова і недбалі жести так само, як і найсерйозніші праці, занотовувалися у книзі, щоб бути зосереджено обміркованими та вивченими...’; *I learned Sanskrit* (Farlex) – ‘Я вчив санскрит’; *Коли так, тоді навіщо було вчити цю величезну заплутану книгу..?* (П. Загребельний); *Потом хотела учить поэзию или другие искусства* (М. Гиголашвили). Саме ці вербативи можуть заступити будь-який із вищезазначених, не порушуючи змісту висловлювання. До того ж, такі предикати в українській та російській мовах, на відміну від англійської, мають деривати, яким притаманна «аспектуальна сема результативності» [26]. За твердженням Т. Кільдібекової, «провідне місце з поміж функціонально-семантичних дієслів посідає результатив, який зумовлений онтологічними особливостями дієслів указанного розряду: здійснюється яка-небудь дія, людина докладає зусиль, витрачає енергію

¹ Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/uchinnja>

для досягнення кінцевої мети, результату» [65, с. 90], напр.: *За багато років козакування він добре вивчив цей настрій...* (В. Малик); *Соня ... вивчилася для них играти на гармоніи...* (П. Басинский). Дієслова цієї лексико-семантичної підгрупи виявляють тісний зв'язок з дієсловами пам'яті [27; с. 89], адже містять у своїй семантичній структурі сему 'знати внаслідок запам'ятовування'.

Дієслівні предикати із ядерним значенням «учити» характеризуються наявністю суб'єкта у лівобічній позиції, що відзначається активністю, волюнтативністю, свідомістю та цілеспрямованістю: *Pupils will quickly learn to say the 'right' words back to you, but do they really appreciate their real meaning?* (D. Pimm) – 'Учні швидко навчаться казати «правильні» слова у відповідь, але чи вони дійсно цінують їхнє справжнє значення?'; *I'd learned too many grim poems in school* (OLD) – 'Я вивчила надто багато зловісних поезій у школі'; ... *я вдавав, що вивчаю одну партитуру, а сам спостерігав за нею* (Л. Денисенко); *Поханцем заглядав до підручника і вже іншим голосом, буденним і байдужим, казав нам, щоб ми вивчили такий-то розділ* (А. Дімаров); *Я, кстати, испанский учу, – сообщала я последнюю новость* (Н. Щербак); *За пять лет Володя восстановил весь свой репертуар крупной формы, выучил несколько новых концертов* (С. Спивакова).

Лексеми аналізованої групи предикатів репрезентують клас дієслів конкретної розумової дії, а отже – містять у своїй структурі сему об'єкта дії, що лінгвально актуалізує одного з учасників ситуації – предмет, на який поширюється дія суб'єкта. Тому базова модель предикатів із ядерним значенням «учити» в англійській, українській та російській мовах є двовалентною і виражається схемою «суб'єкт – предикат – об'єкт», напр.: *Edison went to the indicator, and as he had already learned the manual thoroughly, he knew right where the trouble was* (S. Aaron) – 'Едісон підійшов до індикатора, а оскільки він ретельно вивчив інструкцію, то точно знав, у чому була проблема'; *He would never understand how she could*

memorize all those complex, impossibly long poems, yet forget the words of a simple song she must have heard a thousand times or more (D. Highsmith) – ‘Він би ніколи не зрозумів, як вона могла запам'ятати всі ці складні, неймовірно довгі поеми, але забувати слова простої пісні, яку вона, мабуть, чула тисячі разів і більше’; *Володя придбав для Мусі спеціальні книжки, і вона студіювала їх, як школярка* (Д. Ткач); *Я завчила цю адресу, неначе вірша* (Л. Денисенко); *Протасов ... штудировал историю французской революции* (В. Шишков); *Этот отрывок я вызубрил наизусть в третьем классе* (М. Елизаров).

Особливість предикатів аналізованої групи формує їхня обмежена сполучуваність з об'єктними синтаксемами – субстантивами з лексичним значенням інформації, що існує в текстовому вигляді, – *вірш, список, твір, меню, фрагмент, правило, слово* тощо, чи зі співвідносними займенниками: *First you read and memorize a list of ten* (R. McCall) – ‘Спочатку прочитайте і вивчіть список з десяти (пунктів)’; *Fifty seven irregular verbs have I introduced to my brain in the past four days* (J. Webster) – ‘П'ятдесят сім неправильних дієслів я вбила собі в голову за останні чотири дні’; *Десятки віршів, а то й цілі поеми завчав* [Максим] *напам'ять* (В. Козаченко); *Я вже вивчила меню напам'ять, ковтаючи кожного разу слинку при читанні назв тих чи інших страв...* (Л. Коваленко); *Из всех билетов я, например, лучше всего вызубрил двадцать четвертый* (К. Чуковский); *Министерские чиновники ещё не выучили наизусть новые правила* (Л. Семеняка).

В українській та російській мовах з-поміж аналізованих предикатів виразно виділяються дієслова з постфіксом *-ся*, що функціонують найчастіше як неперехідні, що, за відсутності об'єкта, позначають стан суб'єкта, наголошуючи на його тривалості: *Та ще ж і те знайте, що пан Пістряк суть писар: дванадцять год учився у дяка в школі* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Карамазовы не подлецы, а философы ... а ты хоть и учился, а не философ, ты смерд* (Ф. Достоевский); рідше вони мають

ознаки перехідних: *Минаєв учився в кошового отамана військової науки й науки жити з людьми* (Ю. Мушкетик); *Ви, мабуть, училися цьому в солдата Швейка, – посміхнулася художниця* (П. Загребельний); *И потом ещё тридцать лет училась говорить «нет, спасибо!»* (Т. Соломатина); ... *можно подумать, что до сих пор я, читатель, всё ещё учусь по романам нравственности...* (И. Анненский). Їх не треба сплутувати зі зворотними, де афікс *-ся* вказує на поєднання суб'єкта-виконавця та об'єкта, а також «зосередженість предикатної ознаки в одній лексемі» [81, с. 10]. Подібно до дієслів без постфікса *-ся*, вони поєднуються з субстантивними об'єктними синтаксемами, однак їхня сполучуваність є ширшою, оскільки вони можуть підпорядковувати й інфінітивні додатки. Проте у поєднанні з інфінітивом у ролі об'єктної синтаксеми дієслова цієї групи набувають іншого значення – «набувати практичних навичок реалізації знань»: *Помітивши, що ті спроби інколи просто лякали батьків, вона вчилася говорити вночі або тоді, коли нікого не було поряд* (В. Заєць); *На коні вчиться там їздити, – відповів малий твердо* (О. Кобилянська); *Это был их первый совместный год, они учились быть единым организмом, и у них только-только начало получаться* (Л. Улицкая); *И вот опять составляю письменные слова, это так же трудно, как долго лежавший учится ходить* (А. Слаповский). В англійській мові це значення передають дієслова *to train, to learn, to practice* що так само можуть поєднуватися з об'єктним інфінітивом: *She is now training to be a hairdresser* (OLD) – ‘Зараз вона вчиться на перукаря’; *Katharine will be expected to make two speeches during her visit, but for now she's practicing the most important phrase: thank you for having me* (bnc.bl.uk) – ‘Кетрін повинна буде виступити двічі з промовою під час свого візиту, але зараз вона вчиться найважливішої фрази: дякую, що запросили мене’; *She is learning to play the piano* (OLD) – ‘Вона вчиться грати на піаніно’.

Субстантивне вираження об'єктної синтаксеми в українській та російській мовах не відрізняється: предикати аналізованої підгрупи

керують прямим додатком у формі З. в.: *Ти повинен вивчити французьку, щоб в оригіналі читати Сартра і Камю...* (П. Загребельний); *Хоч би ім'я її вивчити, бо мамка її і Ризоттою, і Ризеттою обзивала, а вона Іветта...* (Люко Дашвар); *А вот выучить пару стихотворений и что-то изобразить я вполне мог...* (Н. Склярора); *Пришлось срочно, буквально за два дня, выучить на французском языке несколько ансамблей* (И. Архипова); *Цікавишся начебто сучасними естрадними шлягерами, а сам нову українську народну пісню розучив* (В. Нестайко); *Я быстро разучил партию и выступил* (Ф. Шаляпин). Як видно з прикладів, об'єктна синтаксема може бути ускладнена кількісним значенням. Щодо дієслів *учитися* і *учиться*, то варто зазначити, що вони керують різними відмінковими формами: в українській мові – Р. в.: *Ну якщо він вже вийшов у Мережу, ти теж мусиш вчитися веб-серфінгу* (Л. Костенко); *Адже солов'ятам теж треба вчитися цього мистецтва* (О. Гончар), а в російській – Д. в.: *Да не у ней ли оба вы учились и географии?* (Д. Фонвизин); *В домашнем кружке, который вёл автор книги, мальши учились математике играя* (Е. Лозовская). В англійській мові прямий додаток виражає безприйменникова форма загального відмінка: *He was a big man, but I had studied martial arts and felt confident that I could get away if he made the wrong move* (bnc.bl.uk) – ‘Він був великим чоловіком, але я вивчав бойові мистецтва і був упевнений, що зміг би вирватися, якби він зробив невірний рух’; *Some say she has learned her lesson well* (S. Stone) – ‘Хтось сказав, що вона добре засвоїла урок’. Є в англійській мові і неперехідні дієслова, що не відкривають облігаторної лівобічної позиції для об'єктної синтаксеми – *to cram, to grind away*, напр.: *The students were cramming for the test* (Farlex) – ‘Студенти готувалися до тесту’. Натомість в українській та російській мовах вони є перехідними.

Коло несубстанційних характеристик, що супроводжують аналізовані предикати, надзвичайно широке. Найчастіше предикати групи із ядерною семантикою «учити» поєднуються з

– темпоральними синтаксемами, що вказують на тривалість дії: *He was up all night cramming for the history midterm* (NWDTEL) – ‘Він не лягав усю ніч, визубрюючи історію до іспиту в середині семестру’; або фіксують момент її початку / закінчення: *My advice is to locate it when it is bright, and then memorize its position so that you can find it again when it has faded* (Р. Moore) – ‘Моя порада – знайти його у яскравому світлі, а потім запам’ятати місце розташування для того, аби знову знайти, коли він зникне’; *До самої смерті не вивчила вона жодного українського слова, а він – російського* (В. Дрозд); *«На тім світі» по-німецькому не вмію сказати, хоч дванадцять років німецької вчив* (В. Дрозд); *Просто я недавно вичила много английских прилагательных, и мне хотелось поразить их воображение* (Т. Соломатина); *День и ночь, не разгибая спины, я зубрил* (А. Чехов);

– локативними синтаксемами: *Я иврит вичила в Америке, в автобусах...* (А. Куприянов);

– синтаксемами зі значенням способу дії: *Indeed children seem to learn languages more easily than adults* (bnc.bl.uk) – ‘Насправді здається, що діти вивчають мови легше, ніж дорослі’; *We learn systematic and regular series more easily than irregular ones* (В. Seaton) – ‘Ми заучуємо систематичні і правильні ряди легше, ніж неправильні’; *За тиждень до Нового року прискіпливо вивчила з два десятки заповнених анкет* (Люко Дашвар); *Украинский язык вичила – по учебникам, по книгам* (Т. Соломатина); *Немецкий я знала с детства, итальянский вичила сама, когда начала петь, а французский мы учили с братом* (М. Максакова); *... когда я ездила в Варшаву – язык вичила моментально...* (Е. Крюкова);

– міри і ступеня: *Вот только русский язык я как следует так и не вичила* (М. Юсин);

– мети: *Вона й героїчну пісню «Гренада» вивчила спеціально до Дня Перемоги...* (Люко Дашвар); *... вона сама навіщось вивчила всі ті три мови* (І. Нечуй-Левицький); *Спеціально вичила перед юніорским*

чемпионатом Европы, который прошел несколькими неделями раньше (С. Комарова);

– причиновими синтаксемами: *Оказалось, она выучила произношение этого странного приглашения от предыдущих беженцев, прибыв, они сразу спрашивали: «а кушать?»* (В. Голяховский);

– умовними синтаксемами: *He will learn very quickly after the first stressful period when he leaves his litter-mates* (L. Price) – ‘Він вивчить дуже швидко після першого стресового періоду, коли покине свій виводок’.

Подібно до предикатів з ядерним значенням «дізнатися», дієслова аналізованої підгрупи можна схарактеризувати за ознакою волевиявлення суб'єкта. Так, переважна більшість предикатів з ядерним значенням «вчити» означені цілеспрямованим характером дії, тільки ядерні лексеми *to learn, to con; вчити / вивчити; учить / выучить* самотійно ніяк не вказують на характер дії, проте його практично завжди можна встановити з контексту: 1. *I learned the address by heart, I've written it so often* (A. Grey) – ‘Я вивчила адресу напам'ять, я так часто її писала’; 2. *Півчі вивчили цей концерт сливе напам'ять, бо це нам непервинка співають вінчання* (І. Нечуй-Левицький); 3. *А заодно вивчили їхню мову і зробилися такими татарчатами, що годі було їх відрізнити від справжніх* (В. Рутківський); 4. *Я даже полностью прочла молитву Семистрельной, которую слышала последние месяцы изо дня в день и поэтому выучила наизусть* (А. Ткачева); 5. *Мне всегда так отказывали, и я уже выучила наизусть эту формулировку: «Мило, талантливо, но мы не напечатает»* (В. Токарева); 6. *Memorize those names, addresses and numbers* (E. Shah) – ‘Запам'ятай ці імена, адреси і номери’. У прикладах 1-5 дієслова позначають дію, що відбувається безвідносно до волі суб'єкта, який набуває знання не з власного бажання, а під дією зовнішніх чинників, і лише останній приклад ілюструє вживання предиката при волюнтативному суб'єкті.

Сема активності дії тісно пов'язана в семантичній структурі аналізованих дієслів із семою ступеню її реалізації. Так, сему високої інтенсивності дії ('наполегливо', 'щосили') містять предикати *to cram, to grind away, to swot up, to stuff, to fill, to retrain, to hammer away* – в англійській; *завчати / завчити, заучувати / заучити, зубрити, визубрювати / визубрити, визуджувати / визудити, студіювати / итудіювати, човпти, товкти* – в українській; *заучить / заучивать, зубрить, вызубрить / вызубривать, прозубрить / прозубривать, выдалбливать / выдолбить, продалбливать / продолбить, вбивать / вбить, втемняшивать / втемняшить* – в російській: *Lectures were called off so students could cram for the semester finals* (OLD) – 'Лекції були вичитані, тож студенти могли зубрити (навчальний матеріал) до семестрових іспитів'; *He began to grind away in a job as a research assistant* (OLD) – 'Він почав вивчати роботу як асистент-дослідник'; ... *коли цих слів вона завчила багато, то склалось враження, що вона дуже й дуже розумна...* (Є. Пашковський); *Я зубрив цей безглуздий набір слів, аж доки склав Енкамаєві залік на «відмінно»* (М. Дашкієв); *Этот ученик заучил магические слова, которые произносит чародей, заставляя себе служить разные вещи* (В. Дудинцев); ... *втемняшил в головы законы жизни своими криками, явно* (Л. Петрушевская).

Семантику «навчитися вправно що-небудь робити, набути певних навичок» в українській та російській мовах реалізують предикати, вжиті у переносному значенні, напр.: *І це я знаю, – поблажливо промовив він, мовляв: молодий ти ще, а ми на цім ділі собаку з'їли* (П. Загребельний); *А ти таки на мотузках добре насобачився* (Ю. Мушкетик); *Прохор приглашал и Протасова: тот универсально образован и в горном деле собаку съел* (В. Шишков); *(Лубенцов) напрактиковался, или, грубо говоря, «насобачился» до того, что ему не стоило труда произнести без подготовки речь* (Э. Казакевич). Так, в українській та російській мовах це значення можуть передавати предикати *докопатися; докапаться* та

фраземи *докопатися / докопуватися до кореня / до коріння та докопаться / докапываться до корня*, які вживаються із семантикою «глибоко, вдумливо аналізуючи, вивчаючи що-небудь, вникати в його суть, пізнавати до кінця»: *Хому цікавило все, до всього він докопувався* (О. Гончар); *Докопались матросы, что сто лет назад стояли в этих местах крепкие зимы...* (К. Паустовский).

З префіксом *до-* лексеми *учити, вчити* в українській мові та *учить* в російській набувають значення «доводити вивчення чого-небудь до кінця, до якоїсь межі», напр.: *доучити / доучувати, довчити; доучить / доучивать: Я довчив урок; Я доучил урок*. Префікс *пере-* надає дієслову змістового відтінку «заново, по-іншому або ще раз, повторно»: *переучувати, перевчити (укр.), переучивать (рос.): Переучувати (перевчити) урок; Переучить урок*. У сполученні з префіксами *по-, про-* в українській мові та *про-, по-, под-* в російській мові зазначені лексеми набувають значення певної часової обмеженості [25]: *позавчати / позаучувати, позазубрювати, простудіювати (укр.) та прозубривать / прозубрить, проучивать / проучить, выштудировать (рос.)*, напр.: *Прозубрить целый день урок* (ССРЯ). Вербативи з префіксами *ви-, за-* в українській мові та *вы-, за-* в російській уживаються з семантикою результативності, напр.: *Сію, вію, посіваю, з Новим Роком поздоровляю... – проказав і пильно подивився на тітку, чи добре він вивчив привітання* (З. Дончук); *На крючка приказного Черемной и выучился* (Ю. Фёдоров); *Планируя прогулки и экспедиции необходимо выштудировать все правила безопасности...* (ТСРЯ). Англійські вербативи цієї мікрогрупи різняться семантичними відтінками, напр.: *to cram (up)* – ‘зубрити, довбати, забивати голову фактами (до іспиту), завчати без суттєвого вивчення’, напр.: *He is being crammed for his university entrance exam* (NWDTEL). – ‘Він зубрить, готуючись до вступного іспиту в університеті’; *to grind away at* – побутує в усному мовленні із семантикою ‘зубрити, довбати, довго і наполегливо працювати над чимось, вивчати’, напр.: *grind away at examination subjects* –

‘зубрити [якісь предмети] / сліпнути [над якимись предметами] / перед іспитами)’, *to swot up* – ‘зубрити, довбати, наполегливо вчити щось’, наприклад: *Swot up on the country’s driving laws before you go* (NWDTEL).– ‘Перед тим як їхати машиною в іншу країну, визубри правила дорожнього руху цієї країни’.

Семантику «займатися чимось, аби надолужити згаяне» в англійській мові передають вербативи *to study up*, в російській мові – *подогнать / подгонять*, в українській – *підігнати / підганяти*, напр.: *He studies up his Latin* (АГСУ) – ‘Він підганяє латину’; *Таня раділа, що не одстане від друзів: випускний курс, в основному, весь рік відбував практику, – їй практику зараховано, а теоретичні курси за останні два місяці вона ґрунтовно підігнала* (М. Дашкієв); *Я отстал. Не знаю, как слова писать. – Так тебе подогнать надо, а ты, наверно, мало по русскому занимаешься?* (Н. Носов).

Значення «відновити в пам’яті» мають фраземи *to rub up one’s knowledge* в англійській мові, *відсвіжити знання* в українській, *освежить знання* в російській, напр.: *But perhaps the most urgent things Bedda needed to do were, first of all, to seek and obtain the Divine forgiveness ... and secondly, to rub up his knowledge of grammar!* (Е. Сареу) – ‘Але, можливо, найтерміновішим, що мав зробити Бедда, було, по-перше, знайти і отримати Божественне прощення... а по-друге, відсвіжити свої знання з граматики’; *Один зошит віддрукованих на гектографі записок з історії соціологічних вчень, другий – щоб відсвіжити мої знання з історичного матеріалізму...* (Б. Райнов); *Собираясь в дорогу, Пругов кое-что почитал о Турции ... освежил, так сказать, свои знания* (В. Царицын).

На позначення «набувати досвіду, уміння, знань, часто використовуючи досвід, знання інших», уживають фраземи *вчитися уму-розуму* в українській мові та *учиться уму-разуму* в російській, що можуть поєднуватися з синтаксею на позначення джерела інформації, вираженою формою *у + Р. в.*: *Чоловік на те й родився, щоб весь вік, скільки*

живе, розуму вчитися (Г. Тютюнник); *Я, вон, и при Ольге был, у нее ум-разуму учился...* (А. Красницкий). Натомість семантику «осягати, усвідомлювати зміст, значення і т. ін. чого-небудь самостійно, без сторонньої допомоги» мають фразеологізми *доходити / дійти своїм (власним) розумом* в українській мові та *доходить / дойти своим умом* у російській: *Він боявся щось прогавити, а все необхідно бачити на власні очі і дійти всього своїм розумом* (О. Копиленко); *У всех нас было впечатление, что Мерцалов до всего дошел своим умом* (В. Вересаев). В англійській мові відповідників до цих фразеологізмів не вдалося зафіксувати.

До вербативів, що позначають набуття знань шляхом багаторазового повторення, належать: *to cram, to drum into, to repeat* (англ.), *зубрити, довбати, твердити* (укр.), *зубрить, долбить, твердить* (рос.), напр.: *Firefighters rely on training that's **drummed into** them through repeated exercises* (NWDTEL) – ‘Пожежники покладаються на тренування, що їм вдовбали повторенням вправ’; *Нім же, сиди над сією осоружною книжкою, **довби** її...* (П. Мирний); [Капитан] *языки знает и разные немецкие стишки наизусть **долбит*** (В. Гаршин), що мають виразну згрубілу чи зневажливу конотацію і вживаються переважно у розмовному мовленні, зрідка – в художньому чи публіцистичному стилях як стилістичний засіб.

Семантичного відтінку ‘вчити щось, що погано запам’ятовується, силоміць змушувати себе вчити щось’ або ‘вчити щось з непотрібними, несуттєвими подробицями або обтяжувати, перевантажувати пам’ять чимось непотрібним, зайвим’ набувають стійкі сполуки: *Fifty-seven irregular verbs have I **introduced to my brain** in the past four days...* (J. Webster) – ‘П’ятдесят сім неправильних дієслів забила я у голову за останні чотири дні...’; *Він був не з тих, що, раз **забивши що в голову**, довіку тому слугують...* (Панас Мирний); *... я опять почувствовал, что все, чем мы **забили себе голову**, совершенно невозможно и невероятно*

(Ю. Домбровский). Вербативи аналізованої групи сполучаються з іменниками *head*, *голова*, *башка*, набуваючи значення ‘змусити гарно запам’ятати, засвоїти’, напр: *She tried every now and then to get it into her head, and to understand it, but she could not* (A. Walton) – ‘Вона намагалася весь час втовкмачити собі це в голову, щоб усвідомити (смерть матері), але не могла’; *Та він утовкмачив собі в голову, що повинен стати великим промисловцем...* (Ж. Сіменон); *Господин полковник, Дениска наш, вбил себе в голову, что деревня пустая стоит* (В. Вересаев). Натомість англійський предикат *to introduce*, який теж може передавати це значення, має нейтральне емоційно-експресивне забарвлення.

Цікавою знахідкою вважаємо й «кулінарні» дієслова та метафори у слов’янських мовах. Так, із семантикою «осягати, засвоювати розумом» в розмовному мовленні у переносному значенні вживаються предикати *переварювати / переварити*, *казанок варить* в українській та *переваривать / переварить*, *котелок варит* в російській мовах, напр.: *Треба все добре переварити, виносити і зрозуміти* (М. Коцюбинський); *Воспитание ослабило его тело и набило мозг его идеями, которых тот не может осилить и переварить* (Д. Писарев); *Казанок твій варить, інших критикувати вже вмієш..?* (О. Гончар); *А вот мы испытываем, на сколько градусов у него котелок варит* (В. Шишков).

Отже, вербативи групи із семантикою здобуття знань та ядерним значенням ‘учити’ об’єднує те, що всі вони належать до класу дієслів конкретної розумової дії і вживаються для позначення процесу, який спрямований на засвоєння вже готових, здобутих іншими знань та вмінь [27, с. 195], і становлять досить численну групу в аналізованих мовах. У слов’янських мовах потужним джерелом поповнення аналізованої підгрупи предикатів є префіксальний спосіб словотворення. Глибокий аналіз семантичної структури предикатів на позначення засвоєння вже відомої інформації дозволяє зробити висновок про їхню близькість із

предикатами пам'яті, оскільки саме пам'ять постає визначальним способом, з допомогою якого відбувається вивчення.

Семантико-синтаксичний потенціал таких предикатів відзначається двомісною валентністю. Якщо лексичне наповнення суб'єктної синтаксеми є традиційним для предикатів знання, то вираження об'єктної синтаксеми лімітоване субстантивами з семантикою вербально оформленого знання. Морфологічне вираження об'єктної синтаксеми дозволяє виокремити дві мікрогрупи предикатів знання-вивчення: її субстантивне вираження співвідносне з предикатами, які мають семантику засвоєння теоретичних знань, а інфінітивне – з предикатами зі значенням опанування практичними вміннями та навичками. Аналізовані предикати сполучаються з різноманітними адвербіальними поширювачами: темпоральними, локативними, способу дії, міри і ступеня, мети, причини, умови.

Більшість предикатів цієї підгрупи характеризує наявність у семантичній структурі компонентів цілеспрямованості, інтенсивності, аспектуальності, мети дії, містить вказівку на пресупозицію дії, спосіб її здійснення, конотативного складника, що визначає їхнє стилістичне забарвлення та зумовлює вживання у переносному значенні, функціонування сталих сполук із семантикою знання-учіння.

5.2.2 Предикати вивчення-дослідження. Вербативи представленої групи належать до ядра ментальних предикатів, які називають процес мислення і позначають розумову діяльність, спрямовану на отримання невідомих раніше знань [12, с. 31].

Ядерними лексемами зазначеної групи є предикати *to study, вивчати, изучать*, які вживаються для передавання значення отримання знань шляхом засвоєння або дослідження; до них долучаються *to research, to examine, to inspect, to scrutinize, to scan, to look into, to look at, to view, to inquire into, to explore, to investigate, to consider, to weigh, to envisage, to*

reflect, to analyze, to parse в англійській мові; *досліджувати / дослідити, опрацюовувати / опрацювати, розробляти / розробити, розглядати / розглянути, обробляти / обробити, простежувати / простежити, просліджувати / прослідити, прослідкувати, аналізувати* – в українській; *изучать / изучить, исследовать, изыскивать / изыскать, обследовать, рассматривать / рассмотреть, взвешивать / взвесить, разбирать / разобрать, анализировать* – в російській.

Відкрита валентно зумовлена суб'єкта позиції при таких дієсловах завжди заповнена субстантивом чи прономінативом з лексичним значенням особи: *I studied it until I detected an occasional movement* (R. Zelazhny) – ‘Я вивчав його (утворення), доки не помітив випадковий рух’; *Залишившись удвох з Підігрітим, Коляда проаналізував кожне слово, сказане секретарем, і лишився задоволеним* (М. Зарудний); *На прошлом уроке мы с вами, ребята, рассматривали тему «Бостонского чаепития»* (А. Кутняк), що не відрізняє цю підгрупу предикатів від решти предикатів знання. Суб'єктна синтаксема при двовалентних перехідних дієсловах зазначеної групи може бути виражена також іменниками на позначення групи людей, власними іменами, збірними поняттями, напр.: *Presently Jean came through the hall ... as though trying to study out some new and astonishing puzzle* (F. V. Irving) – ‘Тепер Джин пройшла через залу ... неначе, намагаючись розгадати якусь нову і дивовижну головоломку’; *The painter considered it for a few moments* (O. Wilde) – ‘Художник виважував це (рішення) декілька хвилин’; *Досліджують же Менделєєв і Бородин, який, між іншим, приїхав з ними й захворів так само, як Саша, «чисті елементи»?* (О. Іваненко); *Поминаючи низку імен, що носії їх так чи так дошукувались таємниць білкової будови, назвімо славетного німця, Еміля Фішера...* (В. Підмогильний); *Якби хоч приснилося колись, що доля судить мені винести про них вістку у світ широкий, була б попитала про їхні імена, те, звідки походять, бо й так МГБ все це повишуквало, порозпитувало по всіх селах* (М. Савчин); *Думаю, вже й матінка*

несогіше розбирається в партіях (Р. Андріяшик); *После репетиции было совместное чаепитие, а потом Гоша пошел разбираться в бумагах, а мы с Машей – в чертежах* (А. Величко); *По свидетельству Д.В. Григоровича ... только Достоевский мог доискаться до таких изумительных психологических тонкостей* (Д. Григорович); *По представлениям советского человека, каждый иностранец – шпион, так и норвигт разведать советские секреты* (В. Буковский). Іноді в позицію суб'єктної синтаксеми потрапляє субстантив зі значенням неістоти: це відбувається внаслідок метонімічних перенесень назви з частини на ціле, напр.: *Сірі очі уважно вивчають клас – парта за партою* (А. Дімаров).

Звичними для англійської та російської мов є пасивні конструкції з аналізованими предикатами, напр.: *A little African ground squirrel gave a most convincing performance when examined by a zoologist* (D. Morris) – ‘Маленька африканська земляна білка влаштувала найпереконливішу виставу, коли вивчалася зоологом’; *Когнитивный стиль* (лат. *cognitio* – *познавання*) – *исследуется современной психологией достаточно пристально* (А. Тхостов), які легко можна перетворити на активні: *A zoologist examined a little African ground squirrel; Современная психология исследует когнитивный стиль*. Формальним показником пасивного характеру дієслова в російській мові є постфікс *-ся*. Натомість українській мові, на переконання багатьох мовознавців [70, с. 90–97], такі пасивні конструкції невластиві.

А от порівняння з предикатами мікрогрупи «вчити» дозволяє зробити висновок про різноманітніше лексичне значення об'єктних синтаксем: об'єктом дослідження постає не тільки текст, а інформація загалом, у будь-якому вигляді, або конкретний предмет чи процес як носій, джерело цієї інформації, напр.: *After a day or two, the owner became irked, and went to the airport to inspect his plane* (bnc.bl.uk) – ‘Через день чи два власник став роздратованим і відправився до аеропорту, щоб оглянути свій літак’; *But in the end the resident was only allowed to inspect the security of the*

chain link fence around the dump (T. Jones) – ‘Але в решті-решт резиденту лише дозволили перевірити надійність ланцюга на паркані навколо сміттєзвалища’; *Regularly clean and inspect the door gasket* (bnc.bl.uk) – ‘Регулярно очищайте і перевіряйте прокладку в дверях’; *День у день досліджує й саме світило, розгадує його, батька фотосинтезу й самого життя...* (О. Гончар); *Досліджує біосинтез харчових продуктів* (М. Дашкієв); ... *з'явилася творча лабораторія «Інверсор», що досліджує всі ці явища методами, яких традиційна наука не визнає* (В. Нестайко); *Я слышал, толстуха промяукала, как её, – секты исследует, она около меня сидела* (З. Гиппиус); *Исследует психику русских ученых, – серьезно ответил Сережа* (Н. Щербак); *Сперва он исследует яды, затем находит другой путь – медицинского убийства* (Е. Холмогоров). Звичним явищем є ускладнення об'єктної синтаксеми кількісною семантикою: *Я дослідив уже тисячу, десять тисяч шматків!* (П. Загребельний); *Так думаю я, Володимир Шкварчук, що дослідив уже сотні справ у архівах обласного Комітету Державної Безпеки...* (В. Дрозд). Семантичні відношення між дієсловом та його актантами, насамперед прямим об'єктом, відіграють важливу роль для розуміння змісту речення, адже «саме об'єкт визначає характер дії, спрямованої на його створення, зміну або знищення» [14, с. 125]. У реченнях на зразок *Very close to the site where you inspected* (P. Wilson) – ‘Дуже близько до місця, де ви досліджували’; *Я й сам хотів піти сюди «сталкером», щоб подосліджувати* (Я. Ясенець); *Сколько бы я ни исследовал, больше Анны Николаевны я все равно бы не узнал* (М. Булгаков) немає формально вираженого прямого додатка, що зумовлено зміщенням акцентів з результативності процесу на його тривалість. Формально-граматичну структуру таких речень формують два компоненти: суб'єкт, який виражений особовим займенником (*you, я*) і предикат (*inspect, подосліджувати, исследовать*). З позиції глибинного синтаксису – це як мінімум трикомпонентне утворення, зумовлене двовалентністю опорного предиката, до складу якого входять: суб'єкт,

предикат та імпліцитний об'єкт, який встановлюємо з контексту і який потрібен для семантичної повноти висловлювання. Так, в англійському реченні імпліцитний об'єкт представлений лексевою *asteroid* – ‘астероїд’, в українському – *зона*, в російському – *диагноз*. Дієслівні предикати розумової діяльності, до яких належать і вербативи зазначеної групи, завжди виявляють себе як двовалентні, і значно рідше потребують додаткового поширювача.

Особливістю аналізованих предикатів можна вважати їхню здатність поєднуватися з предикативною частиною у функції об'єктного компонента. Очевидно, це зумовлено співвіднесеністю об'єкта з окремою ситуацією: *Catriona Marchant investigates what youth justice workers are finding is wrong...* (J. King) – ‘Катріона Маршант досліджує, що працівники ювенальної юстиції вважають неправильним...’; *We must insist that sociological analysis at all scales explores how these relations combine with one another* (P. Dickens) – ‘Ми маємо наполягти, що соціологічний аналіз на всіх рівнях досліджує, як ці відносини поєднуються між собою’; *Я дослідив ситуацію – заднє колесо стояло перед самою рейкою, яка в тому місці була високою через відсутність асфальту* (Кузьма Скрябін); *Джек машинально зробив те саме: зазирнув у всі закутки, дослідив, що міститься у шафах та столах* (М. Дашкієв); *Важко людям розповісти, роз'яснити, навіть самій проаналізувати – як, коли народжується слово, образ, як з'являється поштовх, який примушує сісти за стіл* (О. Іваненко).

В англійській мові дієслова аналізованої підгрупи можуть передбачати позицію непрямого додатка, що позначає об'єкт, який сподіваються знайти внаслідок огляду чи дослідження: *The conversation is recorded and transcribed, then minutely examined for recurring clues* (bbc.bl.uk) – ‘Розмову записали і розшифрували, а потім детально розглянули на предмет повторюваних підказок’; *For this, and any other experimental situation, a small test area should be cleaned first and examined*

for efficiency and surface damage before proceeding (R. North) – ‘Для цього і будь-якого іншого експерименту невелику площу тестування слід спочатку очистити й дослідити на ефективність і пошкодження поверхні, перш ніж працювати далі’; *They examined fingerprints for arches, loops and whorls* (bnc.bl.uk) – ‘Вони досліджували відбитки пальців на предмет дуг, петель і згибів’. В українській та російській мовах це значення передає обставина, виражена прийменниковою відмінковою формою *на предмет* + Р. в., що має виразний книжний характер, або підрядна предикативна частина цільової семантики: ... *ніби прицінюючись до бика й вивчаючи його на предмет* племінної здатності (І. Багрянний); *Этих отчисленных Иоганн внимательно изучал, чтобы выявить, кто из них действительно не обладает способностями...* (В. Кожевников).

Факультативний вияв при предикатах вивчення має інструментальна синтаксема, що перебуває на периферії субстанційних характеристик і тяжіє до адвербіальних [34, с. 128]. Інструментальна синтаксема може мати значення знаряддя або засобу дії [79, с. 211] і ядерною зоною її вираження постає граматичне значення О. в. іменника, напр.: *Усі притихли, доки директор вивчав поглядом записку* (О. Гончар); *Мы изучили эффективность психологического воздействия на табачную зависимость методом «двойного кодирования»* (М. Аграновский); зрідка – інші відмінкові форми: *Щогодини вони проводять контрольні перегляди, досліджують тканини під мікроскопом* (М. Дашкієв); *Потім їм показали ультрацентрифуги, ультрафільтри, електронний мікроскоп і багато інших складних приладів, за допомогою яких вивчають фільтрарбельні віруси* (М. Дашкієв); *Специалисты изучили изображение с помощью особых цифровых технологий* (В. Абаринов). Лексичне значення інструментальної синтаксеми при аналізованих предикатах – позначення механізмів і допоміжних предметів, матеріалів, з допомогою яких відбувається вивчення об’єкта дослідження.

Істотною особливістю речень з тримісними дієсловами, що позначають дію, направлену на отримання знань, у досліджуваних слов'янських мовах є функціонування інструменталія, що обмежений у вираженні іменником *розум* та *ум*, який можна кваліфікувати як знаряддя дії, напр.: *Я осягав розумом, що Галині було зі мною тяжко...* (Л. Денисенко); *Впрочем, подобные понятия уловить очень трудно, а постичь умом почти невозможно* (О. Айванхов). В англійській мові з таким само значенням уживаються перехідні вербативи без інструментальної синтаксеми *to apprehend, to absorb, to cognize*, напр.: *To carry out this task, he decided to find out whether others sensed and cognized things in the same way he did* (G. Gurdjieff) – ‘Щоб виконати це завдання, він вирішив з'ясувати чи інші відчували і опанували речі так само, як це зробив він’; *Science is the systematic method by which we apprehend what is true about the real world in which we live* (R. Dawkins) – ‘Наука – це системний метод, з допомогою якого ми усвідомлюємо правду про реальний світ, у якому живемо’.

Дієслова цієї мікрогрупи відкривають також позиції для таких валентно незумовлених адвербіальних синтаксем:

– темпоральних: *Наші союзники виділили з метеорита космічні бактерії і зараз вивчають їх* (В. Бурлай); *Например, реакции в отдельной цепочке полимера изучили давно* (С. Алексеев);

– способу дії: *Learn your trade fully, do the job properly – no half measures* (В. Smithson) – ‘Вивчай свій фах у повному обсязі, роби свою роботу як належить – жодних півмір’; *Lefevre examined it closely* (R. Butters) – ‘Лефевр уважно його вивчив’; *Такі тяжкі провини трапляються дуже рідко, їх зосереджено вивчають як небезпечне викривлення людської психіки* (М. Руденко); *Інженер старанно дослідив радіосхему* (М. Дашкієв); *Внимательно изучили новинку, сравнили с хорошо знакомым нам экземпляром и теперь расскажем о впечатлениях* (А. Будкин); *А мы этот вопрос изучили со всех сторон, ездили в разные*

страны (Е. Селезнева); *Гер Вольф дослідив це на сотнях черепів* (М. Руденко); *Классические позиции, которые, я надеюсь, вы изучили на моих карточках – вот ваш ориентир* (Г. Сосонко);

– місця: *In his living-room, he examined the envelope again* (M. Staples)
 – ‘У вітальні він знову оглянув конверт’; *Ти що, збираєшся з допомогою високозольного вугілля, яке досліджують у твоєму відділі, розв’язати проблему енергетичного голоду?* (В. Савченко);

– мети: *He scrutinized his fellow pedestrians in an effort to discern a fashion trend but couldn't find one* (P. Wilson) – ‘Він вивчав пішоходів ровесників, аби зрозуміти модну тенденцію, але не зміг знайти жодної такої’; *Чарлі навіть спеціально полював на гадюк та вивчав їхнє життя з метою використати* здобуті знання колись у майбутньому (М. Дашкієв); *Потім з’ясувалося, що він дбав не про те – вивчав просто для себе, не для екзаменів* (М. Руденко).

Контекстна інформація, що вияснює об’єкт, спосіб та мету дослідження, умотивовує поділ лексем цієї підгрупи на такі, що позначають наукове та ненаукове пізнання: *Kleiman divided his reader's attention between an auditory task and a word-judgement task, to investigate the interfering effect of one upon the other* (bnc.bl.uk) – ‘Клейман розділив увагу своїх читачів між завданнями на аудіювання і завданнями з розуміння слів, щоб дослідити ефект впливу одного на одне’; *It is crucial to investigate property prices as well as, of course, the cost of health care* (bnc.bl.uk) – ‘Це має вирішальне значення для дослідження ціни на нерухомість, а також, звичайно, вартості медичного обслуговування’; *Сучасна фізика була б неможлива, якби Столетов не дослідив законів фотоефекту* (М. Руденко); *По дорозі він заглянув у невеликий лісок, дослідив кілька дерев* (О. Бердник).

Крім того, для дієслів пізнавальної діяльності релевантним є розмежування суб’єктивно нового та об’єктивно нового знання [103, с. 225–243]. Так, аналізована підгрупа предикатів, на відміну дослідженої у

попередньому пункті, позначає ситуацію відсутності у науковій картині світу певних знань, відкриття нового, напр.: *She studied the excavation* (C. Wooding) – ‘Вона вивчала розкопки’; *The gatekeeper guided and directed his studies, serving as a virtual mentor to those who sought out Nadd’s lost secrets inside the sinister pyramid* (D. Karpushyn) – ‘Вахтер вів і направляв його вчення, слугуючи віртуальним наставником для тих, хто шукав загублені таємниці Неда усередині зловісної піраміди’; *На світі дуже багато людей вивчало родовід сімей* (Р. Андріяшик); *О том, чтобы изучить паразита поближе, не могло быть и речи...* (В. Васильев).

Матеріал дослідження уможливорює групування предикатів за ознакою способу здійснення пізнання, адже багато дієслівних лексем містять у своїй семантичній структурі сему способу дії. Так, виокремлюємо вербативи зі значенням ‘ретельно оглянути когось або щось з метою ознайомлення’, напр.: *to examine, to inspect, to scrutinize, to scan, to look into, to look at, to view* в англійській мові; *розглядати / розглянути, простежувати / простежити, просліджувати / прослідити, прослідкувати* в українській мові; *обследовать, рассматривать / рассмотреть* – в російській: *The aim is to scrutinize it with a view to stopping it coming through the door next time* (A. Leigh) – ‘Мета полягає в тому, щоб оглянути його, зупинивши в дверях наступного разу’; *While we are speaking of light as a symbol in religion, we must look at a use of the symbol in later forms of Greek philosophy and in Christianity...* (E. R. Bevan) – ‘У той час, як ми говоримо про світло як символ в релігії, ми повинні дослідити використання цього символу в пізніших зразках грецької філософії і християнства...’; *Члени комісії, які розглядали справу «пропагандистів» та «кишенькової друкарні», навіть не могли читати вголос ці рядки зухвалою юнака* (О. Іваненко); *Мы подробно рассмотрели все основные направления боевых искусств, дали им общую характеристику* (М. Кастет). Предикати аналізованої групи можуть позначати дію ‘пізнавати внаслідок наукового дослідження’, напр.: *We have a rare*

opportunity here to study the phenomenon of the psychosomatic cure... (P. Wilson) – ‘Ми маємо рідкісну можливість вивчати явище психосоматичного лікування...’; *Инженери ... ідуть обстежувати Дніпро та його пороги* (О. Гончар); *До войны это была клиника института, где известный советский ученый изыскивал новые методы быстрого восстановления человеческого организма после болезней и травм* (Б. Полевой). З-поміж виокремлених предикатів загальне значення ‘звертати увагу на деталі, намагаючись зрозуміти або оцінити, вивчити, дослідити, розглядати, обмірковувати’ мають англійські вербативи *to examine, to inspect, to scrutinize, to scan*; *досліджувати / дослідити, опрацьовувати / опрацювати, простежувати / простежити, просліджувати / прослідити, прослідкувати, аналізувати* в українській мові; *изучать / изучить, исследовать, изыскивать / изыскать, обследовать, разбирать / разобрать, анализировать* – в російській, напр.: *Customers were warned to scrutinize the small print* (bnc.bl.uk) – ‘Покупців попередили, що треба уважно вивчати зазначене дрібним шрифтом’; *He raised his binoculars to scan the coast* (bnc.bl.uk) – ‘Він підняв бінокль, щоб уважно вивчити узбережжя’; *Суспільну ситуацію вони аналізували глибше од багатьох письменників, та й – професійних партійців* (В. Дрозд); *Как-то разбирали номер акробатов-эксцентриков Язева и Куликова* (И. Кио).

Усі предикати знання-вивчення позначають цілеспрямованість дослідження чогось, напр.: *We need to analyze our results more clearly* (ЕСМ) – ‘Нам треба ретельніше вивчити наші результати’; *Повертайтесь до лабораторії і пам'ятайте: все, що братимуть тут лаборантки, аналізуватимете ви* (Ю. Шовкопляс); *Органическая химия главным образом анализировала, исследовала вещества растительного и животного происхождения...* (Л. Гумилевский).

Для передавання значення ‘обстежувати, досліджувати, вивчати щонебудь з певною метою’ використовуються предикати: *to explore, to investigate, to go into, to inquire into* в англійській мові; *розслідувати /*

розслідити, розсліджувати, розвідувати / розвідати в українській мові; *расследовать, разведывать / разведать* в російській мові, напр.: *You have a rare opportunity to explore all the knowledge and wonders of the galaxy...* (D. Karpushyn) – ‘Ти маєш рідкісну можливість розвідати всі закони і чудеса галактики’; *Безперечно, що надзвичайна урядова комісія спробує розслідувати причини загадкового вибуху в «Закусочній»* (Ю. Андрухович); *Ухватистое купечество разведывало возможности торговли* (Н. Дорожкин).

Предикати аналізованої мікрогрупи часто містять у своїй семантичній структурі компонент зі значенням фази перебігу дії. Так, серед вербативів, що позначають фінальну стадію процесу пізнання, виокремлюємо такі дієслова та стійкі сполуки слів: *to get to the point, to come to the point, to talk out, to touch the ground* (у суперечці), *to catch on, to adopt, to assimilate, to grasp, to twig on, to comprehend* в англійській мові; *доходить / дійти* або *докопатися / докопуватися до суті, зрозуміти, дотумкати, з’ясувати, розтямкувати, убагнути, вбагнути, утямити, вбгати або убгати в голову, взяти / брати втямки, узяти / брати до тями, прирозуміти, догупатися, дорозумітися, дотямкувати, втямкувати, дотямити, втямити, збагнути, урозуміти, уторопати* в українській мові; *дойти / доходить или докапываются / докопаться до сути, усвоить, уразуметь* в російській мові, напр.: *... and he got to the point of saying that everyone ought to fix the zinc himself on his own house* (É. Zola) – ‘... і він дійшов до суті вислову, що кожен повинен закріпити цинк безпосередньо на своїй власній хаті’; *Той спочатку образився, але, докопавшись до суті цього слова, змирився...* (М. Зарудний); *Если бы брат поменьше к девкам бегал, то мы бы и астрономию лучше усвоили* (А. Кутняк).

Зважаючи на семантичну близькість сфер пізнання і мислення, Г. Аллагулова робить висновок і про тісний зв’язок дієслів вивчення з дієсловами мислення [1, с. 129]. Як нам видається, цілком доречно в дієсловах *to consider, to weigh, to reflect; розглядати / розглянути,*

зважувати / зважити; рассматривать / рассмотреть, взвешивать / взвесить вбачати синтез цих значень, адже мислення є обов'язковим складником розуміння. Характерно, що до аналізованої мікрогрупи ці дієслова потрапляють, реалізуючи переносне значення, пор.: *Such calculations must have weighed with Mr Major* (bnc.bl.uk) – ‘Такі розрахунки має обміркувати м-р Майор’; *Панюшкін, теж прилігши на насипі, розглядав (= вивчав) документи вбитого* (О. Гончар) – *Він уважно розглядав (= роздивлявся) віття дерев, мох на стовбурах* (О. Донченко); *Фибоначчи впервые рассмотрел (= изучил) эту последовательность в 1202 году* (В. Красноухов) – *Я осторожно рассмотрел (= осмотрел) маленькое черное существо, шевелящее лапками* (А. Рубанов).

Предикати з семантикою ‘вивчення-дослідження’ формують ядро предикатів розумової дії, окреслюючи цілеспрямовану діяльність суб'єкта, скеровану на здобуття нових знань, що мають науковий або ненауковий характер. Такі предикати відкривають дві валентно зумовлені позиції – суб'єкта та об'єкта. Лексичне наповнення об'єктної позиції є різноматнішим, порівняно з попередньо аназованою підгрупою предикатів знання: її можуть заповнювати як субстантиви зі значенням інформації про певне явище, предмет тощо, так і субстантиви з конкретною предметною семантикою або окремі предикативні частини з'ясувально-об'єктної семантики. Факультативною є інструментальна позиція, яку заповнюють синтаксеми зі значенням механізмів, матеріалів, з допомогою яких вивчають об'єкт дослідження. В англійській мові можлива також факультативна позиція непрямого об'єкта зі значенням предмета, явища, який має бути виявлений внаслідок дослідження. Сполучуваність з валентно незумовленими поширювачами є досить широкою, адже зафіксовано поєднання з темпоральними, локативними синтаксемами, а також способу дії та мети.

Семантична диференціація предикатів знання-дослідження можлива на ґрунті наявної в семантичній структурі предикатів семи способу дії, мети, та фази дії.

Предикати знання-дослідження тісно пов'язані з предикатами мислення.

5.3 Предикати на позначення передавання знань

Предикати зі значенням ‘навчати когось’, тобто передавати комусь певні знання або навички належать до корпусу предикатів знання, адже тісно пов'язані з дієсловами вивчення, напр.: *to teach, to instruct, to educate, to enlighten, to coach, to train, to school, to discipline, to drill, to indoctrinate, to exercise, to practice, to explain, to beat, to knock, to stuff, to ram, to drum, to din, to hammer, to tutor* в англійській мові; *вчити, навчати / навчити, вивчити, освічувати, викладати / викласти, підковувати / підкувати, школити / вишколити, муштрувати / вимуштрувати, дресировувати / видресировувати, пояснювати / пояснити, розтлумачувати / розтлумачити, розжовувати / розжувати* – в українській; *учить, обучать / обучить, выучить, научить, просвещать / просветить, преподавать / преподать, натаскивать / натаскать, муштровать / вымуштровать, дрессировать / выдресировать, объяснять / объяснить, растолковывать / растолковать, разжевывать / разжевать, втолковывать / втолковать, вбивать / вбить в голову* – в російській мові.

Майже всі предикати цієї групи є перехідними дієсловами, що у своїй структурі містять відкриті валентно зумовлені суб'єктну та об'єктну позиції. Розширюють наповнення лівобічної позиції процеси метафоризації, тобто здатність іменників-назв неістот бути псевдосуб'єктами [119, с. 101–103], напр.: *Years of practice had trained him to endure the debilitating effect of employing daemons...* (C. Wooding) – ‘Роки практики навчили його зносити ослаблену дію найнятих демонів...’; *Якби*

Мар'яна не йшла у тіні фатуму, вона зробила б так, як учив розум (Д. Гуменна); *Опыт многократный, в самом деле горький опыт, научил его давно, что всякое сближение ... неизбежно вырастает в целую задачу...* (А. Чехов).

Хоча лексичне наповнення і морфологічне вираження суб'єктної синтаксеми обмежене колом субстантивів на позначення осіб, однак часто в усіх аналізованих мовах можна спостерігати переміщення адвербіальної синтаксеми на позначення джерела знання у позицію підмета, напр.: *McIllvanney held the letter out to me as though it explained everything* (В. Cornwell) – ‘МакІллвані простягнув мені листа, наче думав, що він усе пояснить’ – *I could understand everything from the letter; Only interviews with the prime suspects could enlighten us now but, instead, they served to confuse still further* (bnc.bl.uk) – ‘Тільки інтерв'ю з головними підозрюваними могли просвітити нас зараз, але натомість вони заплутували нас усе більше’ – *We could get know everything from the interviews; Таки ж чимало навчило її життя з князем, а найперше – терпіння* (Р. Іванченко) – Вона чимало дізналася завдяки життю з князем; *Микишка з осторогою взяв зі сходинки мобільний телефон, спантеличено потрусив ним, наче від того незрозуміле приладдя враз пояснило б свої секрети* (Люко Дашвар) – Він зрозумів би секрети приладдя завдяки приладдю; *Да и психическая атака Неймана тоже кое-чему научила* (Ю. Домбровский) – Нейман кое-чому навчився благодаря психической атаке; *Теперь-то известный фильм нас просветил: «черная роза – эмблема печали»* (Г. Шергова) – Благодаря известному фильму мы поняли, что «черная роза – эмблема печали». Цей факт не суперечить правилам формування синтаксичного ладу речення: зміщення акцентів на джерело знання абсолютизує його і дозволяє сфокусувати увагу не на суб'єкті дії.

Усі дієслова аналізованої групи передбачають об'єкт зі значенням змісту передаваних знань, виражений іменником чи займенником з лексичним значенням неістоти – результату мисленнєвої діяльності.

В англійській мові морфологічне вираження об'єктної синтаксеми на позначення змісту знання обмежене такими формами:

– без прийменника: *Tasks assigned each day **teach** skills needed for dressing, feeding, hygiene, speech, change of place and posture, standing and walking* (J. Eccleshall) – ‘Щоденні завдання навчають умінь, потрібних для одягання, годування, гігієни, мовлення, зміни місця й пози, стояння і прогулянки’; *Little Louis could **teach** her a **thing or two** about how to welcome home a champ* (bnc.bl.uk) – ‘Малий Льюїс міг би навчити її однієї чи кількох речей про те, як вітати вдома чемпіона’;

– з прийменником *on*: *Chris Lawrence, in working with a class of London children, showed them some photographs of “dancers” whom the children were later to meet and **instruct on the movement of animals*** (G. Bolton) – ‘Кріс Лоуренс, працюючи з класом дітей з Лондона, показав їм деякі фотографії «танцюристів», з якими діти повинні були пізніше зустрітися і навчити їх рухів тварин’; *But they **did educate the public on a subject** which it would have preferred to ignore* (P. Lewis) – ‘Але вони інформували громадськість на тему, яку б та воліла ігнорувати’; *They **enlighten us on the mystery**, we are grateful to them, we trust them and then we buy their product* (P. Davies) – ‘Вони відкривають нам таємницю, ми вдячні їм, ми довіряємо їм, а потім ми купуємо їхній продукт’.

– з прийменником *in*: *Is it the teacher's job or is it the responsibility of the parents **to instruct children in good manners?*** (Merriam) – ‘Це робота вчителя чи відповідальність батьків навчити дітей гарних манер?’; *He would instruct me in the history of the world* (F. Weldon) – ‘Він міг би пояснити мені світову історію’; *One farmer in North Wales admitted that it was his wife who **had trained him in lambing techniques** after having been on a training course* (D. Langholm) – ‘Один фермер у Північному Уельсі зізнався, що це його дружина натренувала його в техніці окоту, побувавши на підготовчих курсах’; *His first years in government were spent in the Whips' Office, where he was **schooled in the importance of ensuring that all interests***

were taken into account (bnc.bl.uk) – ‘Він провів свої перші роки у парламенті в офісі Вайпса, де йому втовкмачили, що всі інтереси будуть враховані’;

– з прийменником *about*: *I would like to enlighten public opinion about our role and our operations in our member countries of the Third World* (bnc.bl.uk) – ‘Я б хотів пояснити громадськості нашу роль і нашу діяльність у країнах-членах Третього світу’;

– з прийменником *for*: *Baltic fishermen's wives were schooled for disaster...* (E. Taylor) – ‘Дружини балтійських рибалок були навчені, як діяти під час катастрофи...’;

– з прийменником *to*: *...her life had schooled her to temporal accuracy, perhaps to being considerate* (A. S. Wyatt) – ‘... власне життя навчило її пунктуальності, можливо, зосередженості’.

В українській мові:

– у формі Р. в.: *Я ж увесь вік вчу дурнів розуму...* (Ю. Мушкетик); *В Юрчика ми збиратися не можемо тому, що його мати вважає, немовби я навчаю його різних поганих штук* (Л. Смілянський);

– у формі М. в.: *Він може вас підкувати у рибництві* (О. Гончар);

– у формі З. в. з прийменником *на*: *Казали, що причарувала на смерть, і, може, не так навіть із любові, як ради того, щоб на льотчицю вивчив, це він їй твердо обіцяв* (О. Гончар) – периферійна форма вираження об’єктної семантики зумовляє синкретичність об’єктного і адвербіального значень.

Однак спорадично в українській мові фіксуємо випадки ненормативного керування у формі Д. в., напр.: *Христос добру вчив...* (О. Кониський); *Йому доводилось не тільки лікувати, а й вчити нас грамоті, боротися проти забобонів...* (М. Дашкієв).

Для російської мови характерними є такі форми реалізації синтаксеми на позначення змісту знання:

– Д. в. без прийменника, з прийменником *по*: *Их присылали на 2-3 месяца в Москву, читали им лекции по экономике, по хозяйственной организации, натаскивали их по церковной службе* (А. Клейн); *Учишь их, учишь демократии, разжуёшь им, в рот положишь – не берут!* (А. Солженицын);

– З. в. без прийменника / з прийменником *на*: *Так-то ты учишь уроки?* (М. Ларина); *Разрешите, я объясню вам всё?* – солидно проговорил отец, улыбаясь (Ю. Домбровский); *Сослуживец бросился в техникум, где мой дядя преподавал физику* (Д. Рубина); *Нас тоже натаскивали на подобные вещи, но на гораздо более дилетантском уровне* (Т. Гордеева).

Прийменникова відмінкова форма зумовлює поєднання в межах однієї синтаксеми об'єктної та адвербіальної семантики мети: *Отобранных по определенным признакам молодых слонов обучали в специальных школах, где натаскивали на убийство так же, как солдат-новобранцев* (В. Ярхо);

– Р. в. з прийменником *по поводу*, *насчет*: *Именно он просветил меня тогда по поводу нашей жизни, по поводу всего* (Р. Черепанова); ... *он сразу просветил меня насчет читательской этики* (М. Елизаров);

– М. в. з прийменниками *о / об*, *в*: *Доктор ничуть не сомневался, что Гуров ее обо всем просветил* (Н. Леонов); *В январе 1933 года он первый просветил нас о Гитлере* (Н. Амосов); *Его натаскивали в умении врать на допросах* (Н. Шпанов);

– стійкими сполуками: *Их просветил на этот счет один второгодник в шестом классе* (М. Гиголашвили).

Осібну групу становлять додатки, виражені залежним інфінітивом: *You may not care for it much just now, but Biff Thacker will teach you to like it* (P. Scobie) – ‘Можеш не дуже перейматися цим просто зараз, але Біф Текер навчить тебе це любити’; *Our tutors teach the students to think analytically* (bnc.bl.uk) – ‘Наші викладачі вчать студентів аналітично мислити’; *‘We instruct our staff never to strike back however angry they feel,’ said an Osaka transport official* (bnc.bl.uk) – ‘Ми навчаємо наш персонал ніколи не

страйкувати, незважаючи на те, якими розлюченими вони б не почувалися, – сказав офіційний представник транспортної компанії міста Осаки’; *Ми дитину брехати не вчили* (М. Матіос); *Якщо ти, Віталько, навчиш Джульбарса гавкати, я тобі випишу за вчорашню статтю підвищений гонорар!* (В. Дрозд); *Как же ты не понимаешь, ты же сам учишь убегать* (В. Рыбаков); *Меня маменька ещё в детстве учила не врать, и крепко выучила* (И. Грекова).

За певної комунікативної настанови цей компонент може бути пропущеним: *She herself manages both to instruct and explain* (bnc.bl.uk) – ‘Вона сама справляється з обома речами: і навчати, і пояснювати’; *We have to enlighten our readers* (bnc.bl.uk) – ‘Ми маємо просвітити наших читачів’; *За довгі роки спільної праці вивчив Корецького гаразд і тепер майже не мав сумніву, що той закликав його не на добро* (Ю. Мушкетик); *Ну учишь детей в школе и учи себе на здоровье, а замуж поздновато...* (М. Козаков). Найбільше тяжіють до абсолютивної семантики предикати *школити*, *муштрувати*, *дресирувати*; *натаскати*, *муштровати*, *дресировати*, що функціонують без додатка на позначення змісту передаваної інформації: *Уже колишні твої вихованці, яких ти до сьомого поту ганяв, школив, підхвалював або присоромлював...* (О. Гончар); *Вареник запам'ятався велосипедом і тим, як муштрував їх, щоб знали всіх «вождів»* (П. Загребельний); *І недарма так легко він приручав і дресирував звірів* (В. Нестайко); *Избранных в последние дни освободили от уроков и натаскивали с утра до вечера* (М. Елизаров); *Тут, на зеленой, никогда не езженной мостовой, муштровали морских гвардейцев, и медные литавры и барабаны потрясли тихую воду канала* (О. Мандельштам); *И было оно таковым отнюдь не по доброй воле сына: отец, «аки раба», дрессировал его для карьеры в своей фирме* (Р. Водин).

Вербативи цієї групи поділяються на дві підгрупи залежно від лексичної специфіки об’єктної синтаксеми на позначення природи знання. Фактично, можна виокремити групу предикатів на позначення передавання

абстрактних, теоретичних, знань і предикати, що позначають процес передавання практичних навичок і вмінь, пор.: *Jesus uses the opportunity to teach the disciples the nature of faith* (R. Cooper) – ‘Ісус використовує можливість викладати учням природу віри’; *I can teach the riding* (K. M. Peyton) – ‘Я можу навчати верхової їзди’; *Це була освічена жінка, німкеня, що, повдовівши й бездітна, мала свого часу «конвікт» і вчила французької мови та гри на фортеп’яні* (О. Кобилянська); *А баба вчила мене людей прощати, а дід – любити...* (П. Мирний); *Греков учил свого сына живописи и музыке* (В. Плотников); *Всю жизнь он был для меня ‘дядей Эриком’, учил меня фотографировать, знал меня с колыбели* (С. Спивакова). Більшість предикатів є немаркованими щодо такої опозиції, однак морфологічне вираження об’єкта детерміноване його семантикою: практичні вміння й навички частіше позначає інфінітивний додаток порівняно з субстантивним.

Сполучувальна специфіка таких дієслів полягає, окрім облігаторної позиції об’єктної синтаксеми у функції прямого додатка, у здатності підпорядковувати предикативні частини зі з’ясувально-об’єктною семантикою, приєднані як з допомогою сполучникового підрядного зв’язку, так і безсполучникового: *‘Well, we’ve got to teach you that you’re wrong,’ said Boris* (bnc.bl.uk) – ‘«Гаразд, ми мали навчити вас, що ви не маєте рації», сказав Борис’; *Explain how to take useful lecture notes* (D. Mackenzie) – ‘Поясни, як використовувати корисні нотатки до лекції’; *Свого часу тебе навчали, що Римська імперія загинула під ударами рабів і колонів* (Ю. Андрухович); *До того ж, нижче я поясню, що це був за бог і які він мав стосунки з Іваном* (В. Дрозд); *Верно учили Иосифа в детстве: «неисповедимы пути Твои, Господи!»* (А. Солженицын); *Директор службы «Дипломант» Ольга Евгеньевна любезно разъяснила, как это сделать* (Б. Руденко).

Отже, семантика вербативів цієї групи визначає наявність двох облігаторних синтаксем: суб’єкта та об’єкта: *For most of his years, he taught*

science in a public high school (G. Naugle) – ‘Більшість часу він викладав природничі науки у громадській середній школі’; *Важко було знайти людину, яка могла б викладати латинь, грецьку й слов'янську мову* (З. Тулуб); *Живопись преподавал известный художник Петров-Водкин* (В. Плотников), однак такі предикати не є однорідними щодо валентного потенціалу. Так, дієслова *to teach, to instruct, to educate, to enlighten, to coach, to train, to school, to discipline, to drill, to indoctrinate, to exercise, to practice* в англійській мові; *вчити, навчати / навчити, вивчити, освічувати, підковувати / підкувати, школити / вишколити, муштрувати / вимуштрувати, дресировати / видресировати* в українській мові; *учить, обучать / обучить, выучить, научить, просвещать / просветить, натаскивать / натаскать, муштровать / вимуштровать, дрессировать / выдресировать* – у російській не відкривають позиції для адресатної синтаксеми. Попри те, що вони завжди позначають ситуацію, участь у якій беруть як мінімум два суб'єкти, один з яких передає, а другий – сприймає інформацію, другий учасник ситуації є не адресатом, на користь якого здійснюється дія, а об'єктом, який зазнає змін внаслідок дії на нього, стаючи обізнаним, навченим, напр.: *We are trying to educate young people* (bnc.bl.uk) – ‘Ми намагаємося вчити молодь’; *Він був чесний і відкритий, як його вчив Варфоломійович, усміхнений і привітний, як його вчила мамочка* (М. Гримич); *Это я научил его так говорить* (Б. Окуджава). Синтаксичний зв'язок між присудком та додатком характеризується силою, формальною та семантичною зумовленістю і реалізується у формі підрядного прислівного зв'язку сильного керування. Комунікативна настанова висловлення іноді дозволяє вилучити зі структури речення цей компонент: *Our efforts are to develop exhibitions that have a high appeal to the general public, while helping to educate and inform as much as possible*, explains Mr Kyle (bnc.bl.uk) – ‘«Наші зусилля спрямовані на розробку виставки, яка б мала високий попит у широкої публіки, допомагаючи просвіщати й інформувати якомога більше», пояснює пан Кайл’; *Ти вчив*

ставати грудьми проти вітру, майже кожного дня нагадував йому, що в світі oprіч сонця є й хмари, є лід (Ю. Мушкетик); *Хорошо, отец **научил**: никогда не отпраvляться в скалы одетой «по-пляжному»* (Т. Соломатина), однак це не свідчить про його факультативність, адже він представлений на рівні семантико-синтаксичної будови предикативної одиниці і може бути легко відновлений з контексту. До того ж, в українській та російській мовах саме наявність об'єктної синтаксеми, що позначає особу, на яку спрямована дія, допомагає відрізнити дієслова здобуття знання від дієслів передавання знання, пор.: *Дома, звичайно, **він ходив, читав книжки, вчив уроки*** (Л. Смілянський) – ***Ніхто мене не вчив розуму*** (У. Самчук); *Мама **учила англійский** просто так, для себя, чтоб читать романы* (Ю. Трифонов) – *Полина Ивановна, постарше годами, **учила свою приятельницу** уму-разуму* (И. Грекова). Тому невербалізовані об'єктні синтаксеми на позначення істоти-об'єкта інтелектуального впливу маркують структуру предикативної конструкції як неповну контекстуальну.

Про облігаторність і семантичну близькість з адресатною синтаксемою свідчить і її «згортання» та можливість перетворення на адресатну в конструкціях на зразок *Eventually we moved to Dorset where my father taught at the local grammar school* (S. MacLeod) – ‘Зрештою ми переїхали в Дорсет, де мій батько викладав у місцевій гімназії’ – *My father taught to the pupils of the local grammar school; **У гімназії викладав він** *всесвітню історію, а в місцевій вищепочатковій школі навіть ще й Закон Божий** (І. Багрянний) – *Він викладав всесвітню історію учням гімназії / гімназістам...; **Он преподавал в школе** *какую-то ахинею под видом биологии** (В. Солдатенко) – *Он преподавал ученикам школы **какую-то ахинею под видом биологии***. Адвербіальні синтаксеми у таких реченнях є складними, адже конденсують у собі приховану субстанційну адресатну і локативну семантику. Оскільки ідентифікація адресата відбувається за ознакою його місця розташування, закріпленості за певною установою, то

локативність постає узагальненою ознакою суб'єкта. Очевидно, оптимізація формально-граматичної структури таких конструкцій зумовлена тенденцією до економії мовних засобів.

Решта дієслів цієї групи – *to explain, to beat, to knock, to stuff, to ram, to drum, to din, to hammer* – в англійській; *викладати / викласти, пояснювати / пояснити, розтлумачувати / розтлумачити, розжовувати / розжувати* в українській мові; *преподавать / преподать, объяснять / объяснить, растолковывать / растолковать, разжевывать / разжевать, втолковывать / втолковать, вбивать / вбить в голову* – в російській мові – відкривають облігаторну валентно зумовлену позицію для адресатних синтаксем: *You must come and explain that to me some afternoon, Lord Henry* (O. Wilde) – ‘Ви повинні прийти і пояснити мені (ту теорію) колись ввечері, лорд Генрі’; *How much longer must I din into your ears the importance of hard work?* (Hornby) – ‘Як довго я ще вбиватиму тобі в голову важливість тяжкої праці?’; *Та коли Гал почав з великим знанням справи пояснювати нам будову цього приладу...* (М. Т. Ціцерон); *Остальным и лимонки не пожалею, пояснил я свои действия Гоше* (А. Величко). В англійській мові вона найчастіше виражена з допомогою додавання до субстантива прийменника *to*, а в українській та російській мовах – формою Д. в. іменника чи займенника: *It is expected that instructors will become increasingly familiar with the material as they teach to more groups* (P. Randall) – ‘Очікувано, що викладачі стануть краще обізнані з матеріалом, якщо викладатимуть його для більшої кількості груп’; *Якби я навіть розтлумачив цьому новачку в науці закон гравітату, то це було б однаково, коли я б сам запропонував свої послуги Пентагону* (О. Зима); *Все это он растолковал своим подручным, после чего с ними распрощался* (Л. Дворецкий). На рівні формально-граматичної організації речення адресатна синтаксема корелює з позицією непрямого додатка, адже зв'язок між ним та присудком – напівслабке керування. Часто адресатна синтаксема не має матеріального вираження в будові синтаксичних

одиниць, проте це не свідчить про її факультативність, а, як і у вище розглянутих прикладах, йдеться про неповноту формально-граматичної будови речення, одна з ланок якого, обов'язкова для розуміння, є пропущеною: *I don't want you to explain* (M. Gervaise) – ‘Я не хочу, щоб ти пояснював’; *I don't understand, Craig, can't you explain more clearly?* (I. Gower) – ‘Я не розумію, Крейгу, ти можеш пояснити доступніше?’; *А Великопольський уже викладав суть своєї теорії* (М. Дашкієв); *Закінчивши божє слово, Григорій свідомим голосом розтлумачив його...* (І. Білик); *Она следила за дисципліной, учила девочек-ассистенток, посвящала их в цирковую специфику, объясняла, как им распорядиться своим обаянием и шармом...* (И. Кио); *Показывала и объясняла: вот это тётенька; вот это о. Никодим, дядя; вот это знакомый наш из Костромы...* (З. Гиппиус). Про тісний зв'язок аналізованих предикатів з предикатами давання у слов'янських мовах свідчить їхня спільнокореневість: наприклад, *викладати, преподавать* ← *давати, дати*. На відміну від інших вербативів цієї групи, *викладати* в українській мові та *преподавать* в російській використовують на позначення професійної навчальної діяльності в спеціальних закладах осіб, що мають спеціальну професійну підготовку. Такі предикати не передбачають зворотного зв'язку між суб'єктом дії та її адресатом, тож можна констатувати їхнє наближення до дієслів мовлення.

Якщо суб'єкт дії та її об'єкт збігаються, в українській та російській мові вживають на позначення процесу передавання знань зворотні дієслова *навчився; научился*: *Його зупиняло й те, що він дотепер не навчився розповідати повноцінних історій* (Ю. Андрухович); *Я научилась засыпать в автобусе, самолёте, поезде* (С. Ткачева); а в англійській мові формально-граматична будова речення найчіткіше відображає відношення між об'єктами позамовної дійсності, зберігаючи формально вираженими обидві ці синтаксичні позиції: *His parents had no piano, but his grandmother had a baby grand and he taught himself to play that whenever he visited her*

(B. Vine) – ‘Його батьки не мали піаніно, але його бабуся мала дитяче піаніно, і він сам навчився (дослівно: він навчив себе) грати на ньому, всякий раз відвідуючи її’.

Окрему групу становлять предикати з семантикою навчання практичних умінь і навичок, їхнього розвитку, напр.: *to train, to drill, to exercise, to practise* в англійській мові; *тренувати, вправляти, практикувати* – в українській; *тренировать, упражнять, практиковать* – в російській. Їх об’єднує спільне значення «постійною працею, практикою розвивати, вдосконалювати певні риси характеру, навички тощо» та «навчати когось з метою доведення до бажаного стандарту поведінки, умінь, фізичного стану»: *Sola took it upon herself to train us together* (E. R. Burroughs) – ‘Сола узялася тренувати нас разом’; *Де, коли і кого міг тренувати капітан?* (Ю. Ячейкін); *Хорошо преподавал Руа арифметику и упражнял в численных вычислениях...* (А. Крылов).

Як і предикати з семантикою передавання теоретичних знань, ці дієслова потребують конкретизації своєї семантики завдяки об’єктній синтаксемі, що позначає особу-об’єкт впливу, напр.: *Mrs. Gerrit Smith ... has a studio in New York City, where she trains her pupils* (W. L. Hubbard) – ‘Пані Герріт Сміт ... має студію у Нью Йорку, де вона тренує своїх учнів’; *Ігор Дмитруха тренував Шурика Бабенка на воротаря* (В. Нестайко); *Не чаще пары раз в год они сходились на площадке, где отец тренировал своих учеников* (В. Корн). За умови, якщо суб’єкт дії та об’єкт впливу – та сама особа, в англійській мові обидві позиції – суб’єктна та об’єктна – постають формально вираженими: *Harold Wilson convinced me I was wrong because he trained himself very, very well to be a pretty good television performer...* (P. Hennessy) – ‘Гарольд Вілсон звинуватив мене, що я не мав рації, тому що він тренувався (дослівно: він тренував себе) дуже, дуже добре, щоб стати добрим телеактором...’; *But on closer investigation it turns out that she has trained herself only to like healthy food* (bnc.bl.uk) – ‘Але під час прискіпливого дослідження виявилось, що вона сама себе навчила, щоб

їй подобалася тільки здорова їжа'. У слов'янських мовах у таких випадках частіше вживають зворотні дієслова, що водночас підкреслюють самотійність суб'єкта дії: ... **він простудіював усю літературу з цього питання, чимало тренувався і досяг певних успіхів у гіпнозі** (М. Дашкієв); *А ще я згадувала маленьку китайську солонку-черепашку, незграбно й випадково перекидати яку я тренувалася цілий тиждень* (Л. Денисенко); *И поднимал он свой уровень только в джиу-джицу и тренировался только в залах «Динамо»* (А. Солженицын); *Слепой тренировался угадывать ход игры по крикам окружающих* (М. Петросян). Об'єктна синтаксема з семантикою особи, на яку переходить дія, в англійській мові посідає позицію прямого додатка, а в слов'янських мовах пов'язана з предикатом синтаксичним підрядним прислівним зв'язком у формі сильного керування.

Ще одну відкриту правобічну валентно зумовлену позицію посідає об'єктна синтаксема зі значенням неістоти – риси, вміння, навички, фізичні характеристики, які суб'єкт прагне розвинути чи покращити, напр.: *These workshops promise to train managers to be visionary leaders* (bnc.bl.uk) – 'Ці студії обіцяють навчити менеджерів бути далекоглядними лідерами'; *The brain machine is a device you use to train your mind to do certain things* (bnc.bl.uk) – 'Мозкова машина – це прилад, використовуючи який, ви вчите свій розум робити звичні речі'; ... *із ким Дударевич краще міг би тренувати свій інтелект?* (О. Гончар); *Вона й ходила цілий день у садку, тренувала ногу* (В. Малик); *Знаешь, как я тренировал смирение?* (Н. Щербак); *Он долго тренировал такой взгляд и преуспел* (Т. Устинова). Перехідність дієслова-предиката зумовлює позицію таких синтаксем також як прямих додатків.

Спостереження над мовним матеріалом свідчать, що в англійській мові позицію об'єкта-неістоти на формально-граматичному рівні посідає форма з прийменником *in*: *The youth have an opportunity to train in media skills* (bnc.bl.uk) – 'Молодь має змогу вправлятися у медійних вміннях'; *For*

the sake of argument, let us say for example that the son of a humble couple in a Provençal village leaves home to train in the catering business (E. David) – ‘Як аргумент, скажімо, наприклад, що син скромної пари з провансальської села залишає будинок, щоб повправлятися у ресторанному бізнесі’; *He exercised his pupils in deducing particular results from admitted laws* (G. V. Goode) – ‘Він тренував своїх учнів у вмінні виводити ґрунтовні висновки із загальноvizнаних законів’. Отже, в англійській мові прийменникове керування об’єктом-неістотою чітко протистоїть безприйменниковому керуванню об’єктом-істотою: *There were also efforts to train suitable young men at home* (M. S. Anderson) – ‘Були також спроби тренувати відповідних молодих людей вдома’; *He had three months to train and equip his force before their first operation in November* (A. Kemp) – ‘У нього було три місяці, щоб тренувати і озброїти свою групу перед їхньою першою операцією у листопаді’. До того ж, прийменникове керування протистоїть безприйменниковому як засіб конкретизації семи способу дії в структурі дієслова: скажімо, предикат *to exercise* має різні семантичні відтінки у конструкціях *to exercise in something*, що позначає опис регулярних занять, та *to exercise something*, вживаний для характеристики як регулярних, так і нерегулярних занять.

В українській мові позиція об’єкта-неістоти на формально-граматичному рівні корелює з прямим субстантивним додатком, вираженим формою З. в., дуже рідко – непрямым у формі М. в., напр.: *Протягом усього життя ми старанно тренуємо свої почуття...* (Н. Околітенко); *Перед вильотом на Материк Свободи усі не раз тренувалися в боротьбі з уявними карниками* (М. Руденко). Вербативи з семантикою «постійно, систематично працювати, виконувати певні вправи для розвитку чогось» використовують також для позначення дій відносно навчання тварин: *Together, they'd bred and trained hunting dogs...* (N. Sparks) – ‘Водночас, вони розводили і тренували мисливських собак...’; *... ось у мене є військово-поштовий голуб Літун, якого сам я*

тренував і виховував (О. Донченко); ... я все же пока *тренировал собак в восточно-сибирской* (Г. Ушаков).

Низка предикатів на позначення процесу навчання вмінь і навичок містять у своїй семантичній структурі семи способу дії та інтенсивності. Так, в англійській мові *to practise* позначає ‘виконання регулярних вправ для набуття тих навичок або кваліфікації, яких не вистачає’ (Farlex): *Among the incidents of his school experience at this time may be mentioned the fact of a series of drill tactics, originated by himself, with which he practised his pupils...* (J. A. Owens) – ‘Серед епізодів його викладацького досвіду цього часу, може бути згаданий факт створення серій тренувальних тактик, за допомогою яких він тренував своїх учнів...’; *to drill* уживають для позначення механічного способу навчання за допомогою регулярного, багаторазового повторення вправ за шаблонами або засобів, які направлені на придбання нових знань та подальшого розвитку тих навиків і вмінь, які вже притаманні якійсь особі, напр.: *to drill pupils in grammar* – ‘тренувати учнів у граматиці’. А от вербати *to exercise, to train*, а надто *to teach* поводять себе як нейтральні щодо вираження цих сем, набуваючи семантичного забарвлення «розвивати або удосконалювати будь-яким чином ті навички й уміння, які вже притаманні» (Farlex).

Значення «навчати, виховувати у суворості, застосовуючи дисциплінарний порядок» набувають предикати *to tame, to break in, to drill, to discipline* (англ.); *муштрувати, намуштрувати, дресировати, школити* (укр.); *муштровать, вымуштровывать, дрессировать, выдрессировать, школить* (рос.), напр.: *In the end she realized she would have to tame one...* (D. Karpyshyn) – ‘Зрештою вона усвідомила, що їй доведеться школити якогось одного (ворога)...’; ... у глибині саду, на луці, *муштрують* вояків у беретах із червоними кокардами... (Р. Іванчук); *Не зря я часами муштровал ребят, заставляя проигрывать подобную ситуацию в Гарнизоне* (Н. Трой).

Багато предикатів цієї підгрупи мають загальне значення «змусити когось щось засвоїти, зрозуміти, запам'ятати шляхом багаторазового повторення» і позначені негативною конотацією: *to beat, to knock, to stuff, to drum, to ram, to din, to cram, to grind* (англ.); *утлумачувати, втовкмачувати, удовбувати, вдовбувати, утовкмачувати* (укр.); *втолковывать, вбивать, вдалбливать, втемяшивать, вколачивать* (рос.), напр.: *He continually **hammered** at the men to flank properly and to scour the country...* (С. Mulford) – ‘Він (капітан Вудсон) постійно втовкмачував чоловікам як слід захищати і звільняти країну...’; *Мій батько весь час **удовбував** мені, що я ні на що не придатний...* (Ф. Бегбеде), *Это все ему в голову сеньор этот **вбил**, нигилист этот* (И. Тургенев). Низка предикатів в англійській мові аналізовану семантику передають з допомогою свого непрямого значення і відрізняються семантичними відтінками: *to beat* – ‘застосовувати фізичну силу, щоб змусити когось вивчити щось; працювати дуже важко, щоб змусити когось вивчити щось’; *to knock* – ‘повчати наче з допомогою ударів’; *to stuff* – ‘наповнювати, забивати (розум, голову)’; *to drum* – ‘робити щось відомим для когось або нав'язувати щось (особі) шляхом постійного повторення’; *to ram* – ‘представляти (думку, доказ і т.д.) переконливо або агресивно’; *to din* – ‘навчати набридливим повторенням’; *to cram* – ‘готувати (когось) за короткий час до іспиту’; *to grind* – ‘поступово прищеплювати або навчати постійним повторюванням’ (Webster). У дослідженні Г. Аллагулової вмотивовано потрактовано ці предикати як такі, що перебувають на перетині полів знання і розуміння [1, с. 145], хоча, на нашу думку, варто говорити і про їхню близькість до лексико-семантичної групи дієслів пам'яті, що вказує на нерозривність цих психологічних процесів.

Значення ‘робити щось ясным, зрозумілим, відомим, виклавши сутність, подробиці, деталі’ у порівнюваних мовах набувають вербативи *to spoon-feed, to particularize, to interpret, to expound* (англ.); *роз'яснити, розтлумачувати, витлумачити, тлумачити розжовувати,*

розтовкмачувати, розжвакати (укр.); *разъясняют, растолковывают, разжевывают* (рос.). Цікавими видаються семантичні забарвлення предикатів-вербативів аналізованої групи в англійській мові, напр.: *to spoon-feed* – ‘ставитися до когось із занадто великою турботою або надто допомагаючи; навчати когось, використовуючи методи, які занадто легкі і не стимулюють учня до незалежного мислення’: *The teacher spoon-feeds the students by dictating notes on the novel instead of getting the children to read the books* (www.natcorp.ox.ac.uk) – ‘Учитель розжовує учням надиктовуючи нотатки, замість того, аби примусити дітей читати книжки’; *to particularize* – ‘детально розглядати щось або надавати деталі чи докладні звіти’: *She had not particularized her reasons but he could think of at least one reason that was ample* (L. Douglas) – ‘Вона не роз’яснила своїх причин, але він міг думати принаймні про одну причину, якої було достатньо’; *to interpret* – ‘пояснювати щось незрозуміле комусь’: *Let me interpret the instructions for you* (www.natcorp.ox.ac.uk) – ‘Дозвольте мені розтлумачити вам інструкції’; *to expound* – ‘говорити довго про когось або щось комусь’: *Please do not expound on Bill anymore* (Webster) – ‘Будь ласка, не роз’яснюйте більше нічого Білу’.

Українські та російські вербативи цієї групи здебільшого утворені за допомогою суфіксів *роз-* в українській та *рас-, раз-* в російській мовах, напр.: *Перші дні старий довго тлумачив синові, що робити в тому чи іншому випадку...* (З. Тулуб) – *Голота ж не вважала за потрібне розтлумачувати перед кимсь свої вчинки* (І. Вільде); *Некоторые места в письме Семёнов не понял, и ему их объяснили* (В. Гроссман) – ... *знающие люди разъяснили, что сети защищают сады от частых здесь градов* (А. Шиманский). Зазначені префіксальні форманти обов’язково вносять відтінок інтенсивності дії до загального значення основи-мотиватора і є надзвичайно продуктивними: *Коли князю Володимиру прочитали й розтлумачили цей напис, він засміявся* (С. Скляренко); *Ему пришлось терпеливо разжевать вопрос, прежде чем добился толкового ответа*

(Л. Леонов). Предикати *роз'ясняти, розтлумачувати, витлумачувати* в українській та *разъяснять и растолковывают* в російській мовах указують на детальне пояснення; *розжовувати, розжвакати, розжвякати* та *разжевывать* – на повторення, спрощення передаваних знань з метою полегшити їхнє розуміння, напр.: *По дорозі додому той мені се розтовкмачив* (Ю. Мушкетик); *Поки-то другу (машину) дістануть, а хліб треба вбирати!* – *розжовують* (молодим) діди (П. Мирний); *Твердое его намерение лишить себя жизни ... стало известно там* (продолжал *разъяснять* Петр Степанович) (Ф. Достоевский).

Аналіз ілюстративного матеріалу фіксує, що в англійській, українській та російській мовах фразеологічні звороти на позначення передавання знань містять у своїй структурі однакові соматизми. Так, опорним компонентом фразеологізмів із семантикою ‘навчати когось’ виступають соматизми *head, ears, throat* (англ.), *голова, довбешка, макітра* (укр.), *голова, башка* (рос.), як символи мисленнєвих здібностей, напр.: ... *instead of catching an idea quickly, you have figuratively «to beat it into his head»* (W. Venham) – ‘... замість того, щоб збагнути суть, вам доведеться фігурально кажучи «вбивати це йому в голову»’; ... *він був не з тих, що, раз забивши що в голову, довіку тому слугують...* (М. Панас); *В это утро особенно ревностно и суетливо вбивали им в голову словесность и наставление к стрельбе* (А. Куприн).

В англійській мові функціонує і низка фразових дієслів, що мають ядерне значення «навчати когось»: *to take smb. in smth: to take children in German* – ‘давати дітям уроки німецької мови’; *to take him in Latin* – ‘займатися з ним латиною’; *to bring smb. to one's sense: to bring the evidence to their knowledge* – ‘довести свідчення до їхнього відома’; *to grind smb. in smth: to grind a lesson into him / into his head* – ‘удовбувати йому в голову урок’ (АГСУ).

Семантика предикатів аналізованої мікрогрупи передбачає поєднання їх із такими адвербіальними поширювачами:

– способу дії, напр.: *Pupils are taught on a block system, which means that they concentrate on one particular activity for a certain number of weeks, then move on to a different activity* (bnc.bl.uk) – ‘Учнів навчають за блоковою системою, що означає, що вони зосереджені на одній конкретній діяльності протягом певної кількості тижнів, а потім переходять до іншої’; *Багатьом народам царської Росії було заборонено ... навчати дітей рідною мовою* (Є. Чак); *Се Гаврилко його так навчив* (М. Коцюбинський); *Він хотів би, щоб професор пояснив йому все коротко й зрозуміло...* (М. Дашкієв); *Слово произнесенное популярнее и весомее слова написанного – этому накрепко научил телевизор* (Е. Пищикова);

– часу, напр.: *When I surpass my Master, I will kill him and take his place, – Zannah explained, relaying the beliefs that Bane had drilled into her over the past decade...* (D. Karpyshyn) – ‘Коли я перевершу свого вчителя, я вб’ю його і займу його місце, – пояснила Зана, сподіваючись, що Бейн натаскав її за останні десять років...’; *Одначе все ж згодився вчити Зінька дечого, і справді, за рік навчив його трохи арифметики та підучив дужче розуміти книжки...* (Б. Грінченко); *Не зря я часами муштровал ребят...* (Н. Трой); *Научил он меня на всю жизнь* (Ю. Домбровский); *Папа очень рано научил меня разбираться в термометре* (Т. Соломатина);

– місця, напр.: *After profession, she taught in Maidenhead until 1979* (bnc.bl.uk) – ‘Після обітниці вона викладала в Майденхеді до 1979’; *В таборі будеш повчати!* (О. Гончар); *Увы, в трудовой школе на Васильевском острове обучали не французскому, а немецкому* (Ю. Давыдов); *Но там надо таки тот экипаж вымуштровать...* (В. Ершов);

– мети, напр.: *In the years that followed, Mary's eldest daughter went to Bible college to train for the mission field* (K. Logan) – ‘У наступні роки старша донька Мері пішла до церковного коледжу, щоб підготуватися до місіонерської роботи’; *Враження таке, що суспільство тренують на компроміс, привчають до компромісу, найбільше цінують потенціал*

компромісів (Л. Костенко); *Певні «хтось», як тут уже прозвучало, навмисне натаскали, як натаскують собак, трійку душевнохворих на пограбування штаб-квартири...* (В. Положій); *Сина вивчив на архітектора* (О. Гончар); *Потом они поступали в какой-то лагерь, где их тренировал к парашютным прыжкам Богдан Русаков...* (Г. Климов);

– наслідку, напр.: *І таки навчив – чи на радість мою, чи на біду...* (М. Дашкієв);

– міри і ступеня, напр.: *Мало ще навчив тебе Чаплинський польського братерства...* (А. Кащенко).

Тісно пов'язаною з підгрупою предикатів знання-вивчення є підгрупа предикатів із семантикою 'навчати когось', яку можна виокремити на основі кількості учасників ситуації. Ці предикати належать до тривалентних, відкриваючи три позиції для субстанційних синтаксем: суб'єкта, прямого об'єкта зі значенням істоти та непрямого з семантикою змісту знання. Морфологічне вираження першого об'єкта в англійській мові обмежене безприйменниковою формою загального відмінка, у слов'янських мовах – формою 3. в. Зміст передаваного знання маркують як прийменникові, так і безприйменникові відмінкові форми субстантивів або прономінативів, а також інфінітив на позначення спеціальних умінь і навичок реалізації теоретичних знань та окремі предикативні структури; семантику характеристик, які суб'єкт прагне розвинути чи покращити – тільки безприйменникові форми. Семантика прямого об'єкта наближена до семантики адресата, оскільки позначає об'єкт інтелектуального впливу, на користь якого здійснюється дія передавання знання: на основі формальних показників предикати цієї підгрупи можна диференціювати на ті, що керують прямим об'єктом, та такі, що відкривають позицію для адресата, вираженого поєднанням прийменника *to* з субстантивом / прономінативом в англійській й формами давального відмінка в українській та російській мовах. Тотожність суб'єктної та об'єктної синтаксем в англійській мові виражена збігом формально-граматичної будови предикативної одиниці з

семантико-синтаксичною, а у слов'янських мовах позначається зворотними дієсловами, що не відкривають позиції для об'єкта. На відміну від слов'янських мов, англійська чітко розмежовує прийменникове керування об'єктом-неістотою і безприйменникове об'єктом-істотою.

Детальніша класифікація предикатів аналізованої підгрупи може ґрунтуватися на ознаці способу дії та її інтенсивності, наявності додаткових емоційно-експресивних нашарувань. Окрім дієслівних, у всіх мовах відомі також предикати, виражені сталими дієслівно-іменними сполуками, а також фразові дієслова в англійській мові.

Підгрупа предикатів знання-навчання перебуває на перетині лексико-семантичних груп предикатів знання і пам'яті.

Висновки до розділу 5

Предикати знання-компетентності позначають ситуації позамовної дійсності, що пов'язують суб'єкта зі спеціальними знаннями та вміннями. Залежно від характеристик темпоральності та аспектуальності вони поділяються на два класи: предикати стану із загальним значенням 'мати знання у певній галузі' та предикати дії, що позначають процес набуття спеціальних знань. Усі предикати цієї групи пов'язані з інтелектуально-пізнавальною сферою діяльності людини і перетинаються з предикатами інших лексико-семантичних груп: пам'яті, мислення тощо.

Другим класифікаційним шаблоном для аналізованої групи предикатів постає ознака спрямованості на сферу суб'єкта й об'єкта. Відповідно до цього критерію вони розпадаються на дві підгрупи: із семантикою безпосереднього засвоєння знань та зі значенням передавання знань іншій особі. Лексична специфіка та граматичне вираження об'єктної синтаксеми уможлиблює подальшу диференціацію в межах виділених підгруп: так, процес безпосереднього засвоєння знань може бути спрямований на опанування вже відомої інформації – йдеться про предикати знання-

навчання – та нової, невідомої раніше, що характеризує предикати знання-вивчення.

Усі предикати знання-компетентності передбачають суб'єктну позицію, лексичне наповнення якої формує назва істоти-особи, якій притаманні такі ознаки, як волюнтативність, активність та цілеспрямованість. Типовою граматичною формою, що посідає суб'єктну позицію, є прями́й відмінок субстантива / прономінатива, що позначає істоту-особу, рідше – назва неістоти, персоніфікована внаслідок метафоричних чи метонімічних перенесень. Елімінація суб'єктної чи об'єктної синтаксеми, зумовлена прагматичними чинниками, можлива в українській та російській мовах та маркує неповні предикативні одиниці.

Об'єктна синтаксема, що вказує на об'єкт спрямування дії, має різне значення і наповнення. Так, предикати стану знання-компетентності, акціональні предикати на позначення опанування знаннями відкривають валентно зумовлену позицію для правобічної об'єктної синтаксеми зі значенням змісту знання. Її заповнюють субстантиви зі значенням неістот, часто – назви абстрактних понять, співвідносних з певною галуззю знання. Однак не всі підгрупи предикатів знання-компетенції мають однаково широку сполучуваність з об'єктними синтаксемами на позначення предмета, на який поширюється дія суб'єкта: так, предикати знання-учіння поєднуються з об'єктними синтаксемами з семантикою текстово оформленої інформації; а предикати знання-вивчення та передавання знання можуть приєднувати окремі предикативні частини, що виконують об'єктну функцію; активні предикати цієї групи сполучаються з інфінітивними додатками зі значенням практичних навичок реалізації теоретичних знань.

Стативні предикати з семантикою знання-компетентності представлені як дієсловами, так і значною кількістю сталих дієслівно-іменних сполук, фразеологізмів, що відкривають дві валентно зумовлені позиції – суб'єктну та об'єктну. Об'єктна синтаксема характеризується

субстантивним вираженням з лексичним значенням змісту знання, валентно зумовленим зв'язком з предикатом, який в англійській мові сполучаються з безприйменниковими формами загального відмінка; у слов'янських мовах ці предикати реалізуються з допомогою підрядного прислівного зв'язку у формі сильного керування, що реалізований знахідним відмінком або родовим партитивним. Окрім вищезазначених форм, звичним явищем у слов'янських мовах є вживання інших відмінкових форм у функції об'єкта стану: на переконання І. Вихованця, таке явище свідчить про «зрощення» прийменника з дієсловом, його уподібнення до дієслівного постфікса [35, с. 93] за аналогією з фразовими дієсловами в англійській мові. Так, в англійській мові об'єкт маркують прийменники *of, in, about, at*; в українській мові стативні предикати знання-компетенції керують формами *на / у + М. в., з + О. в., у російській – в + Р. в., по + М. в., о + М. в., по + Р. в.* Прикметно, що в англійській мові зв'язок аналізованих предикатів з об'єктними синтаксемами цілком спрямований у сферу прийменникового керування і не має варіативного характеру, а в українській мові керування виявляє ширшу варіативність порівняно з російською.

До складу семантико-синтаксичної структури речень зі стативними предикатами знання-компетенції можуть входити валентно незумовлені атрибутивні чи складні атрибутивно-об'єктні синтаксеми, що поширюють іменну частину стійкої сполуки, характеризуючи спосіб отримання, рівень, якість знань тощо.

Диференційними для семантичної структури таких предикатів постають семи міри й ступеня вияву предикативної ознаки, а також вони формують різні групи залежно від емоційно-експресивного забарвлення.

Дієслівні предикати з ядерним значенням 'учити' так само відкривають ліво- та правобічну позиції зі значенням суб'єкта та об'єкта дії. В англійській мові процес набуття певних знань, умінь позначають предикати, що мають облігаторну об'єктну позицію, морфологічне

вираження якої належить інфінітиву, окремі дієслівні предикати взагалі не відкривають об'єктної позиції. У межах цієї підгрупи функціонують деривати з постфіксом *-ся*, що позначають стан суб'єкта, наголошуючи на його тривалості, об'єктна синтаксема при яких має факультативний характер і різну граматичну форму в українській та російській мовах – Р. і Д. в. відповідно.

Стрижневою ознакою, що дозволяє розмежувати предикати учіння і предикати вивчення, постає лексичне значення об'єктної синтаксеми: останні позначають процес опанування нових, невідомих раніше знань. Вони так само мають подвійну валентність, яку реалізують як в активних, так і в пасивних конструкціях. В англійській мові предикати вивчення можуть відкривати факультативну позицію непрямого додатка, що позначає об'єкт, який сподіваються знайти внаслідок вивчення, граматично оформлений з допомогою прийменника *for*. В українській та російській мовах такі предикати можуть прогнозувати факультативну інструментальну позицію зі значенням допоміжних предметів, методів, з допомогою яких здійснюють дослідження. Щоправда, в українській мові, на переконання багатьох мовознавців, пасивні конструкції з дієсловами на *-ся* є явищем ненормативним.

Осібну групу щодо характеристик об'єкта становлять предикати передавання знання, що характеризуються трикомпонентною валентністю: окрім суб'єктної, вони відкривають дві субстанційні об'єктні позиції, що посідають назви осіб, на які поширюється вплив суб'єкта, і лексеми на позначення змісту знання або об'єктну та адресатну позиції. Речення з такими предикатами виявляють несиметричність формальної організації і семантико-синтаксичної структури, дозволяючи переміщення адвербіальної синтаксеми зі значенням джерела знання у позицію підмета. Об'єктні синтаксеми на позначення змісту знання реалізують прийменникові і безприйменникові форми субстантивів, інфінітиви, предикативні частини, що корелюють з різним характером інформації-

знання – теоретичним та практичним. Дієслова реципрокальної семантики у функції предикатів передавання спеціальних знань не прогнозують формально вираженої об'єктної позиції зі значенням особи-об'єкта впливу в слов'янських мовах, натомість в англійській мові ця позиція є облігаторною. Предикати мікрогрупи 'формування вмінь, навичок' формують правобічну об'єктну позицію зі значенням неістоти – риси, вміння, навички, фізичні характеристики, які суб'єкт прагне розвинути чи покращити, морфологічним варіантом якої в англійській мові є форми з прийменником *in*, а у слов'янських – форми З. в., рідше – М. в.

Специфіку семантичних різновидів предикатів знання-компетенції можна описати відповідно до реалізації ознак цілеспрямованості, активності, інтенсивності, аспектуальності дії, її мети, способу здійснення, наявності пресупозиції.

Семантико-синтаксична структура речень із дієслівними предикатами аналізованої групи допускає ускладнення її різного роду синтаксемами (локативними, часовими, причиновими, цільовими, умовними), що сприяє формуванню цілісного уявлення про позначувану суб'єктно-предикатною конструкцією ситуацію позамовної дійсності.

ВИСНОВКИ

Специфіка мови як особливої знакової системи виявляється в її номінативній функції, яка має універсальний характер. Однак кожна конкретна мова віддзеркалює особливості світобачення окремого етносу, демонструючи водночас і спільність, загальність категорій мислення і яскраво виявляючи його специфіку, сформовану внаслідок тривалого колективного досвіду окремої спільноти. Ці риси можна простежити на різних рівнях мовної системи: від фонетики – до синтаксису. На нашу думку, саме синтаксис як спосіб упорядкування окремих знаків-слів у комунікативну одиницю найвиразніше виявляє різновимірність світосприйняття окремих народів. Саме тому граматичні ознаки і специфіка синтаксичної організації є підґрунтям для загальної класифікації мов світу. Наше дослідження здійснене на матеріалі трьох мов – англійської, української та російської, які належать до одного типу флективних мов, але до різних підтипів: англійська – до аналітичних мов, українська і російська – до синтетичних. Такий вибір мов для дослідження зумовлено ще й ступенем спорідненості: усі належать до індоєвропейської мовної сім'ї, проте до різних груп: перша – до германської, останні дві – до слов'янської. Отже, дві з аналізованих мов є близькоспорідненими. Предметом аналізу постало граматичне вираження ситуації знання, описаної з допомогою окремої лексико-семантичної групи предикатів. Оскільки в усіх мовах реалізовано однаковий – вербоцентричний – принцип побудови речення, то саме аналіз валентності дієслівного предиката та особливостей його поєднання з валентно зумовленими поширювачами є ключем до розуміння його семантичної специфіки.

Предикати знання становлять окремий семантичний клас предикатів, що стосуються сфери ментальної діяльності, який формують вербатииви на позначення процесів володіння та передавання й отримання інформації, відомостей. Здійснене дослідження дозволяє стверджувати про семантичну

однорідність групи предикатів знання в аналізованих мовах, зумовлену універсальністю характеру позначуваних відношень. Разом з іншими лексико-семантичними групами – сприйняття, відчуття, мислення, пам'яті, уваги – вони репрезентують надклас предикатів, що позначають процеси мисленнєвої діяльності людини. Оскільки мислення має недискретний характер, то всі ці екстралінгвальні процеси тісно пов'язані, що віддзеркалено і через їхнє мовлення: предикати знання часто наближаються за значенням до інших лексико-семантичних груп і, навпаки, семантики знання набувають в контексті вербативи інших груп.

Предикати знання залежно від особливостей позначуваної ситуації виразно розпадаються на три тематичні групи: 1) предикати на позначення ситуації знання-інформування; 2) предикати із семантикою знання-знайомства та 3) предикати зі значенням знання-компетенції. А в межах кожної з цих груп за ознакою динамічності / статичності дії виокремлюємо предикати дії та стану. Стативні предикати репрезентують стан суб'єкта із загальними значеннями 'мати інформацію', 'бути знайомим', 'знатися' відповідно; активні – вказують на процес набуття суб'єктом цього стану: 'дізнатися', 'познайомитися', 'вивчити' або на активну дію суб'єкта з передавання інформації: 'повідомити', 'познайомити', 'навчити'. Стативні предикати, на відміну від активних, не творять видових пар.

З огляду на наявність додаткових сем, що наближають предикати знання до предикатів інших лексико-семантичних груп, узагальненість значення, вважаємо, що ядерну зону формують предикати знання-інформування, напівпериферійну – предикати знання-знайомства, периферійну – знання-компетенції.

Оскільки семантична специфіка аналізованих предикатів полягає у позначенні інтелектуальної дії чи стану, то всі вони відкривають облігаторну лівобічну суб'єктну позицію. Суб'єкт при аналізованих предикатах постає індивідуалізованим, адже цю позицію заповнюють субстантиви / прономінативи зі значенням істоти-особи; часто суб'єктна

синтаксема може бути ускладнена компонентом з кількісною семантикою. Переміщення в суб'єктну позицію лексеми зі значенням неістоти є свідченням її метонімічного чи метафоричного вживання. Іноді внаслідок синтаксичної деривації у суб'єктну позицію може переміщуватися адвербіальна синтаксема способу дії. Прикметно, що суб'єкт знання може реалізувати семантичну ознаку як активності, так і пасивності залежно від характеру предиката, його граматичного значення стану чи дії. Відповідно лексичне значення суб'єкта потрактуємо як власне-діяч (при акціональних предикатах) або носій стану (при предикатах стану).

Транзитивність дієслів цієї групи передбачає ще одну позицію – об'єктну, яка відбиває спрямованість дії / стану на предмет, особу або ситуацію. Процес передавання знань характеризує спрямованість дії на адресата, тож разом з об'єктною позицією аналізовані дієслова прогнозують і адресатну синтаксеми, яку в англійській мові виражає безприймникова форма або з прийменником *to*, а у слов'янських мовах – безприймникова форма давального або родового відмінка. Адресатна синтаксема може бути ускладнена локативною семантикою, про що в слов'янських мовах свідчить форма місцевого відмінка.

Отже, у типовому вияві предикати знання є дво- або тривалентними.

Окрему групу у слов'янських мовах формують дієслова з постфіксом *-ся*, які можуть мати значення як перехідних, так і неперехідних. Категорію перехідності / неперехідності можна визначити тільки з урахуванням комплексу ознак – формальних, семантичних, синтаксичних.

Можлива елімінація факультативних суб'єктної чи об'єктної синтаксем, поширена у слов'янських мовах, зумовлена екстралінгвальними чинниками і має на меті зміщення акценту з результативності на тривалість дії або посилення значення реальної модальності. Спостереження за співвіднесеністю формально-граматичної та семантико-синтаксичної структур речень з предикатами знання дозволяє зробити висновок про їхню кореляцію в англійській мові і можливу

несиметричність у слов'янських мовах, що пов'язано зі специфічним способом вираження категорії предметності – з допомогою відмінкових флексій, натомість зв'язок предиката з субстанційними синтаксемами в англійській мові виражають, насамперед, позиція в реченні та прийменники. Однак можемо констатувати тенденцію до посилення ролі прийменника як виразника синтаксичного зв'язку у слов'янських мовах: спрямованість дієслова у сферу об'єкта є настільки сильною, що саме прийменник, а не флексія, перебирає на себе функцію основного засобу зв'язку.

Дослідження реченнєвотвірного потенціалу предикатів знання з опертям на формальні ознаки та принцип інформативної достатності, що враховує специфіку семантичної організації синтаксичної одиниці, дозволило зробити такі висновки щодо семантико-синтаксичної і формально-граматичної структури речень:

1. Морфологічне вираження суб'єктної синтаксеми при предикатах знання-інформування обмежене формою прямого відмінка субстантива; об'єктна може бути виражена як безприйменниковими формами (в українській та російській мовах – 3. в.), так і прийменниковими (*about, of* – в англійській, *про* + 3. в. – в українській мові, *о / об* + М. в. – в російській). На формальне вираження об'єкта впливає ступінь охоплення об'єкта дією: безприйменникова форма позначає повний перехід стану на об'єкт і водночас указує на пасивність останнього. Проте в межах обох цих груп можливе поєднання предиката з двома об'єктними синтаксемами – прийменниковою і безприйменниковою, одна з яких позначає власне-об'єкт, а друга – зміст та міру знання про нього. Предикати мікрогрупи отримання знання, що містять у своїй структурі сему способу дії 'внаслідок цілеспрямованого вербального впливу' так само відкривають дві об'єктні позиції зі значенням теми або змісту знання і об'єкта вербального впливу, джерела знання, вираженого безприйменниковими

формами в усіх мовах (акузатив – у слов'янських) або формою *y + P. v.* у слов'янських мовах.

Характерною рисою предикатів аналізованої підгрупи є їхня здатність приєднувати валентно зумовлені предикативні частини з'ясувально-об'єктної семантики з допомогою сполучникового або безсполучникового зв'язку. Причому вони можуть або безпосередньо залежати від дієслова, або мати конкретизувальне значення щодо опорного прономінатива. Унаслідок синтаксичної компресії такі предикативні комплекси можуть згортатися на формально-граматичному рівні до простого додатка.

Морфологічний варіант стативних предикатів знання – слова категорії стану – зберігають відкриту об'єктну позицію, яку заповнює не синтаксема, а окрема предикативна частина; однак через свою непеєднуваність з формою прямого відмінка вони відкривають ще одну правобічну позицію для суб'єктно-об'єктної синтаксеми, яку заповнює форма датива; в англійській мові суб'єктну позицію посідає форма з прийменником *for*, а семантику категорії стану виражає стала конструкція *It is known*. Деякі предикати стану (*it is common knowledge*, *загальновідомо*, *общеизвестно*) не відкривають позиції для суб'єктно-об'єктної синтаксеми, оскільки містять сему 'носій стану'.

2. На відміну від пропозиційного характеру предикатів знання-інформування предикати знайомства є конкретно референційними, адже співвідносні з інформацією про чітко визначений об'єкт. Саме розмежування об'єкта як істоти / неістоти і стало підґрунтям для подальшої класифікації предикатів знання-знайомства. Ядро цієї підгрупи предикатів становлять стативи з семантикою 'бути знайомим з кимось', до них прилягають активні предикати на позначення безпосереднього знайомства – 'знайомитися з кимось / чимось' та знайомства з допомогою інших осіб – 'знайомити когось з кимось'. Предикати цієї підгрупи номінують процес отримання / передавання інформації про когось / щось

або фіксують стан знайомства кількох осіб. У реченнях зі стативними, і в реченнях з активними предикатами позицію об'єктної синтаксеми посідає прийменникова форма субстантива (*with, of* – в англійській, *з + О. в.* – в українській, *с + О. в.* – в російській мовах) або безприйменникова, співвідносна з формою знахідного відмінка. Інтерперсональність семантики дієслів знання-знайомства уможливорює конденсацію суб'єктного й об'єктного значень у межах однієї синтаксеми, що на граматичному рівні виражено формою множини субстантива в суб'єктній позиції. Участь у ситуації знайомства більше, ніж двох сторін, віддзеркалена у структурі семантико-синтаксичної валентності предиката: він може прогнозувати дві облігаторні об'єктні позиції – знайти *кого?* *з ким?*.

Предикати знання-уявлення тісно пов'язані з предикатами відчуттів, що яскраво віддзеркалює і наявність у їхній семантичній структурі семи 'спосіб отримання знання', однак критерії їхнього розмежування постають досить чіткими: знання-уявлення маркують форми доконаного виду, а відчуття – недоконаного.

3. Володіння спеціальними знаннями, що може виявлятися через певні вміння, позначає окрема підгрупа предикатів – предикати знання-компетенції. Вони становлять периферію групи знання, адже, крім семантики поінформованості, обізнаності, надзвичайно тісно перехрещуються з дієсловами інтелектуальної дії, думки, пам'яті. Центральну мікрогрупу предикатів знання-компетенції формують стативи зі значенням 'мати спеціальні знання у певній галузі, бути компетентним', до неї прилягають акціональні предикати на позначення здобуття знань, які, залежно від способу здійснення дії та семантики об'єкта, на який переходить дія, представлені двома різновидами: знання-учіння і знання-дослідження. Такі предикати є двовалентними. За умови, якщо предикат має значення 'передавати комусь знання (учити когось)', то у його валентній рамці відкривається ще одна позиція – адресатна. Особливістю

реалізації об'єктної синтаксеми в слов'янських мовах є її спрямування здебільшого у сферу прийменникового керування (форми *на / у* + М. в., *з* + О. в. – в українській мові; *в* + Р. в., *по* + М. в., *о* + М. в., *по* + Р. в. – в російській мові), а в англійській мові в позиції правобічної об'єктної синтаксеми функціонують винятково прийменникові форми (*of, in, about, at*). Істотна відмінність англійської мови полягає у неваріативному характері прийменникових форм. Корекція інтенсивності вияву предикативної ознаки відбувається з допомогою адвербіальних поширювачів при дієслівних предикатах, спорадично цю функцію виконують атрибутивно-адвербіальні поширювачі при предикатах, виражених стійкими дієслівно-іменними сполуками.

Акціональні предикати знання-учіння та передавання знань вирізняються обмеженою об'єктною сполучуваністю: позначувана дія може переходити тільки на предмети з лексичним значенням текстово оформленої інформації (предикати з семантикою опанування теоретичних знань) або інфінітивами (визначають практичні вміння й навички). За умови поєднання з окремими предикативними частинами у функції об'єктного компонента семантику об'єктного компонента визначає зміст предикативного комплексу.

Факультативний вияв при предикатах знання-учіння мають інструментальна синтаксема, що вказує на спосіб дії, виражена прийменниковою формою в англійській мові та О. в. або Р. в. з прийменниками і без у слов'янських мовах.

Розрізнення мікрогруп предикатів знання-учіння й знання-вивчення уможлиблює врахування пресупозиції позначуваної ситуації, яку формує, головню, значення об'єктної синтаксеми: вивчення пов'язане з процесом опанування нових, невідомих раніше знань; а учіння – з відомою інформацією.

Предикати з семантикою передавання знань відкривають дві правобічні об'єктні позиції: одну – для позначення особи, яка зазнає змін

внаслідок дії на неї суб'єкта (знахідний відмінок у слов'янських мовах), а другу – для позначення змісту знання (з прийменниками *on, in, about, to* або безприйменникова форма в англійській мові; родовий, *у* + місцевий, *на* + знахідний – в українській; *(no)* + давальний, *(na)* + знахідний – у російській). Саме наявність валентно зумовленої позиції об'єкта-істоти відрізняє їх від омонімічних предикатів знання-учіння. Дієслівні предикати передавання спеціальних знань можуть не мати формально вираженої об'єктної позиції зі значенням особи-об'єкта впливу в слов'янських мовах, натомість в англійській мові ця позиція є облігаторною. Спостереження за формально-граматичною будовою аналізованих конструкцій дозволило зробити висновок, що в англійській мові прийменникове керування об'єктом-неістотою чітко протистоїть безприйменниковому керуванню об'єктом-істотою.

Потужним джерелом поповнення корпусу дієслівних предикатів знання в англійській мові є вираження засобами різних рівнів, найчастіше – лексично і / або граматично. У слов'янських мовах це префіксальний словотвір, адже словотворчі афікси формують різні значення аспектуальності.

Диференційними для виокремлення семантичних різновидів предикатів знання постають семи цілеспрямованості / спонтанності дії, активності, інтенсивності, аспектуальності дії, її мети, способу здійснення, міри й ступеня вияву предикативної ознаки, наявність конотативної семантики; специфіка їхнього морфологічного вираження та граматичної будови.

Аналізовані предикати відкривають валентно незумовлені позиції для адвербіальних синтаксем різноманітної семантики – часу, місця, причини, мети, умови, способу дії, міри і ступеня, які окреслюють додаткові характеристики позначуваної ситуації.

Здійснене дослідження предикатів із семантикою знання на матеріалі англійської, української та російської мов відкриває перспективи для

грунтовного семантико-синтаксичного аналізу предикатів різних лексико-семантичних груп на матеріалі неблизькоспоріднених і близькоспоріднених мов, детальнішого опису окремих підгруп предикатів знання; студіювання специфіки кореляції формально-граматичного вираження і семантико-синтаксичної будови предикативних конструкцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аллагулова Г. Р. Предикаты знания в русском, английском и французском языках (их семантика и функционирование) : Дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Г. Р. Аллагулова. – Уфа, 2004. – 216 с.
2. Алисова Т. Б. Очерки синтаксиса итальянского языка : семантическая и грамматическая структура простого предложения / Т. Б. Алисова. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1971. – 293 с.
3. Андерш Й. Ф. Проблеми синтаксичної семантики в сучасному зарубіжному мовознавстві / Й. Ф. Андерш // Мовознавство. – 1983. – № 1. – С. 11–19.
4. Андерш Й. Ф. Типологія простих дієслівних речень у чеській мові в зіставленні з українською / Й. Ф. Андерш. – К. : Наук. думка, 1987. – 192 с.
5. Апресян Ю. Д. Избранные труды : в 2 т. / Ю. Д. Апресян. – М. : Школа «Языки русской культуры», «Вост. лит.» РАН, 1995. – Т.1: Лексическая семантика: Синонимические средства языка. – 472 с.
6. Апресян Ю. Д. Проблема фактивности: знать и его синонимы / Ю. Д. Апресян // Вопр. языкознания. – 1995. – № 4. – С. 43–63.
7. Апресян Ю. Д. Системообразующие смыслы «знать» и «считать» в русском языке / Ю. Д. Апресян // Русский язык в научном освещении. – М., 2001. – № 1. – С. 5–26.
8. Апресян Ю. Д. Языковая аномалия и логическое противоречие / Ю. Д. Апресян // Text, Jezyk, Poetyka. Wroclaw: Ossolinskich, 1978. – С. 129–151.
9. Арват Н. М. До питання про семантичну типологію простого речення / Н. М. Арват // Мовознавство. – 1970. – №2. – С. 24–31.
10. Арват Н. Н. Компонентный анализ семантической структуры простого предложения : текст лекций / Н. Н. Арват. – Черновцы : Черновицкий ун-т, 1976. – 68 с.

11. Арібжанова І. М. Структура простого речення (формально-граматичний аспект) : навч. посіб. / І. М. Арібжанова. – К. : Київ. ун т, 2001. – 128 с.
12. Арутюнова Н. Д. «Полагать» и «видеть» (к проблеме смешанных пропозициональных установок) / Н. Д. Арутюнова // Логический анализ языка: Проблемы интенциональности и прагматических контекстов. – М. : Наука, 1989. – С. 7–30.
13. Арутюнова Н. Д. Глагол видеть в функции предиката пропозициональной установки / Н. Д. Арутюнова // Пропозициональные предикаты в логическом и лингвистическом аспекте [тез. докладов раб. сов.]. – М. : Наука, 1987. – С. 10–13.
14. Арутюнова Н. Д. Предложение и его смысл. Логико-семантические проблемы / Н. Д. Арутюнова. – М. : Наука, 1976. – 384 с.
15. Бабенко Л. Г. (ред.). Толковый словарь русских глаголов. Идеографическое описание Английские эквиваленты. Синонимы. Антонимы. – М. : Аст-пресс, 1999. – 698 с.
16. Бацевич Ф. С. Філософія мови: Історія лінгвофілософських учень : підруч. / Ф. С. Бацевич. – К. : Академія, 2008. – 240 с.
17. Бенвенист Э. Общая лингвистика / Э. Бенвенист. – М. : Прогресс, 1974. – 448 с.
18. Бондар О. М. Когнітивні ситуації і функціонально-семантичні категорії у зв'язку з проблемою типології предикатів / О. М. Бондар // Науковий вісник Чернівецького університету : Словянська філологія. – Зб. наук пр. – Чернівці : Рута, 2007. – Вип. 321–322: – С. 194–199.
19. Бондарко А. В. Теория значения в системе функциональной грамматики / А. В. Бондарко. – М.: Школа «Языки славянской культуры», 2002. – 736 с.
20. Булыгина Т. В. Чем обусловлена транзитивность знания? / Т. В. Булыгина, А.Д. Шмелев // Логический анализ языка: Знание и мнение – М. : Наука, 1988. – С.75–82.

21. Булыгина Т. В. Ментальные предикаты в аспекте аспектологии // Логический анализ языка. Проблемы интенциональных и прагматических контекстов / Т. В. Булыгина, А. Д. Шмелев. – М. : Наука, 1989. – С.31–55.
22. Ван Валин Р. Референциально-ролевая грамматика / Р. Ван Валин, У. Фоли // Новое в зарубежной лингвистике.– М. : Прогресс, 1982. – Вып. X. – С. 376–411.
23. Васильев Л. М. Методы современной лингвистики / Л. М. Васильев. – Уфа : изд-е Башкирск. ун-та., 1997. – 182 с.
24. Васильев Л. М. Многозначность и семантическая диффузность слова / Л. М. Васильев // Языки Евразии: этнокультурологический контекст : материалы Всероссийской научно-теоретической конф., 19–20 ноября 2003 г. – Уфа : Восточный университет, 2003. – С. 23–24.
25. Васильев Л. М. Семантика русского глагола : [учеб. пособие для слушателей фак. повышения квалификации] / Л. М. Васильев. – М. : Высш. школа, 1981. – 184 с.
26. Васильев Л. М. Семантика русского глагола: глаголы речи, звучания и поведения [текст] : учеб. пособие / Л. М. Васильев; Башк. гос. ун-т им. 40-летия Октября. – Уфа : Изд-во. Баш. гос. ун-та, 1981. – 72 с.
27. Васильев Л. М. Семантические классы глаголов чувства, мысли и речи / Л. М. Васильев // Очерки по семантике русского глагола. – Уфа, 1971. – С. 38–310.
28. Васильев Л. М. Современная лингвистическая семантика / Л. М. Васильев. – М. : Высш. шк., 1990. – 176 с.
29. Вежбицкая А. Сопоставление культур через посредство лексики и прагматики / Анна Вежбицкая; Пер. с англ. А. Д. Шмелева. – М., 2001. – 272 с.
30. Виноградов В. В. О языке художественной литературы / В. В. Виноградов. – М. : Изд-во худ. лит., 1959. – 653 с.

31. Витгенштейн Л. О достоверности / Л. Витгенштейн // Вопр. философии. – 1984. – № 2. – С. 142–149.
32. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підруч. / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
33. Вихованець І. Р. Навколо проблем предикативності, предикації і предикатності / І. Р. Вихованець // Українська мова. – 2002. – №1. – с. 25–31.
34. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1992. – 220 с.
35. Вихованець І. Р. Прийменникова система української мови / І. Р. Вихованець. – К. : Наукова думка, 1980. – 285 с.
36. Всеволодова М. В. Теория функционально-коммуникативного синтаксиса : Фрагмент прикладной (педагогической) модели языка : [учебник] / М. В. Всеволодова. – М. : Изд во МГУ, 2000. – 502 с.
37. Гаврилова Г. Ф. Предложение-высказывание в когнитивном аспекте / Г. Ф. Гаврилова // Филол. науки. – 2001. – № 6. – С. 72–78.
38. Гак В. Г. Высказывание и ситуация : [текст] / В. Г. Гак // Проблемы структурной лингвистики. – М. : Наука, 1972. – С. 81–85.
39. Гак В. Г. Пространство мысли : опыт семантизации слов ментального поля / В. Г. Гак // Логический анализ языка. Ментальные действия. – М. : Наука, 1993. – С. 22–51.
40. Гибатова Г. Ф. Ментальные сферы русского языка: мнение и оценка : автореферат дис. ... доктора филологических наук : 10.02.01 «Русский язык» / Г. Ф. Гибатова. – Уфа, 2011. – 43 с.
41. Городенська К. Г. Дери́вація синтаксичних одиниць / К. Г. Городенська; АН України. Ін-т мовознавства; Відповідальний редактор І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1991. – 192 с.
42. Граматика української мови. – К. : Рад. школа, 1982. – 208 с

43. Гречко В. А. Лексическая синонимика современного русского литературного языка / В. А. Гречко / [ред. М. Черемисина]. – Саратов : СГУ, 1987. – 152 с.

44. Гуйванюк Н. В. Типологія наукових підходів до вивчення предикації /Н. В. Гуйванюк. – К. : «Мовознавство», «Академперіодика» НАН України, 2008. – № 4–5. – С. 55–63.

45. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию : пер. с нем. Г. В. Рамишвили. – М. : Прогресс, 2000. – 400 с.

46. Дмитриевский А. А. Практические заметки о русском синтаксисе / А. А. Дмитриевский // Филолог. зап. – 1877. – Вып. III. – С. 1–23.

47. Есперсен О. Философия грамматики / О. Есперсен . – М. : Изд-во иностр. лит-ры, 1958. – 404 с.

48. Загнітко А. П. Семантико-синтаксичні аспекти категорії стану дієслова / А. П. Загнітко // Семантика і функції граматичних структур. – К. : НМК ВО, 1990. – С. 16–31.

49. Загнітко А. П. Структура та ієрархія валентних значень дієслова / А. П. Загнітко – К. : НМК ВО, 1990. – 64 с.

50. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови / А. П. Загнітко // Синтаксис. – Донецьк : ДонНУ, 2001. – 662 с.

51. Загнітко А. П. Теорія сучасного синтаксису : [текст] Монографія / А. П. Загнітко. – [вид. 2-ге, виправл. і доп.] Донецьк : ДонНУ, 2007. – 294 с.

52. Загнітко А. П. Український синтаксис : науково-теоретичний і навчально-практичний комплекс у 2-х ч. : [навч. посіб.] / А. П. Загнітко – К. : ІЗМН, 1996. – Ч. 1. – 202 с.

53. Загорійчук А. О. Методи лінгвістичних досліджень. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : <http://intkonf.org/zagoriyчук-a-kpn-orlovska-ov-metodi-lingvistichnih-doslidzhen/>

54. Залевская А. А. Психолингвистический подход к анализу языковых явлений / А. А. Залевская // Вопросы языкознания. – 1999. – №6. – С. 31–42.
55. Золотова Г. А. Коммуникативные аспекты русского синтаксиса / Г. А. Золотова. – М. : КомКнига, 2007. – 366 с.
56. Золотова Г. А. Коммуникативная грамматика русского языка / Г. А. Золотова, Н. К. Ониненко, М. Ю. Сидорова / [под. об. ред. Г. А. Золотовой]. – М. : Ин-т рус. яз. РАН им. В. В. Виноградова, 2004. – 544 с.
57. Иванова Л. Л. Структурно-функциональный анализ простого предложения / Л. Л. Иванова // Монография. – К. : Вища школа, 1991. – 167 с.
58. Йокояма О. Когнитивная модель дискурса и русский порядок слов / О. Йокояма. – М. : Языки славянской культуры, 2005. – 424 с.
59. Іваницька Н. Л. Формально-граматичне моделювання структури простого речення / Н. Л. Іваницька // Мовознавство. – 1986. – С. 20–27.
60. Кадола Т. А. Русские ментальне глаголы в аспекте полиситуативности: автореф. ... канд.. філол.. наук: 10.02.01 «Русский язык». [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.academia.edu/5147867/>.
61. Калько М. Універсальна категорія аспекту в українському етноваріанті / М. Калько // Вісник Львівського університету. Серія «Філологія». – Вип. 34. – Ч.1. – С. 81–88.
62. Кант И. Критика чистого разума / И. Кант. – М. : Наука, 1998. – 655 с.
63. Кацнельсон С. Д. К понятию типов валентности / С. Д. Кацнельсон // Вопр. языкознания. – 1987. – № 3. – С. 20–32.
64. Кацнельсон С. Д. О грамматической категории / С. Д. Кацнельсон // Вести Ленинград. гос. ун-та. – 1948. – № 2. – С. 132.

65. Кильдибекова Т. А. Глаголы действия в современном русском языке : опыт функционально-семантического анализа / Т. А. Кильдибекова. – Саратов : Изд во Саратов. ун-та, 1985. – 160 с.
66. Климов Г. А. Типология языков активного строя. – М. : Наука, 1977. – 320 с.
67. Королева А. В. Отражение английской и русской ментальности в интимизированных текстах-вывесках // Россия и запад : диалог культур. – Вып. 14. – М. : МГУ имени М. В. Ломоносова, 2008. – Ч. 2. – С. 128–135.
68. Корольова А. В. Іншомовний світ крізь призму рідної культури. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/2990/1/Koroliova.pdf>
69. Кубрякова Е. С. Части речи в ономаσιологическом освещении / Е. С. Кубрякова. – М. : Наука, 1978. – 114с.
70. Лаврінець О. Пасивні конструкції з дієсловами на -ся в сучасній українській науковій мові: питання нормативності // Наукові записки. Серія «Філологічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) / відп. ред. проф. Г. В. Самойленко. – Ніжин, НДУ ім. М. Гоголя, 2013. – Кн. 2. – С. 90–97
71. Лайонз Дж. Введение в теоретическую лингвистику / Дж. Лайонз. – М. : Прогресс, 1978. – 543 с.
72. Леута О. І. Дієслівні речення в українській літературній мові: структура, семантика, моделі: автореф. дис ... д-ра філол. наук / О. І. Леута . – К. : Б.В., 2009. – 35 с.
73. Ломтев Т. П. Предложение и его грамматические категории / Т. П. Ломтев. – М. : Изд-во Моск. гос. ун-та, 1972. – 198 с.
74. Магас Н. М. Суб'єктно-об'єктна організація речень з ментальними предикатами / Н. М. Магас // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Філологічна. –

2009. – Вип. 11. – С. 273-279. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nznuoaf_2009_11_48.pdf, 275.

75. Малкольм Н. Мур и Витгенштейн о значении выражения «Я знаю...» // Философия. Логика. – М. : Прогресс, 1987. – с. 234–263.

76. Масицька Т. Є. Граматична структура дієслівної валентності / Т. Є. Масицька. – Луцьк, 1998. – 208 с.

77. Маслов Ю. С. Вид и лексическое значение глагола в современном русском литературном языке / Ю. С. Маслов // Известия АН СССР. Сер.: Лит. и яз. – 1948. – № 74. – С. 303–316.

78. Медведева А. В. Лингвистические рефлексы физиологических ощущений и состояний / А. В. Медведева // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2009. – № 4. – С. 84–91.

79. Межов О. Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць / О. Межов. – Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2012. – 464 с.

80. Мещанинов И. И. Члены предложения и части речи / И. И. Мещанинов. – М. : Учпедгиз, 1958. – 536 с.

81. Михайлик Р. П. Семантико-граматична структура дієслів на -ся в українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Укр. мова» / Р. П. Михайлик. – К., 1995. – 15 с.

82. Мірченко М. В. Синтаксичні категорії речення: автореф. ... д-ра філол. наук, спец. 10.02.01 – «Українська мова». – К., 2002. – 30 с.

83. Мони́на Т. О. Основания синтаксической синонимии в простом предложении / Т. О. Мони́на // Средства выражения предикативных значений предложения. – М., 1983. – с. 94–102.

84. Мудрак Я. В. Семантика речень із фактивними предикатами знання / Я. В. Мудрак // Studia Linguistica. – Випуск 4. – 2010. – С. 160–166.

85. Неманежина Л. П. Тождество понятий как основа синонимических отношений / Л. П. Неманежина // Очерк по синонимике

современного русского литературного языка / отв. ред. А. П. Евгеньева. – М.; Л. : Наука, 1966. – С. 185–196.

86. Осічнюк Ю. В. Проблема істини в пізнанні, її критерії. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://westudents.com.ua/glavy/94828-problema-stini-v-pznnann-kriter.html>

87. Очерки по синонимике современного русского литературного языка : сб. статей / [отв. ред. А. П. Евгеньева]. – М.; Л. : Наука, Ленингр. отд ние, 1966. – 227 с.

88. Падучева Е. В. Выводима ли способность подчинять косвенный вопрос из семантики слова? / Е. В. Падучева // Логический анализ языка. Знание и мнение. – М. : Наука, 1988. – С. 33–46.

89. Падучева Е. В. К семантике пропозициональных предикатов: знание, фактивность, косвенный вопрос / Е. В. Падучева // Изв. АН Сер. лит. и яз. – М., 1998. – Е. 57. – № 2. – С. 19–26.

90. Панфилов В. З. Грамматика и логика / В. З. Панфилов. – М.; Л. : Наука, 1963. – 78 с.

91. Пац Л. І. Функціонально-семантичне поле адресатності в сучасній українській мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук / Л. І. Пац – Горлівка, Горлівський держ. пед. ін-т іноз. мов. – 1998. – 20 с.

92. Пешковский А. М. Русский синтаксис в научном освещении / А. М. Пешковский. – М. : Учпедгиз, 7-е изд., 1956. – 511 с.

93. Пименова М. В. Семантико-синтаксический аспект ментальных глаголов (на материале русского и английского языков) : Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 «Русский язык» / М. В. Пименова. – СПб., 1995. – 22 с.

94. Покровский М. М. Избранные работы по языкознанию / М. М. Покровский. – М. : Наука, 1959. – 430 с.

95. Потебня А. А. О некоторых символах в славянской народной поэзии / А. А. Потебня. – Харьков, 1914. – 267 с.

96. Пянковська І. В. Слова категорії стану в структурі речень німецької й української мов: автореф. дис ... канд. філол. наук / І. В. Пянковська. – К. : Б.В., 2009. – 20 с.
97. Распопов И. П. Очерки по теории синтаксиса / И. П. Распопов. – Воронеж : Изд-во ВГУ, 1973. – 220 с.
98. Реформатский А. А. Введение в языкознание / А. А. Реформатский. – М. : Аспект-пресс, 1966. – 794 с.
99. Розанова В. В. Синонимия глаголов движения в современном русском языке / В. В. Розанова // Синонимы русского языка и их особенности / [отв. ред. А. П. Евгеньева]. – Л. : Наука, 1972. – С. 73–88.
100. Руденко Е. Н. Знать и понимать: взаимоотношение и способы мотивации / Е. Н. Руденко // Hermeneutics in Russia. – Issue 3. – Vol. 2. – 1998. [Электронный ресурс]. – 1998. – Режим доступа до ресурсу: <http://university.tversu.ru/>.
101. Русанівський В. М. Структура українського дієслова / В. М. Русанівський. – К. : Наук. думка, 1971. – 315 с.
102. Руферова Я. По поводу одного аспекта русского предложения (Место валентности в подготовке будущих преподавателей русского языка) / Я. Руферова // Rossica Olomucensia. – 2000. – № 38. – С. 279–282.
103. Рябцева Н. К. Противопоставления в классе когнитивов // Прагматика и проблемы интенциональности. М., 1988. – С. 225–243.
104. Рябцева Н. К. Язык и естественный интеллект / Н. К. Рябцева // РАН. ин-т языкознания. – М. : Academia, 2005. – 640 с.
105. Селезнев М. Г. Вера сквозь призму языка / М. Г. Селезнев // Прагматика и проблемы интенциональности. – М., 1988. – С. 244–254.
106. Селиверстова О. Н. Контрастивная синтаксическая семантика: Опыт описания / О. Н. Селиверстова. – М. : Наука, 1990. – 152 с.
107. Селиверстова О. Н. Семантические типы предикатов [отв. ред. О. Н. Селиверстова]. – М. : Наука, 1982. – 365 с.

108. Сильницкий Г. Г. Семантические классы глаголов и их роль в типологической семасиологии / Г. Г. Сильницкий // Структурно-типологическое описание современных германских языков. – М. : Наука, 1966 – С. 244–260.

109. Слинько І. І. Синтаксис сучасної української мови : пробл. пит.[навч. посіб.] / І. І. Слинько, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська. – К. : Вища шк., 1994. – 670 с.

110. Смирницкий А. И. Синтаксис английского языка / А. И. Смирницкий. – М., 1957. – 284 с.

111. Смирнова Е. Д. Формализованные языки и логическая форма / Е. Д. Смирнова // Логическая структура научного знания. – М. : Изд-во Моск. гос. ун-та, 1965. – С. 56–68.

112. Соколовская Ж. П. Проблемы системного описания лексической семантики. — К.: Наукова думка, 1990. — 183 с.

113. Соколовская Ж. П. Система в лексической семантике. — К.: Вища школа, 1979. — 189 с.

114. Соссюр Ф. де. Курс общей лингвистики / Редакция Ш. Балли и А. Сеше; Пер. с франц. А. Сухотина. Де Мауро Т. Биографические и критические заметки о Ф. де Соссюре; Примечания / Пер. с франц. С. В. Чистяковой. Под общ. ред. М. Э. Рут.— Екатеринбург г: Изд-во Урал. ун-та, 1999.– 432 с.

115. Степанов Ю. С. «Перфектный центр» в русском синтаксисе : Вид, залог, переходность, Балто-славянская проблема / Ю. С. Степанов. – Изв. АН СССР, СЛЯ, 1978. – Т. 37. – №4. – С. 344–353.

116. Степанов Ю. С. Имена. Предикаты. Предложения: Семиологическая грамматика / [отв. ред. докт. филол. наук Ю. Н. Караулов]. – М. : Наука, 1981. – 360 с.

117. Степанов Ю. С. К универсальной классификации предикатов / Ю. С. Степанов // Изв. АН СССР. Сер. лит и яз. – 1980. – Т. 39. – № 4.– С. 311–323.

118. Степанова М. Д. Теория валентности и валентный анализ (на материале немецкого языка). – М. : Моск. гос. пед. ин-т иностр. яз. им. Мориса Тореза, 1973. – 110 с.

119. Сусов І. П. Про межі присудка в німецькому реченні / І. П. Сусов // Іноземна філол. – 1972. – № 27. – С. 50–54.

120. Сухорольська С. М., Федоренко О. І. Методи лінгвістичних досліджень: Навч. посібник для студентів, аспірантів і науковців. – Львів: ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. – 378 с.

121. Теньер Л. Основы структурного синтаксиса / Л. Теньер ; пер. с франц. И. М. Богуславский. – М. : Прогресс, 1988. – 656 с.

122. Уленбек К. К. Agens и Patiens в падежной системе индоевропейских языков / К. К. Уленбек // Эргативная конструкция предложения. – М. : Изд-во иностр. лит., 1950. – С. 101–103.

123. Уфимцева А. А. Типы словесных знаков / А. А. Уфимцева. – М., 1974. – 205с.

124. Фесенко Т. А. «В начале было слово...» / Т. А. Фесенко // Язык и мышление : психологические и лингвистические аспекты. Мат-лы Всерос. науч. конф. М. ; Пенза, 2001. С. 31–32.

125. Филлмор Ч. Дело о падеже / Ч. Филлмор // Новое в зарубежной лингвистике. Вып.10: Лингвистическая семантика / сост., общ. ред. и вступ. ст. В. А. Звегинцева. — М. : Прогресс, 1981. – 567 с.

126. Цыганова В. Н. Синонимический ряд (на материале глаголов современного русского языка) / В. Н. Цыганова // Очерки по синонимике современного русского литературного языка / [отв. ред. А. П. Евгеньева]. – М.; Л. : Наука, 1966. – С. 167–184.

127. Чейф У. Значение и структура языка / У. Чейф. – М. : Прогресс, 1975. – 482 с.

128. Чикобава А. С. Реальность синонимов и возможности синонимических словарей / А. С. Чикобава // Лексическая синонимия : [сб. науч. ст.]. – М. : Наука, 1967. – С. 76–86.

129. Шатуновский И. Б. О тройном делении в области мнения русском языке / И. Б. Шатуновский // *Russian Language and Literature Studies*. – № 2. – 2008. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://www.sinoss.net/qikan/uploadfile/2010/1130/9001.pdf>.
130. Шатуновский И. Б. Семантика предложения и нереперентные слова (значение, коммуникативная перспектива, прагматика) / И. Б. Шатуновский. – М., 1996. – 400 с.
131. Шафиков С. Г. Языковые универсалии и проблемы лексической семантики. / С. Г. Шафиков. – Уфа : Изд-е Башкирск. ун-та., 1998. – 251 с.
132. Шахматов А. А. Синтаксис русского языка / А. А. Шахматов. – М. : Изд.5, 2011. – 624 с.
133. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник] / К. Ф. Шульжук. – К. : Вид. центр «Академія», 2004. – 408 с.
134. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность / Л. В. Щерба. – Л. : Наука, 1974. – 428 с.
135. Юшкова С. О. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: http://ea.donntu.org:8080/jspui/bitstream/123456789/25861/3/Юшкова_С.О._-_стаття.pdf.
136. Allerton D. Valency and the English verb / D. Allerton. – L. – NY : Academic Press., 1982. – 180 p.
137. Ayer A. J. The foundations of Empirical Knowledge / A. J. Ayer. – Stockholm : Svenska Bokförlaget Bonniers, 1953. – 276 p.
138. Ayer A. J. The problem of knowledge / A. J. Ayer. – L. : Macmillan and Co LTD; N.Y.: St. Martin's Press, 1956. – 258 p.
139. Birkmann P. Verbvalenz und Sprachökonomie : Die deutschen Verben und ihre in Verwendung und System / P. Birkmann. – Frankfurt am Main : Peter Lang, 1998. – 176 S.
140. Bolinger Dw. Semantic overloading of the verb Remind / Bolinger Dw. // *Language*. – 1971. – v. 47. – №3. – P. 522–547.

141. Charitonowa I. J. Theoretische Grammatik der deutschen Sprache / I. J. Charitonowa. – K. : Вища шк., 1976. – 320 S.
142. Chomsky N. Aspects of the Theory of Syntax / N. Chomsky. – Cambridge : The University of Cambridge, 1965. – 365 p.
143. Chomsky N. Deep structure, surface structure, and semantic interpretation / N. Chomsky, D. D. Steinberg, L. A. Jakobovits eds. // Semantics: an interdisciplinary reader in philosophy, linguistics and psychology. – Cambridge : Cambr. UP, 1971. – P. 183–216.
144. Cornish F. 'Downstream' effects on the predicate in a Functional Grammar clause derivation / F. Cornish // Journal of Linguistics. – Cambridge : Cambridge University Press (CUP), 2002. – 38 (2). – P.247–278.
145. Dik S. C. Functional Grammar / S. C. Dik. – Amsterdam: North-Holland Publ. Comp., 1979. – 230 p.
146. Dik S. C. The Theory of Functional Grammar : The Structure of the Clause, Complex and Derived Constructions : [ed. K. Hengeveld] // Functional Grammar Series. – Berlin; – N.Y. : Mouton de Gruyter, 2nd ed., rev., 1997. – 986 p.
147. Emons R. Valenygrammatik für das Englische. Eine Einführung, Tübingen / Rudolf Emons : – Tübingen: Max Niemeyer Verlag, – 1978. – 127 S.
148. Erben J. Abriß der deutschen Grammatik / Johannes Erben. – Berlin : Akademie Verlag, 1960. – 208 S.
149. Fortescue M. Thoughts about thought / Michael Fortescue // Cognitive Linguistics. – 2001. – V. 12. – № 1. – P. 15–45.
150. Fries Ch. The structure of English / Ch. Fries. – N.Y., 1952. – 53 p.
151. Helbig G. Wörterbuch zur Valenz und Distribution deutscher Verben / G. Helbig, W. Schenkel. – Leipzig : VEB. Bibliogr. Inst., 1975. – 458 S.

152. Herbst Th. English Valency Structures – A first sketch [Elektronний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://webdoc.gwdg.de/edoc/ia/eese/artic99/herbst/main1.html>.

153. Herbst Th. Untersuchungen zur Valenz englischer Adjektive und ihrer Nominalisierungen, Tübingen : Narr. 1983. – S. 413–433.

154. Hinticca J. Objects of Knowledge and Belief: Acquaintances and Public Figures / J. Hinticca // The Journal of Philosophy. – 1970. – № 67. – P. 869–883.

155. Lakoff G. On the Nature of Syntactic irregularity / G. Lakoff. – Indiana University diss., 1966. – 278 p.

156. Lyons J. Semantics / J. Lyons. – L. : Publisher: Cambridge University Press; 1st ed. – Vol. 2, 1977. – 540 p.

157. Lyons J. Semantics and Grammar / J. Lyons // Semantics. – Cambridge : Cambridge university press. – Vol. 2. – 1979. – P. 597.

158. Malcolm N. Knowledge and certainty. Essays and Lectures. – Ithaca-London : Cornell University Press, 1975. – 244 p.

159. Malcolm N. Knowing and Believing / N. Malcolm // Knowledge and belief : [ed. by A. Philips Griffiths]. – Oxford University Press, 1968. – P. 69–81.

160. Matthews P. H. Syntax / P.H. Matthews. – Cambridge : CUP, 1981. – 328 p.

161. Miller J. Stative verbs in Russian / J. Miller // International Journal of Language and Philosophy, 1970. – V. 6. – # 4. – P. 488–504.

162. Moore G. E. Philosophical papers / G. E. Moore. – L. : George Allen and Unwin LTD; N.Y.: The MacMillan Company, 1959. – 325 p.

163. Morhof D. G. Unterricht von der deutschen Sprache und Poesie. Hrsg. von Henning Boetius / Daniel Georg Morhof. – Homburg, Gehlen, 1969. – 519 p.

164. New-in-linguistics [Электронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.classes.ru/grammar/158.new-in-linguistics-15/source/worddocuments/23.htm>.
165. Panevova J. Ještě jednou teorie valence – tentikrát na materiálu českých adjektiv primárních / J. Panevova // Jazykovědné aktuality. – 1998. – № 35. – S. 63–69.
166. Prichard H. A. Knowing and believing / H. A. Prichard // Knowledge and belief : [ed. by A. Phillips Griffiths]. – Oxford University Press, 1968. – P. 60–68.
167. Sokolova-fazovyj-charakter [Электронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www1.nas.gov.ua/institutes/ium/Structure/Departments/Department5/soc_staff/Documents/sokolova-fazovyj/charakter.pdf.
168. Somers H. On the validity of the complement-adjunct distinction in valency grammar / H. Somers // Linguistics, 22. –1984. – P. 507–530.
169. Vendler Z. Telling the Facts / Z. Vendler// Contemporary Perspectives in the Philosophy of Language : [ed. by French, P.A., etc. Minneapolis]. – University of Minnesota press, 1979. – P. 220–232.
170. Vendler Z. Verbs and Times. Fact and Events / Z. Vendler // Linguistics in philosophy. – Ithaca, New York, 1967. – P. 95–147.
171. Weisgerber L. Von den Kräften der Deutschen Sprache: Die sprachliche Gestaltung der Welt / L. Weisgerber. – Düsseldorf, 1962. – 455 S.
172. Wilson J. C. The Relation of Knowing to Thinking / J. C. Wilson // Knowledge and Belief : [ed. by A. Philips Griffiths]. – Oxford University Press, 1968. – P. 16–27.
173. Wittgenstein L. On certainty / L. Wittgenstein : [ed. by G. E. M. Ancombe and G. H. vof Wright]. – Oxford : Basil Blackwell, 1969. – 90 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Англо-русский словарь Английский глагол: сочетаемость и управление. / С. С. Хидекель, М. Р. Кауль, И. С. Кесельман. – М. : ООО «Изд-во АСТ»: ООО «Изд-во Астрель»: ЗАО НПП «Ермак», 2004. – 765 с.
2. Англо-русский фразеологический словарь / А. В. Кунин [ред. М. Д. Литвинова] – 4-е изд. перер. и доп. – М. : Рус. яз. – 1984. – 944 с.
3. Британський національний корпус [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: www.natcorp.ox.ac.uk.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. : ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
5. Електронний словник Multitran [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.multitran.ru>.
6. Корпус української мови [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: www.mova.info/corpus.
7. Лингвистический энциклопедический словарь. – М., 1990. – 162 с.
8. Національний корпус російської мови [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: www.ruscorpora.ru.
9. Оксфордский русско-английский словарь / [сост. Маркус Уилер; отв-ный за вып. З. С. Баркалая]. – М. : Престиж, 1995. – 913 с.
10. Предикат / Н. Д. Арутюнова // Языкознание. Большой энциклопедический словарь / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. – 2-е изд. – М. : Большая Росс. энциклоп., 1998. – 392 с.
11. Системный семантический словарь русского языка / Л. М. Васильев // Предикатная лексика. Ментальные предикаты : [уч. пособие]. – Уфа : РИО БашГУ, 2003. – Вып. 5. – 124 с.
12. Словарь синонимов русского языка : в 2-х т. / [под ред. А. П. Евгеньевой]. – Л. : Наука, 1970 – 1971.

13. Словник АБВУ Lingvo [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://lingvo.yandex.ru>.
14. Словник української мови : в 11 т. – К. : Наук. думка, 1970–1980.
15. Словник фразеологізмів української мови: словник / [уклад. В. Білоноженко, І. Гнатюк, В. Дятчук]. – К. : Наук. думка, Нац. Акад. Наук України, Ін-т укр. мови, Укр. мовно-інформ. фонд, 2003. – 1096,[3] с.
16. Толковый словарь русского языка [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.vedu.ru/expdic/10164/>.
17. Трудности английского словоупотребления : англо-русский словарь – справочник / С. С. Хидекель, М. Р. Кауль, Е. Л. Гинзбург; [под ред. С. Д. Шелова. – М. : Менеджер, 1998 – 592 с.
18. Українська мова: енциклопедія / [редкол. В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін.] – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.
19. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. – 2-е изд. – М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. – 685 с.
20. Cambridge dictionary. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: dictionary.cambridge.org.
21. Merriam-webster.com. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/know>.
22. New Webster Dictionary and Thesaurus of the English Language. – Printed and Manufactured in the United States of America, 1993. – 1149 p.
23. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English : в 2-х т. / A. S. Hornby, A. P. Cowie. – Oxford : Oxford University Press; М.: Русский язык, 1981.
24. The Free Dictionary by FARLEX. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/>.

25. Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language. – NY : Avenel: Gramercy Books, 1994. – 1854 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Абдуллаев Ч. А. День гнева / Чингиз Акифович Абдуллаев. – М. : ЭКСМО-Пресс, 1999. – 512 с.
2. Абдуллаев Ч. А. Очевидная метаморфоза, или Один день из жизни Дениса Ивановича: повесть / Чингиз Акифович Абдуллаев // Газета «Наш Век». – Баку : 2001. — № 18–32.
3. Абдуллаев Ч. А. Путь воина / Чингиз Акифович Абдуллаев. – М. : Эксмо, 2010 – 384 с.
4. Аграновский В. А. Последний долг : Жизнь и судьба журналистской династии Аграновских с прологом и эпилогом : в восп., свидетельствах, письмах с коммент., док., фот., 1937–1953 / Валерий Абрамович Аграновский. – М. : Academia, 1994. – 336 с.
5. Айванхов О. М. К солнечной цивилизации / Омраам Микаэль Айванхов. – М. : Просвета, 1994. – 160 с.
6. Алексеев С. Т. Сокровища Валькирии. Стоящий у Солнца / Сергей Трофимович Алексеев. – М., 2008. – 508 с.
7. Андерсон П. Звездный торговец / Пол Андерсон. – КРОК-центр, Уральский рабочий, 1992. – 432 с.
8. Андріяшик Р. В. Люди зі страху / Роман Васильович Андріяшик. – К. : Молодь, 1966. – 385 с.
9. Андрухович Ю. І. Московіада / Юрій Ігорович Андрухович. – К. : Лілея-НВ, 2006. – 152 с.
10. Астафьев В. П. Собрание сочинений в пятнадцати томах / Виктор Петрович Астафьев. – Красноярск, «Офсет», 1997. – Т. 10. – 798 с.
11. Бабкин Б. Н. Проклятие старого ювелира / Борис Николаевич Бабкин. – М. : АСТ, 2010. – 352 с.
12. Багрянний І. П. Сад Гетсиманський / Іван Павлович Багрянний. – Д. : 2005. – 525 с.

13. Багрянний І. П. Тигролови / Іван Павлович Багрянний. – Х. : Ранок, 2009. – 256 с.
14. Барка В. К. Жовтий князь / Василь Костянтинович Барка. – К. : Школа, 2007. – 251 с.
15. Басинский П. В. Лев Толстой: Бегство из рая / Павел Валерьевич Басинский. М. : Астрель, АСТ, 2010. – 672 с.
16. Бегбеде Ф. Історійки під екстазі / Фредерік Бегбеде ; пер. з франц. М. О. Ілляшенко, О. М. Ногіна, 2004. – Харків : Фоліо, 2004. – 126 с.
17. Беликов П. Ф. Святослав Рерих: Жизнь и творчество / Павел Федорович Беликов. – М. : Международный центр Рерихов; Мастер-Банк. – 2004. – 328 с.
18. Білик І. І. Меч Арея : [роман] / І. І. Білик. – К. : «Радянський письменник», 1972. – 402 с.
19. Боккаччо Дж. Декамерон / Джованні Боккаччо ; пер. М. Лукаш. – К. : Худ. літ. 1964. – 684 с.
20. Буковский В. К. И возвращается ветер... / Владимир Константинович Буковский. – М. : Захаров, 2007. – 398 с.
21. Булгаков М. А. Записки юного врача / Булгаков Михаил Афанасьевич – М. : Книга по Требованию, 2011. – 88 с.
22. Бушков А. А. Завороженные / Александр Александрович Бушков. – М. : Олма Медиа Групп, 2011. – 368 с.
23. Васильев В. Н. Дети дубликатора / Владимир Николаевич Васильев. – М. : СамИздат, 2011. – 128 с.
24. Величко А. Ф. Кавказский принц (Инженер его высочества) / Андрей Феликсович Величко. – М. : АЛЬФА-КНИГА, 2010. – 382 с.
25. Вересаев В. В. Воспоминания Вересаева / Викентий Викентьевич Вересаев. – М. : Правда, 1982. – 120 с.
26. Вересаев В. В. Повести, рассказы / Викентий Викентьевич Вересаев. – М. : Правда, 1988. – 472 с.

27. Ветер А. Ю. Случай в Кропоткинском переулке / А. Ю. Ветер, В. А. Стрелецкий. – М. : Детектив плюс, 2004. – 448 с.
28. Винниченко В. К. Вибрані твори / Володимир Кирилович Винниченко. – К. : Грамота, 2005. – 924 с.
29. Винниченко В. К. Відродження Нації . Історія української революції. Березень 1917 р. – грудень 1919 р. Ч.1. / Володимир Кирилович Винниченко. – Київ-Відень : Дзвін, 1920. – 349 с.
30. Винниченко В. К. Сонячна машина : [роман]: твори в 2 т. / Володимир Кирилович Винниченко: роман. – К. : Дніпро, 2000. – Т.2. – 619 с.
31. Винниченко В. К. Твори / Володимир Кирилович Винниченко. – Х. : Рух., 2006. – Т.19. Божки – 346 с.
32. Вовчок Марко. Вибрані твори / Марко Вовчок . – К. : Дніпро, 1974. – 526 с.
33. Вовчок Марко. Твори в 6 т. – К. : Держлітвидав, 1955. – Т.1. – 398 с.
34. Волков А. М. Два брата / Александр Мелентьевич Волков. – М. : Дет. лит., 1981. – 121 с.
35. Гладков Ф. В. Вольница / Федор Васильевич Гладков. – М., 1985. – 544 с.
36. Гладков Ф. В. Повесть о детстве / Федор Васильевич Гладков. – Л. : Издательство ЦК ВЛКСМ Молодая гвардия, 1949. – 437 с.
37. Гладков Ф. В. Повесть о детстве / Федор Васильевич Гладков. – М. : Сов. писатель, 1949. – 460 с.
38. Гоголь М. В. Тарас Бульба / Микола Васильович Гоголь. – М. : Худ.лит., 1955. – 588с.
39. Гоголь Н. В. Мертвые души / Николай Васильевич Гоголь. – М. : Азбука-классика, 2007. – 352 с.

40. Головка А. В. Бур'ян : [роман] / Андрій Васильович Головка; післямова: Олег Володимирович Килимник . – К. : Держлітвидав України, 1954. – 219 с.
41. Головка А. В. Твори в 2-х т. / Андрій Васильович Головка. – К. : Держлітвидав. України, 1958. – Т.1. – 495 с.; т.2. – 645 с.
42. Гончар О. Т. Твори: в 4 т. / Олесь Терентійович Гончар. – М. : худ. лит., 1959. – Т.2. – 445 с.
43. Гончар О. Т. Твори: в 7 т. / Олександр (Олесь) Терентійович Гончар. – К. : Дніпро, 1988. – Т.1. Фронтіві поезії; Прапороносці. – 550 с.
44. Гончар О. Т. Твори: в 7 т. / Олесь Терентійович Гончар.– К. : Дніпро, 1988. – Т. 4. Людина і зброя; Циклон. – 588 с.
45. Гончар О. Т. Твори: в 7 т. / Олесь Терентійович Гончар.– К. : Дніпро, 1988. – Т.7. Собор; Твоя зоря. – 654 с.
46. Гончар О. Т. Твори: в 7 т.– К. : 1988. – Т.6. Берег любові; оповідання; статті. – 702 с.
47. Гончар О. Т. Тронка / Олесь Терентійович Гончар.– К. : Молодь, 1976. – 293 с.
48. Гончаров И. А. Обломов / Иван Александрович Гончаров. – М., 2003. – 496 с.
49. Григорович Д. В. Литературные воспоминания / Дмитрий Васильевич Григорович. – М., 1987. – 215 с.
50. Гримайло Я. В. Незакінчений роман / Ярослав Васильович Гримайло. – К. : 1962, – 366 с.
51. Гримич М. В. Егоїст / М. В. Гримич : [роман]. – К.: «Дуліби», 2006 – 319 с.
52. Грінченко Б. Д. Серед темної ночі : [повість]. – 3-є вид. – К. : друк. 1-ої київ. друк. спілка, 1914. – 268, [4] с.
53. Гуменна Д. Скарга майбутньому / Докія Гуменна. Роман – Нью-Йорк : Об'єднання Українських Письменників «СЛОВО», 1964. – 325 с.

54. Гумилевский Л. И. С востока свет! / Лев Иванович Гумилевский. – М. : Изд-во Дет. лит., 1958. – 246 с.
55. Далекий М. О. Танки на мосту. Голка в сіні / Микола Олександрович Далекий // Пригодницькі повісті. – К. : Рад. письм. 1971. – 334 с.
56. Дашкевич Я. Р. Павло Тетеря / Ярослав Романович Дашкевич. – К. : Генеза, 2008. – 384 с.
57. Дашкієв М. О. Загибель Уранії / Микола Олександрович Дашкієв. – К. : 1960. – 356 с.
58. Денисенко Л. В. Кавовий присмак кориці : [роман] / Лариса Володимирівна Денисенко. – К. : Нора-Друк, 2007. – 256 с.
59. Дольд-Михайлик Ю. П. І один у полі воїн / Юрій Петрович Дольд-Михайлик. – К. : Політвидав України, 1989 – 330 с.
60. Домбровский Ю. О. Избранное : в 2 т. / Юрий Осипович Домбровский. – М. : Книжный клуб, 2009. – Т.2. Хранитель древностей – 800 с.
61. Донченко О. В. Твори / Олесь Васильович Донченко. Т.1. – К. : 1956. – 530 с.
62. Донченко О. В. Твори в 6 т. / Олесь Васильович Донченко. – К. : Молодь, 1956–57. – Т.2. – с. 543
63. Донченко О. В. Твори в 6 т. / Олесь Васильович Донченко. – К. : Молодь, 1956–57. – Т. 5. – 572 с.
64. Дончук З. Утрачений ранок : [роман] / Зосим Дончук. – Філядельфія, 1969. – 516 с.
65. Дорожкин Н. Я. Путешественники... (Все величайшие) / Николай Яковлевич Дорожкин. – М. : АСТ, 2009. – 448 с.
66. Достоевский Ф. М. Бесы / Федор Михайлович Достоевский. – М. : Азбука-классика, 2008. – 704 с.
67. Достоевский Ф. М. Братья Карамазовы / Федор Михайлович Достоевский. – М. : АСТ, 2009. – 784 с.

68. Достоевский Ф. М. Вечный муж / Федор Михайлович Достоевский. – М. : Эксмо, 2008. – 35 с.
69. Достоевский Ф. М. Записки из мертвого дома / Федор Михайлович Достоевский. – М. : Эксмо, 2005. – 512 с.
70. Достоевский Ф. М. Идиот / Федор Михайлович Достоевский. – М. : АСТ, 2010. – 624 с.
71. Достоевский Ф. М. Маленький герой / Федор Михайлович Достоевский. – Л. : Наука, 1988. – 14 с.
72. Достоевский Ф. М. Неточка Незванова / Федор Михайлович Достоевский. – М. : Дрофа, 2010. – 432 с.
73. Достоевский Ф. М. Подросток [роман] / Федор Михайлович Достоевский. – М. : СПб. : Азбука, Азбука -Аттикус, 2011. – 608 с.
74. Достоевский Ф. М. Преступление и наказание / Федор Михайлович Достоевский. – М. : ЭКСМО, Азбука , 2008. – 544 с.
75. Достоевский Ф. М. Униженные и оскорбленные / Федор Михайлович Достоевский. – М. : Азбука-классика, 2009. – 432 с.
76. Дружников Ю. И. Доносчик 001, или Вознесение Павлика Морозова / Юрий Ильич Дружников. – London : Overseas Publications Interchange Ltd., 1988. – 264 p.
77. Ершов В. В. Летные дневники: часть первая / Василий Васильевич Ершов. – М., 2009. – 43 с.
78. Ефремов И. А. Таис Афинская : [ист. роман] / Иван Антонович Ефремов. – Х. : Прапор, 1993. – 430 с.
79. Забужко О. С. Сестро, сестро : [повісті та оповідання] / Оксана Стефанівна Забужко. – 2-ге вид. – К. : Факт, 2004. – 240 с.
80. Загребельний П. А. Диво : [роман] / Павло Архипович Загребельний. – Харків: «Фоліо», 2006. – 638 с.
81. Загребельний П. А. З погляду вічності : романи в 2-х т. / Павло Архипович Загребельний. – К. : Дніпро, 1974. – Т.1. – 718 с.

82. Загребельний П. А. Роксолана : [роман] / Павло Архипович Загребельний. – Харків : Фоліо, 2001. – 685 с.
83. Загребельний П. А. Учитель / Павло Архипович Загребельний. – К. : ДЛВ, 1961. – 36 с.
84. Зарин-Несвицкий Ф. Е. За чужую свободу: [исторический роман] / Федор Ефимович Зарин-Несвицкий. – М. : Терра, 1995. – 429 с.
85. Земляк В. С. Лебедина згряя / Василь Сидорович Земляк. – К. : Дніпро, 1981. – 623 с.
86. Зиновьев А. А. Русская трагедия (Гибель утопии) / Александр Александрович Зиновьев. – М. : Алгоритм, 2002. – 480 с.
87. Иванович Ю. Уникумы вселенной-2 : [роман] / Юрий Иванович. – М. : Эксмо, 2009. – 527 с.
88. Іваненко О. Д. Марія / Оксана Дмитріївна Іваненко. – К. : Радян. письменник, 1973. – 656 с.
89. Іваничук Р. І. Мальви (Яничари) ; Орда : [роман] / Роман Іванович Іваничук. – Х. : Євроекспрес, 2000. – С. 3–230.– (Історія України в романах).
90. Іваничук Р. І. Журавлиний крик : [роман] / Роман Іванович Іваничук. – Харків : «Фоліо», 2006. – 381 с.
91. Іваничук Р. І. Черлене вино; Манускрипт з вулиці Руської : [історичні романи] / Роман Іванович Іваничук. – Харків : Фоліо, 2006. – 381 с.
92. Ірванець О. В. Рівне / Ровно (Стіна) / Олександр Васильович Ірванець. – К. : Фоліо, 2010. – 219 с.
93. Казакевич Э. Г. Звезда; Сердце друга : [повести] ; Весна на Одере : [роман] / Эммануил Генрихович Казакевич. – Узбекистан, 1987. – 558 с.
94. Казакевич Э. Г. Собрание сочинений : в 3 т: Роман / Эммануил Генрихович Казакевич. – М. : Худ. лит., 1986 . – Т.2. Дом на площади. – 448 с.

95. Камю А. Чума / Альбер Камю. – М. : АСТ, 2010. – 368 с.
96. Карпов В. В. Маршал Жуков. Его соратники и противники в дни войны и мира / В. В. Карпов. – М. : Воен. издат., 1992. – 434 с.
97. Катаев В. П. Сын полка: [повесть] / В.П. Катаев. – М. : Дет. лит., 1981. – 208 с.
98. Квітка-Основ'яненко Г. Ф. Щира любов / Григорій Федорович Квітка-Основ'яненко. – К. : вид-во Наук. Думка, 1982. – 22 с.
99. Квітка-Основ'яненко Г. Ф. Конотопська відьма, Сватання на Гончарівці та інші твори / Григорій Федорович Квітка-Основ'яненко. – К. : Бао, 2011. – 416 с.
100. Квітка-Основ'яненко Г. Ф. Твори : в 6 т. / Григорій Федорович Квітка-Основ'яненко. – К. : Держвидав. худож. літ., 1956. – Т.2. Повісті, оповідання. – 491 с.
101. Кириллова Г. К. Родные корни / Галина Константиновна Кириллова. – Иркутск, 2011. – 214 с.
102. Клейн А. С. Дитя смерти : невыдуманный роман / Александр Саламонович Клейн. – Сыктывкар, 1993. – 415 с.
103. Климов Г. П. Князь мира сего / Григорий Петрович Климов: [роман]. – Нью Йорк : «Россия», 2002. – 318 с.
104. Климов Г. П. Откровение / Григорий Петрович Климов. – М. : Пересвет, 2008. – 600 с.
105. Кобилянська О. Ю. Земля / Ольга Юліанівна Кобилянська. – Ужгород : Карпати, 1975. – 310 с.
106. Кобилянська О. Ю. Царівна / Ольга Юліанівна Кобилянська. – К. : Фоліо, 2012. – 700 с.
107. Копиленко О. І. Сонячний ранок / Олександр Іванович Копиленко. – К. : Молодь, 1949. – 86 с.
108. Корн В. А. Ученик ученика / Владимир Алексеевич Корн. – М. : «Издательство АЛЬФА-КНИГА», 2012. – 441 с.

109. Короленко В. Г. В облачный день / Владимир Галактионович Короленко. – Л. : Лениздат, 1978. – 9 с.
110. Короленко В. Г. Повести и рассказы : в 2 т. / Владимир Галактионович Короленко. – М. : Худ. лит., 1966. – Т.1. Повести и рассказы. 1880–1896 гг. – 552 с.
111. Короленко В. Г. Полное собрание сочинений: в 5 т. / Владимир Галактионович Короленко – Л. : Худ. лит. Ленинград. отделение. – 1978. – Т.5. История моего современника. – 590 с.
112. Котляревський І. П. Енеїда / Іван Петрович Котляревський. – К. : «Україна», 1994. – 427 с.
113. Коцюбинський М. М. Повісті та оповідання / Михайло Михайлович Коцюбинський. – К. : Держ. вид-во худ. літ., 1954. – 432 с.
114. Коцюбинський М. М. Твори: у 3 т / Михайло Михайлович Коцюбинський. – К. : Держлітвидав., 1956. – Т.3: Статті, нариси. – 506 с.
115. Коцюбинський М. М. Тіні забутих предків. Новели / Михайло Михайлович Коцюбинський. – Х. : Изд-во Книжный клуб «Клуб семейного досуга», 2011. – 352 с.
116. Красницкий А. И. Красное Солнышко / Александр Иванович Красницкий. – М. : Терра, 1996. – 36 с.
117. Крыжановская В. И. Рекенштейны / Вера Ивановна Крыжановская. – М., 2011. – 226 с.
118. Крылов А. Н. Мои воспоминания / Алексея Николаевича Крылова. – М. : Изд-во Академии наук СССР, 1945. – 556 с.
119. Куприн А. И. Поединок / Александр Иванович Куприн. – М. : «Азбука-классика», 2011. – 288 с.
120. Купрін О. І. Вибрані твори : в 2-х т. / Олександр Іванович Купрін. – К., 1950. – Т.2. – 325 с.
121. Купчик Л. С. Роман Лиско. Блаженний слуга Бога та вірний син України / Лідія Степанівна Купчик. – Львів : Папуга, 2009. – с. 116.

122. Кутняк А. И. Золотая канитель воспоминаний / А.И. Кутняк. – Дніпрпетровськ : ІМА-прес, 2005. – 352 с.
123. Ладинский А. П. Анна Ярославна – королева Франции / Антонин Петрович Ладинский. – Минск, «Мастацкая літаратура», 1987. – 589 с.
124. Левін Б. Н. Видно шляхи полтавськії... / Борис Наумович Левін. – К. : Дніпро, 1984. – 680 с.
125. Леонов Л. М. Русский лес / Леонид Максимович Леонов. – М. : Худ. лит., 1988. – 703 с.
126. Лесков Н. С. На ножах : [роман: в 6 ч.] / Николай Семенович Лесков. – М. : Русская книга, 1994. – 464 с.
127. Лесков Н. С. Очарованный странник / Николай Семенович Лесков. – М. : Олма-Пресс, 2011. – 304 с.
128. Лесков Н. С. Повести и рассказы / Николай Семенович Лесков. – М. : Дет. лит., 1989. – 304 с.
129. Лесков Н. С. Полное собрание сочинений / Николай Семенович Лесков : в 12 т. – 2-е изд. – СПб : Изд. А.Ф. Маркса, 1897. – Т.5. – 609 с.
130. Малик В. К. Таємний посол. Тетралогія : у 2 т. / В.К. Малик. – К. : Дніпро, 2002. – Т.2 : Таємний посол. Роман. – Кн. 3, 4. – 450 с.
131. Масляк П. О. Аспірантура : [роман] / Петро Олексійович Масляк. – К., 2008. – 156 с.
132. Матіос М. Солодка Даруся / Марія Матіос. – Львів : Піраміда, 2007. – 185 с.
133. Мерецков К. А. На службе народу / Кирилл Афанасьевич Мерецков. – 5-е изд. – М. : Политиздат, 1988. – 446 с.
134. Мирний Панас. Повія: [роман] ; Лихі люди / Панас Мирний. – К. : Фолио, 2000. – 254 с.
135. Мирний Панас. Твори / Панас Мирний. – К. : Вид-во Академії Наук Української РСР, 1954. – Т.1. – 371 с.

136. Мирний Панас. Твори в 5 т. / Панас Мирний. – К. : Вид-во Академії Наук Української РСР, 1955. – Т.4. – 394 с.
137. Мирний Панас. Хіба ревуть воли, як ясла повні? / Панас Мирний. – К. : Нац. книжковий проєкт, 2011. – 336 с.
138. Мирний Панас. Твори в 5 т. / Панас Мирний. – К. : держ. видав. худ. літ., 1960. Т.1. – 459 с.
139. Міщенко Д. О. Вибрані твори. Лихі літа ойкумени : [іст. Роман] ; Батальйон не обмундированих : [повість] / Дмитро Олексійович Міщенко. – К. : Укр. письменник, 2008. – 527 с.
140. Мопассан Гі де Твори : в 2-х т.: / Гі де Мопассан. – К. : «Дніпро», 1990.– Т.1. Життя. Любий друг. Монт Оріоль : [романи] ; пер. з франц. В.П. Підмогильний.– К. : Дніпро, 1990. – 699 с.
141. Мушкетик Ю. М. Гетьманський скарб / Юрій Михайлович Мушкетик. – К. : «Спалах» ЛТД, 1993. – 430 с.
142. Мушкетик Ю. М. Суд / Юрій Михайлович Мушкетик. – К. : Генеза, 2004. – 351 с.
143. Мушкетик Ю. М. Чорний хліб / Юрій Михайлович Мушкетик. – К. : Молодь, 1960. – 196 с.
144. Мушкетик Ю. М. Яса / Юрій Михайлович Мушкетик. – К. : Изд-во Фолио, 2006. – 416 с.
145. Немирович-Данченко В. И. Скобелев / Владимир Иванович Немирович-Данченко. – М. : Воениздат, 1993. – 287 с.
146. Нестайко В. З. Одиниця з обманом / Всеволод Зіновійович Нестайко. – К. : Вид-во: Школа, 2010. – 320 с.
147. Нестайко В. З. Тореадори з Васюківки / Всеволод Зіновійович Нестайко. – К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2006. – 544 с.
148. Нечуй-Левицький І. С. Зібрання творів у 10 т. – К. : Наук. думка, 1965. – Т.3. Прозові твори. Микола Джеря. – С.34–142.

149. Нечуй-Левицький І. С. Зібрання творів у 10 т. / Іван Семенович Нечуй-Левицький. – К. : Наук. думка, 1967. – Т.8 Прозові твори. Неоднаковими стежками. – С. 264–482.
150. Нечуй-Левицький І. С. Зібрання творів у 10 т. / Іван Семенович Нечуй-Левицький. – К. : Наук. думка, 1965. – Т.3. Кайдашева сім'я. – С. 300–434.
151. Нечуй-Левицький І. С. Твори в 4 т. / Іван Семенович Нечуй-Левицький. – К. : Держ. видав. худож. літ., 1956. – Т.4. – 596 с.
152. Новиков-Прибой А. С. Цусима : [роман] / Алексей Силыч Новиков-Прибой. – М., «Чарли», 1993. – 800 с.
153. Околітенко Н. І. Крок вікінга / Наталя Іванівна Околітенко // Науково-фантастичні оповідання та повість. – К. : Молодь, 1990. – 176 с.
154. Островский А. Н. Волки и овцы : комедия в 5 действиях / Александр Николаевич Островский ; [под ред. В. Л. Филиппова]. – М. ; Л. : Искусство, 1950. – 148 с.
155. Панова В. Ф. Собрание сочинений в пяти томах / Вера Федоровна Панова. – Л. : Худ. лит. Ленинградское отделение. – 1969. – Т. 2. – 576 с.
156. Пастернак Б. Л. Доктор Живаго / Борис Леонидович Пастернак. – М. : «Книжная палата», 1989. – 451 с.
157. Паустовский К. Г. Повести. Рассказы / Константин Георгиевич Паустовский. – М. : Дет. лит., Серия Мировая классика, 2002. – 512 с.
158. Пикуль В. С. Нечистая сила / Валентин Саввич Пикуль. – М. : Военное изд-во, 1990. – 591 с.
159. Пикуль В. С. Пером и шпагой. Париж на три часа : [роман] / Валентин Саввич Пикуль. – М. : Современник, 1989. – 253 с.
160. Пикуль В. С. Слово и дело : [роман-хроника времен Анны Иоанновны в 2 кн.] / Валентин Саввич Пикуль. – Л. : Худож. лит. Ленингр. отделение, 1991. – Кн. 2. Мои любезные конфиденты. – 653 с.

161. Пикуль В. С. Фаворит. Книга первая. Его императрица : [роман-хроника] / Валентин Саввич Пикуль. – М. : ООО «Издательский дом «Вече», ООО «Изд-во АСТ», 2007.– 512 с.
162. Писарев Д. И. Женские типы в романах и повестях Писемского, Тургенева и Гончарова / Дмитрий Иванович Писарев. – М. : Книга по требованию, 2011. – 42 с.
163. Пігідо-Правобережний Ф. П. Велика Вітчизняна війна (Спогади та роздуми очевидця) / Федір Петрович Пігідо-Правобережний. – К. : 2002. – 288 с.
164. Підмогильний В. П. Місто : [роман] / Валеріан Петрович Підмогильний. – К. : Наук. думка, 2003. – 392 с.
165. Підмогильний В. П. Оповідання, повість, романи / Валер'ян Петрович Підмогильний. – К. : Наукова думка, 1991. – С. 539–741.
166. Полевой Б. Н. Повесть о настоящем человеке / Борис Николаевич Полевой. – М. : Детская классика, 2011. – 384 с.
167. Полевой Б. Н. Рождение эпоса / Борис Николаевич Полевой – Алма-Ата : КазОГИЗ, 1943. – 214 с.
168. Положій В. І. Сонячний вітер: [фантастичні оповідання та повісті] / Віктор Іванович Положій. – К. : Молодь, 1986. – 160 с.
169. Потто В. А. Кавказская война : в 5 томах. / Василий Александрович Потто. – М. : Центрполиграф, 2007. – Т.3. Персидская война 1826–1828 гг. – 528 с.
170. Прудникова Е .А. Двойной заговор. Тайны сталинских репрессий / Елена Анатольевна Прудникова, Александр Иванович Колпакиди. – М. : Изд-во ОЛМА Медиа Групп, серия «Загадки истории». – 2006. – 640 с.
171. Пушкин А. С Дубровский / Александр Сргеевич Пушкин. – 8-е изд. – М. : Детская лит., 1976. – 94 с.

172. Пушкин А. С. Собрание сочинений: в 10 т. / Александр Сергеевич Пушкин. – М. : Современник, 1982. – Т.4. Евгений Онегин. Драматические произведения. – 671 с.
173. Пушкин А. С. Барышня-крестьянка / Александр Сергеевич Пушкин. – М. : Сов. Россия, 1979. – 92 с.
174. Пушкин А. С. Капитанская дочка. Проза / Александр Сергеевич Пушкин. – М. : Худ. лит., 1984. – 287 с.
175. Пушкин А. С. Проза : [текст]. Драматические произведения / Александр Сергеевич Пушкин. – М. : Современник, 1974. – 333 с.
176. Пушкин А. С. Собрание сочинений: в 10 т. / Александр Сергеевич Пушкин. – М. : Гослитиздат, 1959. – Т.1. Стихотворения 1814–1822. – 614 с.
177. Пушкин А. С. Собрание сочинений: в 10 т. / Александр Сергеевич Пушкин. – М. : Гослитиздат, 1959. – Т.2. Стихотворения 1823–1836. – 800 с.
178. Радзинский Э. С. Загадки истории / Эдвард Станиславович Радзинский. – М. : Аргументы и факты, 2005. – 559 с.
179. Райнов Б. Пан Нікто : трилогія / Богомил Райнов ; пер. Юрій Чикирисов. – Львів : Вища шк., вид-во при ЛДУ, 1984. – 519 с.
180. Рибак Н. С. Твори в 5-ти томах / Натан Самійлович Рибак. – К. : Дніпро, 1981. – Т.4. Час сподівань і звершень. – 681 с.
181. Рибак Н. С. Твори в 5-ти томах / Натан Самійлович Рибак. – К. : Дніпро, 1981. – Т.1. – 670 с.
182. Роздобудько І. В. Гудзик / Ірен Віталіївна Роздобудько. – К. : Нора-Друк, 2011. – 240 с.
183. Руденко М. Д. Остання шабля : [роман] / Микола Данилович Руденко. – К. : Дніпро, 1967. – 541 с.
184. Савченко В. В. Монолог над безднею. З того світу – інкогніто : [фантастичні романи] / В.В. Савченко. – Д. : «Дніпрокнига», 2004. – 351 с.

185. Савченко В. В. Під знаком цвіркуна : [роман] / Віктор Васильович Савченко. – Д. : Дніпрокнига, 2004. – 343 с.
186. Савчин М. Тисяча доріг: Спогади жінки учасниці підпільно-визвольної боротьби під час і після Другої світової війни / Марія Савчин. – К. : Смолоскип, 2003. – 546 с.
187. Салтыков-Щедрин М. Е. Благонамеренные речи / Михаил Евграфович Салтыков-Щедрин. – М., 1984. – 639с.
188. Салтыков-Щедрин М. Е. История одного города / Михаил Евграфович Салтыков-Щедрин. – М. : Айрис - Пресс, 2008. – 448 с.
189. Салтыков-Щедрин М. Е. Пошехонская старина / Михаил Евграфович Салтыков-Щедрин. – М. : Правда, 1980. – 576 с.
190. Самбук Р. Ф. Сокровища «третьего рейха» : [романы] / Ростислав Феодосьевич Самбук ; пер. с укр. – М. : Асоц. підприємств, об'єднаний і орг. полігр. пром-сти «АСПОЛ», 1995. – 493,[2] с.
191. Самбук Р. Ф. Ювелір з вулиці Капуцинів / Ростислав Феодосійович Самбук. – К. : Дніпро, 1983. – 568 с.
192. Самчук У. О. Марія; Куди тече річка / Улас Олексійович Самчук. – К. : Наук. думка, 2001. – 416 с.
193. Самчук У. О. Чого не гоїть огонь / Улас Олексійович Самчук. – К. : Укр. письменник, 1994. – 233 с.
194. Свидницький А. П. Люборацькі / Анатолій Патрикійович Свидницький. – К. : Дніпро, 1984. – 297 с.
195. Симонов К. М. Собрание сочинений в 10 т. / Константин Михайлович Симонов. – М. : Худ. лит., 1979. Т.1. Разные дни войны. Дневник писателя. – 479 с.
196. Сіменон Ж. Клуб «100 ключів» / Жорж Сімеон. – К. : Молодь, 1981. – 336 с.
197. Скляренко С. Д. Володимир / Семен Дмитрович Скляренко. – К. : Веселка, 1991. – 539 с.

198. Скляренко С. Д. Микола Щорс / Семен Дмитрович Скляренко. – К. : ДЛВ, 1939. – 273 с.
199. Солженицын А. И. Архипелаг ГУЛАГ. – Владивосток, 1956. – 540с.
200. Солженицын А. И. Собрание сочинений в 30 т. / Александр Исаевич Солженицын. – М. : Время, 2008. – Т.14. Красное Колесо: Повествование в отмеренных сроках. – Узел III: Март Семнадцатого. Книга 4. – 736 с.
201. Ставицкая Т. К. Московская плоть / Татьяна Константиновна Ставицкая. – М. : Альфа книга, 2012. – 312 с.
202. Старицкий М. П. Останні орли : [текст] : історична повість із часів гайдамаччини / Михайло Петрович. – Львів : Каменяр, 1990. – 440 с.
203. Стельмах М. П. Вибрані твори / Михайло Панасович Стельмах. – К. : Сакцент Плюс, 2009. – 736 с.
204. Стельмах М. П. Твори : в 6 т. / Михайло Панасович Стельмах. – К. : Дніпро, 1973. – Т.3: Велика рідня. – 660 с.
205. Стельмах М. П. Твори : в 6 т. / Михайло Панасович Стельмах. – К. : Дніпро, 1973. – Т.4: Гуси-лебеді летять... – С. 443–577.
206. Стельмах Я. М. Митькозавр із Юрківки / Ярослав Михайлович Стельмах. – Х. : Фоліо, 2006. – 223 с.
207. Ткач Д. В. Арена / Дмитро Васильович Ткач. – М. : Молодая гвардія, 1963. – 284 с.
208. Толстой А. Н. Комедии о любви : Нечистая сила (Дядюшка Мардыкин). Комедия в 4-х действиях./ Алексей Николаевич Толстой – М. : Книгоиздательство писателей в Москве, 1918. – 284 с.
209. Толстой А. К. Пьесы / Алексей Константинович Толстой. – М. : Искусство, 1959. – 580 с.
210. Толстой А. К. Смерть Иоанна Грозного. Царь Федор Иоаннович. Царь Борис. Стихотворения / Алексей Константинович Толстой. – М. : Худ. лит., 1988. – 527 с.

211. Толстой А. Н. Пётр Первый / Алексей Николаевич Толстой. – М. : Книга по Требованию, 2011. – 502 с.
212. Толстой Л. Н. Война и мир / Лев Николаевич Толстой. – Кишинев : Изд-во Картя молдовеняскэ, 1986. – 784 с.
213. Толстой Л. Н. Воскресение / Лев Николаевич Толстой. – М. : Эксмо, 2008. – 640 с.
214. Толстой Л. Н. Детство / Лев Николаевич Толстой. – М. : Издательство: библиотека российского школьника, 2011. – 102 с.
215. Трой Николай. С петлей на шее : [роман – фантастика, постапокалиптика] / Николай Трой. – СПб. : «Лен. Узд-во», 2011. – 336 с.
216. Тулуб З. П. В степу безкраїм за Уралом / Зінаїда Павлівна Тулуб. – К. : Держ. видав. худ. літ., 1964. – 508 с.
217. Тулуб З. П. Людолови / Зінаїда Павлівна Тулуб. – К. : «Поділля», 1994. – 1136 с.
218. Тургенев И. С. Записки охотника. Отцы и дети / Иван Сергеевич Тургенев. – М. : Дрофа, 2008. – 416 с.
219. Тургенев И. С. Накануне / Иван Сергеевич Тургенев. – М. : Серия: Школьная библиотека, 2002. – 256 с.
220. Тургенев И. С. Отцы и дети : [роман] / Иван Сергеевич Тургенев. – М. : Азбука, 2000. – 288 с.
221. Тургенев И. С. Полное собрание сочинений и писем. Сочинения в пятнадцати томах / Иван Сергеевич Тургенев. – М. : Л. : АН СССР, 1960–1968: Т.15: Корреспонденции. Речи. Предисловия. Открытые письма. Автобиографическое и прочее, 1968. – 494 с.
222. Тхоржевский С. С. Испытание воли. Повесть о Петре Лаврове / Сергей Сергеевич Тхоржевский. – М., Политиздат, 1985. – 301 с.
223. Тютюнник Г. М. Вир : [роман] / Григiр Михайлович Тютюнник. – К. : Дніпро, 1984. – 534 с.
224. Тютюнник Г. М. Смерть кавалера / Григiр Михайлович Тютюнник. – К. : «Махаон-Україна», 2001. – 256 с.

225. Українка Леся. Зібрання творів : в 12 т. / Леся Українка. – К. : Наук. Думка, 1975. – Т.1. Поезії. – 446 с.
226. Українка Леся. Твори в 5 т. / Леся Українка. – К., 1956. – Т.5. – 673 с.
227. Ушаков Г. А. Остров метелей. По нехоженой земле / Георгий Алексеевич Ушаков. – Л. : Гидрометеиздат, 1990. – 576 с.
228. Фёдоров Ю. И. Поручает Россия : [роман] / Юрий Иванович Фёдоров. – М. : Траст, 1992. – 319 с.
229. Филатов Л. А. Свобода или смерть. Трагикомическая фантазия / Леонид Алексеевич Филатов. – М. : Астрель, 1992. – 608 с.
230. Франко І. Я. Борислав сміється / Іван Якович Франко. – К. : Дніпро, 1989. – 620 с.
231. Франко І. Я. Твори: в 20 т. / Іван Якович Франко. – К. : Держ. вид. худ. літ., 1955. – Т.16. – 341 с.
232. Франко І. Я. Украдене щастя / Іван Якович Франко. – К. : Фоліо, 2011. – 639 с.
233. Царицын В. В. Его турецкий роман [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://ua.bookfi.org/book/402778>.
234. Цицерон М. Т. Про державу. Про закони. Про природу богів / Марк Туллій Цицерон ; пер. Володимир Литвинов. – К. : Основи, 1998. – 476 с.
235. Чайковський А. Я. Сагайдачний: іст. роман у 3-х кн. / Андрій Якович Чайковський. – К. : Школа, 2006. – 480 с.
236. Чайковський А. Я. Спогади. Листи. Дослідження : у 3 т. / Андрій Якович Чайковський [упорядкув. Б. З. Якимовича за участю З. Т. Грень, О. В. Седляра; Редкол.: Б. З. Якимович (голова) та ін.]. – Л., 2002. – Т.1. – 514 с.; Т.2. – 468 с.; Т.3. – 576 с.
237. Чак Є. Д. Чи правильно ми говоримо? / Євгенія Давидівна Чак. – К. : Освіта, 1997. – 240с.

238. Чарская Л. А. Грозная дружина: [ист. повесть] : [о походе Ермака] / Лидия Алексеевна Чарская. – М. : Современник, 1994. – 286 с.
239. Чернов В. М. Записки социалиста-революционера / Виктор Михайлович Чернов // Книга первая. – Берлин : З. И. Гржебин, 1922. – 339 с.
240. Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів : у 12 т. / Тарас Григорович Шевченко. – К. : Наук. думка, 2001. – Т.1. Гайдамаки Поезія 1837–1847. – 784 с.
241. Шевченко Т. Г. Наймичка / Тарас Григорович Шевченко. – Черкаси : вид-во кооперативу «Допомога школі» Черкаської повітової вчительської спілки, 1920. – 18 с.
242. Шевченко Т. Г. Повісті / Тарас Григорович Шевченко. – К. : держ. вид. худ. літ., 1964. – 681 с.
243. Шевчук В. О. Григорій Сковорода : [роман] / Валерій Олександрович Шевчук. – К. : Радянський письменник, 1969 р. – 294 с.
244. Шевчук В. О. Дім на горі / Валерій Олександрович Шевчук. – К. : Абабагаламага, 2011. – 560 с.
245. Шен Д. Смертельные испытания / Даррен Шен ; пер. Н. Конч. – М. : «РОСМЭН», 2010. – 192 с.
246. Шергин Б. В. Сказки / Шергин Борис Викторович, Писахов Степан Григорьевич. – М. : Изд-во «Современник», 1985. – 86 с.
247. Шишков В. Я. Емельян Пугачёв / Вячеслав Яковлевич Шишков. – Минск : Полымя, 1985. – 511 с.
248. Шишков В. Я. Рассказы / Вячеслав Яковлевич Шишков. – М. : Сов. Россия, 1982. – 320 с.
249. Шишков В. Я. Угрюм-река / Вячеслав Яковлевич Шишков. – М. : ГИХЛ, 1946. – 582 с.
250. Шовкопляс Ю. Ю. Вибрані твори в 2 т. / Юрій Юрійович Шовкопляс. – К. : Дніпро, 1973. – Том1. Інженери. Роман. Оповідання. – 548 с.

251. Яновський Ю. І. Вершники. Чотири шаблі / Юрій Іванович Яновський. – К. : Школа, 2009. – 272 с.
252. Ячейкін Ю. Д. Всесвітні походеньки капітана Небрехи / Юрій Дмитрович Ячейкін. – К. : Молодь, 1988. – 240 с.
253. Ячейкін Ю. Д. Мої і чужі таємниці : [фантаст.-гумор. повісті] / Юрій Дмитрович Ячейкін. – К. : Веселка, 1989. – 244 с.
254. Aaron S. F. Radio Boys Cronies / S. F. Aaron. – Charleston : Publisher BiblioBazaar, 2007. – 126 p.
255. Abbot J. Jonas on a Farm in Winter / Jacob Abbott. – Publisher: Public Domain Books, 2006. – 116 p.
256. Abbott J. Caleb in the Country / Jacob Abbott. – Publisher: tredition, 2012. – 108 p.
257. Abbott J. Forests of Maine Marco Paul's Adventures in Pursuit of Knowledge / Jacob Abbott. – Publisher Public Domain Books, 2006. – 138 p.
258. Abbott J. Georgie... / Jacob Abbott. – Charleston : Publisher: Nabu Press, 2011. – 48 p.
259. Ackroyd P. Shakespeare. The Biography / Peter Ackroyd. – USA : Random House, Inc., 2005. – 536 p.
260. Alger H. Cast Upon the Breakers / Horatio Alger. – Publisher : FQ Books, 2010. – 168 p.
261. Anderson T. Edge of Survival / Toni Anderson. – Publisher Carina Press, 2011. – 252 p.
262. Asimov I. Foundation and Earth : [text] / I. Asimov. – L. : Grafton Books, 1989. – 510 p.
263. Austen J. Love And Freindship And Other Early Works / Jane Austen. – England : Forgotten Books, 2010. – 192 p.
264. Baker D. G. Climate of Minnesota. Incoming and Reflected Solar Radiation at St. Paul / Donald G. Baker, David L. Ruschy, Richard H. Skaggs. – 1987. – Part XVI, 71 p.

265. Barclay H. East of the Shadows / Hubert Barclay. – Publisher : Kessinger Publishing, LLC, 2010. – 314 p.
266. Barclay W. The Acts Of The Apostles. The Daily Study Bible Series / William Barclay. – rev. ed. – Publisher : Westminster John Knox Pr, 1976. – 193 p.
267. Bellamy E. Dr. Heidenhoff's Process / Edward Bellamy. – Publisher tredition, 2011. – 96 p.
268. Benchley R. Benchley Beside Himself / Robert Benchley. – Publisher Amereon Ltd, 1982. – 135 p.
269. Benham W. G . The Laws of Scientific Hand Reading: A Practical Treatise on the Art Commonly Called Palmistry / William G. Benham. – Publisher : Kessinger Publishing, LLC , 2010. – 668 p.
270. Bevan E. R. Symbolism And Belief / Edwyn Robert Bevan. – Publisher : McIntosh Press , 2008. – 396 p.
271. Boccaccio G. The Decameron / Giovanni Boccaccio. – Vol.1. – Publisher : PAUL ELEK LIMITED, 1958. – 372 p.
272. Breslin J. The Church That Forgot Christ / Jimmy Breslin. – Publisher : Free Press, 2004. – 256 p.
273. Bronte Ch. Jane Eyre / Charlotte Bronte. – Publisher : Public Domain Books, 2010. – 332 p.
274. Capey F. H. E. Erasmus : The Oxford biographies / Ernest F. H. Capey. – Publisher : Methuen, 1905. – 226 p.
275. Carbonell J. Federated Ontology Search. – Vasco Calais Pedro, 2009. – 131 p.
276. Christie A. The Witness for the Prosecution // Агата Кристи. Избранные рассказы. Сборник на английском языке ; [сост. Н. А. Самуэльян]. – Изд. 2-е. – М. : Менеджер, 2000. – с. 106 – 137.
277. Christy R. Proverbs, Maxims and Phrases of All Ages: Classified Subjectively and Arranged Alphabetically [V.2] / Robert Christy. – Publisher : Cornell University Library, 2009. – 618 p.

278. Collins W. *After Dark* / Wilkie Collins. – Publisher : CreateSpace, 2011. – 304 p.
279. Collins W. *The Queen of Hearts* / Wilkie Collins. – Publisher : CreateSpace, 2011. – 306 p.
280. Disraeli B. *Sybil* / Benjamin Disraeli. – USA : Publisher : Oxford University Press, 2009. – 480 p.
281. Dostoyevsky F. *The Idiot* / Fyodor Dostoyevsky ; tr. by David McDuff. – Publisher : Penguin Classics, 2004. – 768 p.
282. Douglas L. C. *Disputed Passage* / Lloyd C. Douglas. – Publisher : Pocket Books, Inc.; 1st PB ed., 1946. – 450 p.
283. Doyle A. C. *The Adventure of the Bruce-Partington Plans* / Arthur Conan Doyle. – Publisher : ReadHowYouWant, 2008. – 72 p.
284. Doyle A. C. *Selected stories*. – M. : Progress Publishers, 1965. – 206, [1] p.
285. Drake D. *Lt Leary, Commanding* / David Drake. – Publisher : Baen, 2001. – 576 p.
286. Eliot G. *Adam Bede* / George Eliot. – Public Domain Books, 2006. – 485 p.
287. Fitzgerald F. Scott. *The Diamond as Big as the Ritz and other stories* / Francis Scott Fitzgerald. – Penguin Books, 1996. – 192p.
288. Fletcher Ph. *Poetical Works : in 2 vol.* / Phineas Fletcher, Giles Fletcher. – Publisher : Native American Books Distributor, 2007. – 600 p.
289. Ford S. *Side Stepping with Shorty* / Sewell Ford. – Kessinger Publishing, 2005. – 336 p.
290. Fowles J. *The Ebony Tower. Eliduc. The Enigma* / J. Fowles. – M. : Progress Publishers, 1980 – 245 p.
291. Fowles J. *The French Lieutenant's Woman* / John Fowles. – Publisher : Back Bay Books. – 1st Back Bay pbk. ed. – 1998. – 467 p.

292. Goode B. G. The Smithsonian Institution, 1846-1896 : The history of its first half century / Smithsonian Institution and George Brown Goode. – Publisher : Nabu Press , 2010. – 976 p.
293. Green W. C. The Book Of Good Manners / Walter Cox Green. – Publisher : Kessinger Publishing, LLC, 2010. – 284 p.
294. Grey Z. The U. P. Trail; Classic American Western Story / Zane Grey. – Publisher : New Creative, 2011. – 495 p.
295. Gurdjieff G. I. Beelzebub's Tales to His Grandson / Georges Ivanovitch Gurdjieff. – Publisher : Tarcher, 2006. – 1152 p.
296. Hall M. R. The Disappeared (Jenny Cooper 2) / Matthew R. Hall. – Publisher Macmillan, 2010. – 450 p.
297. Heller J. Catch-22 / Joseph Heller. – Publisher: Simon & Schuster; S&S Classic Ed ed., 2010. – 426 p.
298. Hemingway E. A Farewell to Arms / Ernest Hemingway. – Berlin : Arrow, 1994. – 294 p.
299. Heym S. Goldsborough / Stefan Heym. – Publisher Btb Bei Goldmann, 1998. – 544 p
300. Hogan J. P. The Two Moons: Inherit the Stars / James P. Hogan // The Gentle Giants of Ganymede. – Publisher : Baen, 2006. – 608 p.
301. Hubbard W. L. The American History and Encyclopedia of Music / W. L. Hubbard. – Publisher : Cornell University Library, 2009. – 374 p.
302. Irving F. B. Six Girls: A Home Story for Girls / Fannie Belle Irving. – Charleston : Publisher : Nabu Press. – 326 p.
303. Jerome K. J. Three men in a boat (To say nothing of the dog) / Jerome K. Jerome. – Publisher : Tor Classics; Unabridged edition, 2001. – 256 p.
304. Karpysyn D. Rule of Two / Drew Karpysyn // Star Wars: Darth Bane. – B. 2. – Publisher : LucasBooks. – Repr. ed. – 2008. – 352 p.
305. Karpysyn D. Star Wars The Old Republic #3: Revan / Drew Karpysyn. – Del Rey, 2011. – 320 p.

306. Kester V. *The Prodigal Judge* / Vaughan Kester. –Publisher : CreateSpace, 2009. – 200 p.
307. Kingsolver B. *The Best American Short Stories 2001* / B.Kingsolver. – Boston-NY : Houghton Mifflin Company, 2001. – 378 p.
308. Laughton J. K. *Memoirs of the Life and Correspondence of Henry Reeve : In 2 Vol.* / John Knox Laughton. – Vol. 2. – Publisher : tredition, 2011. – 428 p.
309. Lewis A. H. *Faro Nell And Her Friends: Wolfville Stories* / Alfred Henry Lewis. – Charleston : Publisher : Nabu Press, 2011. – 384 p.
310. Maugham S. W. *Of Human Bondage* / W. Somerset Maugham. – New York : Grosset & Dunlap Publishers, by arrangement with Doubleday, Doran & Company, 1929. – 648 p.
311. Maxwell W. B. *Mrs. Thompson : a novel* / William Babington Maxwell. – Charleston : Publisher Nabu Press, 2010 – 380 p.
312. McCullough C. *The first man in Rome* / Colleen McCullough. – NY : William Morrow and Company Inc., 1990. –896 p
313. McDonnell M. F. J. *A history of St. Paul's School* / Michael F. J. McDonnell. – Charleston : Publisher : Nabu Press, 2010. – 616 p.
314. Mitchell M. *Gone with the wind* / Margaret Mitchell. – NY : Macmillan Publishing Company, 1964. – 833 p.
315. Motley J. L. *The Rise of the Dutch Republic* / John Lothrop Motley. – Publisher : Book Jungle, 2009. – 446 p.
316. Mulford C. E. *Bring Me His Ears* / Clarence E. Mulford. – Publisher : CreateSpace, 2010 – 378 p.
317. Nabokov V. *The Real Life of Sebastian Knight* / Vladimir Nabokov. – Publisher Penguin Books, 2007. – 192 p.
318. Naugle R. G. *The Luckiest Hunter is Still Alive* / George R. Naugle. – Publisher : Llumina Press, 2008. – 252 p.

319. Owens J. A. *Sword and pen: or, ventures and adventures of Willard Glazier* / John Algernon Owens. – Publisher : University of Michigan Library, 1883. – 608 p.
320. *Paul J. Titan: A Romance* / Jean Paul [tr. by Charles T. Brooks]. – In 2 V. – Boston : Ticknor & fields, 1864. – 841 p.
321. *Perceval J. Manuscripts of the Earl of Egmont. Diary of Viscount Percival afterwards first Earl of Egmont...* / John Perceval. – Charleston : Publisher : Nabu Press, 2010. – 526 p.
322. *Poe E. A. The Narrative of Arthur Gordon Pym* / Edgar Allan Poe. – Publisher : BompaCrazy, 2008. – 383 p.
323. *Pratchett T. The Truth* / Terry Pratchett. – Publisher : HarperTorch, 2001.– 368 p.
324. *Radcliffe A. W. The Mysteries of Udolpho* / Ann Ward Radcliffe. – Publisher Penguin Classics, 2001. – 704 p.
325. *Raymer R. A. Light through the Cracks* / Rebecca A. Raymer. – Publisher : CreateSpace, 2011. – 236 p.
326. *Reed T. B. A Dog with a Bad Name* / Talbot Baines Reed. – Publisher : Fili-Quarian Classics, 2010. – 212 p.
327. *Service R. W. Collected Poems of Robert Service* / Robert William Service. – Publisher : Putnam Adult; Reprint ed., 1989. – 752 p.
328. *Shakespeare W. Alls Well That Ends Well* / William Shakespeare. – Publisher : OrangeSky Project, 2011. – 71 p.
329. *Shakespeare W. The Tragedy of Hamlet Prince of Denmark* / William Shakespeare. – Сибирское универ. изд-во, 2008. – 176 с.
330. *Sinclair U. Between Two Worlds* / Upton Sinclair. – Publisher : Simon Publications, 2001. – 428 p.
331. *Smollett T.G. The Adventures of Roderick Random* / Tobias George Smollett. – Publisher Forgotten Books, 2010. – 214 p.
332. *Sparks N. The Lucky One* / Nicholas Sparks. – Grand Central Publishing, Hachette Book Group. 2005. – 326 p.

333. Stoddart T. T. Angling Reminiscences of the Rivers and Lochs of Scotland / Thomas Tod Stoddart. – Publisher Cornell University Library, 2009. – 248 p
334. Tarkington B. Gentle Julia / Booth Tarkington. – Publisher : CreateSpace, 2012. – 128 p.
335. Thackeray W. M. Vanity Fair / William Makepeace Thackeray. – Publisher : Simon & Brown, 2012. – 1010 p.
336. Twain M. Five Best Humorous Stories / Mark Twain. – М. : Изд-во «ЭКМО», 2009. – 192 p.
337. Twain M. The Man That Corrupted Hadleyburg / Mark Twain. – Publisher : Public Domain Books, 1998. – 52 p.
338. Twain M. The Prince and the Pauper / Mark Twain. – Publisher : Prestwick House, Inc., 2007. – 232 p.
339. Varley J. Steel Beach / John Varley. – Publisher : Science Fiction Book Club. – 2007. – 347 p.
340. Vil'kin Ia. R. Belaruskii narodnyia hul'ni / Yakov Ryvimovich Vil'kin // Belarusian folk games. – Minsk: Publishing house "Belarus", 1996. – 86 p.
341. Walton A. White Lilac; or the Queen of the May / Amy Walton. – Publisher : Fili-Quarian Classics, 2010. – 114 p.
342. Ward A. Assessment and assortment: how fishes use local and global cues to choose which school to go to [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://usyd.academia.edu/AshleyWard/Papers/1106489/>.
343. Weber D. Echoes of Honor (Honor Harrington Series) / David Weber. – Book 8. Publisher Baen, 1ST ed., 1999. – 736 p
344. Webster J. Daddy Long Legs / Jean Webster. – Publisher : CreateSpace, 2012. – 94 p.
345. Wilde O. The Canterville Ghost / Oscar Wilde. – Black Cat Publishing, an imprint of Cideb Editrice. 1999. – 49 p.

346. Wilde O. *The Picture of Dorian Gray* / Oscar Wilde. – London : Penguin Book, 2003. – 253 p.

347. Wilde O. *For Love of the King a Burmese Masque* / Oscar Wilde. – Publisher Fili-Quarian Classics, 2010. – 24 p.

348. Wilson F. P. *Healer – a novel of the LaNague Federation* / F. Paul Wilson. – Publisher : Wilsongs , 2010. – 192 p.

349. Wooding Ch. *Iron Jackal* / Chris Wooding. – Publisher : Indigo2012. – 448 p.

350. Wooding Ch. *Retribution Falls* / Chris Wooding. – Publisher : Spectra, 2011. – 480 p.

351. Zelazhny R. *The Road to Amber (Collected Stories)* / Roger Zelazny. – Published by New England Science Fiction Association, Incorporated, 2009. – V. 6. – 576 p.

352. Zola E. *L'Assommoir (The Dram Shop)* / Émile Zola : [tr. by Robin Buss]. – Publisher : Penguin Classics, 2000. – 480 p.

Додаток А

Варіанти відповідників предикатів знання та фразеологізмів у трьох мовах

Примітка: українські відповідники розташовані в алфавітному порядку

Англійська мова	Українська мова	Російська мова
Предикати знання-поінформованості		
<i>Мати знання</i>		
to see	бачити <i>перен.</i>	видеть <i>перен.</i>
to be aware to have notice	відати <i>застар.</i> мати відомості	ведать <i>устар.</i> иметь сведения
to know to be in the know to be au courant to be wise to smth.	знати бути в курсі бути обізнаним з чимось мати в тямці щось <i>прост.</i>	знать быть в курсе
to hear of / about	чути чувати <i>прост.</i>	слышать слыхать <i>прост.</i>
to have the reputation of being smth. to be considered smth. to be reputed to be smth. to pass for smth. to be / become famous for to be / become famed for to be / become renowned for to be / become celebrated for to be / become notorious for	славитися прославитися уславитися / уславлятися вславитися / вславлятися уславлюватися / вславлюватися користуватися популярністю	слыть прослыть славиться прославиться пользоваться известностью
to resound <i>figur.</i>	гриміти <i>перен.</i> прогриміти <i>перен.</i> прогудіти / прогустити <i>перен., прост.</i>	гремять <i>перен.</i> прогремять <i>перен.</i>
<i>Отримувати знання</i>		
to learn	узнати / узнавати взнати / взнавати	узнавать / узнать
to get to know	пізнати / пізнавати	познавать / познать
to guess	відгадувати / відгадати	угадывать / угадать
to find to retrieve	віднаходити / віднайти	находить / найти
to seize to grasp to get next to an idea	вловити вловити ідею (думку)	уловить уловить идею (мысль)
to worm out / from to charm out to find out to pump out	вивідувати / вивідати <i>прост.</i>	выведывать / выведать <i>прост.</i> вызнавать / вызнать <i>прост.</i>
to fish (out / for) to bait out of to pick brains	вивуджувати / вивудити <i>прост.</i> вивуджувати ідеї	выуживать / выудить <i>прост.</i> выуживать идеи

to read in a book to read out from / of a book	вчитувати / вчитати <i>розм.</i>	вычитывать / вычитать <i>разг.</i>
to discover to reveal to track down <i>coll.</i>	виявляти / виявити	обнаруживать / обнаружить выявлять / выявить
	з'ясувати / з'ясувати	выяснять / выяснить
to see	дивитися / подивитися	смотреть / посмотреть
to ascertain to get wind of to come to smb's knowledge to come to smb's ears	дізнаватися / дізнатися дізнатись / дізнати <i>прост., розм.</i> дознавати / дознати дознаватися / дознатися провідувати / провідати <i>розм.</i>	прознавать / прознать <i>прост.</i> дознаваться / дознаться проведывать / проведать <i>разг.</i>
to draw out smth. / smth. out to gather / to collect information to run down smth. (information)	добувати / добути здобувати / здобути накопичувати / збирати інформацію роздобувати / роздобути інформацію	добыть / добывать накапливать / собирать информацию раздобыть / раздобывать информацию
to find out by inquiry to fell out smth. or smth. out to poke about	довідатися / довідуватися	разуживать / разузнать доведываться / доведаться <i>уст., прост.</i>
to search to the root / to the bottom to try to find out to try to worm out to dig smth from /out of /smth. <i>coll.</i> to dig up smth., smb. or smth., smb. up <i>coll.</i> to dig up smth. or smth. up / about smb. <i>coll.</i>	докопуватися / докопатися відкопувати / відкопати розкопувати / розкопати <i>розм.</i>	докапываться / докопаться откапывать / откапать <i>разг.</i> раскапывать / раскопать выкапывать / выкопать
to pry out	допитуватися / допитатися допитувати / допитати доскіпуватися / доскіпатися <i>розм.</i>	допытываться / допытаться <i>разг.</i> допытывать / допытать
to find to group to search out smth. to track down to drag the truth out of to group after the truth	дошукуватися / дошукатися дошукувати / дошукатись <i>розм.</i> вирвати правду дошукуватися правди	доискиваться / доискаться <i>разг.</i> выискивать / выискать доискиваться правды
to angle to make tentative enquiries to put out a feeler / feelers to send out a feeler	зондувати зондувати (прозондувати) грунт	зондировать зондировать (прозондировать) почву

to throw out a feeler / a runner		
to listen in to smth.	підслухати / підслуховувати	подслушивать / подслушать
to hear about / of smb. or smth. to catch the sound of	почути <i>розм.</i> зачути <i>розм.</i> чувати <i>розм.</i> почути з чужого языка	прослышать <i>разг.</i> услышать / услыхать заслышать <i>разг.</i>
to find out	розвідувати / розвідати розслідувати / розслідити	разведывать / разведать <i>разг.</i>
to get the hang of to be on to to find the length of foot to get pegged to get the length of foot to get someone's number to have the length of foot to know the length of foot to take measure to take the length of foot to reckon up to be wise to smb. to figure smb. out	розкусити	раскусить
to disclose to debunk to decorticate to detect to disrobe to discover to expose to uncover to unmask to unveil to bring to light to lay bare to put forth a feeler	розкривати / розкрити викривати / викрити відкривати / відкрити розколупати / розколупувати	раскрывать / раскрыть вскрывать / вскрыть открывать / открыть разоблачать / разоблачить
to smell out / about / round to get wind of to nose out / about to poke around	рознюхувати / рознюхати <i>прост.</i> винюхувати / винюхати повинюхувати / повинюхати пронюхати / пронюхувати <i>прост.</i>	разнюхивать / разнюхать <i>прост.</i> повинюхивать / повинюхать пронюхивать / пронюхать <i>прост.</i>
to discern <i>old</i>	розпізнавати / розпізнати	распознавать / распознать <i>разг.</i>
to question to ask smb in some manner to ferret out to pump out to coax a secret out of to coax out / from	розпитувати / розпитати випитувати / випитати повипитувати / повипитати випитувати розуму	расспрашивать / расспросить выспрашивать / выпросить выпытывать / выпытать

to wheedle out of	тягти (тягнути) за язик	тянуть за язык
to scent to sense	розчухати <i>прост., перен.</i> розчовпати / розчовпати <i>прост.</i> розчумати <i>перен.</i> розшолопати <i>прост.</i>	расчухать <i>прост., перен.</i>
to inquire about / concerning / upon to make inquiries	справлятися, справлятись / справитися	осведомляться / осведомиться войти в курс чого-либо наводить справки / справку
to fell an interest in / towards smb. or smth. to wonder to be interested (in) to concern oneself with to take (an) interest	цікавитися	интересоваться
<i>Передавати знання</i>		
to run it down to spit it out	викладати / викласти	выкладывать / выкласть
to put smth. to set forth smth. to state smth.	висловлювати / висловити	излагать / изложить
to awake to reveal to open (up) one's mind to smb. to table cards to show down	відкривати комусь щось ділитися своїми думками розкривати / розкрити карти	открывать кому-то что-то делиться / поделиться своими мыслями открывать / открыть карты
to return an answer	давати / дати відповідь	давать / дать ответ
to give to understand to get at to let smb. know to make understand	давати / дати розуміти / зрозуміти комусь про щось	давать / дать понимать / понять кому-либо о чём- либо
to delate to blow the gab to fink <i>coll.</i> to inform against / on smb. to let on to report smb. to round on <i>coll.</i> to snitch to squeak <i>coll.</i> to drive smth. home to smb. to put smb's ideas across to smb.	доповідати / доповісти, доносити / донести доводити / довести до відома/ до свідомості доносити / донести у вуха (до вух) доносити / донести чийсь думки	донести / доносить докладывать / доложить доводить до чього-либо сведения / сознания доводить / довести до слуха доносит чьи-то мысли

to bring up to date	набивати / набити голову комусь чимось ставити / поставити когось до відома чогось	ставити / поставити кого- либо в известность о чём- либо
to account to smth. or smb. for smth. to report for / to	звітувати	отчитываться / отчитаться
to note smth.	згадувати / згадати поминати / помянути споминати	упоминать
to remind smb. to take back smb. to smth.	нагадувати / нагадати	напомнить / напоминать
to announce to advertise smth. to blazon	оголошувати / оголосити проголошувати / проголосити розголошувати / розголосити	оглашать / огласить объявлять / объявить оповещать / оповестить
to report on to convey to pass on smth. or smth. on to bandy to let smb. know of smth. to let smb. see to retail gossip	передавати / передати комусь щось вкладати / вкласти у вуха вносити / внести у вуха давати / дати комусь знати про щось передавати / передати плітки нести / понести на язиках (на язиках) точити / поточити язика	передавать / передать кому- либо что-либо передавать из уст в уста дать / давать кому-либо знать о чём-либо передавать / передать сплетни
to retell to tell over	переказувати / переказати комусь щось	пересказывать / пересказать кому- то что-то
to bring to announce to break to communicate to declare to impart to inform smb. to furnish smth. to give to feed with information	повідомити / повідомляти комусь про щось виказувати / виказати забезпечувати / забезпечити відомостями або інформацією	сообщать / сообщить кому- либо что-либо снабжать / снабдить сведениями или информацией
to lay smth. before smb.	подавати / подати комусь щось	представлять / предоставит кому-то что- то
to publish	публікувати / опубліковувати	публиковать / опубликовывать
to spread	розносити / рознести	разносить / разнести

<p>to hawk to spin a yarn to retail rumours to bring (carry, tell) tales to broadcast smth. to blow about to get about smth. or smth. about to pass smth. over smth. (the gossip / rumours) to put about smth. or smth. about to set about gossip / rumours to talk scandal</p>	<p>пліткувати роздзвонювати / роздзвонити <i>розм.</i> розляпувати / розляпати розповсюджувати / розповсюдити розпускати (плітки/погомос) молоти язиком <i>зневажл.</i> перемивати / перемити (мити) кісточки (кістки) сорока на хвості (на крилі) принесла [як (мов) сорока на хвості розносить / рознесла</p>	<p>сплетничать раззванивать / раззвонить <i>разг.</i> разляпывать / разляпать распространять / распространить распускать / распустить (сплетни/слух) молотить язиком <i>пренебреж.</i> перемывать / перемуть (мыть) косточки (кости) сорока на хвосте принесла</p>
	<p>розтікатися мислями (мислю, мислю) по древу</p>	<p>растекаться мыслями (мыслью) по древу</p>
<p>to tell to relate</p>	<p>говорити / сказати мовити / промовити розповідати / розповісти виповідати / виповісти оповістити / оповісти переповідати / переповісти</p>	<p>говорить / сказать рассказывать / рассказать</p>
<p>to inform smb. of smth. to advise smb. to appris(z)e (of) to notify smb. of smth. to ring the knell to post to place information before smb. to elucidate to irradiate to throw light on</p>	<p>сповіщати / сповістити комусь щось звіряти / звірити щось комусь інформувати / проінформувати когось про щось оповіщати або звістувати когось про щось повіщати / повістити поінформувати когось про щось бити або ударити на сполох висвітлювати давати / дати інформацію надавати / надати інформацію будь-кому проливати / пролити або кидати світло на щось <i>перен.</i></p>	<p>извещать / известить кого- либо о чём-либо осведомлять / осведомить кого-либо о чём-либо информировать / проинформировать кого-то о чем-то звлять / заявить уведомлять / уведомить поведомлять / поведомить возвещать / возвестить возвещать о чём-то давать / дать информацию предоставлять / предоставить информацию кому-то проливать / пролить свет на что-то <i>перен.</i></p>

to keep smb. posted to bring up to keep smb. advised to keep smb. conversant on smth. to keep smb. informed of / about / upon smth.	уводити / увести когось в (у) суть справи / в курс тримати когось у курсі чогось	вводити / ввести кого-либо в курс чого-либо держати кого-либо в курсі чого-либо
Предикати знання-знайомства		
<i>Бути знайомим з кимось</i>		
to rumble to see through smb. to know smb. through and through to read smb. like a book to see beyond skin and bone to see thro' to see through a brick wall to see through game	бачити або знати наскрізь когось	видеть / знать кого-либо насквозь
to be on familiar terms with smb. to know someone like the palm of one's hand	бути близько знайомим з кимось	быть близко знакомым с кем-то
to be acquainted with smb. to ken	бути знайомим з кимось	быть знакомым с кем-либо
	бути на «ти» з кимось	быть на «ты» с кем-то
to identify	визначати / визначувати <i>рідк.</i>	определять / определить
to pick out to differentiate to discriminate to distinguish	відрізняти / відрізнити вирізняти / вирізнити	отличать / отличить различать / различить
to identify to pick up smb. to see through smb. or smth. to spot	впізнавати / впізнати визнавати / визнати розпізнавати / розпізнати упізнати / упізнавати	опознавать / опознать распознавать / распознать
	встановлювати / встановити	устанавливать / установить
to know smb. to know by sight	знати когось знати в обличчя або в лице знати як облупленого <i>зневажл.</i>	знать кого-либо знать в лицо знать как облупленного <i>пренебр.</i>
to associate with smb. to gang <i>coll.</i> to hob-nob <i>coll.</i> to train <i>coll.</i> to assort with seldom to know by name to rub elbows with to rub shoulders to know from hearsay	знатися з кимось <i>розм.</i> водитися з кимось <i>розм.</i> водити знайомство	зняться с кем-либо <i>разг.</i> водится с кем-либо <i>разг.</i> водит знакомство с кем-либо водит (важивать, повести) хлеб-соль с кем-либо <i>прост.</i>
to know smb. inside out	знати з чуток / з чутки знати когось як	знать понаслышке

to know all to pieces to know smb. as well as a beggar knows his dish (bag)	облупленого <i>прост.</i>	знать по слухам знать кого-либо как облупленного <i>прост.</i>
to identify	ідентифікувати	идентифицировать
to have a bowing to have nodding acquaintance to have only the most / a superficial knowledge about smb.	мати знайомство / знайомства	иметь знакомство / знакомства иметь шапочное (шляпочное) знакомство с кем-либо быть шапочно знакомым
to keep (up) an acquaintance with smb. to be on speaking terms to be on visiting terms with smb. to cultivate the acquaintance of to keep company with to keep up friendly relations with smb. to keep up with smb.	підтримувати знайомство з кимось	поддерживать знакомство с кем-либо
to accept smth. or smb.	признавати / признати <i>рідк.</i>	признавать / признать
to recognize to know smb. in some manner	узнавати / узнати	узнавать / узнать
to take smb. for smb.	упізнавати в комусь когось	узнавать в ком-либо кого-либо
<i>Знайомитися з кимось</i>		
to get to know smb.	узнавати / узнати взнати / взнавати	узнавать / узнать
to set up an acquaintance with smb. to strike up an acquaintance	заводити / завести знайомство з кимось	завязывать / завязать знакомство с кем-либо заводить / завести знакомство с кем-то сводит / свести знакомство с кем-либо <i>разг.</i>
to get acquainted with smb. to become acquainted with smb. to pick up an acquaintance with smb. to pick up smb. <i>coll.</i> to fall in with smb.	знайомитися / познайомитися з кимось ззнайомлюватися / ззнайомитися з кимось обзнайомлюватися / обзнайомитися випадково познайомитися з кимось	знакомиться / познакормиться с кем-либо случайно познакомиться с кем-то
to come to an understanding to come to a secret understanding	знюхуватися / знюхатися з кимось <i>перен., прост., грубе</i>	снюхиваться / снюхаться с кем-либо <i>перен., прост., грубое</i>
to meet smb.	зустрітися з кимось	встретиться с кем либо
	їхати на розглядини / оглядини	смотреть невесту
	обнюхувати / обнюхати	обнюхиваться / обнюхаться

	обнюхуватися / обнюхатися з кимось <i>перен., прост.</i>	с кем-либо <i>перен., прост.</i> перенюхаться с кем-либо <i>перен., прост., груб.</i>
	обзнайомлюватися / обзнайомитися <i>прост.</i> ознайомлюватися / ознайомитися <i>прост.</i> признакомлюватися / признакомитися <i>прост., усн.</i>	обзнакамлюватися / обзнакомиться <i>прост.</i>
	перезнайомитися	перезнакомитися
to introduce yourself to make oneself known to smb.	представлятися / представитися відрекомендовуватися / відрекомендуватися	представляться / представиться отрекомендоваться
to cultivate the acquaintance of	роззнайомлюватися / роззнайомитися	раззнакамлюватися / раззнакомиться
to mix	спізнаватися / спізнатися, спізнатись спізнавати / спізнати когось <i>розм., застар.</i> обізнаватися / обізнатися <i>застар.</i>	сходиться / сойтись с кем- то <i>прост., розг.</i> спознаватися / спознаться с кем-либо <i>прост., розг.</i>
<i>Знайомити когось з кимось</i>		
	вводити / ввести когось кудись уводити / увести когось кудись	вводит / ввести кого-то куда-то
to bring together to bring in contact to put together to throw together	звести / зводити когось з чимось <i>розм.</i>	сводить / свести кого-либо с кем-либо <i>розг.</i>
to introduce to acquaint to introduce one person to another to make introductions to effect introductions to make oneself known to smb.	знайомити / познайомити зазнайомити	знакомить / познакомить сознакомить
to recommend	порекомендувати рекомендувати / відрекомендувати когось комусь одрекомендувати	рекомендовать / отрекомендовать кого кому
to present smb. to smb. <i>ofic.</i> to introduce	представляти / представити <i>уручисте</i>	представлять / представить кого кому
<i>Знання-уявлення</i>		
to see smth.	бачити / побачити щось	видеть / увидеть что-либо

to see a good deal in smb's long life	багато чого бачити (побачити, перебачити) на своєму віку	видать <i>устар.</i> много чего видеть (увидеть, перевидеть, перевидать) на своём веку повидать всякие виды
to speak like the book to talk like the book to have an intimate knowledge of	бути добре знайомим з чимось	быть хорошо знакомым с чем-либо
to drink in wisdom	вбирати або черпати мудрість	впитывать / впитать мудрость
to suffer to experience to undergo to run the gantlet	випробовувати / випробувати щось піддатися випробовуванню	испытывать / испытать что-либо подвергаться испытаниям
to drain / drink the cup (of sorrow, bitterness, humiliation) to the dregs to drink a full cup of sorrow to drink a bitter cup	випити гірку (добру, повну, немалу)	выпить, испить, пить (до дна) выпить горькую чашу чего-либо <i>книжн., поэт.</i>
to pain	вистраждати / перестраждати щось	выстрадать / перестрадать что-либо
to learn smth. by experience to know smth. by / from experience	дізнаватися / дізнатися (з досвіду) знати / узнати щось з досвіду	знать / узнать что-либо из опыта
to acquaint with to familiarize oneself with smth. to see over	знайомити / ознайомити когось з чимось	знакомить / ознакомить кого-то с чем-то
to fall on hard times to plumb the depths of misfortune	знати / взнати почому ківш лиха (витрішків) знати / взнати почому (почім) фунт лиха куштувати / скуштувати почому ківш лиха знати / взнати почому (почім) корець лиха	узнавать / узнать почём фунт лиха понимать / понять почём фунт лиха
to know smth.	знатися або обізнатися з чимось / на чомусь знати щось	знаться с чем-либо знать что-либо
to taste	куштувати, покуштувати, скуштувати щось	вкусить что-либо
to grow wise	набиратися / набратися чогось набратися розуму	набираться / набраться чего-либо набраться ума
to know what smth. feels like to have felt smth. on one's	напоневірятися звідувати / звідати <i>рідк.</i> набідитися спробувати (випробувати, відчути, звідати) на своїй	испытать / испытывать на себе испытать / почувствовать /

own back	(власній) шкірі досвідчитися на своїй (власній) шкірі	узнать на собственной шкіре
	натерпітися (до дна) горя / лиха / біди <i>прост.</i> набідуватися <i>прост.</i> нагорюватися	намыкаться горя <i>прост.</i>
	нюхати / понюхати щось <i>прост.</i>	нюхать / понюхать что-то <i>прост.</i> обнюхивать / обнюхать что-то <i>груб., прост.</i>
to familiarize oneself with smth. to have a look at to make oneself aware of smth.	знайомитися / ознайомитися з чимось	знакомиться / ознакомиться с чем-то
to have a rough to endure to have a thin time to go through smth. to have a rough time to survive adversities	переживати / пережити щось переживати або терпіти нестатки, нестаток, труднощі	переживать / пережить что- либо переживать или терпеть лишения, нужду, трудности
to rub through to live through	переносити / перенести щось	переносить / перенести что- либо
to become acquainted with smth. to experience bitterness of smth.	пізнати / пізнати щось зазнати / зазнавати зазнати або прийняти горя (горювання)	познавать / познать что- либо познавать / познать горечь чего-либо
to be around the block	бачити / побачити звидіти повидати <i>розм., рідк.</i> перебачити <i>розм.</i>	видать / повидать перевидать что-либо повидать всякие виды
to partake to taste smth.	пробувати / попробувати щось спробувати <i>перен., розм.</i>	отведывать / отведать что- либо изведывать / изведать <i>устар.</i> пробовать / попробовать испробовать
to suffer to undergo	терпіти / перетерпіти щось <i>розм.</i> витерплювати / витерпіти натерпітися <i>розм.</i>	терпеть / вытерпеть перетерпеть что-либо натерпеться <i>разг.</i>
to induct	уводити / увести (в суть, в курс справи)	вводит (в суть, в курс дела)
to get wise to smth.	узнавати / узнати дізнавати / дізнати щось	узнавать / узнать что-либо

to eat the bread of affliction to sup sorrow to take a bath <i>Amer.</i>	хильнути щось сьорбнути щось хильнути або сьорбнути горя (лиха, біди)	хлебнуть чего-то хлебнуть горя хлебнуть (горя) по ноздри хлебнуть горячего до слёз хлебнуть лиха <i>прост.</i> хлебнуть горького и сладкого <i>перен.</i> хлебнуть (горькой, сладкой, иной и т.п.) жизни
Предикати знання-компетентності		
<i>Мати знання у певній галузі</i>		
to be posted as to be alert to to be / become aware to be familiar to be in the picture to keep abreast of to keep up to stay informed	бути в (у) курсі	бути в (у) курсе
to be knowledgeable about to be versed in smth.	бути досвідченим у чому бути компетентним у чомусь бути обізнаним / ознайомленим з чимось бути тямущим <i>рідк.</i> / тямучим у чомусь	быть сведущим в чём-либо быть компетентным в чём- либо быть осведомлённым в чём-либо
to be an expert in smth. to be a connoisseur of smth.	бути знавцем чогось бути обізнаним з/ на чомусь виявлятися / виявися знавцем чогось знатися на чомусь	быть знатоком чего-либо оказываться / оказаться знатоком чего-либо
	бути начуваним	быть наслышанным
to be strong in smth. to be good at smth.	бути сильним у чомусь <i>перен.</i>	быть сильным в чём-либо / по чему-либо <i>перен.</i>
to be bad (poor) at	бути слабим / слабким у чомусь <i>перен.</i>	быть слабым в чём-либо / по чему-либо <i>перен.</i>
to have a knowledge of smth.	владати <i>рідк.</i> / володіти знаннями про щось	обладать / владеть знаниями о чём-либо / по чему-либо
to get an answer to have an answer to receive an answer	діставати / дістати відповідь	получать / получить ответ
to understand to have a good understanding to grip to be a good judge of smth.	добирати / добрати, дібрати тямити у чомусь розуміти що до чого	понимать в чём-либо понимать что к чему

to know chalk from cheese		
to get to the point to come to the point to talk out to touch the ground	доходити / дійти до суті	доходить / дійти до суті
to savvy to fathom	змірковувати у чомусь <i>розм.</i>	соображать в чём-либо <i>разг.</i>
to know smth. to have a knowledge of smth. to know smth. backwards / backward(s) and forward(s) to know smth. inside out to know the ropes to know beans to know black from white to know all to pieces <i>coll.</i> to know smth. in and out to know smth. by heart to know to the letter to know for a certainty to know for sure to know positively that to know one's business to know one's onions to know one's stuff to be shaky in smth. to know a thing or two about smth. to know what's what about smth. to be knowledgeable about smth. to know smth. as one knows his ten fingers to know smth. like the back of one's hand to know smth. like the palm of one's hand to have smth. at one's fingers' ends / finger-ends to have smth. at one's fingers' tips / finger-tips,	знати щось знати вздовж і впоперек знати всі ходи виходи знати до ладу знати достеменно знати навиліт знати на відмінно знати напам'ять знати напевне знати свою справу (знати своє діло) знати слабо знати толк в чомусь (толком знати) знати як свої / своїх п'ять пальців зуби з'їсти (проїсти) на чомусь	знать что-либо знать вдоль и поперёк знать все ходы и выходы / ходы-выходы знать истинно знать на отлично знать наизусть / знать назубок знать наверняка знать своё дело знать слабо знать толк / прок в чём-либо видеть толк / прок в чём-либо смыслить / понимать толк или прок в чём-либо знать как свои пять пальцев съест / проест зубы на чём-либо съест собаку на чём-либо / в чём-либо

to catch on in some manner to adopt to assimilate to grasp	зрозуміти дотумкувати / дотумкати затямлювати / затямити розтямкувати / розтямити убагнути утямити вбгати в голову взяти / брати втямки мати спичку в носі <i>жарт.</i> мати тямку або тямку в голові узяти до тями	усвоить
to be weak to be one's weak point	кульгати у чомусь <i>перен.</i>	хромать в чѐм-либо / по чѐму-либо <i>перен.</i>
to be with it to bend the brain <i>coll.</i> to catch on <i>coll.</i> to figure out <i>coll.</i>	кумекати / розкумекати, розкумекувати <i>розм.</i> розчухувати / розчухати <i>прост.</i>	кумекать / раскумекать <i>прост.</i> просекать / просечь <i>прост.</i> домекать <i>усн.</i>
to be not completely at sea to have some notion about		мараковать или мороковать <i>прост.</i>
to ken	мати знання про щось / у будь-чому / у чомусь володіти інформацією мати знання в якійсь галузі	иметь познания в чѐм-либо / по чѐму-либо владеть информацией иметь познания в какой- либо области
to have some notion to have idea of smth.	мати розуміння про щось мати уявлення про щось	иметь понятие о чѐм-либо иметь представление о чѐм- либо
		мерекать <i>прост.</i>
to twig to get it put two and two together	метикувати / зметикувати, зметикнути <i>розм.</i> кметити або кмітити	смекать в чѐм-либо <i>разг.</i>
	набиратися / набратися розуму (ума, уму-розуму)	набираться / набраться ума (ума-разума)
to find one's bearings to know the ropes	орієнтуватися у чомусь	ориентироваться в чѐм- либо
to twig on to comprehend	прирозуміти доглупатися дорозумітися дотямкувати / дотямити втямковувати / втямити збагнути урозуміти уторопати або второпати	уразуметь
to catch on to know a good thing when	розбиратися / розібратися у чомусь	разбираться в чѐм-либо

one sees it to be an expert in something	розумітися у чомусь бути на ти з чимось знати смак у чомусь	быть на ты с чем-то знать вкус чего-то / в чем-то
to have a knack for	шупити <i>розм.</i> кмітувати / кмітити кметувати / кметити шурупати <i>розм.</i>	смыслить в чём-либо разг.
Здобувати знання		
<i>Предикати учіння</i>		
to learn to con	вивчати, вчити / вивчити учити / виучити	учить, выучивать / выучить
to learn by heart	вчити або учити напам'ять	учить на память, наизусть, назубок
to rub up one's knowledge	відсвіжити знання	освежить знания
to learn to exercise to qualify to learn the ropes	вивчатися, повивчатися / повиучуватися	обучаться / обучиться
to grind away at one's studies / books	гризти граніт науки	грызть гранит науки
to drum into <i>figurative</i>	довбати товкмачити / втовкмачити <i>перен.</i>	долбить задолблывать / задолбить <i>перен.</i>
	докопуватися / докопатися до кореня (до коріння)	докапываться / докопаться до корня
	доучувати / доучити, довчити	доучивать / доучить
to introduce to introduce to one's brain to fill (one's head / mind) to stuff (one's head / mind)	забирати / забрати або вбити / вбивати (втовкти, взяти) в голову (собі) <i>розм.</i> , <i>перен.</i> забивати / забити голову чимось	вбивать / вбить или забивать / забить в голову (себе) <i>разг.</i> , <i>перен.</i> забивать / забить голову чем-то
to cram up	завчати / завчити заучувати / заучити позавчати / позаучувати	заучивать / заучить
to practice to take (up)	займатися	заниматься
to memorize	запам'ятати / запам'ятовувати	запоминать / запомнить
	з'їсти собаку (вовка, муху) на чомусь	съесть собаку на чем-то
to cram to grind away at smth. to swot up smth.	зубрити, визубрювати / визубрити позазубрювати	зубрить зазубривать / зазубрить вызубривать / вызубрить прозубривать / прозубрить
to pick up smth. or smth. up	навчитися насобачитися	научиться насобачиться

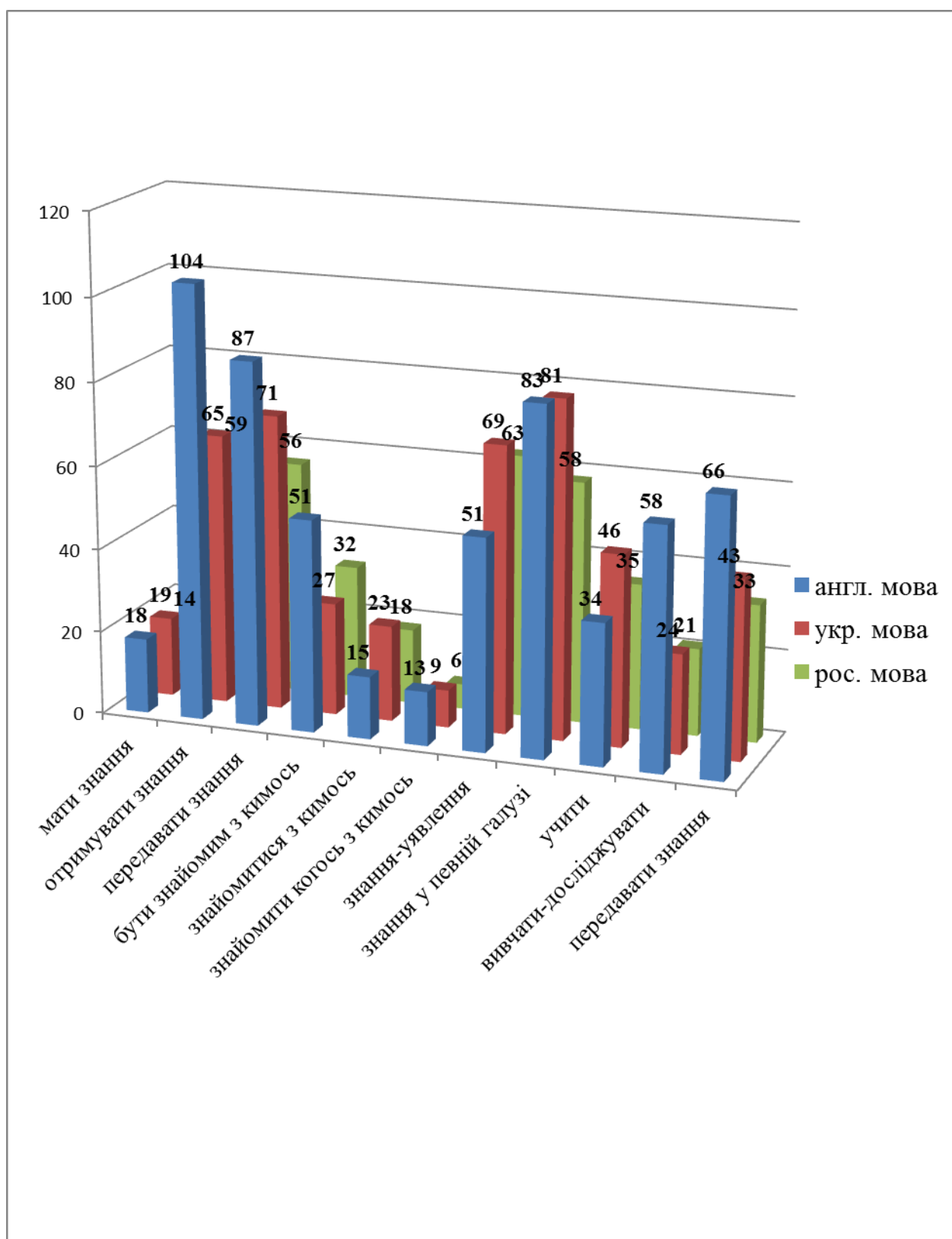
to learn about smth.	ознайомлюватися / ознайомитися з чимось	знакомиться / ознакомиться с чем-то
to retrain	переучувати / переучити перевчати / перевчити <i>рідк.</i> поперевчати <i>рідк.</i> попереучувати	переучивать / переучить
to repeat	повторювати / повторяти	повторять / повторить
to study up smth.		подгонять <i>перен.</i>
to study to learn	розучувати / розучити	разучивать / разучить
to study thoroughly	студіювати / простудіювати штудіювати	штудировать / проштудировать
to repeat	твердити витверджувати / витвердити затверджувати / затвердити човпти <i>прост.</i>	твердить вытверживать / вытвердить затверживать / затвердить
to get smth. (into one's head)	утовкмачувати / утовкмачити (у голову) втовкмачувати / втовкмачити (у голову)	втемяшивать / втемяшить (в голову, в башку)
<i>Предикати вивчення-дослідження</i>		
to analyse	аналізувати	анализировать
to study to prep to reflect to scan to scrutinize to cover smth. to observe to keep at smth.	вивчати / вивчити наполегливо вивчати (займатися)	изучать / изучить упорно (настойчиво) заниматься
to cast to seek out <i>seldom</i>	вишукувати, повишукувати / вишукати	изыскивать / изыскать
to judge	дійти висновку	приходить / прийти к выводу заключать
to investigate to explore to look at (into) to research to prospect	досліджувати / дослідити, подосліджувати	исследовать
to see into	занурюватися / зануритися	вникать / вникнуть
to take in to digest	засвоювати / засвоїти	засваивать / засвоить усваивать / усвоить
to poise to consider to deliberate to ponder (over) to ponderate to think over to weigh up	зважувати / зважити виважувати / виважити	взвешивать / взвесить
to gain (to acquire)	здобувати знання або досвід	приобретать знания или

knowledge (experience)		опыт
to survey	обстежувати, обслідувати / обстежити	обследовать
to apprehend to absorb to cognize to grip	осягати або опанувати (розумом)	постигать умом овладевать / овладеть
to devour to engross (attention)	поглинати / поглинути	поглощать / поглотить
to add to smb's knowledge	поширювати / поширити знання	расширять знания
to parse to study out	розбирати / розібрати	разбирать / разобрать
to scrutinize to inspect to amount to bolt to consider to contemplate to cop <i>coll.</i> to discern to envisage to scan to take stock of to visit to revisit	розглядати / розгледіти	рассмотреть / рассматривать
to explore	розслідувати / розслідити розвідувати / розвідати	разведывать / разведать
to investigate to go into to inquire to try (affair)	розслідувати / розслідити	расследовать
<i>Передавати знання</i>		
to exercise to practise	вправляти / вправити	упражнять
to inculcate to indoctrinate with to sell to infix in mind	вселяти / вселити	внушить / внушать
to teach to educate to indoctrinate to lesson to nurture to profess to qualify to re-educate (for disabled people) to school	вчити / учити	учить обучать / обучить
to teach smb.	виучувати / вивчити когось	выучивать / выучить кого- то

to train to discipline to school to give smb. a lesson	викладати дати / давати подати / подавати	преподавать / преподать давать / дать
to tame to break in	дресирувати школити <i>перен.</i>	дрессировать / выдрессировать <i>перен.</i> школить <i>перен.</i>
to hammer down	забивати / забити	забивать / забить
to take smb in smth.	займатися з кимось	заниматься с кем-то
to drill	муштрувати / намуштровувати <i>перен., розм.</i>	муштровать / вымуштровать <i>перен., разг.</i>
to teach to instruct	навчати (чого, чому <i>рідко</i>) / навчити навчати / навчити понавчати понаучувати укласти / укладати в голову комусь	научить вложить / вкладывать в голову
to bring smb. to one's sense	напоумити	вразумить
to cram to drill smb. in smth. to grind smb. in smth.	натаскувати / натаскати <i>перен., розм.</i>	натаскивать / натаскать
to homilize to harangue <i>coll.</i> to come the old soldier over	повчати	поучать
to explain to get across smth. or smth. across / to smb. <i>coll.</i> to give an account of	пояснювати, пояснити / пояснити	объяснять / объяснить пояснять / пояснить
to enlighten	просвіщати / просвітити <i>рідк.</i>	просвещать / просветить
to coach to tutor	репетувати	репетировать
to spoon-feed to particularize	розжовувати / розжувати розжвакати <i>розм.</i> розжв'якати <i>рідко</i> розтовкмачити	разжёвывать / разжевать
to interpret	розтлумачувати / розтлумачити тлумачити / витлумачити	растолковывать / растолковать
to expound	роз'ясняти, роз'яснювати / роз'яснити	разъяснять / разъяснить
to train (up) to drill to exercise smb. to practise	тренувати	тренировать
to beat to cram to drum to grind	утлумачувати / утлумачити <i>розм.</i> втвкмачувати / втвкмачити	втолковывать / втолковать вбивать вдалбливать / вдолбить втемяшивать / втемяшить

Додаток Б

Зіставна характеристика предикатів знання в англійській, українській та російській мовах

Додаток В

Типи дієслівних предикатів знання в англійській, українській та російській мовах

№ з/п	Типи предикатів			Англійська мова	Українська мова	Російська мова
1	2			3	4	5
1.	предикати знання-поінформованості	володіння відомостями, інформацією	мати знання	<i>Cruelty doesn't exist where self-preservation is involved. You've been soldiers: you know that (F.Sc. Fitzgerald)</i>	Либонь, що я їх більше не побачу, треба тепер навчити те, що я знаю і чим на Запорозжжі славний був (А. Чайковський)	Я знав , що с Савельичем спорить було нечого, и позволил ему приготовить в дороге (А. Пушкин)
			мати інформацію	<i>It was written long years ago, By some-one that was in the know (B.Shaw)</i>	Я маю цілком інші відомості про стан справи (В. Винниченко)	Имею сведения , что этот вопрос этот «рассматривают» (В. Ходасевич)
		отримання відомостей, інформації	набувати знання	<i>As Schools Minister he said he wanted to ensure that children learnt about green issues in schools (bnc.bl.uk)</i>	По правді сказати, я лише тут, у переліску, дізнався , хто потрапив у наші сіті (В. Шкляр)	А где именно – каким-то образом прознал про это только Серафим (В. Бурлак)
		передавання відомостей, інформації	передавати знання	<i>He tells her that America is very hot but he is having a nice time (J. Neale)</i>	Він сам виклав , що і як зі мною сталося (Л. Денисенко)	Родные изложили ей суть вопроса... (Е. Попов)

1	2			3	4	5
1.	<i>предикати знання-поінформованості</i>		<i>передавати інформацію</i>	<i>But you must inform them in writing of the situation (bnc.bl.uk)</i>	<i>Страховик (цедент, перестраховальник) зобов'язаний повідомляти перестраховика про всі зміни свого договору зі страхувальником (tova.info)</i>	<i>«Академкнига» извещает читателей, что издательство «Наука» выпускает (в серии «Классики науки») «Избранные труды» Н.Д. Зелинского (А. Хохряков)</i>
2.	<i>предикати знання-знайомства</i>	володіння знаннями-уявленнями		<i>... he said that when I came to know these steel spider-webs I would realize that nothing but dynamite could cripple them (M. Twain)</i>	<i>Мені здавалося, що повільно вмираю, я нічого не хотів, але щось у мені само по собі притумлено сподівалося спізнати нехай не принади світу, а їхню гірку отруту, й забути в тому (Ю. Мушкетик)</i>	<i>Он (Пётр) только что вернулся во дворец с артиллерийского поля, где ему представляли отличные московскими мастерами пушки, и лицо его румянилось от морозного ветра, как это часто бывало (Ю. Федоров)</i>
			<i>бути знайомим з кимось</i>	<i>The new staff should be acquainted with their boss (B. Rowlands)</i>	<i>Ті, що знайомі зі мною ближче, звать мене Джульєттою, Чорною Джульєттою (Б. Бойчук)</i>	<i>Вообще-то мы с Сергеем знакомы давно... (Н. Зувев)</i>

1	2		3	4	5	
2.	предикати знання-знайомства		знайомитися з кимось	...and thus Rodney became acquainted with quite a number of the Burton young men (H. Alger)	Я сказав, що познайомився з ним зовсім недавно у Борзні, що він привів мене в село й покинув, а сам кудись пішов (Ю. Мушкетик)	Позже в этом самом тайном обществе гуманистов – сатанистов сиятельный князь Орбели и познакомился со своей будущей женой , которая была дочкой психиатра и нигилистки (Г. Климов)
			знайомити когось з кимось	As poor Mrs Nickleby was cooling ... Kate had no alternative but to make her known to Miss Knag... (Ch. Dickens)	– От і гість до нас прийшов, Михайликом звати, – знайомить мене голова комнезаму із дядьком Стратоном... (М. Стельмах)	Я познакомил его с моей учительницей литературы Ольгой Васильевной , а также с загадочной женщиной Галей Маркеловой (Л. Сорока)
3.	предикати знання-компетенції	володіння знаннями у певній галузі		I continued, a little impatiently: " He knows history as no one else could know it" (R. W. Chambers)	Ніхто краще не був обізнаний в селі, хто яку зброю переховує, як хлопці (З. Дончук)	Но жандармы МВД , видимо, знали своё дело и имели на то особые полномочия (Г. Климов)
		набуття знання	учити щось	He learnt everything he could by watching the older men and asking them questions (R. Stevanovich)	Тоді він учив історію як ланцюжок яскравих епізодів (Д. Дайчес)	Борис сидел в соседней комнате и учил историю партии... (Г. Климов)

1	2		3	4	5	
3.	предикати знання-компетенції		вивчати щось	<p><i>Lastly, he analyzed the parents of the high school athletes and recognized they were mainly interested in their child's performance and their safety (S. Stetzler)</i></p>	<p>Лагович вивчив чолобитну, і спалив я її, а чорновик запропав (Ю. Мушкетик)</p>	<p><i>Наставления средневековых охотников за нечистой силой Максим изучал теперь с большим увлечением, чем в своё время первоисточники классиков марксизма – ленинизма (Г. Климов)</i></p>
		навчання когось		<p><i>"He took young Deanie under his wing and schooled him in the art of ambidextrous gunplay" (T.J. English).</i></p>	<p>Обучала нас Раиса Ивановна исключительно с листа (А. Кутняк)</p>	<p><i>Разберёшь, – засмеялся ключарь, – отец протопоп втолкует. Он чего хошь втолкует (Ю. Федоров)</i></p>

Додаток Г

Валентний потенціал предикатів знання в англійській, українській та російській мовах

№ з/п	Типи предикатів		Структурна модель		Англійська мова	Українська мова	Російська мова
1	2		3		4	5	6
1	<i>предикати знання-поінформованості</i>	<i>володіння відомостями, інформацією</i>	одновалентні	Subject Predicate	<i>The decisive customer knows what she wants and goes straight to the counter to ask for the item she requires (H. Leach)</i>	<i>Всім відомо, куди він [Вовк] звик ходить I де він лиха набирався (Л. Глібов)</i>	<i>Бедная Маша не знает, что делать (А. Измайлов)</i>
			двовалентні	Subject Predicate Object	<i>I know her name (S. Stewart)</i>	<i>Весь світ про це знає (І. Багрянний)</i>	<i>Да ведают потомки православных земли родной минулую судьбу (А. Пушкин)</i>
			тривалентні	Subject Predicate Object -Indirect Object	<i>Everything I Know About Business I Learned from the Grateful Dead (B. Barnes)</i>	<i>... я взнав про той занепад і від віршованої книги Самуїла Твардовського... (С. Величко)</i>	<i>От вас узнал я плен Варшавы... (А. Пушкин)</i>

1	2		3		4	5	6
1	предикати знання-поінформованості	отримання відомостей, інформації	одновалентні	Subject – Predicate	<i>If you're ill again, I've got to know!</i> (C. Rayner)	Я повинен дізнатися більше (Р. Желязни)	И они должны узнать, наконец, с чем играют (М. Дмитрук)
			двовалентні	Subject – Predicate – Object	They found out about tolerances! (R. Dogerti)	Я пообіцяв собі, що поїду до Тернави й звідаю про Миронову родину (Г. Пагутяк)	Маяковский пошёл домой – и через несколько часов все узнали о самоубийстве поэта (И. Кио)
			тривалентні	Subject – Predicate – Object – Indirect Object	<i>She had been there about a week when I learnt of her arrival through a friend and went to visit her</i> (A. Wilson)	«1+1» дізнався у городян думку про Черкаси (rada.cherkasy.ua)	Он расспрашивал нас о новинках советской литературы... (Д. Гранин);
		передавання відомостей, інформації	двовалентні	Subject – Predicate	<i>We were destined to become better acquainted, about two miles to the north</i> (H. R. Haggard)	Дзвінок у двері сповістив про гостя (С. Талан)	...и он сам передал информацию о состоянии на планете (Н. Раков)
			тривалентні	Subject – Predicate – Object – Addressee	<i>So they reported it to their Queen, and the Queen commanded all the bees to kill the murderer the very next morning</i> (H. Ch. Andersen)	Він поділився наслідками свого допиту з товаришами (А. Головка)	Я тоже поделилась с ними познаниями в астрономии (А. Слаповский)

1	2		3		4	5	6
1	предикати знання-поінформованості	знання-знайомства з кимось	двовалентні	Subject Predicate Object	<i>Alexia did not know him well, he realised (K. Newman)</i>	Так заведено, так воно є у всіх, з ким він знайомий (О. Бердник)	Ахматова уверена, что она-то этих людей знала (А. Кушнер)
		знання-знайомства з чимось	двовалентні	Subject Predicate Object	<i>During his visit, the premier got acquainted with the progress in the infrastructure development witnessed... (Farlex)</i>	Я наново знайомився з містом, адже колись, учнем, знав тільки колегію та садибу... (Ю. Мушкетик)	Я познал истину и требую вина! (Афоризм)
			тривалентні	Subject Predicate Object Addressee	<i>It was Mrs. Tranter who made me aware of my error (J. Fowles)</i>	Він (батько) їх (церковні ірмоси) усі знає і все напам'ять (У. Самчук)	Гринев узнал от него об нашей опасности (А. Пушкин)
2	предикати знання-компетентності	знання певній галузі у	двовалентні	Subject Predicate Object	<i>I want him as President of the US because he knows history and the truth and not afraid to stand behind it (R. Murdoch)</i>	Він (стрілочник), видно, був добре обізнаний із міжнародньою ситуацією (З. Дончук)	Было видно, что профессор НКВД знает своё дело довольно основательно (Г. Климов)
		набуття знань	двовалентні	Subject Predicate Object	<i>I'd learned too many grim poems (OLD)</i>	Я вивчив імена твоїх коней напам'ять (Р. Бабовал)	Бог выучил мои стихи (М. Герштейн)

1	2		3		4	5	6
2	предикати знання-компетенності	передавання знань	двовалентні	Subject – Predicate – Object	<i>I taught history for many years (Farlex)</i>	<i>Він же тридцять років викладає (Т. Масенко)</i>	<i>Почти полгода Игуир читал и толковал Писание, обучал истории и традициям Церкви (А. Тихонов)</i>
			тривалентні	Subject – Predicate – Object –Indirect Object	<i>His dad had taught him to drive. (Farlex)</i>	<i>... так от Тарас Григорович і навчав його грамоти. (О. Матов)</i>	<i>– Янычары научат их повинению, - сказал визирь...(Ю. Федоров)</i>